

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Någon förändring af länets gränser har under den tid, denna berättelse afser, icke egt rum. Icke heller har någon förändring inträffat i länets ecklesiastika och judiciela indelning, hvaremot i fråga om den administrativa indelningen här bör anmärkas, att, förutom den redan i förra femårsberättelsen omförmälda indragningen af Sätters läns fögderi och dermed sammanhängande omreglering af fögderi- och länsmansdistriktindelningen i länet, hvilken under den period, hvarom nu är fråga, blifvit genomförd, äfven den förutvarande indelningen af länsmansdistrikten undergått förändring i det hänseendet att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 23 februari 1883 förordnat, att Näs, Säfsnäs och Floda socknar, hvilka förut bildat, Näs och Floda socknar ett länsmansdistrikt, och Säfsnäs socken ett länsmansdistrikt, derefter skulle utgöra, Näs och Säfsnäs socknar ett länsmansdistrikt, och Floda socken ett länsmansdistrikt; och har berörda omreglering trädt i verkställighet den 1 april 1883.

Den utaf Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 11 mars 1881 förordnade komité för afgifvande af underdånigt förslag,

angående reglering af oregelbundenheterna i rikets administrativa, judiciela, ecklesiastika och kommunala indelningar, har i underdånigt betänkande den 9 oktober 1882 framställt följande förslag till afhjelpande af inom detta län befintliga oregelbundenheter, nemligen:

1:o) Att de hemman och lägenheter, som utgöra Aspeboda kyrkoförsamling och kommun, men i jordeboken äro förda under Kopparbergs socken, måtte vardas i jordeboken utbrutna från Kopparbergs socken och upptagna under särskild socken;

2:o) att, enär Envikens församling utgör en kyrkosocken och en kommun för sig, de denna församling tillhörande hemman och lägenheter måtte vardas i jordeboken utbrutna från Svärdsjö socken, der de nu upptagas, och förda under särskild socken, benämnd Enviken;

3:o) att hemmanen Tyllsnäs N:ris 1—6, om tillhoppa 2¹¹/₁₆ mantal, hvilka hemman i alla afseenden tillhöra Torsångs socken, men äro belägna inom Stora Tuna sockens område på en udde, som bildas af Dalelven och Tunaån, måtte, såväl i kyrkligt och

INLEDNING

TILL

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetat och utgivet af Statistiska centralbyrån – Stockholm, 1863-1912.

Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kungl. Maj:ts befallninghavande i Stockholms stad och i rikets 24 län avger underdåniga femårsberättelser av statistiskt innehåll.

Berättelserna består av två avdelningar.

Första avdelning består av följande rubriker:

- 1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet**
- 2. Innevånare**
- 3. Näringar**
- 4. Kommunikationsanstalter och varubyten**
- 5. Kameralförhållanden**
- 6. Politi.**

Andra avdelning är en tabellbilaga.

Statistiska centralbyrån samlar in och utger ett sammandrag för hela riket av samtliga femårsberättelsernas huvudsakliga innehåll.

Föregångare:

Kongl. maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1822-1851/55.

BIDRAG

TILL

SVERIGES OFFICIELA STATISTIK.

II) Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes femårsberättelser. Ny följd. 6.

ÅREN

1881—1885.

KOPPARBERGS LÄN.

1. Länets indelning och naturbeskaffenhet i allmänhet.

Någon förändring af länets gränser har under den tid, denna berättelse afser, icke egt rum. Icke heller har någon förändring inträffat i länets ecklesiastika och judiciela indelning, hvaremot i fråga om den administrativa indelningen här bör anmärkas, att, förutom den redan i förra femårsberättelsen omförmälda indragningen af Sätters läns fögderi och dermed sammanhängande omreglering af fögderi- och länsmansdistriktindelningen i länet, hvilken under den period, hvarom nu är fråga, blifvit genomförd, äfven den förutvarande indelningen af länsmansdistrikten undergått förändring i det hänseendet att Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 23 februari 1883 förordnat, att Näs, Säfsnäs och Floda socknar, hvilka förut bildat, Näs och Floda socknar ett länsmansdistrikt, och Säfsnäs socken ett länsmansdistrikt, derefter skulle utgöra, Näs och Säfsnäs socknar ett länsmansdistrikt, och Floda socken ett länsmansdistrikt; och har berörda omreglering trätt i verkställighet den 1 april 1883.

Den utaf Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 11 mars 1881 förordnade komité för afgifvande af underdånigt förslag,

angående reglering af oregelbundenheterna i rikets administrativa, judiciela, ecklesiastika och kommunala indelningar, har i underdånigt betänkande den 9 oktober 1882 framställt följande förslag till afhjelpande af inom detta län befintliga oregelbundenheter, nemligen:

1:o) Att de hemman och lägenheter, som utgöra Aspeboda kyrkoförsamling och kommun, men i jordeboken äro förda under Kopparbergs socken, måtte vardas i jordeboken utbrutna från Kopparbergs socken och upptagna under särskild socken;

2:o) att, enär Envikens församling utgör en kyrkosocken och en kommun för sig, de denna församling tillhörande hemman och lägenheter måtte vardas i jordeboken utbrutna från Svärdsjö socken, der de nu upptagas, och förda under särskild socken, benämnd Enviken;

3:o) att hemmanen Tyllsnäs N:ris 1—6, om tillhoppa 2¹¹/₁₆ mantal, hvilka hemman i alla afseenden tillhöra Torsångs socken, men äro belägna inom Stora Tuna sockens område på en udde, som bildas af Dalelven och Tunaån, måtte, såväl i kyrkligt och

kommunalt hänseende som i jordeboken, öfverföras från Torsångs till Stora Tuna socken och i följd deraf förläggas från Vika länsmandistrikt och Torsångs tingslag till Stora Tuna Ofvanbrodels länsmandistrikt samt Stora Tuna och Gustafs tingslag;

4:o) att bergsfråsehemmanet Kolarbo N:o 1, $\frac{3}{8}$ mantal, hvilket i alla hänseenden räknas till Sätters socken, men omslutes af egor till hemman i Stora Skedvi socken, måtte, såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken, öfverföras från Sätters till Stora Skedvi socken samt i följd deraf förläggas från Sätters till Stora Skedvi tingslag;

5:o) att inom Hedemora stads område belägna Hedemora församlingars komministerboställe, $\frac{1}{8}$ mantal, lägenheten Emaus samt delar af hemmanet Munkbo och af Hedemora pastorsboställe, hvilka samtliga i alla afseenden räknas till Hedemora socken, måtte, hvad berörde hemmansdelar beträffar, sedan mantal å dem blifvit bestämdt, uteslutas ur jordeboken för Hedemora socken och i alla hänseenden öfverföras till Hedemora stad från Hedemora socken och länsmandistrikt, Näsgårds eller numera Hedemora fögderi, Hedemora och Garpenbergs tingslag samt Hedemora domsaga; äfvensom att, då de till Hedemora stad i alla hänseenden hörande jordarne: Örångarne, Källviken, Källberga, Hörnbotäkten, Norns fäboddar, Fernmyran, Åranget, Byrånet, Laggarbojardarne, Dalkarlsbo-jordarne och Uddarne, äro belägna skilda från hvarandra inom Hedemora sockens område, berörde jordar i kyrkligt och kommunalt hänseende måtte öfverföras från Hedemora stad till Hedemora socken och upptagas i jordeboken för denna socken samt läggas till Hedemora länsmandistrikt, Näsgårds eller numera Hedemora fögderi, Hedemora och Garpenbergs tingslag samt Hedemora domsaga;

6:o) att, enär hemmanen Vikby och Borsbo i Hedemora samt hemmanet Tjelbo N:o 1, $\frac{3}{4}$ mantal i Garpenbergs socken, hvilka hemman utgöra ett skifteslag, vid laga skifte å inegorna fått sina egor så sammanblandade, att flertalet af de till Tjelbo hemman hörande hemmanslotter förlagts inom Vikby och Borsbo hemmansmark, hvarigenom gränsen mellan Hedemora och Garpenbergs socknar blifvit oredig, hemmanet Tjelbo, såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken, måtte öfverföras från Garpenbergs till Hedemora socken samt i följd deraf förläggas från Garpenbergs till Hedemora länsmandistrikt;

7:o) att, enär hemmanet Nöden N:o 1, $\frac{1}{8}$ mantal, är beläget inom Garpenbergs sockens område och räknas till denna socken i kyrkligt hänseende, men upptages i jordeboken och taxeringslängden för Folkärna socken, hvaremot de derå boende personer mantalsskrifvas i Garpenbergs socken, berörda hemman i kommunalt hänseende och i jordeboken måtte öfverföras från Folkärna till Garpenbergs socken samt i följd deraf förläggas från Folkare härad, Folkärna länsmandistrikt och Folkare tingslag till Garpenbergs länsmandistrikt samt Hedemora och Garpenbergs tingslag;

8:o) att, enär de hemman och lägenheter, som utgöra Avesta kyrkoförsamling och kommun, i jordeboken upptagas under Grytnäs socken, men berörda församling och kommun bör betraktas såsom en socken för sig, de dertill hörande hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken utbrutna från Grytnäs socken och upptagna under särskild socken, benämnd Avesta;

9:o) att hemmanet Bjurfors eller Håkansbenning N:o 1, 2 mantal, med dithörande sägtorp och Bjurfors bruk, Fröbenbenning N:o 1, $\frac{1}{2}$ mantal, och skattetorpet Myrsjö N:o 1 måtte

af anförda skäl, såväl i kyrkligt och kommunalt hänseende som i jordeboken, öfverföras från Norbergs socken af Vestmanlands län till Avesta socken af Kopparbergs län samt i följd deraf förläggas från Gamla Norbergs bergslag, Bergslags fögderi, samma fögderis första länsmandistrikt, Gamla Norbergs tingslag och Vestmanlands norra domsaga till Folkare härad, Folkärna länsmandistrikt, Näsgårds eller numera Hedemora fögderi, Folkare tingslag och Hedemora domsaga;

10:o) att de å en intill rekognitionshemmanet Axelsberg N:o 1 i Öster-Fernebo socken af Gefleborgs län gränsande skogs-trakt bosatta personer, hvilka kyrko- och mantalsskrifvas i Öster-Fernebo socken, måtte af anförda skäl varda i By socken kyrko- och mantalsskrifva;

11:o) att Sätters Kungsgård med tillydande egor i alla hänseenden måtte öfverföras till Sätters stad från Sätters socken, Stora Skedvi och Sätters länsmandistrikt, Näsgårds eller numera Hedemora fögderi, Sätters tingslag och Hedemora domsaga; äfvensom att jordarne Ljusterängarne och Åkergärdet måtte i allo förläggas från Sätters stad till Sätters socken, Stora Skedvi och Sätters länsmandistrikt, Näsgårds eller numera Hedemora fögderi, Sätters tingslag och Hedemora domsaga;

12:o) att delar af Lärkas och Hjerts rotar, omfattande Vallmora, Nordanbäcks och Billingsnäs byar, (med undantag af lägenheten Finnhyttan) samt kaptensbostället Brusala och lägenheten Brusbo, måtte i jordeboken öfverföras från Stora Tuna socken till Aspeboda socken och i följd deraf förläggas från Stora Tuna Ofvanbrodels länsmandistrikt och Stora Tuna och Gustafs tingslag till Kopparbergs länsmandistrikt samt Kopparbergs och Aspeboda tingslag;

13:o) att Räms och Laxsjö skrifftlag måtte i jordeboken öfverföras från Stora Tuna till Grangärde socken, för att i allo till sistnämnda socken hänföras, samt i följd deraf förläggas från Stora Tuna Utombrodels länsmandistrikt, Kopparbergs eller numera Falu fögderi, Stora Tuna och Gustafs tingslag samt Falu domsaga till Grangärde länsmandistrikt, Vester-Bergslags fögderi, Grangärde tingslag och Vester-Dalarnes domsaga;

14:o) att de till Silfbergs kyrkosocken och kommun hörande hemman och lägenheter måtte utbrytas ur jordeboken för Stora Tuna socken och sammanföras till en särskild socken, benämnd Silfberg;

15:o) att de till Gustafs kyrkosocken och kommun hörande hemman och lägenheter måtte varda i jordeboken utbrutna från Stora Tuna socken och förda under särskild socken, benämnd Gustaf;

16:o) att, enär den så kallade Glads rote, som ligger på gränsen emellan Sätters och Gustafs socknar, gifvit anledning till ständiga tvister derigenom att roten skall i judicielt hänseende räknas till Gustafs socken, men deremot i kyrkligt och kommunalt afseende tillhöra Sätters socken, Konungens Befallningshafvande måtte erhålla uppdrag att inkomma med förslag angående Glads rotes förläggande i allo till endera af ifrågavarande socknar;

17:o) att de hemman och lägenheter, som utgöra Gopa tunnelag och Sagens by, måtte i jordeboken öfverföras från Leksands till Bjursås socken;

18:o) att de till Siljansnäs kyrkoförsamling hörande hemman och lägenheter måtte i jordeboken utbrytas från Leksands socken och under namn af Siljansnäs sammanföras till en särskild socken;

19:o) att Vrebro by måtte i kyrkligt hänseende öfverföras från Bjursås till Åls socken, för att i allo tillhöra sistnämnda socken;

20:o) att de till Boda kyrkoförsamling hörande hemman och lägenheter måtte i jordeboken utbrytas från Rättviks socken och under namn af Boda sammanföras till en särskild socken;

21:o) att, enär följande byar, hemman och lägenheter, nemligen Fogelsjö, Porn, Sjöändan, Rullbo, Tandsjö, Finnberget, Aborr-sjöknappen, Sandsjö, Hamra, Malungshed, Björkberg, Tomas-björkberg, Tackåsen, samt Öster- och Vester-Råberg tillika med en ringa egorymd, tillhörande Orsa socknemän, ehuru nu i alla hänseenden tillhörande Los socken i Gefleborgs län, icke återfinnas i jordeboken för denna socken, berörda byar, hemman och lägenheter måtte, med uteslutande ur jordeboken för Orsa socken af hemmanet Finnmarken N:o 1, $1\frac{3}{4}$ mantal, hvilket omfattar samtliga nyssnämnda fastigheter, införas i jordeboken för Los socken, efter det att genom vederbörlig åtgärd mantal och ränta blifvit dem åsatta;

22:o) att de till Vamhus kyrkoförsamling och kommun hörande hemman och lägenheter måtte från jordeboken för Mora socken utbrytas och sammanföras till en särskild socken, benämnd Vamhus;

23:o) att de till Solleröns eller Sofia Magdalena kyrkoförsamling och kommun hörande hemman och lägenheter måtte i jordeboken utbrytas från Mora socken och under namn af Sollerön sammanföras till en särskild socken, äfvensom att socknens benämning Sofia Magdalena icke vidare måtte officiellt användas, och Sofia Magdalena länsmansdistrikt hädanefter kallas Sollerö länsmansdistrikt;

24:o) att invånarna a lägenheterna Ulfjö, Prestslättåsen och Skuråsen, hvilka i allo tillhöra Mora socken, men kyrkskrifvas i Lillherdals socken, måtte hädanefter vardas kyrkskrifna i Mora socken;

25:o) att de till Transtrands kyrkoförsamling och kommun hörande hemman och lägenheter måtte i jordeboken utbrytas från Lima socken och sammanföras till en särskild socken, benämnd Transtrand;

26:o) att byarne Hoberget, Ursen och Utbyberget måtte i kyrkligt och kommunalt hänseende öfverflyttas från Näs till Säfsnäs socken, äfvensom att de till Säfsnäs församling och kommun hörande hemman och lägenheter, hvilka qvarstå i jordeboken för Näs socken, måtte i jordeboken sammanföras till en särskild socken under namn af Säfsnäs; samt

27:o) att de till Ludvika kyrkoförsamling och kommun hörande hemman och lägenheter måtte i jordeboken utbrytas från Grangärde socken och under namn af Ludvika sammanföras till en särskild socken.

Öfver de sålunda af komiterade framställda förslag, utom de i mom. 9, 24 och 27 härofvän omförmälda ärenden, rörande hvilka Konungens Befallningshafvandes yttrande icke blifvit infordradt, har Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande afgifvit underdåniga utlatanden, utom beträffande det i 16 mom. upptagna ärende, hvilket ännu är på utredning hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande beroende; och har, såvidt till Konungens Befallningshafvandes kännedom kommit, af öfriga förslag endast de under mom. 7 och 26 omförmälda ärenden hittills blifvit af Eders Kungl. Maj:t nådigt pröfvade, i det att Eders Kungl. Maj:t, dels genom nådigt bref den 30 december 1884 förordnat, att hemmanet Nöden N:o 1, $\frac{1}{8}$ mantal, skulle vid 1886 års ingång i kommunalt hänseende och i jordeboken öfverföras från Folkärna till Garpenbergs socken samt i följd deraf förläggas från Folkare härad, Folkärna länsmansdistrikt och Folkare tingslag till Garpenbergs länsmansdistrikt samt Hedemora och Garpenbergs tingslag, dels genom nådigt bref den 16 mars 1883 förklarar förslaget om byarne Hobergets, Ursens och Utbybergets öfverflyttande i kyrkligt hänseende från Näs till Säfsnäs socken icke för det dåvarande kunna bifallas, men vid näst inträffande kyrkoherdeledighet i Näs församling böra komma under förnyadt öfvervägande, och dels genom nådigt bref den 30 januari 1885 förordnat, att de hemman och lägenheter, af hvilka Säfsnäs kyrkoförsamling och kommun består, skola i jordeboken sammanföras till en särskild socken under namn af Säfsnäs.

Hvad särskildt angår komiterades under mom. 27 härofvän angifna förslag om Ludvika kyrkoförsamlings upptagande i jordeboken såsom en särskild socken, så har berörda förslag blifvit genomfördt uti den nya af Eders Kungl. Maj:ts och Rikets Kammar-Kollegium den 29 december 1883 fastställda jordebok för Vester-Bergslags fögderi.

Vidare och i anledning af komiterades derom gjorda underdåniga hemställan har Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 april 1885 förordnat, att från och med 1886 års ingång Kopparbergs och Näsgråds fögderier skola benämnas: det förra »Falu fögderi» och det senare »Hedemora fögderi».

I öfrigt har, uppå ansökan af åtskillige jordegare i byarne Stora Dagkarlsbo, Skäret och Räfsnäs i Norrbärke socken, Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 12 mars 1886 förordnat, att dessa byar eller hemman skola med 1887 års ingång i judiciellt, administrativt och ecklesiastiskt hänseende skiljas från Norrbärke socken och tingslag samt förläggas till Ludvika socken och Grangärde tingslag under vissa bestämda vilkor.

Länet är fortfarande indeladt uti sex *provinsialläkaredistrikt*, hvarförutom finnas anstälde sex distriktläkare, hvaraf tvenne tillkommit under ifragavarande period, nemligen en inom Svärdsjö distrikt och en inom Malungs distrikt.

2. Invånare.

Länets folk mängd 1881—1885 inhemtas af hosföljande **tabell N:o 1.**

Enligt 1880 års mantalslängder utgjorde folk mängden i länet 190,018 personer, hvaraf 84,401 befriade från mantalspenningar, och sålunda 105,617 betalande sådana.

Vid jemförelse emellan de båda femårsperioderna före och efter 1881 års ingång befinnes:

a) att *hela* folkökningen, som under den förra utgjorde 5,808 eller 3.15 procent, under den senare uppgick till endast 3,030 personer eller 1.57 procent;

periodens början uppgick till 12, vid dess slut fördubblats och sålunda utgjorde 24, nemligen 1 i Envikens, 3 i Svärdsjö, 1 i Sundborns, 2 i Hosjö, 2 i Vika, 1 i Torsångs, 1 i Aspeboda, 1 i Kopparbergs, 1 i Gustafs och 11 i Stora Tuna socken.

Till upplysning om *sockenbibliotekens* antal, storlek, underhållssätt och begagnande får Länsstyrelsen åberopa följande, på grund af inkomna uppgifter upprättade tabellariska öfversigt.

Sockenbiblioteken i Kopparbergs län år 1885.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an-tal.	storlek.	underhållssätt.	begagnande.
Svärdsjö	1	800 band.	Af kommunen.	Medelmåttigt.
Enviken	1	353 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Sundborn ...	1	450 band.	Af kommunen med 20 kronor årligen.	Ganska flitigt, isynnerhet af ungdom.
Vika	1	734 band.	Genom hälften af den årligen inflytande hundskatten och genom de afgifter, som af de lånande erläggas.	Medeltalet af dem, som under de senaste 5 åren haft böcker till låns, är omkring 30 årligen.
Torsång	1	439 band.	Genom afgifter af de lånande.	Användes år 1881 af 28 och år 1882 af 10 låntagare, men har under de 3 sista åren varit stängdt, emedan inkomsten icke motsvarat utgifterna för dess underhåll.
Aspeboda	1	428 band.	Af kommunen och genom utlåningsavgifter.	I medeltal utlånas 150 band om året.
Kopparberg ...	1	666 band.	Af kommunen.	Föga, sedan numera bestämt, att utlåning icke må ega rum till inom Falu stad boende personer.
Stora Tuna ...	1	259 band.	Af kommunen.	I medeltal af 30 personer årligen.
Gustaf	1	500 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Silfberg	1	510 band.	Genom utlåningsavgift.	Flitigt.
Hosjö	1	373 band.	Genom hälften af hundskatten i Hosjö och Vika församlingar, genom läseavgift å 50 öre per person för år, samt genom kollekt i kapellet, 3:ne årligen.	Ganska flitigt, isynnerhet af ungdom.
Mora	1	165 nummer.	Af kommunen genom anslag af öfverloppsmedel ur hundskattekassan.	Icke så särdeles flitigt.
Vämhus	1	129 nummer.	Böckerna inköpta af frivilliga bidrag.	Temligen flitigt, hufvudsakligen af folkskolebarn, i synnerhet under vintrarne.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an-tal.	storlek.	underhållssätt.	begagnande.
Orsa	1	550 band, utom smärre skrifter.	Af kommunen genom användande af hundskatten.	Ganska flitigt, förnämligast af ungdom och barnen i folkskolan.
Sofia Magdalena	1	Af ringa omfång; består hufvudsakligen af »Läsning för folket», mindre arbeten och uppsatser rörande jordbruket, samt religiösa skrifter.	Biblioteket vårdas af kommunalnämnden och pastor samt har inköpts och underhålles af de medel, som kommunen anslagit.	Temligen flitigt af allmänheten.
Venjan	1	172 band, förutom alla årgångarne af »Läsning för folket».	Vårdas af pastor. Till biblioteket har en gång för alla anslagits 50 kronor af kommunen till inköp af böcker.	Förut ganska flitigt; men för närvarande synes läslusten hafva aftagit.
Elfdalen	1	530 band.	Af socknens hundskattemedel.	Temligen flitigt.
Särna	1	110 nummer, bestående hufvudsakligen af »Läsning för folket», »Land och folk», »Ur folkens häfder» samt diverse ströskrifter.	Kommunen har gjort föga för bibliotekets underhåll.	Ej synnerligen flitigt.
Grangärde	1	280 nummer, innehållande religiösa, historiska, litterära och andra allmännyttiga ämnen.	Af kommunen.	I synnerhet vintertiden ganska mycket.
Norrbärke	1	900 band, innehållande religiösa, historiska, naturvetenskapliga och poetiska verk af till det mesta de ypperste författare.	Af kommunen genom årligt anslag.	Temligen flitigt och allmänt.
Malingsbo	1	Omkring 60 större och mindre band i landthushållning m. m. Dessutom finnas omkring 20 häften »Land och folk» samt »Läsning för folket».	Genom tillfälliga kollekt.	Mycket litet nu, emot hvad förr varit fallet.
Söderbärke	1	Biblioteket är grundadt år 1856 af fabrikören Johan Johansson i Stockholm och förärdt till födelsebygden. Innehåller (i nov. 1886) 1,128 nummer i religiösa, historiska och landthushållningsämnen m. m.	Af kommunen medelst årligt anslag af 25 kronor.	Under de 6 första åren begagnades biblioteket flitigt, men sedan dess har läslusten minskats.
Ludvika	1	Boksamlingen är brandförsäkrad för 2,500 kr. och innehåller 595 band och 79 häften uti diverse ämnen.	Af kommunen. Under åren 1881—1885 hafva erhållits 600 kr.	Anlitas årligen af 50 å 60 personer mot en årsavgift af 50 öre, som tillkomma vårdaren.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an- tal.	storlek.	underhållssätt.	begagnande.
Leksand	1	1,318 band.	Af kommunen medelst anslag från hundskatten.	Temligen flitigt.
Siljansnäs	1	196 band.	Af kommunen.	Temligen flitigt.
Ål.....	1	1,428 band.	Af kommunen genom frivilliga gåfvor.	Temligen flitigt.
Bjursås	1	434 band.	Af kommunen genom anslag från hundskatten.	Temligen flitigt.
Rättvik	1	1,050 band.	Af kommunen.	Anlitandethar mycket aftagit.
Boda.....	1	482 band.	Af kommunen.	Anlitandethar mycket aftagit.
Gagnef.....	1	500 band.	Af kommunen.	Temligen flitigt.
Floda	1	237 band.	Af kommunen.	Föga.
Nås.....	1	300 band.	Af kommunen.	Temligen flitigt.
Säfsnäs.....	1	600 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Jerna	1	116 band.	Af kommunen.	Föga.
Äppelbo	1	120 band.	Genom afgift för hvarje lånande af 25 öre.	Föga.
Malung.....	1	793 band.	Af kommunen.	Temligen flitigt.
Lima.....	1	125 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Transtrand....	1	500 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Hedemora socken, gemensamt med Hedemora stad.	1	583 band.	Med ett anslag från båda församlingarna af omkring 60 kr. årligen.	Flitigt.
Norns bruk....	1	417 band.	Biblioteket, tillhörigt och underhållet af brukets arbetare, står under bruksförvaltarens vård.	Flitigt.
Husby	4			
a) i Smedby	1	480 band.	Af anslag ur C. von Stockenströms fond.	Under år 1885 anlitadt af 51 låntagare.
b) i Långshyttan.....	1	385 band.	Af anslag ur C. von Stockenströms fond.	Under år 1885 anlitadt af 67 låntagare.
c) i Stjernerund.....	1	513 band.	Af anslag ur C. von Stockenströms fond.	Under år 1885 anlitadt af 73 låntagare.
d) vid Klosters bruk....	1	—	Biblioteket tillhörigt, underhållet och förvaltadt af bruksarbetarne.	Ganska flitigt.
Garpenberg....	1	368 nummer i 526 band.	Af kommunen och genom länedelsgarnes årsafgifter, 50 öre för hvarje person.	Biblioteket har anlitats af i medeltal 30 personer årligen.

Socken.	B i b l i o t e k e n s			
	an- tal.	storlek.	underhållssätt.	begagnande.
By	1	468 nummer.	Af kommunen genom dertill anslagna medel.	Temligen flitigt af ungdomen, men deremot i mindre mån af äldre personer.
Folkärna.....	1	600 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Avesta.....	1	400 band.	Af kommunen.	Flitigt.
Stora Skedvi..	1	400 band.	Biblioteket, som har en kassa af 438 kr. 66 öre, underhålles af kommunen, med undantag af räntan å förenämnda kassabehållning samt låntagarnes årsafgifter, 25 öre för hvarje.	Anlitas i ringamån.
Säter.....	1	673 band.	Af kommunen och låntagarnes årsafgifter, 25 öre för hvarje; hvilka afgifter under år 1885 uppgingo till endast 2 kronor.	—

Summa 23,695 band, 99 häften m. m.

Anm. Under skolrådet i Falun kan anses lyda stadsbiblioteket, som utgörande mera än 600 band, har från Minuterings- och Utskänkningsbolagets besparingsfond ett årligt anslag af 200 kronor. Boklånssökande äro mestadels yngre personer af arbetsklassen.

Vid en jämförelse med den i förra femårsberättelsen förekommande förteckningen öfver sockenbiblioteken visar det sig, att under perioden 5 bibliotek tillkommit, nemligen 1 i Hosjö och 3 i Husby samt 1 vid Norns bruk, hvaremot de i den förra förteckningen upptagna biblioteken i Djura och Tyngsjö kapellförsamlingar uteslutits ur den nu meddelade, enär uppgifter för dessa bibliotek, hvilka dock fortfarande torde ega bestånd, icke inkommit. — I öfrigt läser det vara vanskligt att af de upplysningar, som i de båda förteckningarna meddelas rörande bibliotekens begagnande, draga någon säker slutsats, om och i hvad mån hägen för läsning hos befolkningen må hafva till- eller aftagit.

Beträffande det *frivilliga skarpskytteväsendets tillstånd*, för hvilket en redogörelse vanligen förekommit under denna afdelning i föregående femårsberättelser, så har under den period, hvarom här är fråga, endast den förändring inträffat, att Folkare härads f. d. skarpskytteförening blifvit ombildad till ett skyttegille i enlighet med Kungl. kungörelsen den 20 december 1878. Att intresset för de först år 1883 införda, årligen återkommande läns-täfflingsskjutningarna varit ganska lifligt, tror sig Länsstyrelsen kunna vitsorda. — Till uppmuntran af föreningarnas och gillenas verksamhet hafva af anslaget till skjutskicklighetens befrämjande under perioden utgått följande belopp:

Under dessa förhållanden måste jordbruket inom dessa delar af länet intaga en låg ståndpunkt, hvilket dock mindre får tillskrifvas bristande intelligens och mottaglighet, än den så godt som fullkomliga bristen på tidsenliga samfärdselmedel och dermed äfven saknaden af de lifgivande impulser till framsteg, som en närmare beröring med den yttre världen medför.

I det andra af de ofvan anförda jordbruksområdena, eller Siljantrakten gestalta sig förhållandena vida gynsammare. Den odlade jorden utgör här en betydligt större del af hela jordarealen, — omkring 2·7 % — och är äfven större i förhållande till folkmängden, — omkring 0·8 tunnland på person — samt, hvad viktigare är, öfverträffar vida den i de öfre socknarna i afseende på fördelning, läge och fruktbarhet. Den bildar i det stora hela sammanhängande sträckor med ett oftast öppet och sluttande läge; de kringliggande höjderna äro ej så branta och höga och de nära bygden belägna, outdikade myrarne mindre talrika och betydande; de stora närbelägna vattendragen, Dalelven samt Siljan med dess utbredningar, hafva också ett ej ringa inflytande på klimatet, som därför ock är jemnt och mildt i jämförelse med öfriga lika nordligt belägna delar af länet. Jordmånen utgöres i allmänhet af sandjord, men i de vidsträckta trakter, öfver hvilka Siljantraktens öfvergångsformation sträcker sig, är berggrunden täckt af en mycket varm och bördig, kalkrik klapperstensmylla. Växtligheten bär ock vittne om denna jordmånens bättre beskaffenhet och i kalktrakten odlas allmänt vårhvete och gräarter, som eljest förekomma mycket sparsamt och blott i länets sydligaste delar. Sist, men ej minst, må en gynsam omständighet framhållas, att dessa trakter äro framför de först afhandlade gynnade genom ganska goda samfärdselmedel, — sjöfarten på Siljan samt jernvägen från Insjön.

Trots alla dessa gynsamma omständigheter står dock landt-hushållningen här knappt på en mer tidsenlig ståndpunkt än i de aflägsna bygderna. Med envishet fasthåller folket vid den fäderne-ärfda seden att odla så godt som uteslutande säd på den gamla odaljorden, som det anser vara för god att användas till foderodling. Likasom i de förut skildrade trakterna måste därför fodret till de äfven här i förhållande till fodertillgången alltför talrika nötkreaturs-, får- och gethjordarne till allra störste delen hemtas från skogsbeten och myrslogar, och samma svältfodring under vintern och för mjölkens tillgodogörande hinderliga fåbodväsen under sommaren, som förut skildrats, blir äfven här följden deraf. Jordstyckningen har inom detta område gått kanske än längre, än i någon annan del af länet.

Det tredje af de ofvan skisserade områden står i bördighet framför de båda förut afhandlade, — undantagandes Siljantraktens kalkrika jord. Jordmånen utgöres invid Dalelven af en sandjord af medelmåttig fruktbarhet, men utgöres eljest oftast af en starkt moblandad, mullfattig, i väta sammanflytande och i torka hård lera, som under fuktiga år kan gifva mycket goda skördar.

Det sydliga Dalarne har framför den öfre Dalorten länge varit gynnadt af goda kommunikationsleder, som möjliggjort en fördelaktig afsättning af jordbrukets alster och anskaffande af sådana det nutida jordbrukets hjälpmedel som bigödningsämnen, kraftfoder och ändamålsenliga redskap, hvarjemte den framåt-drifvande kraft, som en liflig beröring med närmre civilisationens centra liggande landsdelar medför, här haft tillfälle att under längre tid verka. Dertill kommer, att en ej ringa del af jorden

inom denna del af provinsen brukas af personer tillhörande ståndspersonsklassen, som vanligen mindre segt än allmogen fasthåller vid föräldrade åsigter och vanor; störste delen af de mer ansefliga possessionerna äro bruksegdomar, och de förändrade förhållanden, under hvilka bergsbruket arbetar nu, jemfördt med förr, hafva obetingadt varit till gagn för jordbruket. Detta bedrefs förr vid dessa egendomar hufvudsakligen för att underhålla dragare för transport af kol och malm, utan att man väntade någon direkt inkomst af detsamma; det åtnjöt därför under bergsbrukets dåvarande gynsamma förhållanden föga omvårdnad, utan större delen af jorden var utlemnad åt landbönder, som oftast bedrefvo ett om möjligt än sämre jordbruk än allmogen. Under nuvarande förhållanden är, till följd af förbättrade kommunikationer och minskad bruksdrift, behovet af dragare vida mindre än förr, och på samma gång gör bergsbrukets ringa afkastning det till en nödvändighet för bruksegarne att söka erhålla inkomster äfven från jordbruket. Detta har därför under senaste tid i hög grad förbättrats; en rationel växtföljd, — vanligen 7-årigt koppelbruk — har öfverallt införts, jorden bearbetas med ändamålsenliga redskap, och stor omvårdnad egnas åt ladugården, som på många ställen redan börjar gifva god afkastning.

Detta har verkat såsom ett godt föredöme äfven på allmogen, som i dessa trakter numera med ifver söker förbättra sitt jordbruk, om än tyvärr äfven här jordstyckning och brist på betesmarker, med dermed följande fåbodväsen, ställa sig i hög grad hindrande i vägen mot framåtskridandet.

En väsentlig driffjäder till ladugardsskötselns och dermed hela hushållningens förändring till ett bättre hafva de talrikt uppstående mejerierna utgjort. De hafva alltid i början af sin verksamhet haft mycket ringa mjölkstillgång, men denna har snart ökats, och då folket sett, att korna kunna lemna en beaktansvärd inkomst, har ock utfodringen förbättrats.

Såsom af denna öfersigt framgår, intager den odlade jorden, särskildt i det öfre Dallaget, en allt för ringa utsträckning, såväl i förhållande till den jordbrukande befolkningens mängd, som i synnerhet i förhållande till husdjurens antal. Tillfälle till åkerjordens utvidgning finnes dock i riklig mån. På odlingsvärd, fast jord är visserligen tillgången mycket inskränkt, men deremot är hela länet rikt på myrar, ofta lätt odlade och innehållande en godartad torfjord. Genom dessas uppodling ej blott vinnes en lättbrukad och god jord, hvars odling medför en väl behöflig tillökning i den för fasta jorden använda gödselns mängd, utan dessutom bidrager myrarnes utdikning i hög grad att minska den svåra frostländighet, hvaraf i synnerhet de öfre delarne af länet lida.

Att lemna någon uppgift om den areal, som under 5-årsperioden vunnits genom nyodling, låter sig ej göra; men enär till de allra flesta, ej allt för obetydliga odlingar biträde påkallas af statens landbruksingeniör, kunna uppgifterna rörande hans tjänsteförättningar i någon mån tjena till ledning vid ett bedömande af nyodlingens omfattning.

Enligt de af landbruksingeniören i länet till Kungl. Landbruks-Akademien ingifna årliga redogörelserna öfver hans verksamhet har för hithörande arbeten ingenjörens biträde lemnats:

År.	Myr- och kärrutdikning		Sjösänkning, hvarigenom beräknas vinnas
	för beredande till odling	för fredande mot frost	
1881 ¹⁾	—	—	—
1882.....	274.50	—	—
1883.....	222.33	20.50	83 —
1884.....	611 —	550 —	250 —
1885.....	1,287 —	1,911 —	71 —

Vid dessa tal är att märka, att de angifva de arealer, för hvilkas uppodling eller afdikning landbruksingeniör uppgjort plan, men ej innebära någon visshet, om dessa företag verkligen fullbordats. Deremot förtjenar att framhållas, att uppgift om samma areal ej kan förekomma i flere års redogörelser.

Bland mer betydande arbeten af denna art, som under fem-årsperioden förekommit, må nämnas: utdikning och sänkning af Enåns vattensystem i Orsa socken, hvarigenom betydliga sträckor af myrjord göras odlingsbara samt frostländheten i trakten minskas; för detta arbete erhöi kommunen år 1882 sig beviljad ett statslån af 17,000 kr. samt 1,900 kr. utan återbetalnings-skyldighet; utdikningen af Vargnäsmynnen i Floda socken, hvartill år 1880 beviljades statsanslag, har år 1882 afslutats; likaså har för Tvärhandsmyrens i St. Skedvi socken aftappning åtnjutits ett statsanslag af 2,000 kr.; Kapilambi myr i Säfsnäs, Fimossen i By socken och Myckelmyren i Kopparbergs socken hafva utdikats, hvarigenom vunnits resp. 70, 40 och 4 hektar odlingsbar mark, som redan delvis uppodlats. Af planlagda och delvis påbörjade arbeten nämnas: utdikning af Lomsmyren i Mora socken, hvarigenom beräknas vinnas omkring 180 hektar, som äro afsedda att delas i 12 lotter, hvar och en så stor att en familj derä kunde ega sin bergning, för att praktiskt visa allmogen fördelen att hafva sina egor samlade i ett stycke i stället för att, såsom vanligt är, ega 20—30 småtegar på skilda håll; utdikning af Fårasflyten och Karlsmyren 500 hektar, af frostländ mark i Oxbergs by 100 hektar, af Morkarilby 100 hektar, allt i Mora socken; afdikning och odling af Nordåkersflotten i Jerna, 156 hektar, af Vimyren i Malungs socken, 250 hektar. Vid Norns bruk hafva 3 sjöar sänkts, hvarigenom uppkommit 100 hektar odlingsmark. Plan till reglering af Vester-Dalelven i Näs socken har uppgjorts.

Mossodlingarna planläggas och utföras oftast på ett tillfredsställande sätt, utan att bränningen drifves till en skadlig grad, hvilket lyckliga förhållande får tillskrifvas den omständigheten att dessa arbeten ej börjat att mera allmänt bedrivas förrän landbruksingenjörs biträde fans att tillgå, samt att de flesta odlingar skett efter af honom uppgjord plan.

Jordens afdikning är i allmänhet mycket bristfällig, i det att diken alldeles saknas eller ock äro för grunda. En vändning till det bättre har dock skett i de södra delarne af länet, särdeles å sådana egendomar, som brukas af ståndspersoner; men fortfarande är i alla fall äfven i dessa delar af länet fullständig afdikning af nöden, i synnerhet å lerjorden; å sandjorden, som är förhärskande i öfre delen af länet och som oftast har ett godt fall, är den deremot mindre nödvändig, blott tillräckliga lagg-

och aflopps diken upptagas. Täckdikning användes mycket sparsamt och är, der den förekommer på allmogejord, för grund samt mindre varaktig, i det att den vanligen utföres med fyllning af sten och gärdsel, mer sällan med tegelrör, som anses för dyra.

Omfattningen af under 5-årsperioden utförd dikning och, i samband dermed, omläggning af åkerjord antydes af följande från landbruksingenjörens årsberättelser hemtade uppgifter rörande med deras biträde upprättade planer för dylika arbeten:

År.	Indelning till vexel- bruk.	Omläggning af åker- jord genom	
		täckdikning.	öppen af- dikning.
	hektar.	hektar.	hektar.
1881 ¹⁾	—	—	—
1882.....	—	12.30	48.20
1883.....	60.00	109.70	55.00
1884.....	20.00	14.00	180.00
1885.....	209.00	9.90	118.61

Åtminstone i Södra Dalarna torde kunskapen om en ordentlig afdiknings välgörande verkningar vara allmän och den ringa företagsamhet, som i afseende på dikning råder, får tillskrifvas, dels folkets knappa ekonomiska omständigheter, dels och i främsta rummet den till ytterlighet gångna jordstyckningen. En planmessig och verksam afdikning kan ej utföras utan hela byalagets deltagande, och fastän nu gällande dikeslag lemna den enskilde jordegaren magt, att, der så behöfs, tvinga grannarne att deltaga i dylikt arbete, så undviker bonden dock att begagna denna magt, dels för grannsämjans skuld, dels för de ej obetydliga kostnader, som den lagliga behandlingen af ett sådant företag skulle kräva. Då ett sammanförande af egorna är ett oundgängligt vilkor för möjligheten ej endast att afdika utan äfven att riktigt kunna bruka jorden, är hvarje åtgärd, som kan leda till detta mål, i hög grad önskvärd.

Brukningssystemet börjar, såsom ofvan är antydt, att i länets södra delar blifva tillfredsställande, i det att det s. k. Dalakoppelbruket med 7 skiften (1 träde, 2 råg, 3—6 gräs, 7 eller 7—8 hafre eller korn) numera så godt som fullständigt utträngt det gamla 2-skiftesbruket, och äfven i de nordligare trakterna får sädesbruket alltmera vika för nämnda växtföljd. Långsammast går detta i Siljan-nejden, och särskildt har bonden der motvilja mot att odla gräs på den gamla åkerjorden, under det deremot i senare tid uppbruten mark oftare dertill upplåtes.

Brukningssättet är i det afseendet mindre tillfredsställande, att lerjorden under trädesåret får mycket ringa bearbetning, och att gödseln ej nedbringas i tid, utan strax innan höstsådden skall ske och då helt ytligt med harf, eller ock begagnas till öfvergödning på sädesbrodden, ett brukningssätt, som väl kan försvaras på sandjord, men på intet sätt på lera. Bearbetningen sker till mycket ringa djup, hvilket medför den olägenheten, att den växande grödan illa motstår torka, men å andra sidan tillåter gödseltillgången ej uppgödsling af en djupare matjord, så länge all gödsel under sommaren förspilles på skogsbetena och utfodringen under vintern är så svag, som vanligen är förhållandet.

Kreatursspillningens tillvaratagande sker så till vida med omsorg, som man vanligen bäddar under, blandar och täcker den-

¹⁾ Uppgift för 1881 har ej af Landbruks-Akademien offentliggjorts.

samma med rikliga mängder dyjord. Deremot förspilles en god del af den flytande spillningen i ladugården, der golfvet oftast utgöres af den genomsläppliga jorden. En ordentlig gödselstad med brunn och tät botten finnes nästan aldrig, men är ock mindre af nöden, då tillräckligt dyjord användes, och är dessutom svår att åstadkomma i de vidsträckta delar af länet, der lera saknas; vanligen upplägges ej gödseln ordentligt, utan får ligga i en hög så som den vårdslöst utkastats genom en glugg på fähusets gafvel; härigenom blir bränningen mycket ojunn och ökas faran att en del af gödselns lösliga beståndsdelar skola uttvättas.

Utom till inblandning i gödseln, användes dyjord också ganska allmänt till direkt förbättring af åkerjorden, som i allmänhet är mycket mullfattig.

Såsom redan i förra femårsberättelsen nämndes, hemtas något litet latrinspillning från Stockholm, hvarjemte en ej ringa mängd af i länets städer uppkommen kreaturs- och afträdesspillning till högt pris försäljes till kringliggande landsbygd.

Konstgjorda gödningsämnens användning ökas år från år, särdeles i länets södra del, der de numera utgöra en nödvändighetsvara äfven för jordbrukare af allmogeklassen. Att med exakta siffror uppgifva, hvilka mängder af konstgödningsämnen under femårsperioden funnit användning inom länet, låter sig knappt göra, enär de försäljas genom många olika köpmän och agenter och åtskilliga större jordbrukare dessutom köpa ansefliga mängder direkt från fabrikanten eller importören. För att gifva något begrepp om de mängder, som årligen inom länet förbrukas, må nämnas:

i Falun såldes år 1881 af 1 handlande	740 ctr.
» » » » 1882 » 1 »	1,011 »
» » » » 1883 » 1 »	1,758 »
» » » » 1884 » 2 »	6,298 »
» » » » 1885 » 2 »	8,818 »
» Mora » » 1885 » 1 » omkring	4,000 »

För öfrigt vexla de ungefärliga uppgifterna från de olika socknarna öfver den antagliga förbrukningen af konstgödsel från 2,000—3,000 ctr i de södra till 700—500 ctr i de norra socknarna. Mest användas kalisaliter, superfosfat och mossgödning, och gödslingen afser så godt som endast myrjord.

Jordbruksredskap och maskiner äro i allmänhet ännu af enklaste slag, ehuru visserligen äfven i detta afseende betydliga framsteg gjorts under senare tider. Af redskap och maskiner af nyare slag är det hufvudsakligen plogar, hästräfsor, slätter- och kastmaskiner samt stifttröskverk, som vunnit allmän spridning; äfven förekommer en och annan radsäningsmaskin. Äfven i detta afseende har förändringen börjat i södra delen af länet och der hunnit längst, men ännu så nordligt som Mora och Malung hafva under senare år ej obetydligt af tröskverk, kastmaskiner och plogar funnit användning; slagtröskning af vårsäd förekommer därför vida mindre än förr. Å andra sidan finnas trakter, t. ex. Särna och Enviken, dit ännu ej en nutida plog eller annat redskap af fullkomligare konstruktion hittat vägen.

Såsom dragare användas nästan uteslutande hästar; enligt Sveriges officiella statistik funnos 1884 i länet 19,421 hästar men endast 585 oxar, och dessa hufvudsakligen i länets sydliga del.

De åkerväxter, som i länet odlas, äro:

	Skörd 1884
	tr.
höstvetete, i länets sydligaste del.....	4,031
vårhvetete, sparsamt, i länets södra del och i Siljantrakten	894
höstråg, allmänt samt i länets södra del.....	135,044
vårtråg, så godt som alls ej.....	30
korn, 6-radigt.....	74,075
hafre, såväl svart som hvit.....	458,622
blandsäd, af korn och hafre.....	103,035
ärter, grå, mest i Siljantrakten.....	9,939
potatis.....	360,842
rosvor och kålrötter.....	12,770
lin, frö, mest i Siljantrakten (tågor 1,296 ctr).....	174

Skörden har enligt Länsstyrelsens årliga berättelse till K. Statistiska Centralbyrån utfallit:

- år 1881 under medelmåttan;
 » 1882 icke obetydligt öfver medelmåttan;
 » 1883 öfver medelmåttan;
 » 1884 god;
 » 1885 icke obetydligt under medelmåttan.

Under samma tid har foderskörden utfallit:
 år 1881 hö vida under medelmåttan; halm icke obetydligt öfver medelmåttan;

- » 1882 god;
 » 1883 god;
 » 1884 god;
 » 1885 något under medelmåttan.

Försäljningspriset på jordbruksprodukter har varit i kronor:

År.	Hvete.	Råg.	Korn.	Hafre.	Potatis.	Hö.
	pr t.a.	pr t.a.	pr t.a.	pr t.a.	pr t.a.	pr Lf.
1881.....	25	18—23	12—16	8—10	4—7	0·55—1·00
1882.....	25	14—24	12—17	7—10	5—8	0·33—0·37
1883.....	25·30	14—20	12—16	7—8	5—8	0·30—0·50
1884.....	18	13·50—15·50	11—12	6·50—8·50	4—5·50	0·30—0·50
1885.....	18—20	11—12	10—11	6—7	4—6	0·40—0·50

Vid allmogens små jordbruk utgöres den hufvudsakliga om ej all menskliga arbetskraften af jordegaren och hans familj, hvarvid är att märka, såsom för länet egendomligt, att kvinnorna lika mycket som männen, om ej mer, utföra jordbruksarbetena. Så t. ex. utföres slagtröskning allmänt af kvinnor. Då bondens jordbruk är större, har han dräng och piga, men deremot förekomma jordtorpare så godt som alls ej i länet. Vid de större jordbruken användes statfolk, hvarjemte vid bruksegendomar kördagsverken lemnas af landbönder. Lösa dagsverkare användas hufvudsakligen under andtiden och i synnerhet i länets södra delar. Dagsverksprisen hafva varit:

År.	Sommar.		Vinter.	
	Mans.	Qvins.	Mans.	Qvins.
1881.....	1—1·50	0·60—0·80	1·00	0·50—0·75
1882.....	1·75	0·35	1·75	0·60—0·70
1883.....	1·50—1·75	0·80—1·00	1·25—1·50	0·60—0·70
1884.....	1·50—1·75	0·80—1·00	1·25	0·75
1885.....	1·25—1·75	0·80—1·00	1·25	0·75

Utsäde af spannmål tages vanligen af egen skörd; af Vasaräg införes dock ej obetydlig mängd, till stor del genom förmedling af hushållningssällskapet, och har den större anseende, än den inom länet producerade, för stor gröningsenergi och hårdighet; äfven den första skörden efter Vasaräg, s. k. »Vasabarn», har godt rykte om sig såsom utsäde, men redan andra skörden anses vara betydligt underlägsen såsom utsädesvara. Efter år, då tidig frost eller eljest ogynnsamma växtlighets- och bergningsförhållanden orsakat en sämre beskaffenhet hos säden, användes äfven ganska stora mängder köpt utsädeshafre. Gräs- och klöfverfrö hemtas till allra största delen utifrån.

Okulär besigtning af frö å Falu apotek anordnades år 1881, men redan följande år upprättades på hushållningssällskapets bekostnad en fullständig frökontrollanstalt i Falun, och har densamma varit temligen mycket anlitad.

Till befrämjande af jordbruket har den i länet stationerade landtbruksingenjören verksamt bidragit. Han har på hushållningssällskapets bekostnad varit tillgänglig för rådplägning i Falun under hela den tid af året, då ej tjänsteresor sådant hindrat. Hans tjänsteförrättningar hafva upptagit: 1881 102 dagar, 1882 106, 1883 105, 1884 130 och 1885 84 arbetsdagar.

Intill år 1884 bekostade hushållningssällskapet $\frac{2}{3}$ af kostnaden för undersökningar från länet vid kemiska stationen i Vesterås, men sedan sagda år har hushållningssällskapet en egen kontrollstation i Falun. Undersökningarna, som vanligen uppgatt till omkring ett hundratal årligen, hafva dock till större delen afsett arsenikprof.

Det hårda klimatet eller snarare de stora temperaturskilnaderna under olika arstider och äfven under dygnets lopp göra *trädgårdsskötsel* vida mindre gynsam i detta län än i sydligare trakter; men de flesta vanliga slag af fruktträd och härbuskar kunna dock gå till, ännu i länets nordliga delar. Det är dock först i senare tider som några särskilda bemödanden att höja *trädgårdsskötseln* äro att omtala. Så är redan i föregående femårsberättelse nämnt, att i St. Tuna en trädgårdsförening verkar för spridande af håg för trädgårdsodling och från sina trädskolor försäljer och utdelar frukt- och prydnadsträd och buskar. I Husby socken har likaledes under den nu ifrågavarande femårsperioden en enskild jordegare anlagt jemförelsevis betydliga trädskolor för försäljning. I betraktande af trädgårdsskötseln stora betydelse för folkets trefnad och hyfsning har äfven länets hushållningssällskap å sin skolegendom anlagt trädskolor för spridande af bördiga plantor inom länet. Från år 1882 har hushållningssällskapet haft i sin tjänst anställd en länsträdgårdsmästare, som utan kostnad för reqvirenten lemnat råd och biträde under resor inom länet. Intresset för trädgårdsskötsel tyckes vara i tilltagande att döma af det stora antal förrättningar, denne trädgårdsmästare haft att utföra, hvilka upptagit hela den tid, marken varit ofrusen. År 1883 voro requisitioner till hans biträde så talrika, att äfven en för sommaren antagen extra trädgårdsmästare hade full sysselsättning.

Undervisning i trädgårdsskötsel i folkskolor förekommer temligen sparsamt inom länet, likasom ock folkskoleträdgårdar finnas endast till ett mindre antal.

B) Husdjurskötsel. *Hästen* har sedan gammalt, då bonden hemtade sin hufvudsakliga inkomst från forsling och timmerdrifning, varit ansedd såsom hans förnämsta husdjur. Framför nötboskapen åtnjöt han en god omvårdnad och en riklig ut-

fodring. En följd deraf var ock, att hästafvel i ganska stor skala idkades inom länet och att Dalahästen åtnjöt ett välförtjent anseende, särskildt för uthållighet, oömhets och fromsinthet. Med den minskade användning för körning, som numer inträdt, har också folkets intresse för hästafveln minskats, uppfödningen af unghästar inom länet har aftagit och bedrifves mera allmänt endast i få socknar, framför allt i Siljantrakten, Svärdsjö och Enviken. Under dessa förhållanden måste häststocken underhållas genom rekrytering från annat håll och detta sker mest från Norge, vanligen genom mellanhänder i Vester-Dalarna, der en stor del af allmogens idkar hästhandel.

Med det minskade intresset för hästafveln har ock dennas handhavande försämrats, och det har därför syntes länets hushållningssällskap vara en vigtig angelägenhet att söka upphjelpa densamma. För detta ändamål har sällskapet redan under senaste femårsperiod inköpt en afvelshingst af Ardenneras, men ater försält den, då den ej syntes lämplig till förbättring af länets häststam. Man ansåg nemligen, att man här ej har behof af mycket stora och grofva hästar, som äro tröga och gerna fa en mindre fast kroppsbyggnad, utan att man borde sträfva efter att utbilda sega, uthålliga och oömma djur, lika lämpliga för plojen å provinsens mindre styfva jordman, som för kärran på landsvägen och vid timmerdrifningen i skogen. Till vinnande af detta ändamål ansågs Norska hästen utgöra det lämpligaste förädlingsmaterialet och i enlighet med denna åsigt inköpte hushållningssällskapet år 1881 en Norsk hingst, som fortfarande finnes uppställd till begagnande å sällskapets skolegendom, men som dock blifvit temligen litet använd. Utomdess finnas på flere ställen inom länet premierade hingstar, tillhörande enskilde egare, uppställda till begagnande mot lag sprängafgift.

Intresset för hästafveln synes dock ännu vara ganska ringa att döma af det lilla antal djur, som framvisats och kunnat premieras vid de premieringsmöten, som årligen hållas på 2 ställen inom länet.

År.	Uppvisade			Premierade		
	hingstar.	ston.	unghästar.	hingstar.	ston.	unghästar.
1881.....	6	9	22	4	3	15
1882.....	15	37	54	4	4	22
1883.....	antalet kan ej uppgifvas.			5	9	16
1884.....	13	40	39	10	16	30
1885.....	tillsammans sjutiofem hästar.			8	18	17

Utom de tvenne förut inom länet förefintliga hästförsäkringsbolag har ännu ett bildats år 1885 under namn af Husby hästförsäkringsbolag.

Ladugårdsskötseln har under femårsperioden visat glädjande framsteg. Detta gäller särskildt södra delen af länet, der sedan gammalt å åtskilliga herrgardar funnits djur af utländsk, ren eller korsad ras, och i senare tid hafva ytterligare till afvelnsförbättrande anskaffats åtskilliga djur af Ayrshireras, den enda utländska, som torde passa för här rådande klimat och öfriga förhållanden.

Allmogens kreatur i södra delarne af länet äro i allmänhet af svensk landtras, här och hvar med nagon inblandning af utländskt blod och troligen ganska allmänt korsad med djur af

den s. k. fjellrasen. Ehuru obetydliga till utseendet och af full kroppbyggnad, hafva dessa djur ofta mycket goda egenskaper såsom mjölkdjur och hafva framför allt den goda egenskapen att vara friska och hårdiga. Genom en korsning med utländska raser kunna de visserligen hastigt vinna ökad kroppsstorlek, vackra former och möjligen äfven blifva mer högmjolkande, men fara är dock, att de samtidigt ärfva den förädlade rasens svagare kroppskonstitution och fordran på bättre underhåll, än allmogen ännu förstår sig på att gifva. Lämpligaste vägen till förbättrande af allmogens nötkreatursstammar är därför säkerligen en rikligare utfodring och riktigare skötsel af afveln. I afseende på fodringen återstår ännu mycket att göra, men ju mer folket lär sig inse mjölkens värde och en rikligare utfodrings inverkan på denna, dess mer öfvergifver den svältfodringen, som äfven i södra delen af länet här och hvar förekommer. I afseende på afvelns bedrivande saknar ännu allmogen insigt om vigten af att vid urval af afvelsdjur fästa afseende ej blott vid hondjurets utan ock vid handjurets beskaffenhet. Palägg tages helst efter de bästa korna, men deremot användes förste bäste tjur utan all urskilnad. Oftast får tjuren börja göra tjänst såsom nyss årgammal och användes sedan för hur många kor som helst, hvilket ovilkorligen har till följd, att tjuren förstöres och afkomman blir småvuxen och likasom förkrympt. Inom Siljantrakten och de öfre Dalsocknarna gäller i än högre grad de anmärkta felen vid djurens utfodring och afvelns bedrivande; såsom förut är anmärkt, äro kreatursbesättningarna allt för stora i förhållande till tillgången på vinterfoder, hvarför svältfodring regelbundet hvarje vinter återkommer. Nötkreaturens foder utgöres då af halm, agnar och starrhö i otillräcklig mängd; då korna burit, få de ett ringa tillskott af gröpe, som ganska allmänt utröres med färsk hästgödsel. Nekas kan dock ej, att äfven inom dessa Dalarnes öfre bygder, hvilka denna sorgliga skildring närmast afser, insigt om det origtiga och ekonomiskt ofördelaktiga i en sådan ludugårdsskötsel börjar vakna. Första stegen till en förbättring måste vara en förminskning af kreatursantalet och en allmän foderodling å åkerjorden, reformer, som säkerligen långsamt komma att bana sig väg, förrän jernvägsnätet utsträcker hit och jordlotterna genom skifte sammanföras till större stycken.

Kreatursstammen i Siljantrakten utgöres af vanlig landtras, uppblandad med fjellboskap; i de öfre delarne af Öster-Dalarna samt i större delen af Vester-Dalarna förekommer den senare rasen temligen oblandad. Denna ras är, till följd af den kläna utfodringen och illa ledda afveln, i Dalarna mycket småvuxen och mjölkfattig, men erfarenheten från andra håll visar, att den vid bättre omvårdnad både blir mer storvuxen och rikmjolkande. I alla händelser passar den genom sin friskhet, hårdighet och förnöjsamhet bättre än hvarje annan ras för de öfre Dalsocknarnas förhållanden, och hvarje försök att der ersätta den med eller förbättra den genom korsning med någon annan ras skall säkerligen visa sig vara alldeles olämpligt. Deremot synes det vara ganska lämpligt att förbättra den genom användning af goda tjurar från utmärktare hjordar af samma ras, och i detta syfte har länet hushållningssällskap från en väl känd hjord i Herjeådalen inköpt 14 djur, af hvilka 3 tjurar försålt till Transtrands socken samt 1 tjur och 10 kor uppstälts å sällskapets skolegendom, för att derifrån sprida afvelsdjur. Införandet af denna Herjeådalboskap har redan visat goda följder för förbättring af kreatursstammen inom Vester-Dalarna.

Afkomman efter de inköpta djuren har visat sig ega en något större kroppbyggnad samt rikligare mjölkning, ehuru naturligtvis tiden efter deras införsel ännu är för kort för att fullt säkert kunna uppskatta den verkan, den kommer att medföra.

Ladugårdsbyggnaderna äro öfverallt hos Dalallmogen af mycket dålig beskaffenhet, små, låga, mörka, fuktiga och varma, hvilken sistnämnda egenskap än mer ökas genom den i de öfre orterna allmänna oseden, att i ladugården koka vatten till dryck och sörpa åt kreaturen. Ett ändamålsenligare byggnadssätt börjar dock att i afseende på ladugårds- såväl som andra byggnader på ett och annat ställe göra sig gällande; de nya ladugårdarne uppföras temligen allmänt af kalkpisé.

Mejerihandteringen, till hvilken Dalarnes befolkning, särdeles i de öfre socknarna, på grund af de rådande naturförhållandena borde förlägga sin hushållnings tyngdpunkt, har intill senaste tid varit mycket försummad. Den ringa mjölmängd, som de stora, men illa födda boskapsjordarne lemna öfver befolkningens eget behof, användes visserligen till beredande af ost och smör, men, till följd af folkets bristande renlighet och fullkomliga okunnighet i nutida mjölkskötsel, hafva dessa produkter blifvit af mycket dålig beskaffenhet. Att smör från de öfre socknarna, trots detta städse är eftersökt till matsmör, beror hufvudsakligen på den feta och goda beskaffenhet, som alltid utmärker smör, produceradt på de för högländta trakter egendomliga beten.

Den rörelse till mejeriskötselns förbättring, som under det senaste artiondet omgestaltat den svenska landthushållningen, har omsider, ehuru sent, sträckt sig äfven till detta län, och i föregående femårsberättelse kunde meddelas, att lofvande framsteg i detta afseende visat sig. Detta har än mer varit fallet under de senaste 5 åren. I länet södra del hafva, jemte de i förra femårsberättelsen omnämnda Husby och Hedemora mejerier, sådana inrättats i en stor del af södra Dalarnes socknar. Stockholms Norra Mejeribolag började år 1884 inom länet en betydande mejerirörelse, så inrättad, att mjölk uppköptes och gräddsattes på flere ställen inom St. Tuna, Gustafs och Hedemora socknar. Grädden sändes sedan till Stockholm för att der kernas, hvar emot skummjölken till störste delen såldes i Falun. Bolaget öfverlemnade snart nog sin vidlyftiga affär till enskild person, under hvilkens ledning företaget än vidare utvecklats.

Större mejerier äro: Husby och Näs Kungsgård i Husby socken, Emaus i Hedemora socken, Borlänge i St. Tuna, Karlsfors i Vika, Fors i Folkärna samt Linghed i Svärdsjö socken, och under åtskilliga af dessa lyda flere filialmejerier.

Smärre mejerier finnas dessutom vid 1885 års slut i följande antal, inom:

Husby socken.....	4
St. Skedvi »	3
Hedemora »	5
Sätters »	1
Gustafs »	3
St. Tuna »	6
Folkärna »	2
By »	2
Leksands »	2
Mora »	1
Näs »	2

	Transport 31
Siljansnäs socken.....	1
Sundborns ".....	2
Vika ".....	2
	Summa 36

Af de större mejerierna hafva under år 1885 Husby, Näs Kungsgård och det under Husby mejeri lydande, i St. Skedvi socken belägna Fäggeby, bearbetat resp. 234,647, 107,710 och 180,497 kannor. Alla öfriga mejerier hafva uppkommit under senaste året, hvadan några sifferuppgifter af intresse för dessa ej kunna lemnas. Smöret från samtliga dessa mejerier har till största del afsändts till England öfver Malmö eller Göteborg. Skummjölken har dels försålts till Falun, Korsnäs, Domnarfvet och Ludvika, dels förarbetats till ost, som försålts inom länet eller i tillstötande delar af grannlänen. Priset å skummjölksost har varit 10—20 öre pr $\mathcal{Q}$ och för isbehandlad skummjolk 10—16 öre pr kanna.

Inom de öfre Dalsocknarna bedrifves mjölkhushållningen inom hemmet på samma ofullkomliga sätt som förr. Vid fåbodarna har dock en mera ordnad mjölkhushållning börjat tillämpas. Mindre kallvattenmejerier äro här och hvar uppförda och mjölken behandlas i dessa vanligen gemensamt för hela byalaget.

Äfven i de öfre delarne af länet är mjölkhushållningen, försävidt den afser försäljning af produkterna, hufvudsakligen rigtad på smörproduktion. Det synes dock som om det åtminstone för dessa aflägsna bygder skulle vara lämpligare, om mjölken i främsta rummet komme att bearbetas till ost. Denna kräver nemligen ej såsom smör en hastig omsättning, hvilken med öfre Dalortens aflägsenhet och brist på snabba kommunikationsmedel ej kan åstadkommas, utan den bör tvärtom ligga lagrad på tillverkningsstället en längre tid. Osttillverkning kan dessutom mycket väl ske vid fåbodarna, hvilkas kraftiga och aromatiska beten böra gifva den, rätt beredd, en rik och fin smak. För beredande af ett godt smör, som hastigt skall försäljas, är deremot fåbodväsendets upphörande snart sagdt första vilkoret.

Till de stora framsteg, som således nötboskapssköteln, och i synnerhet mejerihandteringen, under femårsperioden gjort, har länets hushållningssällskap mäktigt bidragit, dels genom meddelande af läneunderstöd för mejeriers anläggande, dels genom spridande af kunskaper rörande dessa grenar af landtushållningen.

Sälunda lät sällskapet, da 1881 års klena foderskörd gaf anledning att befara mer allmän foderbrist, utarbete och i 10,000 exemplar i länet sprida en anvisning till nötboskapens och hästarnes utfodring. Sedan flere år tillbaka har sällskapet i sin tjänst haft anställd en äfven i Gefleborgs och Vesterås län verkande undervisare i boskapsskötsel och mjölkhushållning. Under 2—3 resor årligen tillhandagick han länets jordbrukare med undervisning och råd; sedan år 1884 har sällskapet en egen länsmejerist, hvilken under femårsperiodens sista år med stor ifver och med lifligt deltagande från befolkningens sida arbetat i sitt värf. Hans hjälp lemnas efter gjord ansökan derom utan kostnad för requirerten.

Fårskötseln inom länet bedrifves fortfarande i mycket stor skala, särdeles i de öfre bygderna, men fåren äro af en mycket klen beskaffenhet, småvuxna samt kött- och ullfattiga. Så länge de under hela sommaren få fritt ströfva kring på skogs-

beten, hvarvid afveln sker utan tillsyn och äfven de ännu ej årsgamla lammen betäckas och lamningen sker på vintern, då mödrarne få en klen utfodring, är emellertid ingen förbättring att vänta. Till deras tjänst, som vilja bedrifva fårafvel på ett mer ändamålsenligt sätt, har hushållningssällskapet dels å sin skolegendom uppställt en mindre flock af Cheviot-ras, inköpt från Roma å Gotland, och dels i länet försalt från samma ställe inköpta springbaggar.

Äfven *getter* underhållas i stor mängd af allmogen i länets öfre delar. Den skada, dessa djur göra på skogarne, är mycket betydlig, och derjemte nödvändigöra de mycken kostsam och skogsödande stängsel, under det deremot deras afkastning är ringa. Detta inser ock allmogen, men anser dem ändock outhärliga, emedan deras mjölk behöfves vid bygden under den tid, korna äro på de stundom milda aflägsna fåbodarne.

Svinskötsel intager i länet en mycket underordnad ställning och inskränker sig oftast till uppfödande af ett eller några få svin för eget hushålls behof. Än mer har svinafveln aftagit, sedan årligen auktioner på svin från Småland och Skåne förekomma på åtskilliga ställen i länet. Denna införsel af svin har dock så till vida medfört en förbättring i länets svinafvel, som de införda svinen af bättre ras småningom undantränga eller korsas med den i länet befintliga, dåliga landtrasen.

Af *fjäderfå* underhållas så godt som endast höns, hvilka hafva en ganska allmän spridning i länets södra och mellersta delar, men deremot förekomma mycket sparsamt i de norra och vestra socknarne.

Biskötsel har, trots det stora intresse, hvarmed enskilda personer verkat för densamma, vunnit blott ringa spridning och bedrifves hufvudsakligen i Näsgårds fögderi, der ock en biodlareförening finnes. Hushållningssällskapet har intill år 1884 lemnat understöd åt en elev vid biskötareskolan i Bie.

Länets landtbruksskola, som år 1856 öppnades å den för ändamålet inköpta egendomen Vassbo i Aspeboda socken, omkring en mil från Falun, har alltsedandess intill år 1883 varit upplaten åt arrendator, som åtnjutit det af statsmedel at skolan lemnade bidrag, mot skyldighet att uppehålla henne på sätt Kungl. Maj:ts för landtbruksskolorna fastställda stadgar föreskrifva. Under de 27 år, skolegendom således varit utarrenderad och skolan innehafts af arrendatorn, hafva de kostnader, hushållningssällskapet för densamma haft, varit högst betydliga. Under de första 7 åren kräfdes stora kostnader för den förfallna egendomens upphjelpande och bebyggande, så att sällskapets i egendomen nedlagda kapital redan år 1862 utgjorde kr. 86,711.06, hvari ingår köpeskillingen för egendomen 30,000 kr.; sedan egendomen således blifvit försatt i ordentligt skick i hvad nödiga byggnader beträffar, har under den tid, skolan innehafts af arrendator eller till 1883, dock fortfarande kräfts ej obetydliga utgifter eller något öfver 50,000 kronor utöfver det årliga anslaget af 4,000 kronor. Ehuru sällskapets utgifter för skolan varit ganska stora och arrendevilkoren i förhållande till skolegendomens areal och inventariets storlek ej kunna anses hårda, så har det dock visat sig, att arrendatorerne ej haft någon synnerlig vinst på arrendet, utan tvärtom antagligen måst tillsätta egna medel för arrendekontraktets uppfyllande. Då det ju ligger nära tillhands, att en arrendator, som blott med svårighet kan gå ut med sitt arrende, ej gerna håller skolegendomen i den häfd, som för en mönstergård höfves, och han dessutom lätt förleades att framför allt rigta

sin sträfvan på att draga största möjliga gagn af lärlingarnes arbete, men mindre ser deras bokliga undervisning till godo, så kom hushållningssällskapet till den öfvertygelse, att det bäst skulle tillgodose jordbruksundervisningen genom att för egen räkning öfvertaga såväl skolans som egendomens skötsel. I enlighet härmed öfvertogs skolan och egendomen den 14 mars 1883 af sällskapet, för hvars räkning de sedan skötts af en dertill utsedd förvaltare, som ock är skolans föreståndare.

Kostnaderna för egendomens försättande i vederbörligt skick efter den långa arrendetiden äro fortfarande högst betydliga i förhållande till hushållningssällskapets tillgångar, men af det stora antalet ansökningar till inträde i skolan synes det, som om förtroendet till skolan och belåtenheten med den nuvarande anordningen, som tillät en betydlig tillökning i den för teoretisk undervisning anslagna tid, skulle vara större än under den gamla ordningen.

C) **Fiskerinäring.** I förra femårsberättelsen uttalade Länsstyrelsen den förhoppningen att, genom anställandet af 4 så kallade fiskeriöfveruppsyningsmän med tjänstgöringsskyldighet inom hvar sitt distrikt, för att tillhandagå allmänheten med anvisningar till åstadkommande af en ändamålsenlig vård om fisket, denna näringsgren så smaningom skulle komma att lyftas ur dess dåvarande lägervall. Denna förhoppning har endast i ringa mån hittills gått i fullbordan, enär intresset för ett tillbörligt handhafvande af fisket och de för dess skydd meddelade stadganden i allmänhet synes fortfarande slumra. Visserligen äro för öfvervakandet af nyssnämnda stadgars efterlefnad särskilde uppsyningsmän inom kommunerna anställda, men några nämnvärda yttringar af deras verksamhet hafva åtminstone icke kommit till Länsstyrelsens kännedom. Äfven de på hushållningssällskapets bekostnad anställda öfveruppsyningsmännen antal har till följd af sällskapets alltmer begränsade tillgångar måst inskränkas, så att för närvarande endast en af hushållningssällskapet aflönad öfveruppsyningsman tjänstgör inom länet. Också hafva vid de under de senare åren hållna syner för reglering af flottningen å vattendragen inom länet klagan allmänneligen försports öfver den genom flottningen förorsakade, minskade tillgången på fisk, en klagan, som jemväl upprepas af t. f. kronofogden i Nedan-Siljans fögderi, hvilken i sin till femårsberättelsen afgifna rapport härom yttrar: »Fisket intager såsom näringsgren endast ett ytterst underordnad rum, enär, såsom jag af egen och andras erfarenhet kan bestyrka, detsamma i fögderiets störste sjöar, Siljan, Amungen och Ljugaren, år från år, alltsedan timmerflottning deri började bedrivas, aftagit så, att det nu ingalunda lemnar sin idkare den anspråkslösaste dagspenning i vanliga fall. Orsaken till detta ledsamma förhållande är uppenbarligen den, att under det större och äldre fisk småningom fångas eller på annat sätt går bort, kommer ingen ny i stället, enär de flesta fiskarter hafva sin lektid om våren, och då de söka sig lekplatser vid elf- och åmynningar, bortskrämmas de antagligen derifrån af den då pågående timmerflottningen eller förstöres den redan lagda rommen af timmermassorna. Af fisk, som leker på hösten, såsom sik och lake, är tillgången deremot temligen god. Lax kan ej numera komma upp i Siljan förbi Domnarfsfallet.»

För att i någon mån åtminstone minska ofvan anmärkta olägenhet af flottningen, har Länsstyrelsen i de flesta regleringsutslag meddelat nödiga föreskrifter om skyldighet för de flottande, att uti sjöar och öfriga vattendrag anbringa risvålar och vasar

på sadana ställen, som äro tjenliga för fiskrommens utkläckning och ynglets skydd, likasom också Länsstyrelsen i vissa fall förbehållit sig rättighet att framdeles efter omständigheterna förordna om inrättande af särskilda fiskodlingsanstalter på de flottandes bekostnad.

Vid Ljusåsen i Norrbärke socken har under perioden på hushållningssällskapets föranstaltande blifvit anlagd en *romkläckningsanstalt*, som underhålles af fiskeriöfveruppsyningsmannen emot särskild aflöning. Från denna anstalt har fiskyngel arligen tillhandahållits fiskevattensägare i skilda delar af länet, men tiden har ännu varit för kort för att lemna någon erfarenhet om och i hvad mån detta försök till fiskodlingens höjande kunnat lemna önskad resultat. Såsom i någon mån antydande ett vaknande intresse för fiskerinäringen må slutligen tilläggas, dels att Lima socknemän anslagit medel för inrättande af en romkläckningsanstalt derstädes, hvilken lär komma att uppföras under innevarande år, och dels att för ett par år sedan en frivillig förening bildats i ändamal att enligt antagna och fastställda stadgar skydda fisket i sjön Runn och närliggande vattendrag.

D) **Skogshushållningen.** Då Kungl. Domänstyrelsen arligen afgifver officiel berättelse om allt väsentligt, som med detta ämne eger sammanhang, torde Länsstyrelsen kunna här inskränka sig till att, jemte hänvisning till den redogörelse beträffande *trävarurörelsens tillstånd*, som i slutet af denna afdelning förekommer, i öfrigt dels här nedan, likasom i förra femårsberättelsen skett, meddela uppgift å de mera betydande sågverken i länet och å den afverkning, som under perioden vid samma sågverk blifvit tillgodogjord, dels ock medelst några upplysningar och anmärkningar ånyo beröra en äfvenledes i den föregående femårsberättelsen behandlad, med trävarurörelsen sammanhängande vigtig fråga.

Förhållandet med sågverken inhemtas af efterföljande tabell, som jemväl angifver de vid verken försägade timmerkvantiteter:

Antal försägd timmer.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Vid Korsnäs	371,575	451,909	427,215	433,539	432,054
» Kopparberg-Hofors ..	425,561	538,774	362,810	328,438	316,582
» Domnarfvet	395,363	378,659	402,898	364,984	375,110
» Tisksågen	58,200	72,700	47,691	50,444	53,244
» Korsån	33,671	20,523	—	—	21,312
» Marnäs	—	636	7,224	4,958	2,805
» Abäckshyttan	2,956	3,229	6,262	5,564	10,247
» Saxehammars såg ...	6,008	1,968	3,124	4,137	5,098
» Avesta	8,000	67,867	93,703	42,241	65,672
Härtill bör läggas det vid Torsång fränskilda, för Skutskärs sågverk afsedda virke, utgörande..	388,197	192,107	218,553	365,869	220,501
Summa	1,689,531	1,728,372	1,569,480	1,600,174	1,502,625

Såsom af förestående tabell framgår, har försagningen af trävaror under hela perioden hvarje år varit i det närmaste lika stor och ej heller i nämnvärd man öfverstigit försagningen under den förra femårsperioden, hvilken utgjorde 1876 1,499,836, år 1877 1,603,383, år 1878 1,583,283, år 1879 1,172,990 och år 1880 1,553,945 timmer. Under perioden hafva tillkommit, förutom Avesta sågverk, tvenne mindre angsågar, nemligen den ena å

Tyllsnäs udde i Torsängs socken och den andra i Naglarby i Gustafs socken.

I den förra femårsberättelsen uttalade Länsstyrelsen den åsigten, att den missrigtning i trävarurörelsens utveckling, hvilken i berättelsen blifvit antydd, hade sin grund uti bristande kommunikationer, hvilka omöjliggjorde en fri täflan om skogsalstren, och att denna brist icke kunde afhjelpas annorledes än genom anläggning af en jernväg, som medelst billigare transportkostnader, än på de vanliga flottlederna till Östersjön, möjliggjorde trävarornas utfraktande från öfre Dalarna till Vesterhafvet och sålunda kunde innefatta en uppmuntran för flere nya sågverksbolag att uppträda täflande med de gamla; hvarjemte Länsstyrelsen upplyste att, då för framgången af en sådan jernvägsplan nödigt var, att en i möjligaste mätto noggrann utredning vunnnes rörande skogstillgångarne inom de orter, som af jernvägen skulle komma att beröras, eller Rättviks, Boda, Ore, Orsa, Våmhus, Elfdals, Särna, Transtrands, Lima, Malungs, Venjans, Solleröns och Mora socknar, numera affidne storskifteslandtmätaren Adolf Dahlgren år 1881 erhållit uppdrag att verkställa en sådan utredning, på grund hvaraf Länsstyrelsen sedermera lät upprätta och i femårsberättelsen offentliggöra en tabell, som utvisade arealerna dels af hela den skogbärande marken, dels af kronoparker och boställskogar, dels af häradsallmänningar och enskildes disponibla skogar, dels af skogsmark, som af sågverksbolagen disponerades under full eganderätt, och dels af skogar, hvarå afverkningsrätten blifvit upplåten — allt inom ofvannämnda socknar. Af denna tabell framgick, att hela den skogbärande marken inom den öfre Dalorten uppgick till 2,467,216 tunnland och att af denna mark redan vid den tid, då undersökningen verkställdes, sågverksbolagen disponerade dels under full eganderätt 69,355 tunnland och dels under afverkningsrätt 870,357 tunnland eller tillhoppa 939,712 tunnland; och då dertill lades den icke obetydliga skogsmark, som sedan den tiden utaf bolagen blifvit inköpt, samt derjemte i betraktande toges, att bolagen innehade högst betydande afverkningsrättigheter inom Leksands, Siljansnäs, Floda, Näs, Jerna och Äppelbo socknar, så kunde, anmärkte Länsstyrelsen, den farhågan sväriligen undertryckas, att om utvecklingen af trävaruindustrien vidare fortginge i samma rigtning, som densamma då inslagit, större delen af skogarne inom hela den öfre Dalorten efter hand, och i den mån storskiftena nalkades sitt slut, skulle komma att disponeras nästan uteslutande af de ifrågavarande fåtaliga bolagen, hvilka, liksom de förut dikterat prisen på sjelfva skogsköpen, så äfven sedermera skulle komma att efter godtfinnande bestämma prisen på allmogens dagsverken och körslor, då nemligen tillfälle till annan biförtjenst för allmogen icke aterstode än den, som kunde upphemtas vid de för skogarnes tillgodogörande nödiga timmerdrifningarna.

Den farhåga, som Länsstyrelsen sålunda redan i förra femårsberättelsen uttalade, har af den sedermera vunna erfarenheten blifvit ytterligare befäst. Under den period, hvarom nu är fråga, har nemligen, såsom känt är, den storartade Skutskärsaffären uppgått i och assimilerats med de öfriga trävarubolagens verksamhet, hvilka derigenom, till lika mycken skada för det allmänna och den skogsegande befolkningen, som till gagn för dem sjelfva, blifvit befriade från den ende konkurrent af någon betydelse, som under vissa tider och i vissa trakter kunnat bjuda dem spetsen. Vid detta förhållande och då dertill kommer, dels att de förenade trävarubolagen äfven under denna period verk-

ställt köp af skogar och afverkningsrätter, särskildt inom Elfdals och Särna socknar i betydande utsträckning, och dels att Korsnäs bolag särskildt utvidgat sitt egovälde genom inköp af Furudals bruk med tillhörande ansenliga skogar, så lærer fullt fog förefinnas för det påstående, att Kopparbergs Bergslag, Kopparbergs-Hofors och Korsnäs bolag, ehuru till namnet tre, i sjelfva verket måste betraktas såsom *ett enda*, hela trävarurörelsen i öfre Dalarna dominerande bolag, samt att, om trävarurörelsens utveckling kommer att fortgå i samma rigtning som hittills, den tid icke kan ligga långt borta, då, till följd af den ekonomiska attraktionens naturlag, nästan all skog i öfre Dalorten skall blifva de stora bolagen underlagd.

Att under sådana förhållanden också nästan all konkurrens i virkeshandeln måste komma att saknas, ligger i sakens natur. Betydelsen häraf — äfven och särskildt för Kronan, som inom öfre Dalorten eger skogar till en ytvidd af mer än 440,000 tunnland ren skogsmark — har helt nyligen på ett slående sätt framträdt vid jemförelse emellan, å ena sidan, det gynsamma resultat, som de under 1886 års höst härstädes hållna auktioner för försäljning af afverkningsrätten å vissa för utdrifning å Voxna elf afsedda, Orsa besparingsskog tillhörande skogslotter lemnat, i det att å dessa auktioner, vid hvilka de stora trävarubolagen i Helsingland uppträdde såsom spekulanter, afverkningsrätten å de utbudna skogslotterna, hvilken, efter räkning och mätning af träden, utaf jägmästaren i Södra Helsinglands revir blifvit uppskattad till ett värde af 1,027,535 kronor 84 öre, betingade en köpeskilling af 1,056,955 kronor eller 29,419 kronor 16 öre utöfver uppskattningsvärdet; och, å andra sidan, de fruktlösa försök, som under samma höst härstädes gjordes att försälja, dels ett sedan år 1881 på Furudals kronopark utstämplat virkesparti om 39,800 träd, dels ett annat å samma kronopark, sedan 1885 utstämplat virkesparti om 16,600 träd och dels ett tredje å Lima kronopark utstämplat virkesparti om 51,944 träd, å hvilket sistnämnda parti det afgifna högsta anbudet med 1 krona 50 öre per träd, såsom allt för lågt, icke kunde antagas.

Det anmärktes härofvän, att den vida öfvervägande delen af de skogar, som för närvarande disponeras af bolagen, innehafves under afverkningsrätt på viss tid, efter hvars slut skogarne återgå till jordegarna, hvilka, i mån af ökad insigt uti hvad deras sanna intresse kräver, dock möjligen skola betänka sig, innan de ånyo upplåta sina skogar på afverkning och i stället, såsom det numera allmänneligen lærer tillgå med allmogens skogar i Norge eller åtminstone inom hela öfre Glommens floddal, endast under tider, då konjunkturen är gynsam, sjelfva afverka, till vatten dragen utfrakta och derefter till trävaruhandlarna försälja timmerskogen. Betänkligare blifver dock ställningen, om allmogen under full eganderätt afhänder sig sina skogsmarker, hvarigenom dess ekonomiska sjelfständighet måste komma att undergräfvast. Beklagligen gifver äfven i detta hänseende erfarenheten under den sista femårsperioden anledning till oro. Af ofvannämnda tabell framgår, att år 1881 den skogsmark, som under full eganderätt disponerades af sågverksbolagen, uppgick till 69,355 tunnland, men, sedan den tiden har, enligt hvad lagfartskungörelserna gifva vid handen, icke mindre än 38,656 tunnland afsöndrad skogsmark inom Mora, Solleröns, Malungs, Lima, Äppelbo, Svärdsjö, Envikens, Leksands, Åls, Bjursås, Näs, Jerna, Floda, Rättviks och Ore socknar öfvergått till och lagfarits af sågverksbolagen. — Om hushållningen med de enskilda skogarne yttrar t. f. krono-

fogden i Nedan-Siljans fögderi, att densamma »ligger nu nästan uteslutande i händerna på de stora skogsbolagen, som på viss tid arrenderat eller för alltid inköpt större delen af allmogens ut- och fäbode-, ja äfven hemskogar, men afverkningen bedrifves dock ganska rationellt och omfattar för det mesta endast mogen skog». Om samma ämne yttrar likaledes t. f. kronofogden i Ofvan-Siljans fögderi, att »ej obetydligt med jordegendom blifvit den skuldsatta delen af befolkningen afhänd, medelst försäljning till sågverksbolagen och andre köpare». Sjelfbevarelseinstinkten har nödgat till och med kommunerna i vissa delar af länet att vidtaga åtgärder för att värna sig emot den hotande faran. Så hafva särskildt Lima och Transtrands socknar, för socknarnas räkning, från de skuldbelastade innehafvarne inköpt åtskilliga hemmansdelar, för att freda dem från utmätning och att derefter hemfalla till bolagen. I Särna socken hafva jordegarna uti ansökning, som för närvarande är på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende, anhållit, att af Särna skogsmedelsfond få använda 30,000 kronor för att dermed för kommunens gemensamma räkning inköpa sådan jord med tillhörande skog, som vederbörande jordegare eljest nödgades till underpris försälja; och hafva socknemännen till stöd för ansökningen anført, att en icke ringa del af befolkningen nödtvunget redan försålt sin jord, företrädesvis till trävarubolagen, hvilka med sina köp uteslutande åsyftade att för afverkning komma i besittning af skogen till de försålda jordlotterna sedan storskiftet afslutats. Enär härigenom utsigten till framtida bergning för dem, som sålunda försålt eller komma att försälja sin jord, måste ingifva allvarsamma bekymmer, så har Konungens Befallningshafvande uti infordradt underdånigt utlåtande öfver ofvanberörda ansökning under vissa villkor understödt densamma, till förekommande deraf, att en del mindre jordegare i socknen från sjelfegande jordegare skulle komma att förvandlas till backstugusittare eller falla fattigvården till last.

För att häfva det missförhållande i trävarurörelsen, som sålunda redan eger rum, och jemväl afvärja den fara, hvarmed denna rörelse under sin vidare utveckling hotar, gifves det, såsom Länsstyrelsen äfven tillförene yttrat, blott ett enda räddningsmedel: utvidgade kommunikationer och särskildt jernvägar, hvarigenom skogarne blifva föremål för nu saknad konkurrens. För ansträngningarna i denna riktning får Länsstyrelsen tillfälle att i en efterföljande afdelning af berättelsen närmare redogöra.

E) Jagtvården. Äfven beträffande detta ämne torde det tillåtas Länsstyrelsen att hänvisa till den härom uti Kungl. Domänstyrelsens årsberättelser förekommande redogörelse, utöfver hvilken Länsstyrelsen har blott föga att tillägga. Endast i fråga om *elgskyttet* bör Länsstyrelsen upplysa, att särdeles under åren 1884 och 1885 krono- och jägeribetjeningens bemödanden att förekomma sådant skytte under otillåten tid visat sig otillräckliga, så att det blef nödvändigt att inom vissa delar af länet, såsom i Elfdals, Malungs och Jerna socknar, anställa särskilde polismän för att biträda krono- och jägeribetjeningen i fråga om beifrandet af den olofliga elgjakten, i hvilket afseende polismännen bemyndigats att vid domstol anställa åtal och jemväl verkställa beslag, der sådant i lag är medgifvet.

F) Bergs- och Brukshandlingar. Med hänvisning till de detaljerade redogörelser, beträffande dessa näringsgrenar, hvilka förekomma i Kungl. Kommerskollegii årsberättelser, tillåter sig Länsstyrelsen att, såsom jemväl i förra femårsberättelsen skedde,

härnedan meddela en på bergmästareembetets uppgifter grundad summarisk öfversigt rörande bergshandteringens tillstånd och utveckling inom länet under den sista femårsperioden, i hvilket afseende alltså Länsstyrelsen får återropa de uppgifter, rörande dels malmbrytningen, dels jern-, gjutgods-, stål- och manufaktur-tillverkningen, dels tillverkningen af s. k. ädlare metaller och tekniska produkter och dels antal arbetare, använda vid bergverks- och bruksrörelsen, hvilka innehållas uti tabellerna å följande sida.

Vid en jemförelse af de i dessa tabeller angifna medeltalen för malmbrytningen, tillverkningen af gröfre och ädlare metaller samt antalet arbetare under både den förra och den senare femårsperioden springer genast i ögonen den betydande tillökning i både produktionen och antalet af dervid använda arbetare, som den senare femårsperioden har att uppvisa, gent emot den förra, i det att brytningen af jernmalm *stigit* från 3,642,427 till 5,050,151 centner, af guld, silfver och blymalm från 3,356 till 17,993 centner, af zink från 557 till 10,020 centner; tillverkningen af tackjern från 1,669,213 till 2,234,029 centner, af gjutgods från 28,799 till 41,856 centner, af stångjern från 668,240 till 992,774 centner, af stål från 94,768 till 408,737 centner, af jern- och stålmanufaktur från 87,151 till 117,206 centner, af guld från 13 till 54 skålpund, af svafvel från 4,711 till 5,688 centner, af jernvitriol från 5,041 till 7,048 centner; samt antalet vid grufvorna och jernverken anstälde arbetare från 3,710 till 5,009 — allt i medeltal, hvaremot endast brytningen af kopparmalm och tillverkningen af koppar något *nedgått*, den förra från 463,974 till 436,288 centner och den senare från 13,865 till 12,211 centner. Tillökningen i jernmalmsbrytningen samt tackjerns-, jern- och ståltillverkningen har sin förklaringsgrund förnämligast uti den storartade utvidgning, som under den sista femårsperioden gifvits åt Kopparbergs Bergslags jernförädlingsverk vid Domnarfvet och, hvad särskildt angår malmbrytningen, jemväl uti den icke obetydliga export af malm, som under de senare åren egt rum från Grängesbergs grufvefält öfver Oxelösund till Schlesien. Emellertid skulle man helt visst mycket misstaga sig, om man af denna tillökning i produktionen och dervid använd arbetskraft ville draga den slutsats, att bergshandteringen och jernindustrien befunde sig i ett blomstrande tillstånd. Längre fram under denna afdelning skall det visa sig, att detta ingalunda är förhållandet. Här inskränker sig Länsstyrelsen till den erinran att, med hänsyn till den ringa vinst, som hvarje särskild arbetsprodukt bereder gruf- och jernverksegaren, denne naturligtvis måste låta sig angeläget vara, att för rörelsens uppehållande och intill, ja till och med någon gång tillfälligtvis utöfver den punkt, då tillverkningskostnaden öfverstiger kostnaden för produktionen, utvidga denna senare, hvilken alltså jemväl tager i anspråk en ökad arbetskraft.

I sammanhang härmed, och såsom ett ytterligare bevis på de stora svårigheter, med hvilka jernhandteringen på senare tider haft att kämpa, må här tilläggas, att bruksdriften numera blifvit nedlagd vid *alla* förutvarande bruk i öfre Dalarne, med unda ntage endast af Långö i Elfdals socken, hvarest, under oförtröttad och insigtsfull ledning af bruksförvaltaren C. E. Pettersson fortfarande kunnat uppehållas en antagligen föga lönande tillverkning af liar, hvilka under en följd af år inom och utom landet tillvunnit sig erkännande, såsom exempel hvarpå det för Länsstyrelsen är en glädje att här kunna omnämna, att liesmidet vid Långö bruk hugnats med följande utmärkelser, nemligen:

Tab. Litt. A.

Malmbrytningen.

År.	Jern.		Guld-, silver- och blymalm.		Koppar.		Nickel.		Zink.		Mangan.		Svafvelkis.	
	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.	Antal grufvor.	Centner.
1881.....	181	5,019,069	2	17,227	1	469,377	—	—	5	22,264	—	—	1	31,900
1882.....	152	5,256,464	3	2,836	3	447,746	—	—	5	11,930	—	—	1	26,028
1883.....	136	5,391,125	1	60,777	1	444,230	—	—	1	1,257	—	—	1	37,846
1884.....	102	5,268,248	1	1,129	2	410,557	—	—	1	1,576	—	—	1	38,522
1885.....	117	4,315,851	1	7,998	2	409,531	1	15,597	1	13,073	—	—	1	43,969
Summa	688	25,250,757	8	89,967	9	2,181,441	1	15,597	13	50,100	—	—	5	178,265
Medeltal	138	5,050,151	—	17,993	—	436,288	—	3,119	—	10,020	—	—	—	35,653
D:o 1876—1880	—	3,642,427	—	3,356	—	463,974	—	25,680	—	557	—	—	608	24,914

Tab. Litt. B.

Jern-, gjutgods-, stål- och manufaktur tillverkningen.

År.	Tackjern.			Gjutgods		Gjutgods		Stångjern.		S t å l.				Jern- och stålmanufaktur							
	Antal verk.	Antal blåsningstign.	Centner.	Antal verk.	af jern. Centner.	Antal verk.	af andra metaller. Centn.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Bessemer. Centner.	Martin. Centner.	Andra slag. Centner.	Summa. Centner.	Antal verk.	Jernvägs-skenor. Centn.	Plåt. Centner.	Spik. Centn.	Redskap. Centn.	Diverse. Centner.	Summa. Centner.
1881.....	41	8,663	2,107,967 ⁵⁵	9	29,689 ⁸⁹	—	923 ²⁴	37	901,822 ⁹⁴	4	167,585 ³⁰	47,339 ⁶⁰	2,083 ¹¹	217,008 ⁰¹	11	Ingen uppgifven tillverkning.	71,471 ²⁴	2,166 ⁶²	647 ⁰⁴	23,779 ⁷⁶	98,064 ⁶⁶
1882.....	39	8,378	1,935,404 ²⁷	8	36,352 ⁸⁸	—	712 ³⁸	37	932,626 ⁷⁹	5	238,072 ⁸²	75,389 ¹⁶	3,591 ⁰⁰	317,052 ⁹⁸	13	Ingen uppgifven tillverkning.	87,928 ⁵⁵	1,262 ⁶⁵	1,315 ¹¹	4,189 ⁰⁰	94,695 ³¹
1883.....	41	8,730	2,271,777 ⁰⁸	8	42,846 ⁴⁴	—	114 ¹⁹	33	993,698 ⁶⁶	5	296,103 ⁵⁵	124,789 ⁸⁷	5,462 ³⁰	426,355 ⁷²	12	Ingen uppgifven tillverkning.	111,230 ⁴⁵	697 ⁰¹	4,641 ⁹²	10,552 ³³	127,121 ⁷¹
1884.....	37	8,678	2,287,778 ⁵⁰	7	51,141 ⁹⁵	—	436 ⁷⁷	32	1,029,612 ⁵⁷	5	359,338 ³⁴	131,815 ⁰⁸	6,519 ⁷²	497,673 ¹⁴	9	Ingen uppgifven tillverkning.	133,464 ¹²	484 ⁸⁴	1,165 ³⁷	1,136 ⁷⁰	136,251 ⁰³
1885.....	40	9,447	2,567,219 ⁴¹	8	49,251 ⁰⁶	—	236 ⁸³	28	1,106,109 ⁵¹	5	406,189 ⁶³	172,518 ⁵⁵	6,888 ⁶³	585,596 ⁸¹	7	Ingen uppgifven tillverkning.	127,032 ⁸⁴	362 ³⁵	1,509 ³⁸	997 ⁰⁵	129,901 ⁶²
Summa	198	43,896	11,170,146 ⁸¹	—	209,282 ²²	—	2,423 ⁴¹	—	4,963,870 ⁴⁷	—	1,467,289 ⁶⁴	551,852 ²⁶	24,544 ⁷⁶	2,043,686 ⁶⁶	—	—	531,127 ²⁰	4,973 ⁴⁷	9,278 ⁸²	40,654 ⁸⁴	586,034 ³³
Medeltal	—	8,779	2,234,029 ³⁶	—	41,856 ⁴⁴	—	484 ⁶⁸	—	992,774 ⁰⁹	—	293,457 ³³	110,370 ⁴⁵	4,908 ⁹⁵	408,737 ³³	—	—	106,225 ⁴⁴	994 ⁶⁹	1,855 ⁷⁶	8,130 ⁹⁷	117,206 ⁸⁶
D:o 1876—1880	—	6,883	1,669,213 ⁴	—	23,799 ⁰⁰	—	—	—	608,240 ²	—	81,338 ¹²	10,513 ⁷⁸	2,916 ²⁴	94,768 ¹⁴	—	6,953 ⁷⁸	60,694 ⁷¹	8,062 ⁸⁹	4,704 ⁹¹	6,735 ²²	87,151 ⁵¹

Tab. Litt. C.

Tillverkningen af s. k. ädlare metaller och tekniska produkter.

År.	Guld.		Silver.		Koppar.		Koboltprodukter.		Nickel-speis.		Kopparskärsten.		Bly.		Svafvel.		Kopparvitriol.		Jernvitriol.		Rödfürg.	
	Antal verk.	Skålpund.	Antal verk.	Skålpund.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.	Antal verk.	Centner.
1881.....	1	4 ⁰²³⁴	1	1,079 ²³⁴⁵	—	14,736 ⁰⁵	—	—	—	—	1	11 ⁶⁰	—	—	1	3,374 ⁴⁵	—	—	1	6,942 ¹⁴	1	23,630 ⁶⁰
1882.....	1	35 ⁹⁰⁸⁰	1	1,073 ²¹⁴⁴	—	12,569 ²¹	—	—	1	309 ⁵⁶	1	8 ⁰⁰	—	—	1	7,571 ⁷⁰	—	—	1	7,028 ⁸⁵	1	30,007 ³⁰
1883.....	1	81 ¹⁸⁵⁴	1	880 ⁹⁰⁰⁰	—	12,517 ¹⁰	1	12 ²²	—	—	1	14 ⁰⁰	—	—	1	5,730 ⁷⁰	—	—	1	7,121 ⁰⁰	3	12,392 ²⁰
1884.....	1	43 ⁵²²⁰	1	1,042 ¹⁶¹⁶	—	10,808 ⁰⁰	1	65 ⁸⁹	—	—	1	15 ⁵⁰	—	—	1	5,624 ⁰⁰	—	—	1	6,817 ⁰⁰	3	26,198 ⁰⁰
1885.....	1	106 ⁷⁶⁵²	1	1,124 ⁸⁰⁴⁰	—	10,424 ⁹⁵	1	93 ³¹	1	266 ³⁴	1	11 ⁰⁰	—	—	1	6,140 ⁵⁵	—	—	1	7,332 ⁰⁰	4	39,890 ⁵³
Summa	—	271 ⁴⁰⁴⁰	—	5,200 ³¹⁴⁵	—	61,055 ³¹	—	171 ⁴²	—	575 ⁹⁰	—	60 ¹⁰	—	—	—	28,441 ⁴⁰	—	—	—	35,240 ⁹⁹	—	132,118 ⁶³
Medeltal	—	54 ²⁸⁰⁸	—	1,040 ⁰⁶²⁹	—	12,211 ⁰⁶	—	57 ¹⁴	—	115 ¹⁸	—	12 ⁰²	—	—	—	5,688 ²⁸	—	—	—	7,048 ²⁰	—	26,423 ⁷³
D:o 1876—1880	—	13 ⁵⁸⁸⁹	—	1,037 ⁰⁷⁸⁹	—	13,865 ⁹⁵	—	—	—	440 ³¹	—	14 ²⁴	—	—	—	170 ⁹⁸	—	—	—	5,041 ⁶⁰	—	25,679 ⁰⁰

Tab. Litt. D.

Antal arbetare, använda vid bergverks- och bruksrörelsen.

År.	Jerngrufvorna.				Jernverken.					Andra verk med tillhörande grufvor.				Summa summan.
	Ständige.	Tillfällige.	Qvinnor och barn.	Summa.	Masgnar.	Stångjernverken.	Manufakturverken och gjuterierna.	Ej klassificerade.	Summa.	Guld- och silververken.	Kopparverken.	Åtskilliga andra.	Summa.	
1881.....	1,039	55	49	1,143	948	1,040	566	829	3,383	25	420	20	465	4,991
1882.....	1,029	45	61	1,135	964	759	486	818	3,027	29	439	25	493	4,655
1883.....	1,209	44	67	1,320	1,072	1,126	443	691	3,332	45	375	92	512	5,164
1884.....	1,168	65	106	1,339	930	1,178	428	655	3,191	45	538	79	662	5,192
1885.....	1,105	75	63	1,243	1,006	1,154	299	758	3,217	45	481	55	581	5,041
Summa	5,550	284	346	6,180	4,920	5,257	2,222	3,751	16,150	189	2,253	271	2,713	25,043
Medeltal	1,110	57	69	1,236	984	1,052	444	750	3,230	38	451	54	543	5,009
D:o 1876—1880	692	39	62	793	837	863	476	72	2,248	24	465	180	669	3,710

- 1871, Bronsmedalj vid landtbruksmötet i Göteborg;
 1872, Bronsmedalj vid skandinaviska utställningen i Köpenhamn jemte diplom;
 » Silfvermedalj i Moskwa jemte diplom;
 1873, Förgylt bronsmedalj i London vid internationela utställningen derstädes;
 » Anerkennings-diplom vid utställningen i Wien;
 » Erkännande från Real Museo Industriale Italiano A Torino;
 1874, Silfvermedalj vid landtbruksmötet i Mariestad;
 1876, » » » i Norrköping;
 » Stora bronsmedaljen jemte diplom vid verdensutställningen i Filadelfia;
 1881, Silfvermedalj och hedersdiplom vid landtbruksmötet i Malmö;
 1882, Stora silfvermedaljen in duplo vid landtbruksmötet i Sundsvall;
 1883, Bronsmedalj vid landtbruksmötet i Örebro;
 » Silfvermedalj vid Kopparbergs läns landtbruksmöte i Mora.

Beträffande särskildt tillverkningen vid *Falu kopparverk* och antalet dervid anstälde arbetare har magistraten i Falun meddelat följande uppgift:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	T o n.				
Brutet berg.....	46,871	48,923	51,958	53,170	50,700
hvaraf uppfodrats	40,272	45,174	43,522	43,512	42,500
och vuunos:					
Kopparmalm.....	11,250	19,120	18,833	17,164	17,177
Svafvelkis.....	1,554	1,108	1,609	1,639	1,871
<i>Tillverkningar:</i>					
Koppar.....	626'282	534'860	532'071	459'902	443'615
Guld.....	0'0017	0'0153	0'0345	0'0185	0'0454
Silfver.....	0'459	0'457	0'374	0'443	0'478
Rödfärg.....	1,004'300	1,276'895	422'790	968'065	1,205'980
Svafvel.....	143'414	322'200	243'600	239'300	261'300
Jernvitriol.....	295'041	299'100	302'700	290'100	312
Svafvelsyra.....	332'171	405'845	559'129	430'046	877'426
Posforbrons.....	39'238	30'314	37'327	18'586	10'078
Antalet arbetare har varit.....	450	450	457	531	526

och uttalar i sammanhang härmed magistraten sin farhåga, att om nuvarande förekomsten af guld i Falu grufva skulle aftaga, kopparhandteringen och med denna äfven öfriga tillverkningarna skulle komma att upphöra, enär, med den förminskade kopparmalmfyndigheten i grufvan och kopparens låga pris, denna tillverkning drefves med daglig förlust, som guldet efter förmåga finge ersätta; »och», tillägger magistraten, »skulle grufverksamheten upphöra, då stundar för Falun en svår tid, folkmängdens nedgående, sjunkande näringslif i handel och handverk och ökad fattigvårdstunga.»

Enligt magistratens uppgift köptes i Falun under år 1885 1,400 stigar träkol för kopparverkets räkning, men genom kommissionärer upphandlades i staden för Domnarfvets, Bångbro och andra jernverks räkning och afsändes pr jernväg

	Läster om 12 tunnor.
under vintern 1881—1882.....	18,168
» » 1882—1883.....	19,296
» » 1883—1884.....	15,960
» » 1884—1885.....	17,670
» » 1885—1886.....	14,963
Summa läster	86,057

representerande ett kapital, efter sex kronors medelpris, af 516,342 kronor; och lärer minskningen i tillförseln de senare åren vara beroende derpå, att det varit förmånligare att transportera längre bort belägna koltillverkningar direkte till Domnarfvets eller till stationer å Bergslags- och Siljansbanorna.

Den i förra berättelsen omnämnda *kalkbränningen* i Rättviks och Boda socknar har äfven under denna period fortgått och lemnat en varuquantitet af omkring 1,000 tunnor årligen.

Slipstenstillverkningen i Orsa har äfvenledes fortfarande bedrifvits, antagligen i ungefär samma omfattning och för visso på samma opraktiska och äfven för helsan skadliga sätt som tillföre. Vid Sägmyra har tillverkningen af *nickelspeis* tidtals återupptagits. För alla tre handteringarne gäller, att rörelsen hämmas af tunga transporter och icke lär kunna vinna någon nämnvärd lyftning annorledes än genom jernvägens utsträckning från Falun öfver Rättvik till Mora, för förverkligandet af hvilket önskningsmål dock, såsom längre fram i denna berättelse skall närmare omnämnas, för närvarande goda utsigter förefinnas.

Vid Avesta bruk, som år 1872 försåldes af Kopparbergs Bergslag, och vid Avesta sågverk har den industriela verksamheten medelst jern- och träförädling gått framåt, såsom jemväl bestyrkes af den inom Avesta lilla församling betydligt ökade folkmängden, hvilken från 810 personer år 1872 stigit till 2,225 personer vid 1885 års slut.

G) Fabriker, Manufaktur och Handverk. Då jemväl för dessa ämnen detaljerad redovisning lemnas i Kungl. Kommerskollegii årsberättelser, torde det vara tillfyllestgörande att här nedan endast meddela några summariska uppgifter beträffande fabrikerna och handverkerierna, desto hellre, som Länsstyrelsen har för afsigt att längre fram under denna afdelning af berättelsen återkomma till ämnet och dervid tillägga några upplysningar rörande den industriela verksamheten vid fabrikerna och handverkerierna inom länet.

Enligt från kronofogdarne inkomna uppgifter utgjorde *fabrikernas* och *manufakturinrättningarnas* antal på landsbygden vid periodens slut 85, med tillhopa 1,052 arbetare, hvaribland 3 bryggerier med 18 arbetare, 9 färgerier med 8 arbetare, 3 garfverier med 47 arbetare, 3 kopparslagerier med 2 arbetare, 1 pappersbruk med 66 arbetare, 2 snickerifabriker med 14 arbetare, 17 tegelbruk med 109 arbetare, 1 tobaksfabrik med 20 arbetare, 1 tändsticksfabrik med 42 arbetare, 6 vadmalstampar med 6 arbetare, allt förutom egare eller innehafvare af fabrikerna. Härtill kommer 2 krutbruk och 1 tegelbruk, hvilka dock icke begagnats. Tillverkningsvärdet vid samtliga fabrikerna är upptaget till 2,737,580 kronor och egarnes beivring i och för rörelsen till 7,065 kronor.

Antalet *handverkare*, hvilka vid periodens slut ensamme eller med biträde af annan än hustru och hemmavarande barn till afsalu tillverkat handverksarbeten eller såsom yrke utöfvat

annan handtering, uppgick till 395 med biträdande 390 arbetare jemte 29 kvinnor, hvaribland 123 skomakare med 117 arbetare, 45 snickare med 39 arbetare, 98 skräddare med 89 arbetare och 15 arbeterskor, 26 målare med lika många arbetare, 13 sadelmakare med 12 arbetare, 12 kopparslagare med 13 arbetare, 19 smeder med 24 arbetare, 10 urmakare med 8 arbetare, 19 bagare, hvaraf 17 män och 2 kvinnor, med 25 arbetare, hvaraf 14 män och 11 kvinnor. Bevillningen i och för rörelsen utgjorde 503 kronor 2 öre.

Vid jämförelse med förhållandet, sådant det var vid förra femårsperiodens slut och i förra femårsberättelsen äfven blifvit angifvet, framgår, att fabrikernas och manufakturinrättningarnes äfvensom handtverkeriernas antal samt antalet af dervid anstälde arbetare på landsbygden icke obetydligt ökats under den senare femårsperioden.

Vid *Grycksbo pappersbruk* har tillverkningsvärdet under perioden i medeltal uppgått till 132,000 kronor, motsvarande ungefärligen tillverkningsvärdet äfven under förra femårsperioden.

Någon *brävningsbränning* har under denna period icke förekommit inom länet.

H) Husslöjden. I förra femårsberättelsen omnämndes, att länets hushållningssällskap, med tillhjälp af de anslag, som af stat och landsting blifvit beviljade, verkat mycket för husslöjdens ytterligare utveckling, dels genom anordnande af särskilda slöjdkurser för utbildande af slöjdlärare och dels genom understöd åt i flere socknar inrättade slöjdsolor; och antyde Länsstyrelsen i sammanhang dermed, att åtgärder vore vidtagna för inrättandet af flere dylika skolor, hvilket bådade godt för husslöjdens framtid. Äfven under den period, hvarom nu är fråga, har husslöjden omfattats med lifligt intresse, hvilket bäst ådagalägges deraf, att då slöjdsolor vid förra periodens slut funnos inom endast 16 af länets socknar, sådana skolor till ett antal af 68 numera finnas inrättade i icke mindre än 37 socknar, eller i Hedemora, Gustafs, Stora Tuna, Grangårde, Säfsnäs, Ludvika, Norrbärke, Söderbärke, Åls, Siljansnäs, Leksands, Djura, Gagnefs, Floda, Nås, Äppelbo, Malungs, Lima, Transtrands, Venjans, Elfdalens, Mora, Särna, Orsa, Ore, Boda, Sundborns, Svärdsjö, Envikens, Kopparbergs, Garpenbergs, Folkärna, By, Malingsbo, Husby, Silfbergs och Jerna socknar. Inom några af dessa socknar finnas icke mindre än 4 skolor och inom flere socknar 3 skolor. Denna glädjande företeelse ingifver förhoppning, att det icke skall dröja länge, innan åtminstone en slöjdskola skall finnas inom hvarje socken i länet. För att utföra kontroll öfver slöjdsolornas verksamhet har statens undervisare i slöjd, W. Nordin, på hushållningssällskapets bekostnad årligen inspekterat skolorna och derom till hushållningssällskapet afgifvit berättelse. Sålunda inspekterades exempelvis under år 1884 icke mindre än 30 slöjdsolor inom skilda delar af länet. Af den berättelse, som slöjd-ingenjören Nordin deröfver afgaf, inhemtas, att af dessa skolor endast en var fristående, men alla öfriga förenade med folkskolorna; att såsom följd häraf undervisningen i de flesta skolorna meddelades af folkskollärare; att dessas aflöning för slöjd-undervisningen vaxlade från lägst 37 kronor 50 öre till högst 100 kronor; att 21 skolor hade egen lokal och öfriga skolor hyrd sådan; att lokalen var tillräckligt stor vid 20 skolor, men otillräcklig vid de öfriga; att undervisningstiden i allmänhet omfattade 32 veckor på året, men med ett mycket ojemnt dagatal och timal, i det att i de flesta skolor undervisning meddelades

endast en dag i hvarje vecka, i några två, fyra till sex dagar, under en timme i några och i andra tre, ända till sju timmar om dagen; att arbetets beskaffenhet kunde anses godkänd i 3 skolor, försvarlig i 23 och dålig i öfriga; att undervisningsämnena utgjordes af snickeri i alla skolorna, af svarfning i 22 skolor och korgmakeri i 2 skolor; att råämnena anskaffades af kommunerna i 18 skolor och af läraren i öfriga skolor; att materielen, som var tillräcklig i 10 skolor och otillräcklig i 20 skolor, tillhörde sjelfva skolan vid alla skolor, utom 2, och befans i godt skick vid alla skolor, utom 2; att premier för flit utdelats vid 5 skolor; samt att, beträffande skolornas verksamhet, det allmänna vitsord afgifvits, att densamma varit »öfver medelmåttan» vid 3 skolor, »medelmåttig» vid 23 skolor och »under medelmåttan» vid 4 skolor.

Sedan landstinget år 1880, i sammanhang med beviljande af anslag till slöjdundervisningens befrämjande, uttalat den önskan, att länets hushållningssällskap måtte vidtaga åtgärder för afsättning af de alster, hvilka tillverkats i länets slöjdsolor, beviljade hushållningssällskapet år 1881 ett anslag af 1,200 kronor till bestridande af kostnaderna för hyra m. m. af en försäljningslokal i Falun, afsedd för afsättning af alster, tillverkade dels vid slöjdsolorna och dels af enskilde idkare af husslöjd; och blef på grund häraf under sommaren samma år ett slöjdförsäljningsmagasin öppadt här i staden. Magasinets verksamhet fortgick till och med 1885 års slut, men måste då upphöra, sedan hushållningssällskapet genom Konungens Befallningshafvande hos landstinget förgäfves gjort framställning om bidrag för dess uppehållande och, i anseende till minskade egna inkomster, nödgats indraga det för magasinet beviljade anslag.

Beloppen af de *anslag*, som under femårsperioden blifvit för *slöjdundervisningens* inom länet befrämjande beviljade af staten, landstinget och hushållningssällskapet, finnas upptagna i efterföljande tabell.

	A f s t a t e n .			
	Till hushållningssällskapet för befrämjande af husslöjden.	Såsom bidrag till aflönande af lärare i slöjd vid folkskolorna.	Af Landstinget.	Af Hushållningssällskapet.
	K r o n o r .			
År 1881.....	1,000	— ¹⁾	1,500	2,000
” 1882.....	1,000	2,925	2,000	2,000
” 1883.....	1,000	2,225	2,000	2,000
” 1884.....	1,000	2,700	500	500
” 1885.....	1,000	3,450	500	900

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 19 mars 1886 funnit godt tillsätta en komité för att inkomma med förslag till de åtgärder, som, utan att beröra tullagstiftningens område, kunde vara egnade att underlätta vilkoren för jordbrukets och andra näringars bedrivande eller eljest bidraga till upphjelpande af den ekonomiska ställningen i landet, afät bemälde komité till Länsstyrelsen under den 13:de påföljande juli en skrivelse, uti hvilken komitén, enär för bedömande af be-

¹⁾ 1881 års anslag är först under år 1882 anordadt.

skaffenheten och omfånget af de åtgärder, hvilka kunde böra i ofvanomförmälda hänseende föreslås, det syntes komitén i främsta rummet behöfligt att kunna förskaffa sig en såvidt möjligt fullständig och tillförlitlig utredning om det ekonomiska tillståndet och näringarnes verkliga ställning i alla delar af landet, anmodade Länsstyrelsen att till komitén afgifva utlåtande angående den ekonomiska ställningen i detta län, med hänsyn tagen särskildt till stad och särskildt till landsbygd, samt dervid, såvidt möjligt, affatta utlåtandet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett skrifvelsen åtföljande frågoformulär, som var af följande lydelse:

1:o) Råder inom det eder anförtrodda län någon allmän klagan öfver ekonomiskt betryck?

2:o) Finnas några bestämda anledningar att anse en sådan klagan berättigad beträffande a) jordbruket och dess binärningar; b) bergshandteringen; c) fabriksindustrien; d) handel och sjöfart; e) öfriga näringar?

3:o) Om nyssberörda klagan är berättigad, hvilka äro då de orsaker, hvaruti den öfverklagade olägenheten har sin hufvudsakliga grund? Böra dessa tillskrifvas a) bindande af större kapitaler, än den verkliga förmögenheten medgifvit; b) bristande företagsamhet och deraf föranledd minskad arbetsförtjenst; c) bristande planmässighet och beräkning i näringsföretagen; d) utländsk konkurrens; e) inhemsk öfverproduktion; f) för dyra produktionskostnader; g) dyrbara lefnadsvanor och ökade behov; h) andra förhållanden?

4:o) Inom hvilka närings- eller yrkesklasser hafva lagsökningar och konkurser under de senaste fem åren företrädesvis egt rum, och kan i jämförelse med förut varande förhållanden någon afsevärd förändring härutinnan förmärkas?

5:o) Gifva förhållandena vid de under de senaste fem åren förekomna utmätnings- och konkursauktioner anledning till antagande, att saluvärdet å dervid afyttrad fastighet i verkligheten nedgått under taxeringsvärdet?

För att kunna på ett någorlunda tillfredsställande sätt fullgöra komiténs uppdrag ansåg sig Länsstyrelsen nödsakad att till ledning för sitt utlåtande infordra upplysningar och yttranden från samtliga magistrater, kronofogdar och domhafvande inom länet, styrelserna för Kopparbergs enskilda bank och Uplands enskilda bankafdelningskontor i Ludvika, styrelserna vid alla länets sparbanker, hushållningssällskapets förvaltningsutskott, domänintendenten, rederierna för de bolag, hvilka idka sjöfart, samt disponenterna och förvaltarne vid de flesta större jern- och sågverk inom länet, hvarefter — under erinran derom att den korta tid, som för utlåtandets afgifvande förunnats, icke medgifvit en så fullständig utredning af alla till frågan hörande förhållanden, som densammas vikt kräde och för densammas allsidiga belysning varit önskvärd, helst dertill komme, att Länsstyrelsens tid varit och fortfarande vore upptagen af flerehanda delvis ganska omfattande göromål för beredande af åtskilliga frågor, hvilka borde behandlas dels af det kort derefter sammanträdande landstinget och dels af pröfningsnämnden — Länsstyrelsen under den 11 september 1886 till komitén afgaf det begärda utlåtandet.

Enär detta utlåtande *dels* afser den ekonomiska ställningen inom länet under samma tidrymd, som utgör föremål för denna berättelse, och *dels* innefattar en redogörelse för näringarnes inom länet tillstånd från synpunkter, hvilka härofvän antingen alldeles icke eller endast i förbigående framhållits, jemte några af denna

redogörelse sjelfmant framkallade antydningar, hvilka möjligen kunna vara förtjenta af någon uppmärksamhet vid försöken att, såvidt ske kan, icke blott på lagstiftningens väg, utan jemväl medelst enskildes initiativ i någon mån underlätta näringarnes höjande ur det betryck, hvare desamma under den sista perioden befunnit och fortfarande befinna sig, har Länsstyrelsen, utan hinder deraf, att några af de ämnen, som i utlåtandet beröras, väl kunde hafva sin rätta plats i andra afdelningar af berättelsen, ansett lämpligt vara att afsluta denna afdelning, som afser näringarne, genom att här i sin helhet införa ifrågavarande utlåtande, som, med uteslutande af ingressen, är af följande lydelse:

»Då Länsstyrelsen nu går att besvara den första af de utaf komitén uppställda frågor, så lydande: »Råder inom det Eder anförtrodda län någon allmän klagan öfver ekonomiskt betryck?» så får Länsstyrelsen, under antagande att komitén, oakadt frågan blifvit formulerad på ett något oegentligt sätt, önskar vinna upplysning, *icke* huruvida någon allmän klagan öfver ekonomiskt betryck råder inom länet, *utan* huruvida sådant betryck *verkligen derstädes förefinnes*, till en början anmärka, att förhållandena inom länet äro sådana, att frågan i sin allmänlighet icke kan besvaras vare sig med ett obetingadt ja eller ett obetingadt nej, enär svaret utfaller olika, allt eftersom man med frågan vänder sig till en hvar af de tre hufvudnäringarna inom länet, jordbruket, bergshandteringen och trävarurörelsen, samt, hvad jordbruket särskildt beträffar, äfven väsentligen olika inom olika delar af länet, såsom komitén behagade finna af den redogörelse för tillståndet inom dessa hufvudnäringar, som Länsstyrelsen härnedan skall lemna.

Hvad sålunda först beträffar *jordbruksnärigen*, så och enär hushållningssällskapets förvaltningsutskott utgör den förnämsta naturliga målsmannen för denna näring och, efter hvad Länsstyrelsen har sig bekant, förvaltningsutskottet grundat sitt till Länsstyrelsen afgifna utlåtande icke blott på egen kännedom om förhållandet, utan äfven på från de särskilda hushållningsnämnderna infordrade upplysningar om jordbrukets ställning i länets skilda delar, har Länsstyrelsen desto hellre ansett sig böra härnedan i sin helhet återgifva berörda utlåtande, som Länsstyrelsen äfven för sin del i allt väsentligt instämmer uti detsamma, såsom i Länsstyrelsens tanke innefattande en med verkliga förhållandet öfverensstämmande teckning af jordbrukets tillstånd inom länet.

Förvaltningsutskottets utlåtande är, med uteslutande af ingressen, utaf följande lydelse:

»Klagan öfver ekonomiskt betryck är isynnerhet beträffande *jordbruksnärigen* i de delar af länet, hvarest jordbruket utgör befolkningens hufvudnäring, allmän, äfvensom i fråga om bergshandteringen lika allmän; och denna klagan måste anses hafva fullt giltiga skäl. De tryckta konjunkturerna inverka menligt på alla näringsgrenar, men framför allt är dock jordbruksnäringens och den jordbrukande befolkningens ställning bekymmersam, hvarför det ock är från jordbrukarnes krets den allmänaste klagan höres. Bergs- och skogsbruk, jemte jordbruk länets förnämsta näringar, hafva allt mer öfvergått i händerna på stora bolag, och om än dessas affärsverksamhet betydligt lider af de dåliga konjunkturerna, så gifver dock deras kapitalstyrka dem större motståndskraft samt större förmåga än den enskilde att afvakta bättre tider. Hvad särskildt skogsbruket vidkommer, hafva de härmed arbetande bolagen så till vida

fördel af jordbrukarens tryckta ekonomiska ställning, som denna ofta tvingar till skogslotter försäljning, trots de jemförelsevis låga försäljningspris, som till följd af ogynsamma afsättningsförhållanden för trävaror och kanske i än högre grad på grund af bristande konkurrens mellan skogsspekulanter varit rådande inom länet. Der bolag som idka bergsbruk äfven bedrifva skogsaffärer, får den förra affärgrenens sämre resultat motvägas af den större afkastning den senare lemna, men äfven der bergsbruket saknar detta ekonomiska stöd, har det i viss mån fördel af jordbrukarens trångmål, i det att desse senare, då deras mesta timmerskog är försäld, för att skaffa sig nödiga kontanta medel äro tvungna att genom kolning tillgodogöra hvad som återstår af skogen, till följd hvaraf också kolprisen så nedgått, att de endast lemna ersättning för kolningsarbetet och transporten, utan att något återstår för att betala virkets värde; äfven har svårigheten för jordbrukarne att skaffa sig kontanta inkomster så uppdrifvit efterfrågan efter körslor, att forlönerna för malmens och jernets transport högst betydligt nedgått. Jordbruket arbetar deremot, såsom nedan skall närmare utredas, under i allo ogynsamma omständigheter, och jordbrukarnes ställning gifver derfor anledning till allvarsamma bekymmer, *ehuru dock förhållandena i detta hänseende gestalta sig i väsentlig mån olika i olika delar af länet.*

I de öfre Dalsocknarna är den odlade jorden, som så godt som uteslutande innehafves af allmoge, af så ringa utsträckning i förhållande till folkmängden och dess brukning till följd af åtskilliga nedan berörda missförhållanden så ofullkomlig, att dess odling i regel ej lemna en afkastning, på långt när motsvarande befolkningens behof. Allt hvad jordbruket här alstrar, förbrukas hemma, och intet blir öfver till afsalu, utan tvärtom måste såväl lifsmedel och beklädnadsartiklar som ock kreatursfoder inköpas från andra orter. Under sådana förhållanden äro de låga prisen på jordbruksprodukter naturligtvis ej till men, utan tvärtom till fördel för befolkningen, men trots detta är ännu i dessa trakter ställningen ingalunda bekymmerfri, beroende på en i sammanhang med det allmänna betrycket inträdd minskning i de inkomstkällor, från hvilka folket är vandt att hemta de kontanta medel de behöfva till utskylder och för fyllande af nyss antydda behof. Sålunda är redan nämndt, att timmerskogen till största delen är försäld, att hvad som ännu fins att sälja betingar jemförelsevis låga pris samt att kolning lemna ringa inkomst.

För timmerdrifning och andra skogsarbeten, som förr lemnat en väl betald sysselsättning under vintern åt karlar och dragare, hafva till följd af den stora tillströmningen af vid utdrifningsarbete vane arbetssökande från andra län, isynnerhet från Vermeland, prisen så nedgått, att allmogen anser det med stor risk förenadt att på beting åtaga sig dylikt arbete. Den mängd af män och qvinnor, som särskildt från Siljanssocknarna under större eller mindre del af året söka sig arbetsförtjenst utom länet, kan, till följd af den minskade efterfrågan på arbetare och särskildt för tillfället till följd af den minskade byggnadsverksamheten i de större städerna, ej hemföra så stora besparingar som förr. Forslingen har aftagit och i sammanhang dermed forlönerna nedgått. Den lilla industrien, som förr gifvit sysselsättning, särdeles åt befolkningen i Mora och Malungs socknar, är i stark återgång, och gårdfarihandeln, som förr i ganska stor utsträckning bedrefs af folk från de öfre socknarna, har till större delen aflösts af fasta landthandlande och kringvandrande schackerjudar.

Med få ord, alla de förvärfsgrenar, till hvilka befolkningen i dessa delar af länet äro hänvisade för att fylla den brist, som jordbrukets afkastning lemna, bereda betydligt mindre inkomst än tillföre, och att befolkningens ställning i dessa bygder ändock ej föranleder mer högljudda klagomål, beror dels derpå, att jordegarne ganska allmänt ännu ega besparade medel från tidigare skogsförsäljningar, dels på folkets vana vid umbäranden. Ungefär enahanda äro förhållandena äfven i de längre ned belägna socknar, der jorden är styckad i så små egolotter, att de ej kunna föda sina egare.

I andra delar af länet, såsom i Stora Tuna, Husby, Stora Skedvi, Hedemora m. fl. socknar, utgör deremot jordbruk jordegarnes enda, eller förnämsta förvärfskälla. Då emellertid jordbruket äfven i dessa delar af Dalarne arbetar under än ogynsamare omständigheter än i rikets sydligare belägna provinser, är också den ekonomiska ställningen i dessa trakter ganska bekymmersam, och om man bortser från de stora bruken, för hvilka jordbruket, om än omfattande stora arealer, dock ej är hufvudaffären, äro de ekonomiska svårigheterna större, ju mer uteslutande jordbrukaren skall hemta sin bergning från sitt jordbruk. Allmänt har också skuldsättning under senare år allt mer måst anlitas för att uppehålla affärerna.

»Bindande af större kapitaler, än den verkliga förmögenheten medgifvit», torde knappt kunna anses vara ett mer allmänt rådande missförhållande. Frånsedt bolagen, för hvilkas affärsförhållanden förvaltningsutskottet ej kan lemna redogörelse, besitta flertalet jordbrukare sin egendom genom arf eller gifte, och då bland Dalallmogen är vanligt att vid arfskifte egendomen delas mellan alla arfvingarne och ej mot lösen öfvertages af någon eller några af dem, har i regel intet eller ringa kapital nedlagts på jordens och inventariets förvärf; ej heller pläga några i förhållande till tillgångarne mer betydande kostnader nedläggas på byggnader, grundförhållningar eller inventarier. Nekas kan dock ej, att den lätta penningtillgången äfven i Kopparbergs län i sin mån lockat till upptagande af lån mot in-teckning i egendomen, vare sig för jordköp eller för andra mer eller mindre produktiva ändamål, och då dessa lån löpa med högre ränta, än jordbruk för närvarande lemna, måste de verka förlustbringande.

»Bristande företagsamhet» kan troligen med mindre skäl tillvitas dalallmogen än innevärnarna i andra delar af landet; tvärtom visar den fortfarande samma mänhet om hvarje tillfälle till förtjenst som förr. Naturligt är dock, att jordbruksnäringens ringa rentabilitet samt jordbrukarnes bristande penningtillgång förhindra påbörjande af nya odlingar eller andra företag, som kräfva kostnader, och fördröjer redan pågående odlingar och förbättringar, liksom ock den i vissa socknar hemmahörande industrien, såsom symaskins- och urtillverkningen i Mora, skinnberedningen i Malung samt hemväfnaden af tyg till folkets kläder, är stadd i tillbakagående eller redan dukt under för täflan med billigare fabriksalster, och till följd häraf hafva tillfällena till arbetsförtjenst väsentligen minskats.

Åtskilliga missförhållanden i landthushållningens anordning äro egendomliga för denna provins och verka förlamande, eller rent af förhindra dess utveckling till högre afkastning. Främst bland dessa missförhållanden är att nämna den till ytterlighet drifna jordstyckningen, som gått så långt, att samme jordegare ej sällan har sin obetydliga jordegendom spridd på 10 till 20 olika ställen, belägna på en utsträckning af flere mil. Under

dessa förhållanden är en ordentlig afdikning och brukning af de om hvarandra strödda, olika egare tillhöriga, små jordlapparne hardt när omöjlig, likasom också svårighet uppkommer att i rätt tid företaga skörd af foder och spanmål. Omöjligheten att anbringa stängsel mellan de olika åkerlotterna samt saknaden af naturliga ängar och betesmarker nere vid odlade bygden tvingar till att hålla boskapen uppe på aflägsna skogar och fåbodställen och förhindrar mjölkens tillgodogörande på ett ändamålsenligt sätt. Mycken tid spilles ock på boskapens drifvande från den ena betesmarken till den andra och på de milslånga färderna till de olika slätterplatserna. Det kringdrifvande lif, som denna anordning af landthushållningen medför, bidrager derjemte i sin mån att vänja folket vid att ligga ute på färder och afvänja det från ihållande, strängt arbete. Olägenheten här af inser allmogens väl, men enda botemedlet deremot, laga skifte och i sammanhang dermed utflyttning af gårdarne, vågar den ej tillgripa, såsom varande alltför kostsamt.

Visserligen skulle det kunna anses, att skogens tillgodogörande genom kolning under nuvarande låga kolpris vittnar om en dålig beräkning, men, såsom redan nämnts, är det nödtvång för mången jordbrukare att härigenom förskaffa sig kontanta penningar till de nödvändigaste utgifterna.

»Utländsk konkurrens.» Inom södra delarne af länet odlas höstsäd, isynnerhet råg, utöfver egna behofvet, men till följd af en storartad införsel af utländsk spanmål och mjöl, hufvudsakligen öfver Gefle, möter svårighet att afsätta öfverskottet, i det att allmänheten så vant sig vid den finska utsädesrågen och det vackrare, men ej i näringsvärde öfverlägsna utländska mjölet, att den ej vill köpa fullgod inhemska vara annat än till pris, understigande den utländska. Att upphöra med odling af dessa förlustbringande sädeslag låter sig dock ej lätt göra, ty det skulle förutsätta en öfvergång från det allmänt brukliga, för jordens skötsel fördelaktiga koppelbruket, en öfvergång, som ej kan ske utan tidsutdrägt, hvarjemte svårighet torde uppstå att utfinna en bättre och i längden mer lönande växtföljd på den i allmänhet mycket mullfattiga jorden. Men äfven bortsedt från detta, torde ej vara önskvärdt, att rågodling allt för mycket inskränkes, ty dels är detta sädeslag säkrare än något annat mot de svåra nattfroster, som stundom hemsöka Dalabygderna, dels kunna omständigheter, såsom missväxt i Ryssland, svenska hamnars spärrning m. m., inträffa, under hvilka det skulle vara i hög grad olyckligt, om landet skulle vara satt ur stånd att af egen produktion tillgodose sitt behof af dessa sädeslag.

För de delar af länet, der ej nog spanmål alstras för tillfredsställande af befolkningens behof, är den utländska importen af jordbruksprodukter till afgjord fördel för befolkningen, men här verkar i stället spridning af billigt, men dåligt utländskt kram mer förderfbringande än annorstädes, ty i dessa bygder har funnits en ganska utvecklade hemslöjd, hvilken alltmer går under, emedan den ej i prisbillighet kan täfla med fabriksindustrien och emedan folkets sinne alltmer vänjes från de solida hemgjorda varorna till de mera lysande, men ovaraktigare fabriksalstren. Denna förändring ökar äfven derigenom folkets ekonomiska svårigheter, att den gör behofvet af kontanta penningar större, under det så godt som all försäljning af jordbruksprodukter för närvarande sker under för jordbrukaren ogynsamma förhållanden.

En af allmogens viktigaste försäljningsartiklar är smör, men priset på detta mindre fina, men kraftiga s. k. bondsmör ned-

sättes mer, än som betingas af dess kvalitet, genom konkurrensen med det från Norge införda konstsmöret och billigt, men dåligt finnsmör.

Svinafveln har förr bedrifvits utöfver det egna behofvet i vissa trakter af länet och borde vinna i utsträckning, i samma mån mejerihandteringen går framåt, men den är tvärtom stadd i jemnt aftagande, till följd af att det här producerade fläsket ej i prisbillighet kan täfla med det Amerikanska.

»Inhemska öfverproduktion.» Smör är den enda inhemska vara af betydelse, som inom den ojemförligt största delen af länet produceras öfver eget behof, och efter allt att döma är mejerihandteringen äfven här stadd i en lofvande utveckling. Till följd af att jordbrukarne i de flesta inom de lätta kommunikationernas område liggande länder nu i denna näringsgren söka sin förnämsta inkomstkälla, har emellertid redan ett betänkligt fall i smör- och ostprisen inträddt, och det synes fara värdt, att mejerihandteringsens uppblomstring i detta län kommer så sent, att den då redan är lika litet inkomstbringande som öfriga grenar af landthushållningen.

»För dyra produktionskostnader» ställa jordbruket i en sämre ställning i detta län än i sydligare delar af riket.

I anseende till den odlade jordens knapphet i förhållande till folkmängdens antal samt den häfdvunna seden, att nästan hvarje person ur allmogens klass sträfvar att besitta egen torfva, äro jordprisen orimligt uppdrifna i förhållande till den afkastning jorden kan lemna, och till följd deraf har den jord, som förvärfvats genom köp, att förränta ett allt för högt inköpspris. Dertill kommer, att de långa afstånden från de förnämsta importhamnarna samt de föga utvecklade och dyra kommunikationerna, särdeles i öfre delarne af länet, minska landthushållningens afkastning. För allt hvad jordbrukaren behöfver köpa för sitt yrkes bedrifvande, såsom redskap, konstgödningsämnen och, i öfre delarne af länet, spanmål, ökas inköpspriset med i allmänhet dryga fraktkostnader samt flere mellanhanders vinst, under det att ett motsvarande afdrag sker på inkomsten för hvad han har att afyttra. Undantag härifrån gör dock hafre för de jordbrukare, som hafva sådan att sälja, ty detta sädeslag plägar oftast stå högre i pris i dessa bygder än nedåt landet; råg deremot betalas vanligen här lika lågt som annorstädes, ty denna vara införes hit hufvudsakligen öfver Gefle, hvarifrån fraktkostnaden är jemförelsevis mindre betungande.

Slutligen må såsom en för jordbrukaren ofördelaktig faktor anföras *de vid jordbruksarbeten höga dagsverksprisen*, som ej märkbart nedgått sedan de för jordbruket och afsättningen för dess alster gynsamma ären under förra årtiondet. Detta torde bero af de ofvan påpekade förhållandena, att den öfvervägande delen af befolkningen är jordegare samt att en stor mängd af det mest arbetsföra folket hvarje år söker arbete i andra landsdelar, hvarjemte bruks- och sågverksrörelsens täflan med jordbruket om arbetare i sin mån bidrager att hålla dagsverksprisen höga.

»Dyrbara lefnadsvanor» kunna i allmänhet ej tillvitas Dalarnes *jordbrukande* befolkning. Visserligen har äfven här den genom lättad samfärdsel ökade beröringen med den yttre världen medfört någon ändring i lefnadsättet; mer kolonialvaror användas, och fabriksväfnader undantränga allt mer de hemgjorda kläderna, men i det stora hela förer dock allmogens nu som förr ett enkelt och sträfsamt lif. *Arbetarne*, och särskildt arbetarne

i städer och vid de större industriella anläggningarna, hafva deremot nu helt andra vanor och fordringar än förr. Jemförelsevis höga dagsverkspris på samma gång som låga pris på lifsförnödenheter borde göra deras ställning bättre än förr, och att den ej är det, beror otvifvelaktigt på deras förändrade lefnadsvanor. Dyrbara, men därför ej mera närande födoämnen samt kolonialvaror ingå i ej obetydlig mängd bland deras förbrukningsartiklar, deras klädedrägt röjer mer öfverflöd och prål än förr, fridagar med lustresor och andra förlustelser förekomma tidt och ofta.

Af hvad här ofvan blifvit anfördt torde också framgå, att en ganska allmän och berättigad klagan öfver ekonomiskt betryck råder inom detta län, särskildt hos jordbrukarne, samt att orsakerna dertill äro flerehanda, men i främsta rummet den långt drifna jordstyckningen, bristen, isynnerhet i öfre Dalorten, på tidsenliga och billiga samfärdsmedel samt sist, men ej minst, den öfverväldigande utländska konkurrensen, som i hög grad nedsätter prisen på landtmannaprodukter och öfversvämmar marknaden med utländskt kram, som förqväfver hemslöjden och de små industriella anläggningarna, på samma gång det ökar folkets behof af kontanta medel.»

»Såsom härofvan redan blifvit antydt, har Länsstyrelsen äfven för sin del ansett sig böra i allt väsentligt biträda förvaltningsutskottets sålunda utan meningsskiljaktighet afgifna utlåtande, desto hellre, som — utom det att undertecknad, Landshöfding, i egenskap af utskottets ordförande deltagit i frågans behandling inom utskottet — rigtigheten af utskottets framställning af tillståndet i hufvudsak bekräftas icke blott, såsom förut yttrats, af hushållningsnämndernas utsagor, utan jemväl af domänintendenten och i öfrigt af de fleste i frågan hörda myndigheter, tjenstemän, styrelser och industriidkare.

Då Länsstyrelsen nu öfvergår till en redogörelse för bergshandteringens tillstånd i länet, ligger den erinran nära till hands, att om också en eller annan skulle i fråga om jordbrukets nuvarande ställning hysa en, från förvaltningsutskottets och Länsstyrelsens uppfattning deraf, i mer eller mindre mån afvikande mening, en sådan skiljaktighet icke gerna kan göra sig gällande vid bedömandet af bergshandteringens tillstånd, enär, såvidt Länsstyrelsen försport, icke mer än en enda tanke råder derom, att denna näringsgren sedan flere år tillbaka haft och fortfarande har att kämpa med nästan ständigt stegrade svårigheter, Länsstyrelsen vill icke säga, för sin utveckling, utan för sitt bestånd. Bästa beviset härför är, att de förut varande, jemförelsevis mindre jernverken öfverallt i länet nödgats nedlägga sin rörelse och att jernindustrien numera är koncentrerad hos endast de större verken, och hafva några äfven bland dessa kunnat hålla sig uppe endast af det skäl, att vid sidan af denna industri jemväl idkats trävarurörelse, som åtminstone intill sistförflutna år arbetat under gynsamma förhållanden och därför äfven kunnat stödja jernindustrien. Likaledes och om än någon meningsskiljaktighet här och hvar skulle kunna ega rum beträffande *orsakerna* till landtbrukets svåra ställning, äro dock alla sakkunnige ense om orsakerna till bergshandteringens betryck; och då dessa orsaker blifvit på ett slående sätt framhållna uti det utlåtande i ämnet, som chefen för Kopparbergs bergslag, disponenten och riddaren *E. J. Ljungberg* till Länsstyrelsen afgifvit, tillåter sig Länsstyrelsen att här nedan införa och åberopa samma utlåtande, så lydande:

»Bergshandteringen torde, med större skäl än någon annan industri inom landet, hafva rätt att klaga öfver ekonomiskt betryck.

Sedan uråldriga tider har svenska jernet utgjort ett efterökt råämne för den civiliserade världens behof af goda verktyg, vapen, dragen tråd af stål och jern, fjedrar, söm, nubbs, nitar m. m. Svenskt jern har derföre i allmänhet och intill senaste decennierna varit lätt såldt och har, trots de dryga omkostnader som drabbat våra småtillverkningar och trots de kostsamma transporter till exporthamnarne, lemnat bruksegarne god vinst.

Under de senaste decennierna har mycket ändrats i afseende å svenska jernets afsättlighet. Den gamla, för Sveriges jern-tillverkare vanliga förmånen att år efter år få sälja hela eller större delen af sin tillverkning till samme afnämare har mer och mer aftagit, och om man undantager Dannemoraverken, torde ytterst få jernverksegare hafva ännu gällande kontrakt om flerårig leverans.

De stora kulturländernas jern-tillverkare, som, utom tillgången på billigare kapital, ega förmånerna af lägre transportkostnader, billigare malmer och högst betydligt billigare bränsle, hafva med de stora inlägg, som vetenskapen och uppfinningarne inom jernhandteringen verkligen gjort, så utvidgat verkens producerande förmåga, att behofven öfverstigits, samt så förbättrat sina slutprodukter, att det svenska träkolsjernet mer och mer utträngts af det billigare jern, som tillverkats med fossilt bränsle. Samtidigt med att afsättningen blifvit svårare, hafva naturligtvis prisen fallit, och då man förr sålde sitt jern fritt ombord i närmaste exporthamn, har man af konkurrensen nu blifvit tvingad att leverera sina produkter vid konsumentens närmaste jernvägsstation eller åtminstone i hans närmaste importhamn. De stegrade fordringarne på lägre och lägre pris hafva haft en motströmning af stegrade fordringar på kvalitet. Då man för ett par decennier sedan hörde köparne nämna om garanti för rödbräcka och kallbräcka för jern, och för stål, att det skulle vara väl brändt, har man nu fordringar hos stål på ytterst noggrant bestämda hårdhetsgrader, bestämd kemisk sammansättning och att det skall motstå en massa fysikaliska prof på hållfasthet, tånjbarhet, böjning vid olika temperaturer och olika vinklar m. m. På samma sätt är det med fordringarne på det svenska jernet, och ofta öfvergå köparnes fordringar på noggrannhet högst betydligt de gränser, som, praktiskt taget, kunna anses vara möjlighetens.

För att visa några af de fördelar utlandets jern-tillverkare hafva framför Sveriges torde tillåtas mig anföra:

att jernmalm, framforslad till de svenska jernverken, kostar omkring 12 kronor (vid Uddeholm cirka 18 kronor) per ton, då utlandets malmer kosta 8 å 10 kronor. Spanien tillförer England, Tyskland och Frankrike årligen cirka sex gånger så mycket malm, som allt hvad Sverige sammanlagdt bryter på ett år. De spanska malmerna kosta de förenämnda ländernas verk icke mera, än hvad de svenska malmerna i allmänhet kosta vid de svenska jernverken, och deras kvalitet och jernhalt motsvarar de bättre svenska.

Sommarostromalm noteras för närvarande, levererad i Westfalen, till 12 å 13 mark och i England och Skottland från 11—14 shillings pr ton. Priset på den spanska malmen, levererad bordfritt i Viscaya, är 5—6 shillings pr ton, och oakadt detta låga försäljningspris utdelade Sommarostro grufvebolag 30 % till aktiegarne förra året;

att bränslet, som användes för utbringande af en ton tack-jern ur malmen, kostar den utländske jernproducenten 8 å 9 kronor, då den svenske jernstillverkaren har att betala sitt bränsle för samma ändamål med 28 till 32 kronor, äfven under närvarande förhållanden och med gällande träkolspris;

att frakterna, dels å råämnen för jernstillverkningen, dels å den färdiga produkten till afsättningsorten, äro för utlandets jernstillverkare betydligt mindre. Vårt lands stora utsträckning och jernfyndigheternas spridda lägen samt de högre jernvägstaxorna orsaka detta. Beträffande jernvägstaxorna anföres här nedan som exempel en jämförelse mellan tariffen för svenska stenkol och för jernmalm med den nedsättning för malm, som erhöles från 9:de maj förra året.

	Stenkol.	Jernmalm.
20 kilometer.....	90 öre pr ton.	130 öre pr ton.
50 "	130 " " "	250 " " "
100 "	190 " " "	310 " " "
150 "	260 " " "	400 " " "
200 "	330 " " "	480 " " "

Då stenkolens värde för närvarande torde vara dubbelt så högt som jernmalms, inses lätt, huru oegentligt hög fraktafgiften för malm är. I utlandet är visserligen frakten för malm högre än frakten för stenkol, men stenkolen hafva der ofta ett lägre värde än malm.

Utom tariffafgifterna förekommer en extra s. k. öfvergångs-afgift af 50 öre pr ton, då malm transporteras från en jernväg till en annan, hvilken afgift gör, att då malm måste transporteras öfver flere korta jernvägar, frakten ofta stiger till högre siffra än malmens värde vid afgångsstationen.

Emellan Norberg och Domnarfvet är förhållandet sådant. Afståndet är 88 kilometer, och fraktafgiften skulle efter förestående tariff vara 3.10 kronor pr ton, men har debiterats med 5.70 intill den 1 dennes, då den nedsattes till 4.40 kr.

Jemföres denna frakt med malmfrakterna från Spanien till England och Westfalen, hvarom uppgifter lemnas, dels i professor Nordenströms bok om Bergshandteringen i Spanien, dels i engelska och tyska kommersiella tidskrifter, finner man, att *jernvägsfrakten från Norberg till Domnarfvet* och sjöfrakterna från Viscaya till Ruhrort, Newport, Cardiff eller Middlesborough äro ungefär *desamma*, nemligen omkring 5 shillings pr ton.

Till jämförelse i öfrigt anföres nedanstående:

för jernmalm: Rotterdam—Essen	172 km.	2.54 öre pr ton.
" —Dortmund	199 "	2.29 " " "
Norberg—Domnarfvet.....	88 "	5.00 " " "
Grängesberg—Domnarfvet	44 "	6.40 " " "
för jern: Essen—Amsterdam.....	159 "	2.25 " " "
Ruhrort—Kiel	525 "	1.87 " " "
Domnarfvet—Göteborg	456 "	2.41 " " "
Domnarfvet—Gefle	114 "	4.40 " " "
för stenkol: Morgearoth—Königsberg	631 "	1.97 " " "
Wanne—Hamburg	273 "	1.84 " " "
Durham—London	196 "	2.91 " " "
Svenska statens taxa för sven-		
ska kol	200 "	2.60 " " "
Gefle—Domnarfvet	114 "	4.40 " " "

för träkol är frakttaxan å Bergslagens jernvägar:

Falun—Domnarfvet	22 km.	9.54 pr ton och kilometer.
" —Rämen	52 "	7.10 " " "
" —Ludvika.....	70 "	4.90 " " "
" —Grythytted	152 "	4.26 " " "
" —Kil	246 "	3.80 " " "

Beträffande värdet af det skydd, som frakterna från utlandet till Sverige lemna den svenska jernindustrien i dess konkurrens med utlandets jernstillverkningar, må anföras, att frakterna från Englands hamnar till svenska och norska torde utgöra 4.50 å 5.50 kronor pr ton samt att frakten från Domnarfvet till

Gefle är	5.10 kronor pr ton.
Göteborg.....	11.10 " "
Stockholm	9.20 " "
Jönköping	13.30 " "
Malmö	16.10 " "
Kristiania	12.60 " "
Trondhjem	16.10 " "

Nu är sant, att de utländska verken icke alltid ligga vid kusten, men afståndet till kusten är vanligtvis ej stort och frakterna så billiga, att om man exempelvis sammanlägger frakten från Essen till Amsterdam, 3.57 pr ton, med sjöfrakten Amsterdam—Stockholm, högst 5.50 för d:o, erhålles en lägre siffra, än den som representerar fraktkostnaden från Domnarfvet till Stockholm.

Kunna de svenska jernvägarne nedsätta sina frakter för bergverksprodukter? — är en fråga, som vid betraktande af förestående siffror sjelfmant framställes.

Som svar derpå tager jag mig friheten värdsamt hänvisa till Sveriges officiella statistik L för år 1883. På pag. 14 finner man, att samtliga utgifterna för uti gods- och arbetståg framdragen lastvagn en kilometer i medeltal varit 8.1 öre, samt å pag. 53, att med godsvagnarne befördrad nettolast i procent af lastningsförmågan varit 36.68.

Då en vagnslast *malm, jern* eller *stenkol* bör kunna beräknas till vagnens fulla bärighet, eller till minst 10 ton, skulle jernvägarnes sammanlagda kostnader för malmtransport en kilometer vara:

för den lastade godsvagnens framdragning en kilometer	8.1 öre
för återgående tomvagn, lika mycket	8.1 " "
	tillsammans 16.2 öre.

Härtill torde böra läggas 8.88 % förhöjning för den ökade kostnad, som ökad nettolast medför .....

vilket fördeladt på 10 ton gods gör 1.75 öre pr ton-kilometer.

Vid *träkolfrakt* lasta vagnarna icke mera än 7 ton, hvadan kostnaden fördelad på denna vikt gör 2.31 öre pr ton-kilometer.

Jemför man senast anförda siffror med de afgifter, som nu erläggas, nemligen efter statens taxa

för *jernmalm* i partier om minst 8,000 kg.

20 kilometer	7.5 öre pr ton kilometer.
50 "	5.6 " " " "
100 "	4.0 " " " "
150 "	3.3 " " " "
200 "	2.9 " " " "

för träkol och jern i partier om minst 5,000 kg.

20 kilometer	7.5 öre	pr ton kilometer.
50 " "	6.0 " " "	" "
100 " "	4.5 " " "	" "
150 " "	4.0 " " "	" "
200 " "	3.75 " " "	" "

finner man, att en högst betydlig reduktion af nu gällande frakt-taxor kan göras. Att reduktion bör göras, framgår af mera-nämnde statistik pag. 85, der mängden af särskilda varuslag i förhållande till hela godsmängden angifves, nemligen:

Jern och stål.....	13.5 %
Malmer.....	6.3 %
Stenkol.....	4.6 %
Träkol.....	4.2 % 28.6 %.

Jern och råännen för jernhandteringen utgör, som synes, fulla 25 procent af hela den å svenska jernvägarne trafikerade godsmängden, ett bidrag till trafiken, som det nu gäller att behålla eller så småningom förlora.»»

»Alla från öfrige yrkesmän till Länsstyrelsen inkomna yttrauden i ämnet gå i samma riktning som disponenten Ljungbergs ofvanstående utlåtande, hvaraf framgår, att, med undantag af arbetskraften, som hos oss är billigare, alla öfriga i jernhandteringen ingående hufvudfaktorer, malmer, bränsle och frakter, ställa sig betydligt lägre i pris för utlandets jernproduktion och sålunda göra en täflan med denna för den inhemska produktionen omöjlig.

Flere bland dessa utlåtanden innehålla ock åtskilliga, helt visst värdefulla, anvisningar rörande de åtgärder, som till jernhandterings upphjelpande kunna vidtagas; men da komitén begärt endast en utredning af det faktiska tillståndet inom näringarna, har Länsstyrelsen ansett sig böra här endast omnämna förhållandet, utan att redogöra för de förslag, som i ofvan ankydda syfte blifvit af yrkesmännen framställda.

Beträffande koppartillverkningen och de omständigheter, hvilka med undergång hota denna näringsgren, icke blott vid kopparverket inom detta län, utan vid alla öfriga verk i hela landet, lemnar disponenten Ljungberg följande redogörelse:

»Koppartillverkningen inom Sverige lider af så svårt ekonomiskt betryck, att denna handterings tillvaro inom landet synes blifva helt kort.

I Amerika hafva kopparmalmsfyndigheter af stor mäktighet, förande dels gedigen koppar, dels mycket rika kopparmalmer, upptäckts och på senare åren så intensivt bearbetats, att Amerika, som för icke många år sedan knappast producerade koppar för eget behof, numera exporterar stora kvantiteter deraf till Europa.

Amerika tillverkade nemligen år

1881.....	30,882 tons.
1882.....	40,464 " "
1883.....	51,574 " "
1884.....	63,556 " "
1885.....	75,500 " "

I Tyskland, der den inhemska produktionen sedan några år tillbaka skyddas af tullar, har koppartillverkningen ökats ganska betydligt, ehuru Tysklands kopparmalmer ingalunda äro så öfverådligt rikhaltiga som Amerikas.

K. M:s Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Kopparbergs län.

Tysklands kopparproduktion var nemligen:

1881.....	11,743 tons.
1882.....	13,316 " "
1883.....	14,643 " "
1884.....	21,782 " "

Prisfallet under förra året lär dock hafva medfört, att ett af Tysklands största kopparverk nedlagt sin tillverkning och afskedat sina arbetare.

Öfriga länder tillsammantagne tillverkade år

1881.....	127,652 tons.
1882.....	124,878 " "
1883.....	135,606 " "
1884.....	139,810 " "

Verkningarna af den stora kopparproduktionen i Amerika hafva varit, att prisen nästan oafbrutet och med hvarje månad nedgått.

»Le Génie Civil» för 17 sistlidne juli, hvarur förestående siffror tagits, anför derjemte, att kopparpriset i Frankrike

för år 1882	var 1,250 kronor pr ton.
" 1883	" 1,100 " " "
" 1884	" 978 " " "
" 1885	" 740 " " "

Innevarande år tyckes priset ytterligare hafva fallit, ty den 3:dje dennes noterades kopparpriset i London, enl. »Iron», till £ 39²/₆ pr engelsk ton, eller omkring 695 kronor pr meterton.

Oaktadt de oerhörda prisfallen år från år och oaktadt det låga kopparpriset förra året, lemnade nedanstående, med rika och billiga malmer försedda kopparverksbolag, delvis storartade utdelningar:

Engelska	Cope Copper Mining Co.....	50 %
Amerikanska	Calumet & Hecla.....	26.4 " "
	Quincy.....	22.4 " "
	Central.....	10 " "
	Franklin.....	7.6 " "
	Atlantic.....	4.4 " "
Spanska	Tharsis.....	10 " "
	Rio Tinto.....	5.5 " "

på de ifrågavarande verkens aktiekapital.

Vid det förhållandet, att de verk, som producera största kvantiteten koppar, kunna lemna så höga utdelningar äfven med nuvarande laga försäljningspris, synes, att man icke har skäl till berättigade förhoppningar om prisstegring, förrän tillgångarne i en och annan af de större kopparfyndigheterna utsinat.

Ehuru de svenska verken, särskildt det inom Dalarne belägna, med stora kostnader infört de allra nyaste och bästa metoder dels för koppars utbringande ur malmen, dels för tillgodogörande af de ädla metaller, som kopparmalmen för med sig, torde dock härvarande kopparverks sammanlagda kostnader för tillverkning af en ton koppar vara omkring 930 kronor, således 235 kronor utöfver det här ofvan anförda, i England senast noterade priset.

Orsaken till detta höga tillverkningspris beror derpå, att det ur härvarande grufva brutna och uppförda berget håller cirka 25 % maln och denna maln endast 3 till 4 % koppar.

Då frakten från England till svensk hamn utgör 5 à 6 shillings pr ton, och frakten å våra jernvägar för koppar är från Falun

till Göteborg	23 50 kronor
» Stockholm	17 50 »
» Malmö	45 90 »
» Gefle	7 90 »

finner man, att här är icke ensamt nedsättning af jernvägsfrakterna tillräckligt att hålla den minst fem sekler gamla svenska koppartillverkningen vid lif någon längre framtid.»

»Om den tredje af länets hufvudnärings, *trävarurörelsen*, kan väl icke sägas, att densamma i egentlig mening lider af ekonomiskt betryck, om också konjunkturen för denna näringsgren från och med sistlidna år varit och fortfarande är ogynsam. Det har redan i det föregående blifvit anmärkt, att de stora bolag, hvilka här i länet idka trävarurörelse, så till vida måste anses hafva fördel af jordbrukarnes betryckta ställning, som desse ofta nog, i trots af de jemförelsevis låga pris som erbjudits, sett sig nödsakade att till bolagen afyttra sina skogslotter. De låga försäljningsprisen åter hafva sin konstanta grund uti otillräckliga kommunikationer och i bristande konkurrens, enär, såsom känt är, bolagen verkställa sina skogsköp för gemensam räkning. Att en sådan ställning, så länge den kan uppehållas, måste för bolagen vara lika fördelaktig, som den för skogsegaren är menlig, ligger i öppen dag. Att också under vanliga förhållanden rörelsen måste lemna god vinst för bolagen, är naturligt. Så har äfven händelsen varit intill de senare åren, då trävarorna börjat blifva trögsålda och prisen fallit. Enligt uppgift från tillförlitligt håll lära dessa pris från och med år 1882 hafva ställt sig på följande sätt, nemligen för en Petersburgerstandard, levererad fritt ombord i Gefle:

omkring 123 kronor år 1882
» 110 » » 1883
» 103 » » 1884
» 102 » » 1885 och
» 98 » » 1886.

Häraf visar sig, att priset under femårsperioden 1882—1886 varit betydligt, eller omkring 20 procent af varans värde 1882. Detta prisfall, en naturlig följd af en större produktion, än som för fyllande af de senare årens inskränkta behof erfordrats, har medfört den verkan, att icke allenast vinsten blifvit reducerad för sågverksbolagen, så att, efter hvad Länsstyrelsen har sig bekant, dessa under de senaste tvenne åren delvis nödgats anlita från föregående år reserverade medel för att kunna bibehålla sina vanliga utdelningar, utan äfven att ett af de större sågverksbolagen inom länet nedsatte sin utdelning för förra året med icke mindre än $33\frac{1}{3}$ procent. Prisfallet å trävarorna i förening med angelägenheten att tillgodogöra sig afverkningsrätten å inköpta vidsträckt skogstrakter i de socknar, som på senare åren undergått storskifte, har äfven föranlett de stora sågverksbolagen att nästan helt och hållet inställa sina skogsköp under afvaktan på bättre tider eller ett prisfall på skogar och köptimmer, som motsvarar prisfallet å exportvaran.

Utom de hufvudnärings, för hvilkas tillstånd Länsstyrelsen i det föregående lemnat redogörelse, förekomma på landsbygden icke några näringar af större omfattning eller annorledes än såsom *husslöjd*. Att denna slöjd, der den förekommer, såsom

exempelvis tillverkningen af laggkärl, slipstenar, korg- och hårarbeten, stolar, skinn och ylleveror m. m. måste lida af den allmänna förlägenheten, ligger i sakens natur.

Enahanda är förhållandet med *sjöfarten*, hvilken dock icke bedrifves i någon större utsträckning, med undantag af på Strömsholms kanal. Äfven här har trafiken under de senare åren icke obetydligt minskats, ett förhållande, som dock i första rummet måste tillskrifvas nya jernvägskommunikationer, hvilka afskära den och till befraktande upptaga en dryg del af bergshandteringens alster samt lifsförnödenheter af hvarjehanda slag, men derjemte de nog höga afgifterna till kanalverket å såväl fartyg som gods. Endast på sjön Siljan läser någon inskränkning i trafiken icke hafva försports, hvilket torde förklaras deraf, att detta vattenbäcken genom Siljansbanan under de senare åren erhållit en bekväm förbindelse med hufvudstaden och andra öster och söderut belägna orter.

Hvad slutligen *stadsmananäringsarna* angår, tilltror sig Länsstyrelsen icke att, i brist på ett tillräckligt och fullt tillförlitligt material för frågans bedömande, afgöra, om och i hvad mån dessa näringar må hafva under sista femårsperioden undergått någon nämnvärd förändring sedan närmast föregående tid. Saknaden af handels- och handtverksföreningar i städerna försvårar möjligheten att erhålla säkra uppgifter i ifrågavarande hänseende och de upplysningar, som magistraterna lemnat, äro ytterst knapphändiga.

En ledning för bedömandet af handels och handtverkeriernas framåtskridande eller tillbakagång skulle väl hafva kunnat vinnas genom en jemförelse af bevillingen för handlandes och handtverkarens rörelse i städerna under de båda perioderna, hvarom här är fråga, men, såsom redan i början af detta utlåtande blifvit antydt, tiden har icke medgifvit den granskning af bevillningslängderna, som för anställandet af en sådan jemförelse skulle hafva erfordrats. Då likväl af kronofogdarnes rapporter framgår, att landthandeln och handtverkerierna på landsbygden allt mer och mer utvidgas och att resande handelsagenter, gårdfarihandlande och kringvandrande judar öfversvämma landet, så och enär uppenbart är, att dessa både fasta och lösa yrkesmän måste dela vinsten på omsättningsrörelsen med de bofasta handlandena och handtverkarna i städerna, och härtill kommer, att köpförmågan hos landsbygdens innevanare genom det allmänna betrycket minskats, torde häraf den slutsats kunna dragas, att handlandenas och handtverkarnes i städerna ekonomiska ställning under de senare åren i allmänhet icke förbättrats, utan snarare försvagats.

Sedan Länsstyrelsen i det föregående meddelat en allmän öfverblick öfver det ekonomiska tillståndet i länet och derunder haft tillfälle att besvara de tre första utaf de af komitén framställda frågor, följer nu i ordningen att, med anledning af komiténs fjärde fråga, lemna en redogörelse för förhållandet med *lagsökningar och konkurser* under de senaste fem åren, med angifvande af de närings- och yrkesklasser, inom hvilka sådana företrädesvis egt rum och för utrönande, om och i hvad mån någon afsevärd förändring härutinnan i jemförelse med förutvarande förhållanden må hafva inträffat.

För detta ändamål har Länsstyrelsen, med ledning af de till justitiedepartementet årligen ingående uppgifter rörande utsökningsärenden hos Länsstyrelsen, upprättat följande tablå, upptagande för hvarje af de sist förflutna tio åren antalet inkomna lagsökningar, antal personer, som ålagts betalningsskyldighet och

sammanräknade kapitalbeloppet, för hvilket betalningsskyldighet ålagts.

År.	Antalet inkomna lagsökningar.	Antalet personer, som ålagts betalningsskyldighet.	Sammanräknade kapitalbeloppet, för hvilket betalningsskyldighet ålagts.
1876.....	4,107	1,733	339,542 ⁸¹
1877.....	5,313	2,144	346,519 ⁷⁴
1878.....	9,542	3,339	604,226 ⁵⁰
1879.....	4,752	3,206	589,510 ²⁸
1880.....	2,757	1,240	403,918 ⁸¹
1881.....	2,486	1,120	267,210 ⁴⁹
1882.....	2,012	983	486,149 ⁴⁷
1883.....	2,100	778	171,186 ³⁴
1884.....	1,894	758	202,658 ⁹⁹
1885.....	2,017	842	212,347 ⁴²

Vid granskning af denna tablå framträder såsom synnerligen anmärkningsvärd den stora minskning ej mindre i lagsökningarnas antal och antalet personer, som ålagts betalningsskyldighet, än äfven i kapitalbeloppet, för hvilket betalningsskyldighet ålagts, som inträffat under sista femårsperioden, gent emot hvad förhållandet varit under den närmast föregående. Helt visst misstager man sig dock, om man uti denna omständighet ville söka ett bevis för ett i allmänhet ökad välstånd hos befolkningen, utan torde förhållandet finna sin förklaringsgrund deruti, att den nya utsökningslagen, som började tillämpas år 1879, medfört en betydlig inskränkning i kredit- och utborgningssystemet.

Magistraterna i Falun och Hedemora upplysa, att lagsökningarnas antal under sista femårsperioden nedgått.

För Sätters stad har någon uppgift i detta hänseende icke lemnats.

Hvad åter konkurserna angår, kan Länsstyrelsen, i saknad af uppgifter härom från tvenne af länets domsagor, icke meddela upplysningar om konkursernas antal, vare sig under sistförflutna femårsperiod eller under de närmast föregående fem åren, dock vill det af domhufvanden utlatanden synas, såsom skulle konkurserna på senare tiden i allmänhet minskats. Endast inom Hedemora domsaga har deras antal ökat från 69, under åren 1876—1881, till 86, under sista femårsperioden.

Nästan alla kronofogdars uppgifter sammanstämma deri, att antalet af under de sist förflutna fem åren till verkställighet aflemnade utslag betydligt nedgått, inom några fögderier ända till omkring hälften mot under föregående år.

Hvad angår frågan om de närings- eller yrkesklasser, inom hvilka lagsökningar och konkurser egt rum, möter svårighet att i detta afseende meddela exakt upplysning, enär anteckning härom i diarierna för en stor mängd lagsökningssmål icke skett och hvad särskildt konkurserna beträffar, uppgifter härom för några domsagor saknas. Utaf den för Falu fögderi inkomna uppgift inhemtas, att, utaf 926 under hela sista femårsperioden till verkställighet remitterade utslag, 506 afsett jordbrukare, 233 tjenstehjon, 62 handlande, 58 handtverkare och 67 personer tillhörande andra samhällsklasser, äfvensom att under den närmast föregående femårsperioden, af 1,919 utslag, 1,211 afsett jordbrukare, 436 arbetare och tjenstehjon, 41 handlande, 70 handtverkare och 161 personer tillhörande andra samhällsklasser. Såvidt Länsstyrelsen

af öfriga hithörande uppgifter kunnat sluta, torde äfven inom öfriga fögderier förhållandet vara ungefärligen detsamma som i Falu fögderi, så att antagas kan, att lagsökningar företrädesvis drabbat mindre jordbrukare, dernäst arbetare och tjenstehjon och sedermera handlande och näringsidkare, öfver hufvud i samma proportion som uppgiften för Falu fögderi utvisar. Äfven vill det synas af de från domhufvanden inkomna uppgifter, sasom skulle de fleste konkurser under sista femårsperioden hafva inträffat inom de mindre jordbrukarnes klass och dernäst bland landt- och gårdfarihandlare samt arbetare.

Beträffande slutligen den femte och sista utaf de af komitén framställda frågor, hvilken afser utredning, huruvida under de senaste fem åren saluvärdet å vid utmätnings- och konkursauktioner afyttrad fastighet nedgått under taxeringsvärdet, gifva de flesta från magistraterna och kronofogdarne inkomna uppgifter vid handen, att sådant verkligen varit förhållandet i allmänhet, enär samtliga magistrater vitsorda, att köpeskillningarna understigit taxeringsvärdena och af kronofogdarnes rapporter framgår: att i Falu fögderi köpeskillningen för 15 af 27 försålda fastigheter understigit taxeringsvärdet och endast för 12 motsvarat eller öfverskjutit detta värde; att i Vester-Bergslags fögderi köpeskillningarna för 8 försålda fastigheter uppgått till 114,685 kronor, under det att fastigheternas taxeringsvärde utgjort 131,000 kronor, dervid endast 3 af de mindre egendomarne betingat köpeskillningar, som motsvarat eller öfverskjutit taxeringsvärdena; att i Hedemora fögderi af 21 för 39,755 kronor försålda, men till 51,300 kronor axerade fastigheter, endast 3 fastigheter betingat köpeskillningar motsvarande eller öfverskjutande taxeringsvärdet samt att i Vester-Dalarnes fögderi vid 46 exekutiva auktioner köpeskillningen endast vid 17 motsvarat eller öfverskjutit taxeringsvärdet, men vid 29 understigit detsamma. Endast inom Nedan- och Ofvan-Siljans fögderier synes förhållandet hafva gestaltat sig på annat sätt, enär kronofogden i det förra fögderiet uppgifver, att vid 34 exekutiva fastighetsförsäljningar och ett tiotal konkursauktioner köpeskillningarna högst sällan understigit taxeringsvärdena, utom då in-tecknade födorädskontrakt eller andra servituter nedtryckt försäljningsbeloppet; hvarjemte kronofogden i Ofvan-Siljans fögderi, utan att närmare uppgifva antalet exekutivt försålda fastigheter, deras taxeringsvärden och därför erhållna köpeskillningar, inskränker sig till det förklarande, att saluvärdet icke nedgått under taxeringsvärdet. Ehuru sålunda af den redogörelse, som nu lemnats för förhållandet emellan taxeringsvärdena å exekutivt försålda fastigheter och för de samma erhållna köpeskillningar, den slutsats måste dragas, att, såsom här ofvan antyddes, köpeskillningarna i allmänhet understigit taxeringsvärdena, torde dock den anmärkning, som kronofogden i Falu fögderi härvid framställt, ega sin rättighet, att nemligen af denna omständighet icke obetingadt följer, att saluvärdet å jord i allmänhet skulle hafva nedgått under taxeringsvärdet, enär nogsamant känt är, att vid exekutiva fastighetsförsäljningar åtskilliga andra faktorer än jordens verkliga värde ega betydande inverkan på köpeskillningsbeloppet, såsom exempel hvarpå samma kronofogde särskildt upplyser, att vid de flesta af de i uppgiften för Falu fögderi omförmälda fastighetsförsäljningar, der köpeskillningen understigit taxeringsvärdet, detta föranledts deraf, att fastigheterna varit högt in-tecknade, och att tilläfventyrs varande spekulanter icke ansett det löna mödan att onödigtvis uppdrifva köpeskillningen för sista in-teckningsegaren, hvilken för att skydda sin fordran

vore nödsakad inropa fastigheten till hvad pris som helst inom in-teckningssumman. Härtill kunde läggas äfven en erinran derom, att i de fall, då svårighet möter för spekulanterna att med in-teckningshafvaren träffa uppgörelse om öfvertagande af in-teckningar och de förra alltså måste på en gång anskaffa större kon-tanta penningebelopp för betäckandet af köpeskillingen, detta förhållande jemväl ofta måste bidra till att inskränka spekulati-onen och följaktligen äfven nedtrycka saluvärdet.

Slutligen och ehuru icke direkt dertill föranledd af komiténs frågoformulär, har Länsstyrelsen likväl ansett sig böra från sty-relserna för bankinrättningarna i länet och från sparbankssty-relserna införskaffa uppgifter om *depositionerna i bankerna och delegarnes sammanlagda behållning i sparbankerna* under sist-förflutna femårsperiod, särskildt för hvarje år, enär kapitalbild-ningen i dessa anstalter ju under vissa förhållanden kan anses vara en mätare af den ekonomiska ställningen i orten. Enligt nyssnämnda uppgifter utgjorde depositionerna i bankerna vid slutet af hvarje år under femårsperioden följande belopp, nem-ligen i:

Bankens namn.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Kopparbergs Enskilda Bank ...	4,325,400	4,490,657	4,655,430	5,063,660	5,877,260
Upplands Enskilda Banks af-delningskontor i Ludvika ...	1,187,615	1,379,550	1,830,720	2,054,060	2,149,230
Summa kronor	5,513,015	5,870,207	6,486,150	7,117,720	8,026,490

Depositionerna i Kopparbergs Enskilda bank och Upplands Enskilda banks afdelningskontor i Ludvika uppgingo under fem-årsperioden 1876—1880 vid hvarje års slut till nedanstående belopp, nemligen:

År 1876	5,517,730 kronor.
» 1877	6,211,379 »
» 1878	5,697,690 »
» 1879	5,572,980 »
» 1880	5,538,690 »

I sparbankerna åter utgjorde delegarnes sammanlagda behållning och delegarnes antal vid hvarje års slut under femårsperioden:

År.	Delegarnes sammanlagda behållning.	Delegarnes antal.
1881	2,941,620	19,771
1882	3,210,198	20,710
1883	3,576,470	21,930
1884	3,826,143	22,343
1885	3,978,835	22,032

Sparbanksdelegarnes antal och sammanlagda behållningar under femårsperioden 1876—1880 vid hvarje års slut voro:

År.	Delegarnes sammanlagda behållning.	Delegarnes antal.
1876	3,033,974	21,749
1877	3,036,262	21,535
1878	2,869,451	20,781
1879	2,660,145	19,783
1880	2,765,642	19,562

Om nu depositionerna i bankerna och behållningarna i spar-bankerna under sistförflutna femårsperiod, sådana dessa finnas angifna i ofvanstående tabläer, jemföras med depositionerna och behållningarna under närmast föregående femårsperiod, visar det sig, att både depositionerna och behållningarna i sparbankerna, likasom också sparbanksdelegarnes antal, under den senaste fem-årsperioden ökats och att denna ökning stadigt fortgått år för år, med den inskränkning allenast, att sparbanksdelegarnes antal under det sista året i perioden något nedgått sedan det närmast föregående året. Sammanställer man detta förhållande med den här ofvan anmärkta omständigheten, att jemväl lagsökningarnas antal samt antalet personer, som ålagts betalningsskyldighet äfven-som sammanräknade kapitalbeloppet, för hvilket betalningsskyldig-het ålagts, betydligt minskats sedan åren 1876—1880, kunde den föreställning lätt uppstå, att dessa företeelser, hvilka alla peka at samma håll, antyda en icke oväsentlig förbättring i det allmänna ekonomiska tillståndet sedan femårsperioden 1876—1880 och så-lunda i sjelfva verket jäfva den framställning deraf, som förut i detta utlåtande förekommit. En sådan slutsats vore dock förhastad.

Hvad nemligen angår minskningen i utsökningsärendenas antal, är redan anmärkt, att densamma måste tillskrifvas den inskränk-ning i utborgnings- och kreditsystemet, som följde med tillämp-ningen af den nya utsökningslagen, hvartill här må läggas den erin-ran att, såsom af Konungens Befallningshafvandes berättelse för femårsperioden 1876—1880 framgår, den ekonomiska ställningen i länet äfven under förra perioden och särdeles under året 1879, då lagsökningarne uppnådde sin höjdpunkt, var stadd i tillbakagång, hvadan, äfven om en förbättring i tillståndet sedermera kunde antagas hafva egt rum, deraf ingalunda följer, att det ekono-miska tillståndet för närvarande är tillfredsställande. Hvad vi-dare beträffar tillökningen i depositionerna, har Länsstyrelsen sig bekant, att denna företrädesvis härleder sig derifrån, att all-mogen i Orsa, Elfdalens och Särna socknar, hvarest storskifte pågått och pågår, under de senare åren försålt betydande jord-och skogsområden samt i bankerna placerat sina derför erhållna valutor, hvadan den nämnda tillökningen i depositionerna inga-lunda representerar några genom ökad produktion uppkomna be-hållningar, utan endast utgör en omflyttning af ett slag af egen-dom till ett annat slag — en omflyttning af mycket tvifvelaktigt värde, om saken betraktas ur synpunkten af densammas infly-tande på allmogens framtida ekonomiska oberoende. Deremot lärer det ingalunda kunna förnekas, att de ökade insättningar i sparbankerna äfvensom tillökningen i sparbanksdelegarnes an-tal hänvisar på en förbättring i tillståndet, men det är härvid att märka, att denna förbättring ingalunda gäller jordbrukarne i allmänhet, utan de egentliga arbetare- och tjenstehjonsklasserna, hvilka företrädesvis i sparbankerna insatt de besparingar, som dessa klasser kunnat göra, såsom en följd deraf att, på sätt förut blifvit anmärkt, dagsverksprisen och afföningarna äfven vid de stora industriela verken i allmänhet hållit sig oförändrade, under det att prisen på lifsförnödenheter fallit.

Då, med hänsyn till det samband, som eger rum emellan bankernas verksamhet och näringslifvet i orterna, det måste vara af intresse att erfara, om och i hvad mån den uppfattning af det ekonomiska tillståndet inom länet, som Länsstyrelsen här ofvan uttalat, sammanfaller med det åskådningssätt, som i ena-handa hänseende gjort sig gällande hos styrelsen för länets för-nämsta bankanstalt, har Länsstyrelsen ansett lämpligt att till

jemförelse härutinnan afsluta sitt utlåtande med ett utdrag af det yttrande i ämnet, som Kopparbergs enskilda banks styrelse till Länsstyrelsen afgifvit. Sedan nemligen styrelsen meddelat följande uppgift ä in- och utlåningsrörelsen i banken under sistförflutne fem åren

Depositioner: den 31 december 1881 3,135 stycken.....	4,325,400—	
» » » 1882 3,590 »	4,490,657—	
» » » 1883 4,052 »	4,655,430—	
» » » 1884 3,967 »	5,063,660—	
» » » 1885 4,680 »	5,877,260—	
deraf jordbrukare.....	3,799,090—	
» handlande och näringsidkare.....	178,550—	
» andra personer och kassor.....	1,899,620—	5,877,260—
Utlånade medel den 31 december 1881.....	3,470,248	37
deraf till jordbrukare.....	832,724	95
» » handlande och näringsidkare.....	2,349,340	68
» » öfrige personer.....	288,182	74
		3,470,248
den 31 december 1882.....	3,496,858	03
» » » 1883.....	4,183,092	26
» » » 1884.....	4,231,375	87
» » » 1885.....	5,732,809	37
deraf till jordbrukare.....	1,382,842	37
» » handlande och näringsidkare.....	3,755,564	98
» » öfrige personer.....	594,402	02
		5,732,809

och hänvisat till samma uppgift, yttrar styrelsen: »Såsom här af synes, har det belopp, som af jordbruksidkare inom länet i banken upplånats, under femårsperioden stigit med icke mindre än 550,117 kronor 32 öre. Denna ökning har egt rum mestadels under de sista tvenne åren och synnerligen under år 1885. Anledningen är uppenbarligen jordbrukets mindre goda ställning, beroende derpå, att jordbrukarne för sina produkter erhålla så låga pris, att de inom denna ort, der bruks- och sågverksrörelse konkurrera i fråga om arbetslöner, kunna med visshet sägas understiga produktionskostnaderna. Orsaken åter till dessa låga pris ligger, åtminstone hvad beträffar råg, tvifvelsutan i utländsk konkurrens, då stora kvantiteter af detta sädesslag årligen hit införas till pris, hvarmed ortens produktion icke kan täffa. Länets öfriga näringar äro hufvudsakligen sågverks- och bruksrörelse. Den förra torde, trots de låga prisen å trävaror på den utländska marknaden, lida jemförelsevis mindre af nu rådande tryckta konjunkture. Åtminstone har någon afsevärd återverkan deraf icke kunnat förmärkas i de trakter af länet, der sågverksrörelsen egentligen utöfvas och hvarest ställningen synes vara jemförelsevis god. Inom bruksrörelsen åter råder allmän klagan öfver låga pris å produkterna, hvarigenom också priset på kol och malm betydligt nedgått, till skada för vidsträckta delar af länet, der isynnerhet kolning af alder varit en af landtbrukets väsentligaste binäringar.»

4. Kommunikationsanstalter och varubyten.

A) **Landsvägar.** Ut i tabellen N:o 2 redogöres för allmänna vägarne och skjutsningen inom länet och inhemtas af denna tabell bland annat:

att vid periodens slut de allmänna vägarne längd utgjorde 216,765 mil;

att under perioden fullbordats nya vägar till en längd af 0,02 mil;

att de under perioden omlagda och förbättrade vägsträckorna i längd deremot uppgått till 5,85 mil;

att kostnaden för dessa arbeten uppgått till 91,069,87 kronor och blifvit bestridd dels af staten, med 39,500 kronor, och dels af kommunerna, med 51,569,87 kronor; samt

att längden af indelade och med skjutsanstalter försedda vägar vid periodens slut utgjort 151,51 mil.

De vägarbeten, hvilka i tabellen upptagas såsom under perioden verkställda, äro följande, nemligen:

1:o) En till allmän väg omlagd byväg från Dicka till Fors station och derifrån öster om sjön Åsgarn till lägenheten Åsgarn, utgörande i längd 0,9 mil, för hvilken arbetsplanen blifvit af Eders Kungl. Maj:t fastställd den 23 december 1881; varande i stället ett stycke af den förut vester om sjön Åsgarn, till en längd af 0,8 mil, löpande allmänna landsvägen i Folkärna socken såsom allmän väg förlagd. Arbetet har utförts af Folkare härad för en kostnad af sammanlagdt 15,500 kronor, hvartill erhållits statsanslag dels under arbetets fortgång, 5,700 kronor, och dels, efter dess afsynande den 30 oktober 1883, 1,800 kronor, eller tillsammans 7,500 kronor;

2:o) Åtskilliga delar af allmänna landsvägen inom Lima och Transtrands socknar, hvilka blifvit omlagda, inom Lima socken till en längd af 30,100 fot för en kostnad af 21,311 kronor och inom Transtrands socken till en längd af 34,315 fot för en kostnad af 20,064 kronor — allt på kommunernas bekostnad;

3:o) Vägsträckan från Kopparbergs sockens gräns till Ertled vid Rättviks socknegräns. Å denna väg har en sträcka emellan Skarpsveden och Andersbo blifvit omlagd för en kostnad af 12,691 kronor 87 öre, hvartill staten bidragit med 12,500 kronor och Bjursås socken med 191 kronor 87 öre; varande i sammanhang härmed gamla landsvägen från Bjursås kyrka till Andersbo, med en längd af 0,6 mil, såsom allmän väg förlagd och sedermera endast såsom byväg begagnad;

4:o) Vägarne emellan byarne Holen och Skattungbyn samt Orsa kyrkby och Hansjö, hvilka vägar blifvit omlagda för en kostnad af 19,500 kronor statsmedel; varande detta vägarbete afsynadt den 17 oktober 1884.

Det har icke undgått Länsstyrelsens uppmärksamhet, att oaktadt de allmänna vägarne längd vid förra femårsperiodens slut upptagits till i rundt tal 234 mil, samma vägarne längd vid nu ifrågavarande femårsperiodens slut, enligt hvad tabellen N:o 2 utvisar, angifves utgöra endast 216 mil, likaledes i rundt tal, hvadan skilnadssumman, uppgående till icke mindre än 18 mil, skulle representera sammanlagda längden af de vägar, hvilka under sista perioden blifvit helt och hållet aflysta, med tillägg af de förkortningar i väglängden, som genom omläggning af äldre

vägar uppkommit; men då, såvidt Länsstyrelsen kunnat utröna, några andra allmänna vägar under sista femårsperioden icke blifvit från begagnande aflysta än de jemförelsevis korta vägsträckorna från Orsa kyrkoby dels till Holens by, dels till Skattunghbyn och dels till Hansjö, jemte vägen ifrån Johannesholm i Venjans socken till allmänna landsvägen mellan Jerna och Äppelbo, utgörande högst 4 mil, så och enär den förkortning i väglängden, som uppkommit genom omläggning af gamla vägar, näppeligen kan vara synnerligen betydande, har Länsstyrelsen uti svårigheten att kunna på ett tillfredsställande sätt sammanjemka och förklara skiljaktigheten emellan de båda tabellernas sifferuppgifter uti ifrågavarande hänseende funnit ett nytt bevis på vanskligheten i hvarje försök att bringa tabellen N:o 2 i femårsberättelsen i ett sådant skick, som någorlunda motsvarar de anspråk på tillförlitlighet, man på densamma gerna skulle vilja ställa, en vansklighet, som naturligtvis ytterst har sin grund uti den bristfälliga beskaffenheten af de primäruppgifter, som ligga till grund för tabellen, hvilken bristfällighet åter i sin ordning delvis förklaras deraf, att dessa uppgifter afgifvas för hvarje särskildt länsmansdistrikt och att en del vägars *längd inom hvarje sådant distrikt* ofta icke blifvit uppmätt eller eljest är känd.

I fråga om *vägarnes beskaffenhet* åberopar Länsstyrelsen hvad derom i den förra femårsberättelsen blifvit anfördt, utöfver hvad Länsstyrelsen icke har något att tillägga.

Jemte redogörelse för de allmänna vägarna innehåller tabellen N:o 2 jemväl uppgift om *skjutsanstalterna* vid 1885 års slut, skjutslegans belopp och antalet utgångna hästar under perioden.

De vid förra periodens slut gällande skjutsentreprenadkontrakten tilländagingo med 1884 års utgång. Derröfinnan hade Länsstyrelsen i författningsenlig ordning uppdragit åt vederbörande magistrater och kronofogdar att förrätta auktioner för åstadkommande af nya skjutsentreprenader vid samtliga skjutsanstalter inom länet för tiden från och med den 1 januari 1885 till och med den 31 december 1887. Uti den härom utfärdade kungörelsen fäste Länsstyrelsen uppmärksamhet på den af Länsstyrelsen i förra femårsberättelsen uttalade åsigt, att den för detta län gällande höga skjutslegan, till belopp af 2 kronor per mil, verkat hämmande på samfärdseln, hvilket förhållande bäst ådagalades af det jemförelsevis låga antal hästar, som, enligt hvad förut i femårsberättelsen blifvit upplyst, under periodens sista år, då den nya skjutsstadgan började tillämpas, utgått från skjutsanstalterna i länet. Såsom ytterligare bevis derpå, att legan vore för hög, erinrade Länsstyrelsen jemväl om det förhållande, att medelbeloppet af postskjutslegan under år 1880 utgjort endast 1 krona 27 öre per mil, äfvensom derom, att, enligt hvad Länsstyrelsen hade sig bekant, resande i anseende till den höga legan icke sällan nödgats betjena sig af betingsskjuts. I sammanhang härmed framhöll Länsstyrelsen, att, utom nyss anmärkta olägenhet, den höga legan jemväl medförde en annan, i det att densamma bidroge till att onödigtvis uppdrifva entreprenadbeloppen. Förhållandet kunde synas besynnerligt, men vore dock vid närmare begrundande ganska naturligt. Då nemligen entreprenören städs måste vara försedd med ett visst antal hästar, fordon och betjening för resandes fortskaffande, följde häraf, att entreprenören, om han skulle erhålla godtgörelse för dermed förenade kostnader, icke kunde åtnöjas med den betalning, hvartill skjuts efter beting kunde lemnas af den, hvilken icke vore skyldig att skjutsa och således icke heller behöfde vidkännas entreprenörens

skjutsomkostnader. Skjutslegan finge följaktligen icke sättas så hög, att densamma innefattade full ersättning för skjutsens värde, sådant det stälde sig för entreprenören, enär om legan stegrades utöfver skjutsens betingsvärde, det alltid blefve billigare för den resande att söka fortskaffa sig medelst ackord, i hvilket fall entreprenörens hästar finge stå obegagnade och den i den höga legan påräknade ersättningen för entreprenadomkostnaderna uteblefve eller förminskades. Entreprenören vågade alltså icke åtaga sig skjutsen med beräkning att uti en hög skjutslega få sina kostnader ersatta, utan måste företrädesvis söka betryggandet för dessa omkostnader uti entreprenadbidraget, hvilket derför alltid måste blifva högt, om legan vore hög. Ville man nedtvinga entreprenadbidraget, måste man alltid söka afpassa legan så, att den resande kunde begagna entreprenadskjutsen.

Då nu af sålunda anförda orsaker det syntes Länsstyrelsen kunna antagas, att under vissa förhållanden lägre skjutsentreprenadbidrag kunde komma att betingas, derest skjutslegan utginge med belopp, understigande den af Kungl. Maj:t bestämda maximilega, hade af sådan anledning Länsstyrelsen trott sig böra undersöka, huruvida någon utväg gäfves att, utan kränkning af skjutsstadgans föreskrifter, *genom sjelfva sättet för utropens verkställande* vid auktionerna framkalla en sådan täflan emellan vederbörande spekulanter, hvarigenom, till fördel för både den resande samt staten och landstinget, ej mindre legan, än äfven entreprenadbidraget nedtrycktes till minsta möjliga belopp; och då detta ändamål borde kunna uppnås genom skjutshållningens förnyade utbudande med i utropen minskad lega, förordnade Länsstyrelsen, beträffande sjelfva auktionssättet, såsom orden lyda i kungörelsen:

»Sedan utrop å skjutsningens öfvertagande skett i öfverensstämmelse med 13 § af skjutsstadgan den 31 maj 1878, skall vid alla de auktioner, å hvilka skjutshållningen inropats med vilkor af bidrag och mot rättighet att uppbära maximilegan, skjutshållningen ånyo utbudas till öfvertagande mot bidrag och rättighet att uppbära nedsatt lega, som vid utropen till beloppet bestämmes sålunda, att legan minskas vid första utropet med 10 öre under maximilegan och sedermera vid hvarje nytt utrop med ytterligare 10 öre, intill dess antingen intet anbud afgifves eller ock lägsta anbudet öfverstiger det vid närmast föregående utrop afgifna lägsta anbud, då utropet stannar. För att ytterligare förtydliga nyssnämnda förfarande vid utropens verkställande må följande exempel framställas: om sålunda skjutshållningen vid någon gästgifvaregård, efter utrop enligt 13 § i skjutsstadgan, blifvit inropad med rättighet för entreprenören att uppbära maximilegan, 2 kronor, jemte bidrag till belopp af 1,000 kronor, så utbjudes skjutshållningen ånyo med vilkor af bidrag och med rätt att i lega uppbära 1 krona 90 öre. Göres dervid intet anbud eller om det lägsta anbud, som afgifves, afser högre entreprenadbidrag än 1,000 kronor, sker ej vidare utrop. Om deremot det lägsta afgifna anbudet understiger sistnämnda belopp och uppgår exempelvis till endast 800 kronor, så fortsättes utropet, dervid skjutshållningen ännu en gång utbjudes med vilkor af bidrag och 1 krona 80 öre i lega. Om härvid intet anbud göres eller det lägsta afgifna öfverstiger 800 kronor, afbrytes utropet, hvaremot, om samma anbud understiger 800 kronor, nytt utrop verkställles, dervid skjutshållningen för tredje gången utbjudes med vilkor af bidrag och 1 krona 70 öre i lega o. s. v., hvaremed fortsättes, intill dess att antingen intet vidare anbud

göres eller det lägst afgifna öfverstiger det vid närmast föregående utrop afgifna lägsta anbudet.»

Vid de på grund af ofvannämnda kungörelse hållna auktioner visade det sig, att, såsom jemväl af tabellen N:o 2 framgår, det med det sålunda påbudna utropssättet åsyftade ändamål att nedtvinga både skjutslegan och entreprenadbidraget uppnåddes vid 8 skjutsanstalter, hvarest legan med tio, tjugo, trettio och ända till fyratio öre understeg maximilegan. Att likväl legan fortfarande vid de flesta skjutsanstalter utgår med det högst tillåtna beloppet, bör icke väcka någon förundran, med hänsyn dertill, att här för första gången tillämpades ett nytt auktionssätt och att någon tid måste komma att åtgå, innan vederbörande få en klar insigt uti fördelarne deraf. Att en sådan insigt dock småningom skall vinna insteg äfven inom detta län, derom är Länsstyrelsen så mycket mer öfvertygad, som — utom det att i fråga varande auktionssätt, efter hvad undertecknad, Landshöfding, har sig bekant från den tid, då styrelsen öfver Vesternorrlands län var mig i nåder anförtrodd, med framgång blifvit användt inom samma län — vid sist hållna landsting här i länet åtskilliga representanter ifrån Vester-Dalarna väckte motion i syfte att utverka nedsättning uti den för länet gällande maximilegan, hvilken motion föll på endast en enda röst.

I öfrigt lärer något kraftigare bevis för att maximilegan här i länet är för hög svårigen kunna gifvas än det, som sjelfmant framgår ur en jemförelse beträffande häståtgången vid skjutsanstalterna under de båda sista femårsperioderna. Sedan nemligen häståtgången från 251,489 hästar under perioden 1871—1875, sjunkit ned till 129,990 hästar under perioden 1876—1880, så har under den period, hvarom här är fråga, antalet utgångna hästar ytterligare nedgått till 69,507, eller med icke mindre än 60,483 hästar, och ehuru denna betydande minskning i häståtgången nu som förut delvis får förklaras af den tryckta ekonomiska ställningen och af de, äfven under den sista perioden utvidgade jernvägskommunikationerna inom länet, så bör dock icke gerna kunna dragas i tvifvelsmål, att jemväl den höga skjutslegan i väsentlig mån dertill medverkat, i det att, der resande icke varit i tillfälle att begagna egna hästar, betingsskjutsen fått träda i gästgifveriskjutsens ställe.

Hvad särskildt beträffar kungs- och kronoskjuts, kan, efter hvad tabellen utvisar, detta onus numera anses hafva nästan upphört eller nedgått till en ren obetydlighet.

För att underlätta en jemförelse emellan de skjutsentreprenadbidrag, hvilka landstinget senast, eller under år 1884 beviljat, och de bidrag, hvilka utgingo vid förra periodens slut, och för att tillika lemna upplysning om de från staten och länet utgående bidragen till skjutsens uppehållande, har Länsstyrelsen låtit upprätta efterföljande tabell.

Skjutsentreprenadbelopp.

Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1879 års landsting.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1884 års landsting.	Statens andel.	Länets andel.	Anm.
Falu stad	1,140 ⁰⁰	1,100 ⁰⁰	550 ⁰⁰	550 ⁰⁰	
Hedemora stad	549 ⁰⁰	500 ⁰⁰	250 ⁰⁰	250 ⁰⁰	
Säters stad	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	250 ⁰⁰	250 ⁰⁰	
Transport	2,689 ⁰⁰	2,100 ⁰⁰	1,050 ⁰⁰	1,050 ⁰⁰	

Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1879 års landsting.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1884 års landsting.	Statens andel.	Länets andel.	Anm.
Transport	2,689 ⁰⁰	2,100 ⁰⁰	1,050 ⁰⁰	1,050 ⁰⁰	
Arfvets gästgifveri	850 ⁰⁰	550 ⁰⁰	275 ⁰⁰	275 ⁰⁰	
Avesta	800 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Barbrobackens	140 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Björbo	741 ⁰⁰	—	—	—	Intet bidrag.
Bommarbo	800 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Borgårdets	800 ⁰⁰	800 ⁰⁰	400 ⁰⁰	400 ⁰⁰	
Buskäkers	1,500 ⁰⁰	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	500 ⁰⁰	
By kyrkobys	190 ⁰⁰	200 ⁰⁰	100 ⁰⁰	100 ⁰⁰	
Böle	940 ⁰⁰	800 ⁰⁰	400 ⁰⁰	400 ⁰⁰	
Elfdals kyrkobys	—	800 ⁰⁰	400 ⁰⁰	400 ⁰⁰	
Finnhyttans	—	—	—	—	Intet bidrag.
Fors	500 ⁰⁰	200 ⁰⁰	100 ⁰⁰	100 ⁰⁰	
Függeby	1,000 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Gagnbro	1,000 ⁰⁰	—	—	—	Intet bidrag.
Garbergs	1,500 ⁰⁰	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	500 ⁰⁰	
Garsås	1,000 ⁰⁰	400 ⁰⁰	200 ⁰⁰	200 ⁰⁰	
Grangärde	1,200 ⁰⁰	1,200 ⁰⁰	600 ⁰⁰	600 ⁰⁰	
Grådö	—	—	—	—	Indraget.
Hellsjöns	—	—	—	—	Indraget.
Häns	600 ⁰⁰	600 ⁰⁰	300 ⁰⁰	300 ⁰⁰	
Helgbo	—	800 ⁰⁰	400 ⁰⁰	400 ⁰⁰	
Idre	500 ⁰⁰	400 ⁰⁰	200 ⁰⁰	200 ⁰⁰	
Kjettbo	1,000 ⁰⁰	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	500 ⁰⁰	
Komtillnätta	1,500 ⁰⁰	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	500 ⁰⁰	
Leksands Norets	1,300 ⁰⁰	990 ⁰⁰	495 ⁰⁰	495 ⁰⁰	
Lerdals	1,300 ⁰⁰	1,190 ⁰⁰	595 ⁰⁰	595 ⁰⁰	
Liudsnäs	300 ⁰⁰	425 ⁰⁰	212 ⁵⁰	212 ⁵⁰	
Lumshedens	—	—	—	—	Indraget.
Marnäs	—	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Mora Strands	2,500 ⁰⁰	1,200 ⁰⁰	600 ⁰⁰	600 ⁰⁰	
Nordanholms	550 ⁰⁰	545 ⁰⁰	272 ⁵⁰	272 ⁵⁰	
Nordanåkers	440 ⁰⁰	695 ⁰⁰	347 ⁵⁰	347 ⁵⁰	
Ofvanhedens (Stensbo) gästgifveri	—	325 ⁰⁰	162 ⁵⁰	162 ⁵⁰	
Ofvanmyra	750 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Orsa kyrkobys	985 ⁰⁰	588 ⁰⁰	294 ⁰⁰	294 ⁰⁰	
Resjövallens	1,000 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Rusgårdens	700 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Rörshyttans	280 ⁰⁰	250 ⁰⁰	125 ⁰⁰	125 ⁰⁰	
Skattungbyns	950 ⁰⁰	500 ⁰⁰	250 ⁰⁰	250 ⁰⁰	
Smedby	450 ⁰⁰	600 ⁰⁰	300 ⁰⁰	300 ⁰⁰	
Smedsbo	1,000 ⁰⁰	475 ⁰⁰	237 ⁵⁰	237 ⁵⁰	
Strands	1,000 ⁰⁰	500 ⁰⁰	250 ⁰⁰	250 ⁰⁰	
Svedens	900 ⁰⁰	1,005 ⁰⁰	502 ⁵⁰	502 ⁵⁰	
Särna kyrkobys	1,000 ⁰⁰	849 ⁰⁰	424 ⁵⁰	424 ⁵⁰	
Tandö	290 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Tyngsjö	530 ⁰⁰	300 ⁰⁰	150 ⁰⁰	150 ⁰⁰	
Utby	—	—	—	—	Indraget.
Vesterby	1,000 ⁰⁰	700 ⁰⁰	350 ⁰⁰	350 ⁰⁰	
Vikarbyns	—	—	—	—	Indraget.
Transport	36,475 ⁰⁰	30,287 ⁰⁰	15,143 ⁵⁰	15,143 ⁵⁰	

Skjutsanstaltens namn.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1879 års lands-ting.	Entreprenadbidrag, beviljade vid 1884 års lands-ting.	Statens andel.	Länets andel.	Aum.
Transport	36,475·00	30,287·00	15,143·50	15,143·50	
Viks gästgifveri	500·00	700·00	350·00	350·00	
Vika »	500·00	500·00	250·00	250·00	
Vörderås »	500·00	550·00	275·00	275·00	
Ytter-Malungs »	395·00	500·00	250·00	250·00	
Åsens »	750·00	1,200·00	600·00	600·00	
Öfver-Malungs »	945·00	450·00	225·00	225·00	
Öje »	775·00	580·00	290·00	290·00	
Smedjebackens »	—	700·00	350·00	350·00	
Summa	40,840·00	35,467·00	17,733·50	17,733·50	

Anm. Bidraget till skjutsentreprenaderna har under perioden utgått för skattskyldig påförd hvarje bevilningskrona, under år 1881 med 36 öre för jordbruksfastighet och 18 öre för andra beskattningsföremål, under hvartera af åren 1882, 1883 och 1884 med 30 öre för jordbruksfastighet och 15 öre för andra beskattningsföremål samt under år 1885 med 28 öre för jordbruksfastighet och 14 öre för andra beskattningsföremål.

Såsom af tabellen framgår, har sammanlagda beloppet af skjutsbidragen nedgått från 40,840 till 35,467 kronor och sålunda minskats med 5,373 kronor.

Ordningen vid gästgifverierna uppehålls i allmänhet på ett nöjaktigt sätt och högst sällan förekomma klagomål emot gästgifvaren eller entreprenören.

B) Jernvägar. Liksom under förra perioden har äfven under den tidrymd, som förevarande berättelse omfattar, länets jernvägsnät vunnit en betydande utvidgning, dels genom fullbordandet af *Södra Dalarnes jernväg* och dels genom anläggning af *Siljansbanan* och en af Kopparbergs Bergslag bygd smalspärig jernväg från *Vintjernas* grufvor förbi Ågs masugn till sjön *Hinsen*, norr om Korså bruk.

Beträffande *Södra Dalarnes jernväg* omnämndes redan i förra femårsberättelsen, att densamma den 16 oktober 1881 i hela sin längd från Krylbo till Borlänge blef öppnad för allmän trafik; hvarjemte en redogörelse lemnades för banans längd, anläggningskostnad, stationer samt tjenstemän och betjente, till hvilken redogörelse Länsstyrelsen nu hänvisar, med det tillägg allenast, att den i förra femårsberättelsen uttalade förväntan, att inkomsterna vid jernvägen åtminstone skulle komma att tillfullo betäcka kostnaderna för jernvägens drift och underhåll, visat sig riktig, enär inkomsterna derutöfver lemnat tillgång icke blott till betalande af annuiteterna för statslånet, utan jemväl till någon utdelning åt aktieegarne.

Den utveckling af länets jernvägsnät, som genom anläggning af *Södra Dalarnes jernväg* vunnits, har möjliggjorts endast genom stora uppoffringar af kommuner och enskilde i förening med en nitisk och omtänksam ledning af bolagets ekonomi. Vid sidan af de män, hvilka utöfvat denna ledning, Häradshöfdingen och Riddaren *I. A. Bovin*, Brukspatronen och Kommendören *H. P. W. Gahn*, Brukspatronen och Riddaren *H. A. Cornelius*, Fabrikören *G. I. Melin*, Gästgifvaren *F. Lundberg* samt statens ombud i Styrelsen, Majoren och Riddaren *C. F. Toll*, skall ej heller glömmas den man, som då jernvägsplanen först uppstod, med

okufelig energi arbetade för densammans förverkligande, Fältläkaren och Riddaren *A. Dillner*.

Genom anläggningen af *Södra Dalarnes jernväg* blef jernvägens utsträckning till *Siljansbäckenet* endast en tidsfråga, lika som också genom den rigtning jernvägen fått äfven rigtningen för densammans fortsättning var angifven, desto hellre som redan innan *Södra Dalarnes jernväg* blef anlagd, det ingått i Bergslagens jernvägsaktiebolags byggnadsplan att anlägga en sidobana från *Borlänge station* till *Insjön*. Sedan emellertid denna plan måst uppgifvas, men behovet af en jernvägsförbindelse emellan *Öfre Dalarne* och landets stora jernvägsnät fortfarande kvarstod, utfärdades under augusti månad år 1881, under samverkan af flere för saken intresserade personer både i Dalarne och i hufvudstaden, inbjudning till bildande af ett aktiebolag för anläggningen af en bredspärig jernväg, under benämning *Siljansbanan*, från *Borlänge* till *Insjön*, på grund af en af Ingenjören *A. T. Wallenius* uppgjord plan, enligt hvilken jernvägen skulle få en längd af 36·5 kilometer och komma att kosta 2,203,000 kr.

Efter kraftiga ansträngningar, särskildt af dalamännen Nämndemannen *Bröms Olof Larsson* i *Leksands Noret* och Riksdagsmannen *Liss Olof Larsson* i *Vestanor*, hvilka om detta jernvägsföretag inlagt mycken förtjenst, lyckades det att genom aktie-teckningar af *Kopparbergs Bergslag*, *Leksands*, *Åls*, *Lima* och *Transtrandskommuner* samt af enskilda personer hopbringa ett aktiekapital af 977,000 kronor, så att bolag kunde bildas, hvar efter den 1 september 1882 nådig koncession a jernvägsanläggningen erhöles och genom nadigt bref den 8 oktober samma år bolaget förklarades berättigadt dels att bekomma ett af Bergslagens jernvägsaktiebolag, till säkerhet för en jernvägsanläggning i enahanda rigtning, uti statskontoret deponeradt, men till statsverket sedermera förverkadt belopp a 50,000 kronor och dels att för jernvägens utförande tillgodonjuta statslån till belopp af 950,000 kronor. Derefter påbörjades jernvägsarbetet och bedrefs med sådan raskhet, att den 8 kilometer långa bandelen, *Borlänge—Lennheden*, med stationen *Lennheden* kunde öppnas provisoriskt för allmän trafik redan den 1 september 1883, hvarefter jernvägen i dess helhet den 15 november påföljande år blef för allmän trafik upplåten. Delvis från den 16 juni och fullständigt från den 1 oktober 1885 står *Siljans jernväg* i direkt samtrafik med de flesta öfriga svenska jernvägar, och från förstnämnda datum förmedlar jernvägen sådan samtrafik mellan stationerna *Stockholm*, *Liljeholmen*, *Uppsala*, *Gefle*, *Falun* och *Göteborg* å ena sidan, samt *Ångbåtsaktiebolaget Österdalarnes stationer*, *Leksand*, *Rättvik*, *Mora*, *Vämlus* och *Orsa* å andra sidan. Under 1884—85 års vinter uppehöll jernvägsbolaget jemväl daglig ångbåtsförbindelse mellan *Insjön* och *Leksand*, hvilken trafik dock sedermera öfvertagits af *Österdalarnes ångbåtsaktiebolag*.

Till upplysning om trafikens omfång må tilläggas, att från densammans öppnande till 1885 års slut a *Siljansbanan* befordrats, bland annat, 2,885 resande i 1:a klass, 46,268 i 3:e klass och 27,188 tons fraktgods, företrädesvis träkol. Enligt revisionsberättelsen för samma år utgjorde kostnaden för jernvägsbyggnaden vid årets slut 1,803,037 kronor 45 öre, hvarjemte värdet af den rörliga materielen, bestående af 2 lokomotiv, 6 personvagnar och 58 lastvagnar, upptagits till 218,895 kronor 8 öre.

Bruttoinkomsten af jernvägsrörelsen för samma år uppgick till 115,081 kronor 13 öre och utgifterna till 67,606 kronor 61 öre, hvadan behållningen å trafiken blef 47,474 kronor 52 öre.

Så nödvändig och gänelig anläggningen af Siljansbanan än var för förbindelsen emellan öfre Dalarne och landets öfriga jernvägar, så är det dock att beklaga, att, till följd af otillräckliga medel, Siljansbanan erhöi sin ändpunkt vid Insjön, i stället för att utläggas vester om Dalelven till Öfvermo i närheten af Leksands kyrka, hvilken sträckning dels bättre skulle hafva betjenat Vesterdalarnes intresse och dels skulle hafva underlättat jernvägens fortsättning vidare uppåt öfre Dalarne.

Såsom här ofvan antyddes, har äfven Siljansbanan för sin tillvaro kräft betydande uppoffringar af kommuner och enskilda samt särskildt af Kopparbergs Bergslag. — I öfrigt står länet för det förtjenstfulla företagens utförande i tacksamhetsskuld hos bolagets styrelse, Häradshöfdingen och Riddaren *H. Claeson*, Possessionaten *G. Ros*, Bruksförvaltaren *C. M. Landberg*, ofvanbemande *Bröms Olof Larsson* och *Liss Olof Larsson* samt statens ombud i styrelsen, Majoren och Riddaren *Toll*.

Den här ofvan omnämnde, på Kopparbergs Bergslags bekostnad anlagde jernvägen *emellan Vintjerns grufvor och sjön Hinsen*, byggdes under åren 1883 och 1884. Jernvägens längd är 21 kilometer, dess spårvidd 3 fot, rärens vikt $9^{296}/_{1000}$ kilogram per meter och godsvagnarnes härighet 8 tons per kilometer banlängd. Sammanlagda kostnaden utgör 204,783 kronor 3 öre utom rörlig materiel.

Redan från längre tid tillbaka, eller vid den tid, då Gefle—Dala jernväg byggdes, var det ifrågasatt att utsträcka denna jernväg till Siljans strand. Sedermera har tid efter annan detta önskningsmål varit under öfverläggning hos för saken intresserade personer, utan att föras framåt, intill dess, efter Siljansbanans anläggning och då man började inse, att denna bana, så berättigad den än var, dock icke kunde för största delen af befolkningen i öfre Dalorten tillgodose behovet af en bekväm och gen utfartsväg till residensstaden Falun och till Gefle, frågan i början af år 1885 ånyo upptogs. Sedan nemligen medel af enskilda personer sammanskjutits till betäckande af kostnaden för undersökning för en *jernväg från Falun till lämplig punkt vid sjön Siljan i närheten af Rättviks kyrka*, utsågs vid sammanträde i Falun den 11 februari samma år en interimsstyrelse för att befordra framgång åt denna jernvägsplan, hvarefter jernvägs-linien undersöktes af Ingenjören och Riddaren *I. Danielsson*, som i afgifvet kostnadsförslag beräknade, att en bredspårig jernväg i ofvan angifna riktning och berörande Bergsgården, Grycksbo, Sägmyra och Slättbergs grufvor, med en längd af 49,500 meter och en skenvikt af 24·8 kilogram skulle komma att kosta 1,700,000 kronor, dock utan rullande materiel, hvilken icke upptogs i kostnadsförslaget, af det skäl att man egde giltig anledning antaga, att öfverenskommelse angående jernvägens trafikerande på billiga grunder skulle kunna träffas med Gefle—Dala jernvägsaktiebolag. Derefter och sedan inbjudning till bildande af ett aktiebolag för anläggning och trafikerande af den i fråga varande jernvägen under september månad 1885 utfärdats af undertecknad, Landshöfding, Borgmästaren *C. C. F. Mellin*, Grosshandlaren *Sten Nordström*, Apotekaren *T. Göransson*, Handlanden *G. A. Thunmark*, Prosten och Ordensledamoten *P. Pettersson* och *Jones Erik Andersson* i Boda socken, visade det sig, att jernvägsförslaget omfattades med så lifligt intresse, att redan under påföljande december månad 763,700 kronor i aktier blifvit tecknade, så att bolag den 18 samma månad kunde konstitueras och bolagsordning antagas, hvarefter för det sålunda konstituerade bolaget Eders

Kungl. Maj:t under den 2 april 1886 meddelade nådig koncession å jernvägens anläggning. Oaktadt alla förberedande åtgärder sedermera vidtagits för att jernvägsarbetet må kunna taga sin början, har dermed måst anstå, i afbidan på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning af bolagets ansökning om erhållande af statslån till företagens utförande.

Genom Siljans—samt Falu—Rättviksbanorna, allra helst om, såsom med all sannolikhet kan antagas, den sistnämnda banan varder utsträckt till Mora, blifver öfre Dalarnes behof af jernvägsförbindelser öster- och söderut på ett nöjaktigt sätt tillgodosedt; men ortens behof af jernvägskommunikationer jemväl i andra riktningar och företrädesvis ledande till hamnarne vid Vesterhafvet kvarstår oförminskadt. Såsom i förra femårsberättelsen omnämndes, voro redan vid den tiden förberedande åtgärder vidtagna i syfte att söka åstadkomma närmare utredning af ett, redan år 1877 af ingenjörerna *Sandell* och *Wessel* väckt förslag om anläggning af en jernväg emellan Östersjön och Vesterhafvet, som med Söderhamn och Kristiania till ändpunkter skulle beröra Mora i Dalarne och Fryksände i Vermland.

Sedan denna linie i hela dess utsträckning blifvit undersökt och kostnadsförslag uppgjort, visade det sig emellertid snart, att företaget var utförbart, hvaremot och då de verkställda trafikberäkningarne gäfvu starkt stöd för den åsigt, att företaget, om det, i stället för att utsträckas till Östersjön, begränsades till bandelen Mora—Kongsvinger, till följd af det vida mindre kapitalbehovet, lättare borde kunna bringas till utförande, på samma gång som det för intressenterne borde blifva mera lönande, ansträngningarna sedermera koncentrerades på att söka tills vidare bringa till utförande sistnämnda bandel. Men äfven denna plan, oaktadt densamma omfattades med lifligt intresse af befolkningen i öfre Dalarne, måste efter ett par års förlopp öfvergifvas, hufvudsakligen till följd af otillräckligt finansielt understöd från norsk sida. Vid sådant förhållande och då berörda jernvägsförslag, hvars ändamål var att för skogsprodukterna i öfre Dalarne bereda en utfartsväg till Vesterhafvet äfvensom att möjliggöra afsättning af samma orters koltillgång på bergslagerne i Vermlands och Örebro län, onekligen led af tvenne väsentliga brister, i det att genom anläggning af den ifrågasatta jernvägen förbindelse skulle hafva åstadkommits med endast *en* af de hamnar vid Vesterhafvet, från hvilka utskeppning af trävaror eger rum, eller Kristiania, äfvensom koltrafiken från öfre Dalorten endast medelst särskilda bibanor skulle hafva kunnat inledas till ofvannämnda bergslager, så återstod försöket att, utan att på något sätt förfela hufvudsyftet med jernvägsanläggningen, afhjelpa nyss anmärkta brister genom en sådan förändring i jernvägsplanen, som beredde möjlighet dels för *trävarorna* att taga vägen ej mindre till Kristiania än äfven sommartiden, till stor minskning i transportkostnaden, öfver Venern och vintertiden öfver statsbanan, via Laxå, Bergslagsbanan och Dalslandsbanan till Göteborg, Fredrikshall och Fredriksstad, och dels för *träkolen* att öfver Geijersholms station på Uddeholmsbanan eller Deje station på Bergslagsbanan transporteras till bergslagerne; och så uppstod tanken på *Mora—Venernjernvägen*.

För åstadkommande af en sådan förbindelseled ifrågasattes till en början, att jernvägen borde framdragas från Mora öfver Malung till Deje station vid Bergslagsbanan, hvarifrån trävarorna kunde öfver Kil föras dels till Karlstad vid Venern och dels direkt på jernväg till hamnarna vid Vesterhafvet.

Sedan inbjudning utgått till bildande af ett aktiebolag för anläggning af en jernväg i nyssnämnda rigtning, beslutade samtliga kommuner i öfre Dalarne å för sådant ändamål i juli månad 1885 hållna kommunalstämmor, att uti det sålunda tillämnade bolaget teckna aktier till sammanlagdt belopp af 2,010,000 kronor, men fäste tillika vid aktieteckningen det vilkor, att jernvägen borde utsträckas från Deje till Karlstad eller annan närbelägen hamn vid sjön Venern. Sedan undersökningen af jemväl sistnämnde bandel blifvit verkställd och kostnadsförslag för hela jernvägslinien upprättadt, hvaraf framgick, att jernvägen, med en längd af 230·354 kilometer, skulle komma att kosta 13,000,000 kronor, väcktes under 1886 års riksdag motion om beviljandet af statsbidrag för jernvägsanläggningen, hvilken motion likväl blef af statsutskottet afstyrkt och af Riksdagen afslagen. Under tiden hade förslag blifvit väckt att från Mora draga jernvägen i mera sydlig rigtning utefter *Vanån* öfver Vesterdalelven och vidare förbi *Rämens* och *Lesjöforsverkens* samt *Långbanshyttans* grufvor i Vermland för att vid *Persberg* sammanbindas med Östra Vermlands jernväg, som leder till *Kristinehamn* vid Venern. Denna nya jernvägslinie undersöktes af Trafikchefen *Jacques Wallner*, som i upprättadt kostnadsförslag beräknade anläggningskostnaden för jernvägen från Mora till Persberg, med en längd af 165·500 kilometer, till 9,000,000 kronor, hvarjemte och för att på bästa möjliga sätt tillgodose äfven de öfre Vesterdalssocknarnes eller Malungs, Lima och Transtrands socknars intresse, jemväl en bibana från *Brinlbodarne* vid hufvudbanan till *Öfver-Malung* blef undersökt och befans utgöra i längd 26·5 kilometer och i anläggning kosta 900,000 kronor. Derefter och sedan nödiga öfverenskommelser träffats angående åtskilliga med jernvägsföretagets utförande sammanhängande frågor, hvaribland om samtrafik med Östra Vermlands jernväg och om eventuel rätt att inlösa samma jernväg, utfärdades af undertecknad, Landshöfding, Borgmästaren och Riddaren *C. Nordenfelt*, Grosshandlaren och Kommendören *N. G. Sörensen*, Kaptenen och Riddaren *P. Laurell*, Trafikchefen *J. Wallner*, Bruksdisponenten *I. C:son Kjellberg*, Provinsialläkaren *M. Simon*, Kronolänsmannen *O. Stadig* och Hemmanssegaren *Munters Anders Andersson* i Jerna inbjudning till bildande af ett aktiebolag för anläggning och trafikerande af en bredspårig jernväg från Mora Strand till Persberg, med eller utan bibana till *Öfver-Malung*; hvarjemte och enär, med hänsyn *dels* till det obestriddliga förhållande, att denna jernväg, jemte det densamma bättre än någon annan måste komma att betjena träkolens afsättning på vederbörande bergslager i Vermlands och Örebro län, tillika i öfrigt skulle komma att tillskynda såväl de respektive orter, hvilka af jernvägen berördes, som staten väsentligen enahanda fördelar som en jernväg från Mora till Karlstad, *dels* till den betydliga skilnaden i anläggningskostnaden, utgörande till förmån för Persbergslinien minst 3,000,000 kronor och *dels* till osannolikheten att kunna åstadkomma det för Karlstadslinien erforderliga aktiekapital, antagligt vore, att statsmagtarna af alla dessa skäl hellre skulle bevilja understöd för Persbergslinien än för Karlstadslinien, Konungens Befallningshafvande ansåg sig böra bereda de kommuner i öfre Dalarne, hvilka tecknat aktier för Karlstadslinien, tillfälle att besluta, huruvida de ville öfverflytta sina aktieteckningar till Persbergslinien, hvadan för detta ändamål kommunalstämmor under oktober månad sistlidet år höllos med samma kommuner, hvilka dervid beslutade att till Persbergslinien öfverflytta sina aktieteckningar och att

sålunda uti det tillämnade bolaget för anläggning af nämnde jernväg teckna aktier till följande belopp, nemligen: Särna högst 200,000 kronor, Elfdalen högst 500,000 kronor, Vämhus 25,000 kronor, Orsa 600,000 kronor, Mora 200,000 kronor, Venjan 50,000 kronor, Malung 175,000 kronor, Lima 200,000 kronor, Transtrand, med förhöjning af sin aktieteckning för Karlstadslinien, 75,000 kronor och Sollerön 10,000 kronor; hvarjemte likaledes Äppelbo och Jerna kommuner, hvilka icke tecknat aktier för Karlstadslinien, beslutade att för Persbergslinien teckna aktier, Äppelbo med 40,000 kronor och Jerna med 60,000 kronor; hvadan sålunda de af samtliga kommuner tecknade aktiebelopp uppgingo tillhopa till 2,135,000 kronor. Det intresse, som öfre Dalarnes kommuner sålunda adagalagt för företaget, visade sig äfven inom Vermland, hvarrest aktier för jernvägen tecknades till betydande belopp såsom exempelvis af Östra Vermlands jernvägsbolag 500,000 kronor, af Kristinehamns stad 200,000 kronor, af aktiebolaget Råmen-Liljendahl 100,000 kronor, af Lesjöfors aktiebolag 30,000 kronor o. s. v.; också hade aktieteckningen redan i november månad år 1886 fortgått så raskt, att aktietecknarne kunde kallas till konstituerande bolagsstämma i Falun den 3 december samma år, dervid och sedan upplyst blifvit, att aktieteckningen dittills uppgått till 3,251,700 kronor, tillstädeskomne intressenter beslöto att för anläggning af jernvägen konstituera sig till bolag under benämning af »Mora—Venerns jernvägsaktiebolag». Vid samma bolagsstämma antogs bolagsordning, hvilken, liksom underdåniga ansökningar om koncession å jernvägsanläggningen och om statslån för utförandet af densamma, för närvarande äro beroende på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning.

Då de betydande aktiebelopp, hvilka kommunerna i Öfre Dalarne tecknat för den ifrågavarande jernvägen, möjligen kunde hos den om rätta förhållandet okunnige framkalla farhåga dertför, att aktieteckningen måste komma att föranleda en för kommunerna synnerligen betungande skuldsättning, så torde här böra lemnas den upplysning, att Länsstyrelsen, som hos Eders Kungl. Maj:t gjort underdånig framställning om nådig fastställelse å kommunernas beslut rörande aktieteckningen, derunder sökt åstadkomma en i möjligaste måtto fullständig utredning beträffande kommunernas förmåga att bära de uppoffringar, som af aktieteckningen föranledas, af hvilken utredning framgår, bland annat, att Särna, Elfdalens, Orsa, Transtrands och Lima kommuner redan ega eller inom kort erhålla betydande skogsmedelsfonder, hvilka lemna mer än tillräckliga tillgångar för betäckande af de respektive aktiebeloppen och att inom Mora, Vämhus, Solleröns, Venjans, Malungs, Äppelbo och Jerna socknar, hvarrest uttaxering af annuiteterna å de för aktiebeloppens inbetalande erforderliga lånen måste ega rum, åtminstone *jordens* bidrag till dessa annuiteter icke kan blifva betungande, enär de skattelindringsbelopp, som blott under de senare åren i form af lättnader i skjuts-, grundskatte- och roteringsbördorna tillgodokommit jordbruksfastigheterna, inom Mora, Vämhus, Solleröns, Malungs och Jerna kommuner betydligt *öfverstiga* och endast inom Äppelbo och Venjans socknar obetydligt *understiga* de bidrag, som jordbruksfastigheterna inom samma socknar skulle komma att lemna till annuiteterna för jernvägslånen.

I öfrigt och såsom betecknande för sjelfva befolkningens uppfattning af jernvägsföretagets betydelse för hela öfre Dalorten bör Länsstyrelsen icke underlåta att här framhålla såväl den sällsporda uthållighet och enighet, hvarmed jernvägsfrågan inom kom-

munerna blifvit behandlad och afgjord, i det att kommunernas beslut om aktieteckning ej mindre vid de under år 1885 hållna kommunalstämmor, då teckningen gälde Karlstadslinien, än äfven vid de under år 1886 hållna kommunalstämmor, då, efter moget begrundande, aktieteckningen öfverflyttades till Persbergslinien, i de flesta kommuner tillkommit utan meningsskiljaktighet i hufvudsaken och utan votering, samt, der sådan i några få kommuner förekommit, denna meningsskiljaktighet endast afsåg aktieteckningens belopp, utan att inom någon enda kommun något enda afslagsyrkande blifvit framställt, som ock den anmärkningsvärda omständigheten, att besvär öfver besluten om aktieteckningen för Persbergslinien icke förekommit inom mer än en enda, eller Malungs kommun, hvarest intresset för Karlstadslinien hos en del af befolkningen fortfarande lär vara öfvervägande och hafva föranlett besvären. Vid detta förhållande är det också naturligt, att befolkningen i öfre Dalorten med glädje helsar det utvecklingskede, till hvilket deras jernvägsfraga efter fleråriga ansträngningar numera hunnit, och med tillförsigt emotser förverkligandet af dess lifligaste önskningsmål.

Upplysning om bruttoinkomsten af rörelsen å jernvägarne inom länet inhemtas af följande tabell:

Jernvägens namn.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Frövi—Ludvika	521,092	539,521	528,632	589,000	564,421
Säfsnäs	163,339	162,412	160,907	150,947	136,842
Krylbo—Norbergs	128,405	145,214	136,224	142,159	143,387
Smedjebäckens ¹⁾	51,132	53,525	63,643	61,212	58,758
Bergslagernas ²⁾	670,687	755,379	813,970	840,716	874,157
Södra Dalarnes	116,553	237,680	266,425	262,226	310,903
Gefle—Dala	1,531,885	1,701,045	1,543,815	1,443,850	1,328,723
Siljansbanan	—	—	—	—	115,081

Vintjerna—Björnmossens jernväg begagnas uteslutande för Ockelboverkens maltransport från Vintjerna gruffält och har under femårsperioden i medeltal per år fraktat 200,000 centner malm.

I ögonen fallande är, å ena sidan, den betydande tillökningen i trafikinkomst på Södra Dalarnes jernväg och, å andra sidan, den icke obetydliga minskningen i samma inkomst på Gefle—Dala jernväg, ett förhållande, som torde hafva sin förklaringsgrund dels uti det intrång, som den förra jernvägen utöfvat på den senares förut varande trafik, och dels uti den nedsättning uti trävarufrakten, som Gefle—Dala jernvägsbolag under de senare åren medgifvit.

C) **Post- och telegrafanstalter.** Under femårsperioden 1881—1885 hafva nya *postgångar* öppnats å linierna Enviken—Svabensverk, Falun—Smedsbo, Insjön—Gärde, Insjön—Leksand, Mora—Ore, Särna—Idre, Transtrand—Grundforsen—Dalens by, Rättvik—Ickholmen och Ornäs—Torsång.

Under samma tid har postföringen å linierna Avesta—Ornäs och Falun—Leksand indragits. Derjemte hafva under perioden inom länet öppnats 16 *nya poststationer*, nemligen: Bredgrind, Domnarfvet, Djurås, Dufnäs, Gagnef, Grundforsen, Idre, Insjön, Kullsveden, Malingsbo, Mockfjerd, Näs, Stjernsund, Strömsdal, Tyngsjö och Ytter-Malung, hvaremot postkontoret i Gagnef och

poststationen i Tunsta indragits. Postföringskostnaden för hela perioden kan väl icke exakt uppgifvas, men torde hafva utgjort omkring 125,800 kronor, emot 155,576 kronor under närmast föregående period.

Beträffande *telegramvevlingen* vid telegrafstationen i Falun har Länsstyrelsen erhållit följande uppgift, nemligen:

År.	Afsända telegram.	Ankomna telegram.	Influtet porto.
1881.....	6,339 st.	6,075 st.	6,949 ³⁴ kr.
1882.....	6,663 " "	6,171 " "	6,833 ⁰⁴ " "
1883	7,015 " "	6,279 " "	7,197 ⁸⁴ " "
1884.....	7,091 " "	6,158 " "	7,064 ³³ " "
1885.....	6,701 " "	6,251 " "	6,619 ³⁷ " "

Med afseende på telegramexpeditionernas antal i sin helhet, jemförd med öfriga stationers i riket, har Falun intagit följande ordningsnummer: år 1881 N:o 18, år 1882 N:o 16, år 1883 N:o 15, år 1884 N:o 15 och år 1885 N:o 15.

Genom *telefonledning*ar, hvilka blifvit inrättade genom bolags och enskilda korporationers försorg, star residensstaden numera i förbindelse med länets öfriga städer och följande socknar, nemligen: Orsa, Mora, Solleröns, Siljansnäs, Leksands, Rättviks, Gagnefs, Floda, Näs, Jerna, Grangärde, Stora Tuna, Torsångs, Åls, Svärdsjö, Envikens, Sundborns, Husby, Stora Skedvi, Gustafs och Kopparbergs socknar.

D) **Sjökommunikationer.** Utöfver hvad föregående femårsberättelse härom innehåller, är föga att tillägga. Efter det Siljansbanan blifvit till allmän trafik upplaten, upphörde ångbåtskommunikationen å Dalelven från Grästa till Insjön.

Under perioden har flottningen genom af Konungens Befallningshafvande meddelade särskilda utslag blifvit reglerad å följande vattendrag, nemligen: *Årån, Almån, Särkån, Stora Höljån, Färdsjövalla, Gärdån* med *Grafån, Hunån* med bivattnet *Brindsjön, Stora Granån* med biflödet *Kullkärn, Vakerån* med *Mörttjernsbäcken, Stora Eldån, Lilla Eldån, Gruckån, Herjån, Vanån, Litterån, Kräggån, Ojströmmen* från och med *Draggsjön, Häsjön* med *Häsjöån, Tandsjön* med *Tandån, Stora Lyån* med dess bivatten *Buhåen*, vattendraget från och med *Tyngen* till *Ojesjön, Vallsjöarne* med *Långsjön* och *Drömbäcken, Kjetlbo* vattendrag, *Lödderån, Sexån* med tillflöden, *Flögån, Rutån, Hulån, Flatån, Lissjö* vattendrag, *Mursjöbäcken, Mossabäcken, Säfån*, nedre delen af *Snöån*, från och med sjön *Snesen* till sammanflödet med *Vesterdalfven*, med tillflödet *Idfton, Käringsjöns* vattendrag, *Fånån* med bivattnet *Grafkärn, Flosjön* och *Sångån* med bivattnen *Långkärn* och *Mossel Orsla, Granån, Rotelfven* med biflödet *Lånån, Lådeån, Vånån* med biflödet *Vasselnsbäcken, Bøjån, Indån, Mångån, Ryssån, Sörelfven* med tillflödena *Storbrunna* och *Herjeån, Vanån* inom Elfdals socken med biflödena *Billingån* och *Tennån, Emån* med tillflöden, *Unån* med dess biflöder *Dyfverån* och *Näckån* eller *Djupån, Tenningån* med tillflöden, *Ore elf* från föreningen med *Sandsjöån* till *Furudals* bruk och *Finnsjöån* från *Finnsjön* till Ore elf, *Dalelven* från *Torsångs bro* till *Djurås* och vidare i Österdalfven till *Särnasjön* samt farleden vid *Mora-Noret, Ickån* med dess tillflöden *Bruncasselån, Etrvasslan* och *Holmbäcken, Görelfven* från norska gränsen, *Fululfven* från gränsen mellan Särna och Transtrand, *Vesterdalfven* ner till *Djurmo*, vattendraget *Aflassen—Mellassen—Grafsjön—Källassen* till sjön *Ljugaren, Hormunds-*

¹⁾ Vessman—Barkens jernväg blef den 1 januari 1883 öfverläten till Smedjebäckens jernvägsaktiebolag.

²⁾ Uppgiften afser endast de inom länet belägna stationer.

valla med Björnån, Kinvallaån, Fejmansån, Gällsjöån, Bäfverån, Gällsjöbäcken, Myggsjöån, Myggsjövasslan, Griffelbergsvasslan och Österån.

E) Sjöfart och handel. För antalet och dräktigheten af *fartyg och båtar* af 3 nyläster och derutöfver, hvilka egas af länets innevånare, jemte antalet af skeppare och besättning å desamma lemnas redogörelse uti Kungl. Kommerskollegii officiella årsberättelser, hvarutöfver Länsstyrelsen icke har något att tillägga.

Antalet utaf dem, hvilka vid 1885 års slut på landsbygden *drefvo grosshandel eller försådde varor i bod eller annat upplagsställe*, uppgick till 467 män och 29 kvinnor med en betjening, bestående af 191 män och 63 kvinnor; hvarjemte antalet af sådane *handlande, hvilka anmält sig att utom den ort, der de voro bosatte, sjelfve eller genom andra kringföra eller annorledes än å marknad till salu utbjuda varor*, utgjorde 141 män och 22 kvinnor, med biträde af 4 män och 1 kvinna, de fleste tillhörande socknarne inom Ofvan-Siljans fögderi och bland dessa företrädesvis Elfdalens socken. Några utlänningar hafva icke sökt tillstånd att idka handel eller handverk å landsbygden.

Beträffande *föremålen för ortens handel* samt *gårdfarihandeln* åberopar Länsstyrelsen de redogörelser härför, som förekomma dels i föregående femårsberättelse och dels i Länsstyrelsens här ofvan införda utlåtande till 1886 års Ekonomiska komité, hvarjemte, hvad särskildt angår gårdfarihandeln, Länsstyrelsen underdånigst får erinra derom, att sedan riksdagen i underdånig skrivelse den 1 maj 1886 anhållit om åtgärders vidtagande för afhjelpande af åtskilliga vid varors kringförande till försäljning annorlunda än å marknad förekomna olägenheter, i hvilket afseende Riksdagen anmärkt, *dels* att ej mindre från handlande i åtskilliga af rikets städer och på landsbygden än äfven från den stora allmänheten, synnerligen utom städerna, på senare tider klagomål försports, öfver att de varor, som kringfördes till försäljning annorlunda än å marknad, i allmänhet vore af en ytterst underhållig beskaffenhet och att de personer, som utbjödo dem, icke tvekade att, för att bereda afsättning åt sina varor, lemna bedrägliga uppgifter om deras värde, och *dels* att ett ofog af nära likartad beskaffenhet med det, som sålunda bedrefves af kringresande handelsmän, också ofta utöfvades på det sätt, att en handlande för kortare tid sloge sig ned på en plats, vare sig i stad eller å landet, och der till stort förfång för ortens bofaste handlande och skada för allmänheten utsåld en mängd mer eller mindre värdelöst kram, vanligen under benämning »realisation för en utländsk konkursmassas räkning» eller dylikt, för hvilken rörelse, och dermed följande ofta ganska betydliga vinst, försäljaren vanligen undginge att erlagga någon skatt till den kommun, i hvilken försäljningen egde rum, — så har Länsstyrelsen i häröfver inforrdadt underdånigt utlåtande den 2 oktober 1886, på grund af från samtliga magistrater och kronofogdar i länet meddelade upplysningar, vitsordat, att de af riksdagen anmärkta miss-

förhållanden egde tillämplighet äfven inom detta län, i det att handeln med varor medelst deras kringförande till salu annorledes än å marknad, såväl i stad som på landet, om den ock på en eller annan ort, såsom i Hedemora stad och dess omnejd, aftagit, dock i allmänhet i icke ringa omfattning bedrefves och tillika utöfvades på sådant sätt, att de i riksdagens skrivelse omförmälda klagomål verkligen uppstätt och funnits vara berättigade.

Omfattningen af *minut- och utskänkningshandeln med bränvin* och öfriga spirituösa drycker jemte därför utgångna afgifter och erlagda vinstmedel inhemtas af följande tabell:

År.	Antalet rättigheter till		Kanttal, hvarefter afgiften blifvit beräknad.	Vinstmedel af bolag. Kronor.
	minut-handel.	utskänkning.		
<i>Städerna.</i>				
1880—1881.....	6	10	182,315	60,541 86
1881—1882.....	6	9	197,254	51,877 96
1882—1883.....	6	9	209,210	39,193 57
1883—1884.....	6	9	184,786	35,509 68
1884—1885.....	6	9	184,220	38,483 62
<i>Landsbygden.</i>				
1880—1881.....	3	10	42,823	—
1881—1882.....	3	11	51,382	—
1882—1883.....	3	9	39,517	—
1883—1884.....	3	9	38,693	—
1884—1885.....	3	9	49,859	—

Om denna tabell jemföres med motstående tabell för förra femårsperioden, visar det sig, *att* antalet minuthandelsrättigheter i städerna är oförändradt, men på landsbygden nedgått; *att* antalet utskänkningsrättigheter såväl i städerna som på landsbygden icke obetydligt förminskats och *att* det kanttal, hvarefter försäljningsafgiften beräknats, som under förra femårsperioden uppgick till 1,307,728 kannor eller i medeltal för hvarje år till 261,546 kannor, under den sista femårsperioden utgjort i rundt tal 1,180,059 kannor eller i medeltal för hvarje år 236,012 kannor, och sålunda något nedgått. Denna minskning är vid bedömandet af frågan, huruvida *förbrukningen* af starka drycker under sista femårsperioden må hafva aftagit, af mindre betydelse än det af tabellen upplysta förhållandet, att *vinstmedlen på bränvinsförsäljningen*, som vid periodens början uppgingo till 60,541 kronor 86 öre, vid dess slut sjunkit ned till 38,483 kronor 62 öre.

I Falun har bränvinshandeln fortfarande bedrifvits af samma bolag, hvilket i flere föregående berättelser finnes omnämndt. För bolagets äfvenledes förut omnämnda besparingsfond skall Länsstyrelsen redogöra i en följande afdelning af berättelsen.

Förhållandet med *marknader* och *torgdagar* är oförändradt sedan förra femårsperioden.

5. Kameralförhållanden.

Tabellen N:o 3 redovisar för *hemman och lägenheter* å landet samt *stadsjordar* jemte hus och tomter i städerna äfvensom alla dessas *taxeringsvärden*.

Vid motsvarande tabell i femårsberättelsen för åren 1871—1875 anmärkte Länsstyrelsen, att *jordeböckerna* i detta län icke, såsom i andra orter, innefattade bevis om särskilda egendomars

hemmantal; att, på sätt närmare är vordet förklaradt genom Kungl. brefvet den 28 oktober 1864, mantalsberäkningen, förutom inom Vester-Bergslags fögderi, icke läge till grund för jordbesittningarne och utskylders utgörande af hvarje särskild by och hemman samt i följd deraf icke heller, utom nämnda del af länet, hade annan tillämpning än för skattebeloppet i det hela för hvarje socken, hvilket gemenligen rotevis fördelades på socknemännen och flerstädes dem emellan af rotehufvudbönderna efter andel i soldatarspenningarne, men på andra ställen påfördes jordegarna efter innehavande, reducerade eller vid verkställda storskiften fullgodt efter gradering ansedda jordetalet, samt att den ovisshet, som till följd häraf förekomme i afseende på de särskilda fastigheternas omfång och skattetal, befunnits utgöra ett hinder för tillämpning på landsbygden i detta län af Kungl. förordningen den 14 september 1875 om lagfarts- och inteckningsböcker, hvilket föranlett undersökning om utvägarne till detsamma undanrödjande för ernående af likställighet med landet i öfrigt uti berörda ärendens behandling.

Beträffande gängen af denna undersökning får Länsstyrelsen underdanigst erinra derom, att sedan numera aflidne Landssekreteraren i detta län, P. de Laval, och Häradshöfdingen A. M. Myrtin, på grund af Eders Kungl. Maj:ts nådiga uppdrag, den 9 februari 1874 afgifvit underdanigt betänkande angående undanrödjandet af de hinder för fastighetsböckers införande, som förekommo särskildt inom Vermlands och Kopparbergs län, så ock jemte det Eders Kungl. Maj:t under den 16 juni 1875 låtit utfärda nådiga förordningarne angående lagfart å fang till fast egendom och angående inteckning i sådan egendom, hade Eders Kungl. Maj:t i nådigt bref den 14 september 1875 dels förklaradt, att Eders Kungl. Maj:t, som samma dag låtit utfärda nådig kungörelse, huru lagfarts- och inteckningsböcker skulle föras, funnit godt medgifva, att tills vidare finge anstå med ifrågasvarande fastighetsböckers införande vid häradsrätterna inom Kopparbergs län, dels ock anbefalt Länsstyrelsen att efter vederbörandes hörande inkomma med underdanigt utlåtande, inom hvilka delar af länet och under hvilka särskilda vilkor eller bestämmelser fastighetsböcker kunde inom en snar framtid vid häradsrätterna införas. Sedan med anledning häraf Länsstyrelsen infortrat yttranden från samtliga domhafvande, kronofogdar och häradskrifvare i länet och i öfrigt sökt åstadkomma nödig ut-

redning af frågan, afgaf Länsstyrelsen den 26 juli 1884 till Eders Kungl. Maj:t underdanigt utlåtande i ämnet, uti hvilket Länsstyrelsen — efter att hafva sökt gendrifva den af de fleste i ärendet hörde domhafvande och fögderitjenstemän uttalade mening, att nya jordeböcker borde i behörig ordning uppgöras och till efterrättelse fastställas, innan fastighetsböcker kunde införas — förfäktade den asigt, att fastighetsböcker kunde införas — förläggas med ledning, i vissa delar af länet, af de upprättade delningsbeskrifningarne vid de socknarna öfvergangna storskiften, och, i andra delar, på grund af delningsbeskrifningarne för de byar, som blifvit laga skiftade. Uti det förslag till förordning i ämnet, som sedermera blifvit inom Kungl. Justitiedepartementet utarbetadt och derefter Länsstyrelsen delgifvet, har den af Länsstyrelsen salunda framhållna asigt vunnit tillämpning; och är det alltså att hoppas, att da nådig pröfning af ärendet inom kort lärer vara att förvänta, denna magtpåliggande fråga skall finna en tillfredsställande lösning, hvarigenom en länge saknad säkerhet, ordning och reda i fastighetsbesittningen inom detta län skall åstadkommas.

Under perioden hafva följande till Statsverket indragna kronohemman och lägenheter blifvit försälda, nemligen:

år 1884: sergeantbostället $\frac{1}{3}$ mantal Gårdvikstorp i Svärdsjö socken;

år 1885: sergeantbostället $\frac{3}{2}$ mantal Nordanbäck i Gagnefs socken;

rustmästarebostället $\frac{3}{16}$ mantal Mossby i Stora Tuna socken; och rustmästarebostället $\frac{1}{4}$ mantal Svedjan i Hedemora socken.

Genom nådigt bref den 13 november 1885 är förordnad, att kronolägenheten »Silfbergstägterna» skall till kronopark afsättas.

Att ny jordebok för Vester-Bergslags fögderi år 1883 blifvit af Kungl. Kammarkollegium fastställd, är redan förut anmärkt.

Under perioden äro från krono till skatte omförda:

år 1881 8 hemman om tillhoppa $\frac{3}{2}\frac{1}{4}$ mantal och 4 lägenheter,

» 1882 41 » » » $\frac{3}{2}$ » » 4 »

» 1883 18 » » » $\frac{3}{2}$ » » 8 »

» 1884 22 » » » $1\frac{7}{10}$ » » 2 »

» 1885 13 » » » $1\frac{3}{4}\frac{1}{4}$ » » 6 »

Afgäld har under perioden blifvit bestämd för 6 från hemman afsöndrade lägenheter.

Tab. Litt. E. Mantal, delegare, skiftesantal samt mätte och skiftade arealer och längder vid afslutade landtmäteriförrättningar inom Kopparbergs län under femårsperioden 1881—1885.

	Delegare								Afmätta hektar.					Skiftade hektar.					M e t e r.													
	Skiftade mantal.	Qvarboende.	Liflytande.	Summa.	som hvar för sig fått				Summa skiften.	Tomter och åker.	Äng.	Odlingsmark.	Ärensingsjord.	Impedimenter.	Summa.	Tomter och åker.	Äng.	Odlingsmark.	Ärensingsjord.	Impedimenter.	Summa.	Längdmätningar.	Stängsdelningar.	Vägdlingar.	Summa längdteknningar.							
					1 skifte.	2 skiften.	3 skiften.	4 skiften.																		öfver 4 skiften.						
Laga skiften..	11,90	170	55	225	111	73	26	15	—	395	740	1,270	1	2,722	307	5,040	787	1,302	1	2,818	268	5,176	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Andra förrättningar	—	221	30	251	40	43	32	21	115	1,120	403	326	19	1,791	265	2,804	431	562	59	62,055	10,439	73,546	457,578	145,084	422,618	567,702	—	—	—	—	—	
Summa	—	391	85	476	151	116	58	36	115	1,515	1,143	1,596	20	4,513	572	7,844	1,218	1,864	60	64,873	10,707	78,722	457,578	145,084	422,618	567,702	—	—	—	—	—	

I afseende å förhållandet år 1885 med egendomar af *fidei-kommissnatur*, egendomar tillhörande *inhemska aktiebolag* samt egendomar tillhörande *främmande magters undersåtar* hänvisas till *tabellerna N:ris 4, 5 och 6*.

Då fullständig redogörelse för de under femårsperioden för-rättade *laga skiften* lemnas uti Kungl. Landtmäteristyrelsens årsberättelser, torde Länsstyrelsen kunna här inskränka sig till att endast meddela och med några anmärkningar beledsaga den allmänna öfversigt af skiftesväsendets fortgång och tjenstepersonalen m. m. under perioden, som innefattas uti de af förste landtmätaren i länet aflemnade uppgifter i *tabb. Litt. E. och F.*

Vid granskning af ofvannämnda uppgifter är det hufvudsakligen tvenne omständigheter, hvilka synas egnade att ådraga sig uppmärksamhet.

Antalet delegare vid laga skiftesförrättningarna och antalet utlagda egoskiften ådagalägga nemligen, huru stor nytta laga skiften äfven här i länet kunna medföra. Sålunda hafva af antalet delegare blifvit:

Qvarboende	170 eller 75.5 procent.
Utflyttade	55 " 24.5 "
Tilldelade 1 egoskifte	111 " 49.4 "
" 2 egoskiften	73 " 32.4 "
" 3 "	26 " 11.6 "
" 4 "	15 " 6.6 "

Detta resultat synes vara ganska nöjaktigt, då nästan hälften af delegarne fått endast ett skifte.

Dervid bör likväl anmärkas, att ett stort antal delegare endast ega den tomt, hvarå bostaden är uppförd, och att dessa därför hänförs till de enskiftade, hvaraf förklaras det höga procenttalet. Resultatet för endast verkligt jordbrukande delegare blir därför icke lika gynnsamt, ehuru äfven det kan anses fördelaktigt. Allt talar för, att laga skiften äfven i de norra och vestra delarne af länet, då de en gång komma till användning, skola medföra samma fördelar, och det är derföre att beklaga, att laga skiftesverket derstädes ej ens är börjadt och att, såsom här nedan skall visa sig, de åtgärder, hvilka af Länsstyrelsen föreslagits i syfte att möjliggöra och framkalla laga skiften i de delar af länet, hvarom här är fråga, ännu icke kommit till verkställighet.

Vidare är i ögonen fallande det förhållande, att snart sagdt ingen odlingsmark ingått i delning, hvilket ej allenast synes strida emot skiftesstadgans föreskrifter, utan äfven bekräftar allmogens kända obenägenhet för den kvantitativa utvecklingen af jordbruket medelst nyodlingar.

De kostnader delegarne fått vidkännas i och för laga skiften äro för

år 1881.....	13,442 kronor 25 öre
" 1882.....	9,506 " 61 "
" 1883.....	7,964 " 02 "
" 1884.....	11,821 " 65 "
" 1885.....	35,572 " 89 "
Summa	78,307 kronor 42 öre.

Da den areal, som blifvit laga skiftad, utgör 5,176 hektar, blir medelkostnaden 15 kronor 13 öre pr hektar eller 7 kronor 13 öre per tunnland, — detta medeltal så högt derför, att flere skiften endast omfattat inegor.

För *utflyttningar* till följd af laga skiften och storskiften har understöd af allmänna medel utgått till följande belopp, nemligen:

under år 1881.....	2,962.74
" " 1882.....	841.66
" " 1883.....	3,175.32
" " 1884.....	15,478.89
" " 1885.....	662.50

Den jemförelsevis höga utflyttningskostnaden för år 1884 härleder sig förnämligast från utflyttningar efter laga skifte i Jälkarbyns, Bya och Norrhyttans m. fl. byars skifteslag i Hedemora socken.

Länsstyrelsen antydde härofvan, att laga skiften allt hitintills icke kommit till stånd i de norra och vestra delarne af länet och att åtgärder af Länsstyrelsen föreslagits i syfte att befordra laga skiftesverkets fortgång äfven i dessa delar af länet.

Till närmare upplysning härom tillåter sig Länsstyrelsen underdånigst erinra, hurusom — sedan landmäteridirektören uti afgifven underdånig berättelse, rörande en af honom under 1882 års sommar företagen embetsresa inom detta län, anmärkt, att ehuru de stora, tätt sammanbygda byarne, de många små ego-

Tab. Litt. F.

Tjenstepersonal, arbetstid och förrättningsantal m. m. vid allmänna

P e r s o n a l.								Arbetstid i dagar.	F ö r r ä t t.															
Från 1880.		Tillkommen.	Afgången.		Befintlig till 1886.		Afslutade under perioden.				Afslutade under föregående år, men oredovisade.				Påbörjade, men									
Landtmätare.	Medhjelpare.	Landtmätare.	Medhjelpare.	Landtmätare.	Medhjelpare.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.		Beroende af rättgångar efter afslutandet.	Faststälde.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Beroende af rättgångar efter afslutandet.	Faststälde.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Under handläggning.	Uppskjutne.				
16	5	3	7	5	4	14	8	10,732	15	295	—	7	7	96	22	52	2	2	20	37	6	101	45	14

lotter af inrösningsjord, ofta belägna på långt afstånd från hvarandra, samt de flere olika skogsskiften, som allmänt förekomme, nogsamtt vittnade om det stora behovet af laga skiften, det allmänna skiftesverket härstädes likväl af åtskilliga orsaker kommit i en alldeles egendomlig ställning och mött hinder och svårigheter, hvilka icke till samma grad förekommo inom andra delar af riket, i hvilket afseende landtmäteridirektören framhöll, bland annat, skifteslagens stora utsträckning, den inskränkning i det så kallade skiftesvitsordet, som enligt gällande bestämmelser förefunnnes i Dalarne, samt den långa tidsutdrägt och den stora kostnad, som erfordrades för att till lyckligt slut bringa laga skiften af den stora utsträckning, som här allmänneligen förekomme — Eders Kungl. Maj:t genom nådig remiss den 19 januari 1883 häröfver från Länsstyrelsen infordrade underdånigt utlåtande, hvilket också den 31 juli följande år afgafs, sedan Länsstyrelsen derförinnan, för att åt detta viktiga ärende bereda så fullständig utredning som möjligt, infordrat yttranden i ämnet från styresmannen för storskiftesverket, förste landtmätaren i länet samt länets hushållningssällskap. Uti detta utlåtande framhöll Länsstyrelsen, hurusom det låge i öppen dag, att då en jordegares odlade jord vore sönderstyckad i många små delar, ofta nog belägna på betydliga afstånd från hvarandra, på arbetares och dragares samt den inbergade grödans förflyttning från den ena jordegan till den andra måste användas till och med mera tid och arbete än på det egentliga odlings- och skördarbetet, och att skördens produktionskostnad i följd deraf icke sällan betydligt öfverstege det i orten eljest gängse priset på landbruksprodukter. Dessa onyttiga transportkostnader skulle naturligtvis helt och hållet försvinna eller åtminstone förminskas, i den mån jordegaren kunde få sin odlade jord sammandragen så mycket som möjligt på ett enda eller några få ställen, hvilket just genom laga skiften skulle åstadkommas.

Beträffande de väsentligaste hindren för skiftesverkets fortgång i länet delade Länsstyrelsen landtmäteridirektörens åsigt, sasom beroende dels på skifteslagens stora utsträckning och dels på den för Dalarne gällande inskränningen i skiftesvitsordet. I förra hänseendet vore det uppenbart, att saknaden af en tydlig och klar bestämmelse om hvad med *begreppet skifteslag* i Dalarne borde förstås och det dermed följande äfventyret, att om laga skifte i socken der storskifte föregatt söktes, *hela socknens jord*

möjligen kunde förklaras utgöra ett enda skifteslag och sålunda böra ingå i skiftet, naturligtvis måste afskräcka jordegaren från att begära laga skifte till följd af dermed förenade både stora kostnader och oberäknelig tidsutdrägt. Med hänsyn härtill och då, om skifteslagets storlek skulle bestämmas först i sammanhang med sökt laga skifte, ett dylikt förfarande, i händelse ärendet droges under egodelningsrätts pröfning, både skulle komma att öka kostnaderna för laga skiftet och derjemte, hvad värre vore, antagligen föranleda långvariga och kostsamma tvister, förorsakade af åtskilliga delegares förhoppningar att kunna undandraga sig deltagandet i skiftet, syntes det Länsstyrelsen lämpligast vara, att en *allmän definitiv skifteslagsindelning*, för hvilken kostnaden beräknats uppgå till endast omkring 7,000 kronor och alltså icke vore afsevärd i förhållande till den allmänna nyttan dermed, borde så snart som möjligt på statens bekostnad verkställas. Det vore nemligen påtagligt, att om denna skifteslagsindelning på förhand, utan sammanhang med sökt laga skifte, blefve verkställd och allmogen finge kännedom derom, att sådan skifteslagsindelning måste öfvergå hvarje socken, en mängd tvister af ofvannämnda slag skulle undvikas; och hvad åter den för Dalarne gällande inskränningen i skiftesvitsordet anginge, vore det tydligt, att då enligt Kungl. Kungörelsen den 18 februari 1859 samtycke af jordegare, innehafvande minst $\frac{2}{3}$ af skifteslagets skattetal, erfordrades, för att skiftet skulle kunna företagas, en sådan bestämmelse måste verka synnerligen hämmande för tillvägbringandet af laga skiften, helst i en landsort, hvarest för flertalet af de små jordegarna laga skifte vore en okänd sak, hvars namn knappast vore bekant och om hvars verkningar all upplysning och erfarenhet saknades.

I öfverensstämmelse med hushållningssällskapet i länet omfattade alltså Länsstyrelsen den åsigt, att den undantagsställning, som Dalarne i ifrågavarande hänseende intoge i förhållande till öfriga delar af riket, icke vidare borde bibehållas, utan att sådan utvidgning af skiftesvitsordet äfven här borde ega rum, att laga skifte finge erhållas, då skiftessökanden antingen ensam eller tillsammans med öfrige delegare, som med honom sig förenade, egde så stor del i skifteslaget, att en åbo derå vore besuten.

På dessa och i öfrigt anförda skäl hemställde Länsstyrelsen, bland annat, att Eders Kungl. Maj:t täcktes i nåder förordna:

skiftesverket inom Kopparbergs län under femårsperioden 1881—1885.

afslutade.		Ej handlagde.				Totalsumma.		Balanserade från 1880.		Tillkomne.		Slutligen redovisade.		Balanserade till 1886.		Beroende af rättegångar efter afslutandet.		Faststälde.			
Beroende af rättegångar före afslutandet.		Instälde.		Såsom återkallade före all handläggning.		Af annan orsak.		Egentliga laga skiften.		Alla andra.		Egentliga laga skiften.		Alla andra.		Egentliga laga skiften.		Alla andra.			
Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.	Egentliga laga skiften.	Alla andra.		
1	5	1	41	1	12	1	26	45	86	24	102	23	384	30	314	15	172	2	9	27	133

att de af länets socknar, der storskifte på statens bekostnad eller med understöd af statsmedel försiggått, likväl med undantag af Svärdsjö, Envikens, Lima, Transtrands och Orsa socknar, skulle, för afhjelpande af den befintliga, för länets jordbruk särdeles skadliga egoblandningen och underlättande af laga skiftens allmänna införande, med ledning af de i länets landtmäterikontor tillgängliga kartor och handlingar samt efter undersökning på stället af förste landtmätaren i länet eller, derest hans biträde ej kunde erhållas, när skifteslagsindelningen komme att verkställas, af annan af Konungens Befallningshafvande utsedd landtmätare, som dertill egde erforderlig skicklighet och lokal-känedom, med biträde af gode män indelas i vissa smärre skifteslag;

att vid denna skifteslagsindelning af förrättningsmännen borde meddelas bestämmelse icke allenast om hvarje skifteslags blifvande omfång, utan jemväl, i hvad mån skifteslagets afrösningsjord skulle vid blifvande laga skifte i skiftet ingå, samt om erforderliga egoutbyten till undvikande af egoblandningar olika skifteslag emellan;

att besvär öfver dessa skifteslagsindelningar finge inom den i Kungl. Förordningen den 14 december 1866 stadgade tid hos Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvande ingifvas och till pröfning upptagas, hvarefter besvär öfver Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes utslag borde i den för storskiftesärenden stadgade ordning hos Eders Kungl. Maj:t fullföljas;

att den i rundt tal till 10,000 kronor beräknade kostnaden för dessa skifteslagsindelningar finge af allmänna medel bestridas;

att inom Svärdsjö, Envikens, Lima, Transtrands och Orsa socknar, hvarest storskifte på senare tiden försiggått, samt Elfdalens och Särna socknar, der storskifte nu påginge, hvarje vid storskiftet som särskild by behandladt byalag skulle i fråga om laga skifte utgöra ett skifteslag;

att inom genom den sålunda föreskrifna inledningen bildadt skifteslag, som bestode af flere byar, laga skifte med verkställande af de vid skifteslagsindelningen föreskrifna egoutbyten med främmande skifteslag först skulle företagas emellan byarne, så att egorna till hvarje by blefve från samfälligheten afskilda, samt, efter det byskiftet vunnit laga kraft, skifte mellan delegarne i hvarje by sedermera särskildt verkställas;

att, efter det byskiftet vunnit laga kraft, klagan öfver ego-gradering icke finge ega rum vid skifte mellan delegare i by;

att, med ändring af I § i Kungl. Kungörelsen angående understöd af allmänna medel till utflyttningar i följd af laga skiften samt inom Kopparbergs län verkställda storskiftesförrättningar den 27 september 1861, understöd till utflyttning vid laga skifte inom sådant skifteslag här i länet, der mantalsindelning icke egde rum, skulle, ehvad hemmanet eller hemmansdelen vore med flere eller färre hus försedd, beräknas till hälften af hela den uppskattade utflyttningskostnaden, men icke i något fall utöfver 400 kronor;

samt att, med upphäfvande af punkten 2 i nådiga kungörelsen den 18 februari 1859, hädanefter skulle för Kopparbergs län gälla till efterlefnad nådiga stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866 med vissa deri föreslagna, af förhållandena inom detta län föranledda ändringar och tillägg.

Öfver detta underdåniga utlåtande har enligt Eders Kungl. Maj:ts nådiga befallning landtmäteristyrelsen afgifvit underdånigt yttrande, hvarefter Eders Kungl. Maj:t nådigst infortrat underdånigt yttrande i ärendet från länets landsting, som beslutat öfverlemnade ärendet för vidare utredning åt en komité, på hvars åtgärd detsamma för närvarande är beroende.

De åsichter Länsstyrelsen i ofvannämnda utlåtande uttalat angående nödvändigheten att *preliminärt bestämma skifteslagens omfång* och att *utvidga skiftesvitsordet*, såvida laga skiften i öfre Dalorten skola komma till stånd, vidhållas fortfarande af Länsstyrelsen, som är öfvertygad derom, att sålänge jordegaren icke vet, huru mycket jord som kommer att ingå i laga skiftet, och följaktligen är urständssatt att på förhand beräkna både den kostnad, som skiftet medför, och den tid, som dertill åtgår, och sålänge den nu gällande inskränkningen i skiftesvitsordet skall tillämpas, sålänge skall också skiftesverket fortfarande stå stilla, till stort men för jordbrukets utveckling i de vidsträckta delar af länet, hvarom här är fråga.

Till upplysning om *storskiftes- och afrittringsverkets fortgång* får Länsstyrelsen åberopa nedanstående sammandrag öfver de under åren 1881—1885 utförda arbeten, *tab. Litt. G.*

I öfrigt får Länsstyrelsen beträffande detta ämne meddela följande:

Såsom i föregående femårsberättelse delvis redan blifvit upplýst, börjades inom Orsa socken med Hamra kapellag storskiftesförrättningen 1859, hvarefter egomätningen och graderingen fullbordades 1871, inegobeskrifningen 1873 och skogsbeskrifningen 1875.

Tab. Litt. G.

Storskiftes- och afrittringsverkets

S o c k e n.	A f m ä t t e			G r a d e r a d e			U t r ä k n a d e o c h b e s k r i f n e					
	q v a d r a t r e f.			q v a d r a t r e f.			q v a d r a t r e f.					
	Inegor.	Skogsmark.	Summa.	Inegor.	Skogsmark.	Summa.	Tomter, trädgårdar, åker och cirkulationsjord.	Äng.	Odlingsmark.	Skogsmark.	Impedimenter.	Summa.
Orsa socken med Hamra kapellag	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Elfdalen	140	53,860	54,000	7,800	60,332	68,132	6,624	14,769	1	283,170	98,025	402,589
Särna socken med Idre kapellag	37,693	839,080	876,773	26,628	—	26,628	1,983	3,931	—	—	5,062	10,976
Summa	37,833	892,940	930,773	34,428	60,332	94,760	8,607	18,700	1	283,170	103,087	413,563

Bydelningen å inegorna afslutades 1874 och fastställdes af Länsstyrelsen den 27 november samma år. Åbodelning af inegorna inom byalagen afslutades 1876 och fastställdes af Länsstyrelsen med vissa ändringar den 15 december 1877. Besutenheternas antal är 1,454 021. Sedan Eders Kungl. Maj:t den 19 september 1879 bestämt skogsanslaget till besutenheterna, har delning af skogsmarken mellan byar och lägenheter samt mellan dem och kronan egt rum, så att förrättningen kunde afslutas den 12 december 1881, hvarvid afsattes en kronoallmanning med 328,449 kvadratref skogsmark och 94,812 kvadratref impedimenter, en häradsallmanning eller så kallad besparingsskog för Orsa socken med 631,007 kvadratref skogsmark och 154,685 kvadratref impedimenter och en häradsallmanning för Hamra kapellag med 35,652 kvadratref skogsmark och 5,199 kvadratref impedimenter. Anförda besvär ogillades af Länsstyrelsen och under den 4 februari 1884 af Eders Kungl. Maj:t, hvarefter förrättningen den 30 derpåföljande mars blef af Länsstyrelsen fastställd.

Inom *Elfdalens* socken började storskiftesförrättningen 1870, inrutningen fullbordades 1876, egomätningen 1879 och egograderingen 1881, utom beträffande de två skogstrakter, som, belägna inom Lillherdals socken i Jemtlands län, tillhöra *Elfdalens* socken, hvilka skogstrakter under år 1883 inrutades, afmättes, graderades och uträknades. Bydelningen å inegorna afslutades den 16 juli 1883 och fastställdes af Länsstyrelsen den 20 juni 1884. Åbodelningen å samma inegor är nära sin fullbordad, så att förhoppning finnes, att storskiftet kan under loppet af år 1888 afslutas.

Genom nådigt bref den 3 september 1885 har Eders Kungl. Maj:t i nåder förordnat, *dels* att af den i *Elfdalens* socken befintliga graderade skogsmarken trettio tre kvadratref skola tilldelas hvarje reduceradt snesland inegojord, dock så, att deraf graderad skogsmark, motsvarande elfva kvadratref för hvarje reduceradt snesland inegojord, afsattes för socknens räkning såsom samfällighetsmark, å hvilken, sedan nödigt antal träd för återväxtens befordrande blifvit undantaget, afverkningsrätten till det virke, som 17 eller högst 20 fot från roten håller 8 decimaltum i diameter, må antingen på öppen auktion till den högstbjudande, som därför ställer godkänd säkerhet, eller ock, derest omständigheterna dertill föranleda, genom aftal under hand af jordegarna upplätas för en tid af högst 50 år, med vilkor att de antagna anbuden så i ena som andra fallet underställas Eders Kungl.

Maj:ts Befallningshafvandes pröfning och att de inflytande medlen skola såsom en besparingsfond under Eders Kungl. Maj:ts Befallningshafvandes inseende förvaltas i enlighet med af Eders Kungl. Maj:t fastställt reglemente, och *dels* att jordegare inom socknen, som med laglig rätt innehar myrslog på kronans öfverloppsmark eller på skogsmark, hvilken genom skifte tillfaller annan, må bibehållas i orubbad besittning deraf under 20 år efter storskiftets slut, men derefter vara skyldig att af skogsmarkens egare för myrslogen taga lösen efter mätismannaordom, samt att egare af myrslog, som finnes å kronopark eller ofvan omförmälda samfällighetsmark, må derifrån, efter anvisning af vederbörande revirförvaltare, kostnadsfritt erhålla det virke, som åtgår till behöfliga hägnader, hässjor och hölador vid myrslogar. Den besparingsskog, som genom förberörda nådiga bref blifvit *Elfdalens* jordegare tillerkänd, omfattar omkring 83,000 tunnland ren skogsmark och är redan till sitt läge provisionellt bestämd.

Inom *Särna socken med Idre kapellag* började storskiftesförrättningen år 1880. Inrutningen är fullbordad, egomätning och egogradering å inrösningsjorden är under handläggning. Underdånig framställning om utbrytning, så snart ske kan, af den jordegarna genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga bref den 29 juni 1879 tillerkända besparingsskog om 60,000 tunnland har, i enlighet med jordegarnes begäran, skett och är på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende. Storskiftesförrättningens afslutande torde icke vara att förvänta förr än 6 å 7 år härefter.

De skogsmarker, hvilka under namn af »besparingsskogar» sålunda genom ofvan omförmälda särskilda nådiga bref blifvit Orsa, *Elfdalens* och *Särna* jordegare tillerkända, tillsammans med de besparingsskogar, som redan förut under afvittringens fortgång blifvit anslagna till *Lima* och *Transtrands* socknemän, omfatta tillhoppa en ytvidd af icke mindre än omkring 360,000 tunnland ren skogsmark, hvaraf afkastningen för all framtid är tillförsäkrad jordegarna. Genom upplåtelse af afverkningsrätten å dessa skogar och af därför influtna köpeskillingar äro, såsom i föregående berättelser blifvit omnämndt, för några socknar så kallade *skogsmedelsfonder* redan bildade, hvarjemte för andra socknar dylika fonder framdeles komma att bildas. Vidare har under afvittringen i *Svärdsjö* och *Envikens* socknar för jordegarnes räkning afsatts tvenne skogstrakter af omkring 17,000 tunnlands vidd för att såsom häradsallmanningar nyttjas. Genom försäljning af afverkningsrätten å denna allmanning är likaledes

fortgång åren 1881—1885.

Delning af inegor och skogsmark mellan byalag.					Delning af inegor mellan åboer.					Åboer.		Uppmåttade och rörliga skiftegränser.	Bas-, parallel- och tvärlinier i och för socknens inrutning.			Uppmåttade räkningar mot angränsande län och socknar.	
Kvadratref.					Kvadratref.					Qvarboende.	Uttäthade.		Uppmåttade på marken.	Uppmåttade och proto-kollerade.	Uppmåttade mot angränsande län och socknar.		
Tomter, trädgårdar, åker och cirkulationsjord.	Ång.	Odlingssmark.	Skogsmark.	Impedimenter.	Summa.	Tomter, trädgårdar, åker och cirkulationsjord.	Ång.	Odlingssmark.	Impedimenter.	Summa.	Qvarboende.	Uttäthade.	fot.	fot.	fot.	fot.	
12,621	23,106	1	—	26,113	61,841	12,024	22,175	1	24,818	59,018	735	430	2,518,626	1,597,368	88,904	88,904	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,312,942	4,543,110	398,820
12,621	23,106	1	—	26,113	61,841	12,024	22,175	1	24,818	59,018	735	430	4,115,994	4,401,846	4,632,014	398,820	

K. M:ts Befallningshafvandes femårsberättelser 1881—1885. Kopparbergs län.

bildad en skogsmedelsfond, hvaraf ränteafkastningen tillgodokommer jordegarna. Ändtligen har äfvenledes inom Venjans socken en skogsmedelsfond blifvit bildad af köpeskillingen för femtioårig afverkningsrätt å den jordegarna vid afvittringen beviljade skogstildelning, omfattande omkring 98,000 tunnland; och har Eders Kungl. Maj:t förbehållit sig att efter afverkningsstidens slut, med afseende å den då inträdande förändrade dispositionsrätten öfver skogsmarken, meddela de bestämmelser, som må finnas nödiga i ändamål att åt socknemännen fortfarande i någon mån bereda gemensam fördel af skogens afkastning. Under närmast efterföljande afdelning af denna berättelse skall närmare redogörelse lemnas för de ifrågavarande skogsmedelsfondernas behållningar vid periodens slut, dervid det skall visa sig att dessa behållningar redan uppgå till 3,321,840 kronor 95 öre — ett belopp, som, isynnerhet om genom jernvägskommunikationer trävaru-transporten underlättas och konkurrens i virkeshandeln framkallas, helt visst framdeles kommer att flerdubblas, sedan genom försäljning af afverkningsrätten å de Orsa, Elfdalens och Särna jordegare tilldelade besparingsskogar, äfven dessa socknars skogsmedelsfonder blifvit bildade. Det får vidare icke heller förglömmas, att i den mån skogarne hinna återväxa och kunna till förnyad afverkning upplåtas, skogsmedelsfonderna derigenom efter hand erhålla nya betydande tillflöden.

Vid tanken derpå, att befolkningen i de socknar, hvarom här är fråga, som — liksom i Dalarnes öfriga skogsbygder — icke kan vinna sin bergning uteslutande af jordbruket, uti de nu omnämnda skogsmedelsfonderna för all framtid eger tillgångar, som jemte afkastningen af jorden och biförtjensterna från egna skogar bör kunna bereda samma befolkning en bekymmerfri utkomst, kan man icke undgå att se en synnerligen lycklig skickelse deruti, att afvittringen så sent som skedde hann upp till dessa bygder, eller först vid en tidpunkt, då skogarne redan kommit i värde och det kortsynta skogshushållningssystem, som under de första årtiondena af århundradet gjorde sig gällande och slutligen ledde till sockenallmänningarnas utskiftande, redan lemnat rum

för en förståndigare lagstiftning och administration på detta område. Ty det lärer väl icke kunna uppstå ringaste tvifvel derom, att om afvittringen kommit att *börja* i stället för att, såsom nu skett, *sluta* sin verksamhet i de öfre dalsocknarne, följden deraf skulle hafva blifvit den, att några besparingsskogar icke blifvit afsatta och att man äfven i dessa socknar fått bevittna samma sorgliga företeelse, som uti de nedre socknarne, hvarest skogarne till största delen redan äro afverkade eller bortsålda, — med den skilnad allenast, att ställningen i de öfre socknarne måste hafva blifvit så mycket svårare, i samma mån som allmogen der är vida mer beroende af inkomsten från skogarne, än hvad förhållandet är i de nedre socknarne, hvarest en bättre jordmån, ett bättre jordbruk och bättre kommunikationer underlättas allmogens bergning och under ekonomiskt tryckta tider erbjuda en större motståndskraft. Det var emellertid naturligt, att inneväanarne i de aflägsnare skogsbygderne, hvilka fingo vänta på afvittringen och den dermed följande fria dispositionsrätten öfver skogen, skulle afundas sina grannar i de nedanför liggande socknarne, som genom afvittringen tidigare kommit i åtnjutande af nyssnämnda förmån, men så visade utgången, att hvad de förre ansågo såsom en olycka i sjelfva verket blef deras lycka.

Dock — det kan å andra sidan icke förnekas, att de rikliga tillgångar, som inneväanarne i de öfre dalsocknarne redan ega och framdeles erhålla uti sina skogsmedelsfonder, äfven kunna innebära faror af hvarjehanda slag, beroende af det sätt, hvarpå fondernas afkastning kommer att användas; och Länsstyrelsen förutser, att sedan öfre dalortens behof af jernvägar och förbättrade landsvägskommunikationer blifvit tillgodosedt och sedan de vidsträckta kärr- och myrtrakterna på socknarnes samfällighetsmarker blifvit torrlagda — hvilket allt väl lär komma att bekostas af skogsmedelsfonderna —, så skall nog en gång förr eller senare den tid komma, då Länsstyrelsen, som eger att öfvervaka fondernas användning för de med desamma afsedda ändamål, härvid kan få en rätt brydsam uppgift att lösa under bemödandet att förekomma, det de ymniga penningtillgångarne, i stället

Tab. Litt. H.

Uppgift å Kopparbergs läns landstings inkomster och utgifter under åren

År.	Behållning vid årens början samt inkomster.														
	Behållning vid årets början.		Bränvinsmedel.		Landstings-skatt.		Sjukvårds-afgifter.		Diverse tillfälliga inkomster.		Räntor.		Summa.		
1881	7,461	29	26,526	91	22,946	41	1)	—	—	—	—	140	16	57,074	77
1882	14,958	94	25,789	58	14,320	47	—	—	—	—	—	211	61	55,280	60
1883	14,264	32	21,567	67	27,386	81	—	—	—	—	—	383	23	63,602	03
1884	11,408	77	20,385	62	25,075	38	—	—	—	—	—	257	63	57,127	40
1885	9,215	15	21,254	59	31,316	72	—	—	—	—	—	174	38	61,960	84
Summa	57,308	47	115,524	37	121,045	79	—	—	—	—	—	1,167	01	295,045	64

1) Sjukvårdsafgifterna ingå icke i landstingets räkenskaper, men utgöra:

för 1881	36,802·25
» 1882	36,723·25
» 1883	36,882—
» 1884	37,185·10
» 1885	37,626·24

Summa 185,218·84

för att befördra uppkomsten af ett allmännare ekonomiskt och sedligt västånd hos befolkningen, blifva missbrukade till att uppföra ett släkte, som framlefter sina dagar i lättja och öfverflöd. Symptom af missrigtningar åt, visserligen icke direkt *detta*, men dock ett närliggande håll saknas ingalunda redan nu. Så har Länsstyrelsen sig bekant, att inom Lima och Transtrands socknar, hvilka för närvarande af sina skogsmedelsfonder årligen tillgodonjuta betydliga utdelningar, uppgående för den förra till omkring 60,000 kronor och för den senare till omkring 45,000 kronor, fattigvårdstungan under de senare åren icke obetydligt ökats och ställer sig vida mer tryckande än i andra socknar, hvilka sakna skogsmedelsfonder. Orsaken härtill är lätt förklarad, då man erinrar sig, att utgifterna för fattigvården måste blifva mindre kännbara, da de fyllas af skogsmedelsfonden, än om de skulle uttaxeras, — en omständighet, hvilken åter i sin ordning måste leda dertill, att understödssökandes verkliga behof af fattigvård icke alltid blifver pröfvadt så noga, som antagligen skulle ske, om utgifterna till fattigvården blefve uttaxerade.

Förhållandet med den till staten utgående *bevilningen efter Andra artikeln* under perioden inhemtas af följande öfversigt.

	För jordbruksfastighet.		För annan fastighet.		Af inkomst.		Summa.	
	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
År 1881	20,040	94	10,180	76	89,189	05	119,410	75
» 1882	20,969	31	10,123	—	89,103	25	120,195	56
» 1883	21,011	84	10,379	75	82,879	27	114,270	86
» 1884	21,930	79	10,687	38	75,555	08	108,173	25
» 1885	21,927	03	10,916	85	73,472	95	106,316	83

Det visar sig här af, att bevilningen för jordbruksfastighet och annan fastighet något ökats under de senare åren af perioden, men att deremot bevilningen för inkomst af kapital och arbete

ständigt varit i nedgående och under periodens sista år med icke mindre än 15,716 kronor 10 öre understigit inkomstbevilningens belopp under dess första år. Jemförd med bevilningen under förra perioden, har bevilningen i sin helhet under den senare något ökats.

I sammanhang härmed torde Länsstyrelsen böra omnämna en reform beträffande *jordbruksfastighetstaxeringen*, som blifvit genomförd under den period, hvarom här är fråga. I analogi med det för räntans och kronotidendens debiterande genom Kungl. Brevet den 22 augusti 1855 medgifna förfaringsätt hade nemligen, sedan lång tid tillbaka, i de fleste fögderier inom detta län iakttagits, att jorden jemväl taxerades till bevilning *rotevis*, hvadan mantals- och bevilningstaxeringslängderna i dessa fögderier icke upptogo hvarje särskild fastighet med dess egare, utan endast soldatrotarnes namn med en hvar af dessa rotar åbelöpande andel af beskattningen för hela socknens jordbruksfastighet. Emellertid och under framhållande af de olägenheter, hvilka med nyssnämnda taxeringsätt voro förenade, ingick redan 1879 års pröfningskomité till Konungens Befallningshafvande med framställning om vidtagande af åtgärder i sådant syfte, att i Ofvan-Siljans, Nedan-Siljans, Vester-Dalarnes och Kopparbergs fögderier en sådan förändrad anordning af förfarandet vid taxeringen måtte genomföras, att, i enlighet med föreskriften i 4 § Bevilningsstadgan, vid uppskattning af fast egendom på landet, särskilda värden kunde blifva utsatta å hvarje särskildt hemman eller hemmansdel samt från annan egendom för alltid eller under viss tid afsöndrad lägenhet. I anledning af berörda framställning lät Länsstyrelsen, i syfte att bringa ordning och framför allt rättvisa uti beskattningen af jordegendomarne och för att på samma gång befördra den reda och säkerhet i fråga om eganderätten, som utgör vilkoret för tillförlitliga fastighetsböckers förande, genom kungörelse den 24 oktober 1881, förordna, att ofvanberörda dittills följda taxeringsätt icke skulle vidare tillämpas uti de till ofvannämnda fyra fögderier hörande socknar, med undantag af Särna och Elfdalens ännu icke storskiftade socknar, utan att vid derefter verkställda

1881 - 1885, upprättad i enlighet med landstingsräkenskapen för nämnda år.

Utgifter samt behållning vid årens slut.

Döfstummeinstitutet.	Hushållnings-sällskapet.	Lasarettet.	Rese-ersättningar.		Premier för roffjurs dödande.		Löner och arfvoden.		Bildande af lärare vid småskolan.		Diverse utgifter.		Folkhögskolan.		Behållning vid årets slut.		Summa.				
			Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.			
8,900	—	1,500	—	16,424	—	2,448	86	639	89	2,025	—	4,886	32	3,091	76	2,200	—	14,958	94	57,074	77
10,335	—	2,000	—	15,429	47	2,053	97	626	22	2,025	—	3,683	95	1,862	67	3,000	—	14,264	32	55,280	60
10,206	—	2,000	—	22,460	—	2,202	73	932	19	2,025	—	3,520	13	6,847	21	2,000	—	11,408	77	63,602	03
11,620	28	500	—	24,220	—	2,319	80	565	22	2,025	—	3,647	10	3,014	85	—	—	9,215	15	57,127	40
11,000	—	500	—	26,915	—	1,877	19	957	90	2,120	—	3,980	65	4,270	81	1,500	—	8,839	39	61,960	84
52,061	28	6,500	—	105,448	47	10,902	55	3,721	42	10,220	—	19,718	15	19,087	30	8,700	—	58,656	47	295,045	64

2) Här i inbegripes jemväl arfvode till 4 veterinärer å 300 kr. samt för 1885 jemväl revisionsarvode 95 kr.

taxeringar af fast egendom skulle iakttagas hvad af pröfningskomitén föreslagits. Derjemte och för att möjliggöra tillämpningen af hvad sålunda förordnad blifvit ålades vederbörande häradskrifvare genom samma kungörelse att tillhandahålla bevillningsberedningarna på mantalslängderna grundade och i öfrigt så inrättade längder, att en sådan fastighetsvärdering kunde af beredningarna företagas, äfvensom och för att häradskrifvarne i sin ordning skulle blifva i stånd att fullgöra hvad sålunda blifvit dem ålagdt vederbörande länsmän anbefaldes att vid mantalskrifningarne tillställa häradskrifvarne bestyrkta afskrifter af de röstlängder, som, jemlikt Kungl. Förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, skola finnas i sockenstugan anslagna, och å hvilka afskrifter, såvidt ske kunde, länsmanen skulle för hvarje särskild fastighetsdel anteckna de nummer, med hvilka fastigheterna finnas i storskifteshandlingarna betecknade. Genom de af Länsstyrelsen sålunda vidtagna åtgärder är nu det resultat vunnet, att i bevillningslängderna för samtliga de socknar, som med kungörelsen afsågos, finnes vid hvarje jordegares namn utsatt huru mycket, uttryckt i reduceradt jordetal, den jord utgör, som han eger eller innehar.

Landstingsskatt har inom länet utgått med följande belopp, nemligen: år 1881 med 12 öre, år 1882 med 23 öre, år 1883 med 22 öre, år 1884 med 29 öre och år 1885 med 33 öre; allt för skattskyldig påförd hvarje bevillningskrona.

En allmän öfversigt af *landstingets inkomster och utgifter* lemna förestående tabell *Litt. H.*

Af ofvanstående uppgifter framgår bland annat, att landstingets inkomst af bränvinsmedel under periodens lopp minskats samt att landstingsskatten ökats äfvensom att lasarettet, i synnerhet mot periodens slut, tagit i anspråk ständigt stegrade anslag.

Beloppet af under periodens sista år debiterad *kronouppbörd* inom länet utgjorde 632,479·34 kronor, hvaraf 417,873·97 kronor statsmedel och 214,605·37 kronor diverse verks medel. Häråf voro den 30 augusti 1886 redovisade 628,149·23 kronor, då restantibeloppet sålunda utgjorde endast 4,330·11 kronor. Vid jemförelse med förhållandet under förra femårsperiodens sista år, eller år 1880, då den debiterade uppbörden uppgick till 671,211·04 kronor och restantibeloppet till 12,329·39 kronor, visar det sig sålunda, att såväl debiterade kronouppbördens belopp som restantibeloppet minskats.

6. Politi.

A) **Undervisningsanstalter.** *Falu allmänna högre läroverk* har räknat följande antal lärjungar, nemligen: år 1881 227 lärjungar, år 1882 230 lärjungar, år 1883 223 lärjungar, år 1884 225 lärjungar och år 1885 224 lärjungar.

I *Hedemora 2-klassiga pedagogi* har lärjungarnes antal under de nämnda åren varit: år 1881 14 lärjungar, år 1882 11 lärjungar, år 1883 11 lärjungar, år 1884 14 lärjungar och år 1885 15 lärjungar.

För *Sätters enklassiga pedagogi* saknas redogörelse under hela perioden.

Statens seminarium för bildande af folkskolelärarinnor inflyttade i det nya läroverkshuset vid början af 1882 års hösttermin. Vid seminariet äro anstälde 5 ordinarie lärare, 3 ordinarie lärarinnor, 1 extra lärare i trädgårdsskötsel och 2 extra lärarinnor vid öfningsskolan.

Antal elever och lärjungar i öfningsskolan:

	Elever.	Lärjungar i öfningsskolan.
Vid början af läsåret 1880—1881.....	61	46
” ” ” ” 1881—1882.....	73	52
” ” ” ” 1882—1883.....	81	52
” ” ” ” 1883—1884.....	74	52
” ” ” ” 1884—1885.....	70	53
” ” ” ” 1885—1886.....	74	55

Antal utexaminerade folkskolelärarinnor: år 1881 12; 1882 18; 1883 13; 1884 23; 1885 18.

I afseende på *lägre Bergsskolan i Falun* meddelas följande för den nu ifrågavarande tidsperioden.

Lärarepersonalen har utgjorts af 2 ordinarie lärare och 1 extra lärare.

Antalet elever:

År 1881.	
i öfre afdelningen.....	4
i lägre ”	3
extra	1
	<u>8</u>

Af eleverna i lägre afdelningen voro 2 grufarbetare och 1 byggmästare.

År 1882.

i öfre afdelningen.....	6
i lägre ”	7
	<u>13</u>

Af lägre afdelningens elever voro 2 byggmästare, 2 grufarbetare och 3 masmästare.

År 1883.

i öfre afdelningen.....	5
i lägre ”	3
	<u>8</u>

Af lägre afdelningens elever voro 2 grufarbetare och 1 masmästare.

År 1884.

i öfre afdelningen.....	2
i lägre ”	4
extra i öfre afdelningen.....	2
	<u>8</u>

Af lägre afdelningens elever voro 3 masmästare och 1 byggmästare.

År 1885.

i öfre afdelningen.....	5
i lägre ”	4
extra i öfre afdelningen.....	3
	<u>12</u>

Af lägre afdelningens elever voro 2 grufarbetare, 1 masmästare och 1 byggmästare.

Hela årliga kostnaden för bergsskolan uppgår till 10,500 kronor, inberäknadt statens anslag, som uppbäres af Jernkontoret, hvilket ock anslagit åt extra eleverna 75 kronor för hvardera.

Elementarläroverket för flickor i Falun, som, sedan af ekonomiska skäl den med läroverket förenade treklassiga förberedande skolan år 1884 måst indragas, numera omfattar endast 7 klasser,

har under hela femårsperioden fortsatt sin verksamhet, dervid understödd med arliga bidrag dels af staten till belopp af 1,500 kronor, dels af stads-kassan till belopp af 1,600 kronor och dels af utskänkings- och minuthandelsbolagets i Falun besparingsfond till belopp af 600 kr. jemte tillskott af skolans principaler.

Undervisning har meddelats för följande antal elever, nemligen:

år 1881.....	75	lärjungar.
» 1882.....	68	»
» 1883.....	72	»
» 1884.....	75	»
» 1885.....	53	»

Vid läroverket tjenstgjorde under sistnämnda år 7 lärare och 6 lärarinnor.

Vid det af landstinget bekostade *småskolelärarinneseminarium* har undervisningen, alltid med fullt antal elever, fortgått såsom förut. Årliga kostnaden för anstalten har utgjort omkring 4,000 kronor.

Likaledes har den år 1873 i *Falun upprättade undervisningsanstalten för döfstumma* fortsatt sin verksamhet i ungefär enahanda omfattning som förut med ett antal af omkring 30 lärjungar. Anstalten har fortfarande uppehållits dels genom bidrag af statsmedel med omkring 2,500 kronor årligen, dels med understöd af länets nödhjelpskassa till belopp af 600 kronor, likaledes årligen, och dels med skolafgifter, utgörande 100 kronor för hvarje ordinarie samt 40 kronor för extra elev; hvad som derutöver erfordrats har tillskjutits af landstinget, hvars anslag utgjort 9 å 10 tusen kronor årligen. Vid skolan hafva varit anställda 1 föreståndare och 2 lärarinnor för den egentliga undervisningen, en lärare och en lärarinna i slöjd samt en husmoder och nödig betjening. Sedan skolans öppnande hafva varit inskrifna 103 lärjungar, af hvilka 33 fortfarande åtnjuta undervisning och 69 blifvit utskrifna, 55 efter avslutad kurs, 7 såsom idioter, 4 såsom omöjliga för undervisning efter talmetoden, 1 för grof vanart och 2 enligt föräldrarnes önskan, hvarjemte en med döden afgått.

Såsom i förra berättelsen omnämndes, har genom statistiska undersökningar blifvit utrönt, att antalet döfstumma barn inom skolåldern i detta län uppgår till något öfver 70, vid hvilket förhållande och då skolans nuvarande inskränkta lokal icke medgifver emottagandet af mer än omkring 30 elever, styrelsen för afhjelpande af detta behof hos länets landsting gjort förnyade framställningar om anskaffande af ny, rymlig lokal för skolan, hvilka framställningar likväl, till följd af de dryga kostnaderna, icke ledt till någon påföljd.

Dalarnes folkhögskola, för hvilken målsmanskapet tillföre utöfvades af Dalarnes folkhögskoleförening och landstinget gemensamt, var under läsåret 1884—1885 förlagd till egendomen Hästberg i närheten af Falun, men blef under hösten sistnämnda år återflyttad till Fornby i Stora Tuna socken, sedan landstinget under samma år uteslutande öfvertagit målsmanskapet för skolan och af folkhögskoleföreningen inköpt den för skolan förut upplåtta fastighet i Fornby med tillhörande inventarier och undervisningsmateriel.

Sedan nemligen under år 1884 fråga blifvit hos landstinget väckt om folkhögskolans flyttning från Fornby till Hästberg äfvensom om anslag till skolans vidare uppehållande, om ned-sättning af årsafgifterna för skolans elever och om ändring af

skolans stadgar samt det för frågans beredning af landstinget tillsatta utskott i afgifvet uttalande uttalat den åsigt, att skolan vore »förfelad till grund, metod och kontroll och därför icke gjort den nytta, som med dess upprättande varit afsedd», hvilket visat sig jemväl deruti, att allmänhetens i början lifliga intresse för skolan efter hand svalnat, så att densamma de senare åren varit föga besökt, så beslöt landstinget tillsätta en komité af fem personer med uppdrag att gemensamt med skolans styrelse granska stadgarne och uppgöra förslag till nya sådana samt dermed till landstinget inkomma; hvarjemte landstinget afslog förslaget att förflytta skolan från Fornby till Hästberg. Den sålunda af landstinget tillsatta komité afgaf sedermera till 1885 års landsting uttalande i ärendet, dervid komiterade beträffande den *grund*, på hvilken folkhögskolan borde hvilas, uttalade den åsigt, att de förut gällande föreskrifterna om det kunskapsmått, som fordrades för inträde i läroanstalten, borde närmare bestämmas och inträdesfordringarne i någon mån höjas, när mycken tid måste gå förlorad för den egentliga undervisningen, om man i folkhögskolan skulle sysselsätta sig med att hos eleverna inlära äfven det kunskapsmått, som dessa både kunde och borde förvärfva sig i folk-skolan, samt en jemnare och större underbyggnad onekligen underlättade arbetet vid en folkhögskola samt bidroge till ett grundligare inhemtande af dennas lärokurs. I fråga åter om *metoden* eller undervisningssättet hade komiterade, med blicken fäst på nödvändigheten för folkhögskolan att bibringa exakta kunskaper och på faran af ett ensidigt begagnande af föreläsningsmetoden, omfattat den grundsats, att äfven vid en folkhögskola den vanliga skolmetoden vore den lämpligaste samt att till följd häraf den *frågande läroformen*, hvarförutan några nämnvärda framsteg ens i en folkhögskola icke kunde vinnas, borde användas omvexlande med den föreläsningsvis meddelande läroformen äfvensom att *repetitioner* borde anställas vid läsårets slut i de kurser, som under lärotiden blifvit genomgångna. I fråga slutligen om *målsmanskapet* eller kontrollen öfver skolan ansågo komiterade att skolan, helst som folkhögskoleföreningen under de sista åren fört ett så tynande lif, att den egentligen blott till namnet egde bestånd, och intresset inom föreningen till den grad slappats, att endast mindre penningebidrag från densamma inflöto, borde ställas uteslutande under landstingets målsmanskap och kontrollen öfver anstaltens verksamhet utöfvas genom en af landstinget utsedd styrelse.

I öfverensstämmelse med dessa grunder hade komiterade äfven utarbetat förslag till nya stadgar för folkhögskolan, hvilket med några oväsentliga förändringar blef godkänt af landstinget, som jemväl, i enlighet med komiterades hemställan, beslöt att på vissa bestämda vilkor öfvertaga egendomen Fornby med tillhörande inventarier och undervisningsmateriel samt med tillträdesrätt den 1 november 1885, efter hvilken tid skolans angelägenheter vårdats af en utaf landstinget utsedd styrelse, bestående af fem ledamöter. Undervisningen vid skolan ombesörjes nu af 1 föreståndare och 1 andre lärare. Skolafgifter erläggas af lärjunge, tillhörande länet, med 20 kronor och af lärjunge som tillhör annat län med 50 kronor; dock må, der medellöshet styrkes, skolans styrelse kunna eftergifva den stadgade afgiften för högst 4 elever, tillhörande Kopparbergs län. Till skolans underhåll för läsåret 1885—1886 beviljade landstinget 3,527 kronor 72 öre; hvarjemte landstinget förband sig att ansvara för folkhögskoleföreningens och folkhögskolans gäld inom ett belopp af 5,257 kronor 72 öre.

Efter den omorganisation, som skolan sålunda undergått, har den glädjande erfarenheten vunnits, att skolan under ledning af en nitisk styrelse och förtjente lärare återvunnit förtroende hos allmänheten, hvilket visar sig uti ett betydligt ökad antal in-trädessökande.

Kostnaden för uppehållet af folkhögskolan har utgjort:

år 1881—1882.....	6,235.06
» 1882—1883.....	6,650.79
» 1883—1884.....	4,113.45
» 1884—1885.....	6,585.39
» 1885 från maj månads början till årets slut...	1,542.61

Antalet elever har utgjort:

år 1880—1881.....	10 st.
» 1881—1882.....	23 »
» 1882—1883.....	14 »
» 1883—1884.....	11 »
» 1884—1885.....	18 »

Statens bidrag till folkhögskolan har utgått med följande belopp, nemligen under år 1881 1,200 kronor; år 1882 2,000 kronor; år 1883 1,100 kronor; år 1884 1,600 kronor och år 1885 2,200 kronor, hvarjemte understöd lemnats åt mindre bemedlade lärjungar år 1883 med 350 kronor för manliga och 500 kronor för qvinliga elever, år 1884 med 200 kronor för manliga och enahanda belopp för qvinliga elever samt för år 1885 med 375 kronor för manliga och 350 kronor för qvinliga elever.

Vid den i förra femårsberättelsen omnämnda slöjdskolan i Hedemora, kallad *Backmanska stiftelsen*, har undervisningen äfven under denna period fortgått under ständigt ökad tillopp af elever, utgörande under samma tid 257, hvaraf 241 från detta och 16 från annat län, och med det bästa vitsord af statens slöjdingeniör, hvilken inspekterat anstalten. Det förtroende anstalten vunnit lärar böra tillskrivas, utom föreståndarens nit och skicklighet, den praktiska rigtningen i sjelfva undervisningen, hvilken gått ut på att, utan underskattande af skönhetssinnets fordringar, i främsta rummet bibringa eleverna skicklighet i förfärdigandet af företrädesvis sådana slöjdföremål, hvilka behövas och kunna komma till användning i allmogens hem. Anstalten har fortfarande erhållit understöd af hushållningssällskapet, uppgående under de senare åren till 500 kronor årligen.

Kostnaderna för skolan hafva utgjort i medeltal omkring 3,000 kronor årligen. Elevernas terminsavgifter hafva likaledes i medeltal uppgått till omkring 600 kronor årligen. Inkomsten af skolans donation utgör numera 735 kronor. Bristen i skolans stat betäckes genom försäljning af de vid skolan förfärdigade slöjdalstren.

Slutligen må tilläggas, att statens bidrag till *folkskolelärares aflöning* har under perioden utgått med följande belopp, nemligen:

år 1881.....	122,945.82
» 1882.....	128,066.37
» 1883.....	130,356.66
» 1884.....	142,091.12
» 1885.....	146,753.90

B) Rättsväsende och fängvård. I förra femårsberättelsen upplystes, att fråga blifvit väckt om införande af tvenne laga ting årligen inom Orsa socken. Denna fråga har blifvit afgjord

genom Eders Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Kungl. Svea hofrätt den 8 december 1882, hvarigenom förordnats, att från början af år 1883 tva lagtima ting skola årligen hallas i Orsa tingslag, det ena emellan 20-dag jul och midsommardag och det andra mellan midten af september och Tomasmessan.

Den äfvenledes i samma berättelse omnämnda fragan om Falu domsagas ombildning till tvenne tingslag är fortfarande på Eders Kungl. Maj:ts nådiga pröfning beroende.

Upplysning om de under perioden handlagda *skuldfordringsmålen* inhämtas af Länsstyrelsens förut i denna berättelse intagna utlatande till 1886 ars Ekonomiska komité.

Antalet af handlagda *ekonomi- och politimål* utvisas af följande tabell:

År.	Anhängig-gjorda.	Afgjorda.	På enskild part be-roende.	Balan-serande.
1881.....	908	780	65	203
1882.....	831	771	51	212
1883.....	740	777	36	139
1884.....	805	789	50	105
1885.....	718	704	32	87

Eders Kungl. Maj:ts nådiga förordning den 12 juni 1885 om ändringar i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871 och Eders Kungl. Maj:ts lag angående lösdrivvares behandling den 12 juni 1885 trädde båda i tillämpning från och med den 1 oktober sistnämnda år. För att underlätta möjligheten att redan nu kunna bedöma verkningarne af den sålunda införda nya lagstiftningen emot *lösdrivvare* och *betlare* har Länsstyrelsen, med ledning af de vid härvarande länsfängelse förda fängerrullor för de 4 första åren af perioden eller åren 1881—1884 och år 1886, låtit upprätta en tabell, utvisande antalet af de under ofvannämnda fem år häktade lösdrivvare och betlare samt den behandling dessa undergått. Anledningen, hvarför Länsstyrelsen i denna tabell icke angifvit förhållandet under år 1885, eller periodens sista år, är den, att då, såsom här ofvan antydde, den äldre lagstiftningen var gällande under de nio första månaderna af samma år och den nya endast under de tre sista månaderna, en redogörelse för förhållandet under år 1885 skulle hafva varit föga upplysande och möjligen vilseledande för det ändamal, som Länsstyrelsen med tabellens upprättande afsett och hvartill Länsstyrelsen härnedan vill återkomma. Endast så mycket må här i förbigående anmärkas, att under det att de häktades antal under de nio första månaderna af år 1885 uppgatt till 69, så nedsjunkit detta antal under årets 3 sista månader till endast 10.

Den ifrågakommande tabellen har följande utseende:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1886.
<i>Å länsfängelset intagne:</i>					
Vid årets början funnos kvarvarande från föregående år.....	4	1	4	2	—
Under året häktade inom länet.....	47	60	74	72	12
Hitförflyttade från annat läns- eller kronohäkte.....	34	56	49	42	2
Summa	85	117	127	116	14

	1881.	1882.	1883.	1884.	1886.
<i>Af ofvanstående hafva blifvit:</i>					
Lösgifne	44	59	70	52	6
Afsände till lasarett eller hospital	—	2	2	2	—
Afsände till myndighet utom riket	1	1	2	2	—
Förflyttade till annat läns- eller kronohäkte	23	31	34	46	4
Insatte i arbets- eller försörjningsinrättning i orten	3	1	1	—	—
Dömde att i fängvårdsinrättning undergå allmänt arbete	13	19	16	13	3
Qvar till nästa år	1	4	2	1	1
Summa	85	117	127	116	14

Vid en blick på förestående tabell finner man, att under det under periodens 4 första år, då den äldre lagstiftningen var gällande, medeltalet utgjorde:

af inom länet häktade	63
» från annat län hitförpassade	45
» lösgifne	56
» förpassade till annat län	33
» till allmänt arbete dömda	15

så har under år 1886, då den nya lagstiftningen varit tillämpad,

antalet inom länet häktade utgjort	12
» från annat län hitförpassade	2
» lösgifne	6
» förpassade till annat län	4
» till tvångsarbete dömda	3

Helt visst är sålunda, att, såsom den för utarbetande af förslag till förändrad lagstiftning angående lösdrivares och betlars behandling i nåder förordnade komité åsyftat, genom den nya lagstiftningen en betydande inskränkning uti de många förut vanliga häktningarne och fängtransporterna åstadkommits; men, huruvida deremot hufvudändamålet med samma lagstiftning, eller tryggheten af rättssäkerheten, ordningen och trefnaden inom samhället på samma gång må hafva uppnåtts, synes Länsstyrelsen vara minst sagdt tvifvelaktigt. Redan uti det underdåniga utlåtande, som Länsstyrelsen den 14 mars 1884 afgaf öfver komiterades förslag, uttalade och utvecklade Länsstyrelsen sina betänkligheter emot mildrandet af de då gällande ansvarsbestämmelserna mot *betleriet*, hvilka, enligt Länsstyrelsens förmenande, fasthellre borde i viss mån skärpas genom uttrycklig föreskrift derom, att för betleri anhållen *arbetsför* person i regel, och såvida icke synnerligen mildrande omständigheter förekomme, borde till allmänt arbete dömas. En sådan föreskrift, trodde Länsstyrelsen, skulle ur alla synpunkter verka välgörande. Den skulle medföra minskning uti statens dryga utgifter för de många och långa tiggarttransporterna, då betlaren icke behöfde, såsom oftast skedde, försändas till sin hemort, utan kunde, efter uttjent arbetstid, förpassas att gående begifva sig hem. Den skulle hos allmänheten framkalla bemödande att understödja kronobetjeningen i dess tillsyn öfver betlare, då allmänheten egde förvissning derom, att endast en enkel anmälan hos kronobetjeningen vore tillräcklig för att föra betlaren till arbetsanstalten. Den skulle

af samma skäl för kronobetjeningen innefatta en uppmuntran till ökade ansträngningar att i detta hänseende fullgöra sin tjenstpligt. Den skulle på den till allmänt arbete dömda betlaren sjelf utöfva ett i flere hänseenden helsosamt inflytande, bland annat genom nödvändigheten för honom att underkasta och vänja sig vid den i arbetsanstalten rådande tukten och ordningen. Den skulle ändtligen verksamt bidra till inskränkning uti betleriet och derigenom betrygga rätts- och säkerhetstillståndet samt befrämja samhällstrefnaden. Å andra sidan behöfde man icke befara, att en sådan föreskrift skulle leda till någon alltför hård och obillig behandling af betlaren, då nogsam kändt vore, att, åtminstone på landet, i allmänhet endast sådana betlare, hvilka uppträdde på ett pockande och hotfullt sätt, blefve anhållne, men att deremot sådana personer, hvilka under ett ärligt, men misslyckadt försök att förskaffa sig arbetsförtjenst ginge omkring för att söka arbete och under tiden nödgades för sitt uppehälle anlita människors barmhertighet, sällan blefve antastade. En onödig stränghet emot tiggare af detta slag borde dessutom icke vara att befara äfven af det skäl, att tillsyningsmännen ju icke vore ovilkorligen förbundne att införpassa dylika tiggare till Länsstyrelsen, utan egde att vidtaga sådan åtgärd, endast då skäl dertill förefunnes.

Den erfarenhet af den nya lagstiftningens verkan, som inom detta län vunnits och jemväl funnit sitt uttryck uti ofvan intagna tabell, måste naturligtvis hos Länsstyrelsen stärka öfvertygelsen om rigtigheten af den uppfattning Länsstyrelsen uttalat i sitt ofvannämnda utlåtande. Länsstyrelsen kan nemligen omöjligen föreställa sig, att då, såsom af tabellen framgår, antalet för lösdrifveri häktade, hvilket under åren 1881—1884 i medeltal uppgick till 108 personer, under år 1886 nedgick till endast 14 personer, detta förhållande får anses innefatta bevis derom, att lösdrifveriet och betleriet aftagit. Utaf notiser i tidningarna har Länsstyrelsen tid efter annan inhemtat, att landet här och hvar öfversvämmas utaf stora skaror af lösdrifvare, ett förhållande, som jemväl, i synnerhet på senaste tid, inträffat äfven inom detta län, och om också saken i viss mån förklaras af den tryckta ekonomiska ställningen och arbetslösheten i landet, så torde nog äfven lagstiftningen ega sin goda anpart uti skulden för det florerande lösdrifveriet. Hufvudvilkoret för att det ändamål, som åsyftas med hvarje lagstiftning på detta område, skall kunna uppnås, har Länsstyrelsen här ofvan antydtt, då Länsstyrelsen framhållit angelägenheten att hos sjelfva befolkningen framkalla bemödande att understödja kronobetjeningen i tillsynen öfver betlare. En sådan samverkan skall likväl aldrig kunna påräknas, så länge en hvar vet, att om han för att få husfrid underkastar sig besväret att alltid med uppoffring af sin tid och oftast med hvarjehanda obehag, afföra lösdrifvaren till den kanske aflägsset boende tillsyningsmannen och om denne sedermera med samma besvär, tidsuppoffring och obehag inställer lösdrifvaren på det oftast ändå längre bort belägna länsmanskontoret, enda påföljden af allt detta i nio fall af tio blifver den, att lösdrifvaren efter erhållen varning af länsmannen — lössläppes, för att kanske redan i nästa gård fortsätta betlandet, hvarvid han icke riskerar någonting, när han nogsam vet, att han icke kan häktas, innan han efter den nyss erhållna varningen tillgodonjutit sin besvärstid och Konungens Befallningshafvande gillat varningen. Att med så milda och lätt gäckade lagbestämmelser man aldrig skall lyckas hämma lösdrifveriet, ligger för öppen dag.

C) **Kreditanstalter.** För de inom länet varande *enskilda bankernas* verksamhet under perioden har Länsstyrelsen redogjort i sitt här ofvan införda utlåtande till »1886 års Ekonomiska komité», hvarutöfver Länsstyrelsen icke har att tillägga annat, än att Kopparbergs enskilda bank vid 1884 års början öppnat ett afdelningskontor i Borlänge.

I *Gefle—Dala hypoteksförening* hade vid 1885 års slut inträde vunnits af jordegare inom detta län för egendomsvärden, bestämda medelst bevillningstaxering till 3,435,298 kronor och genom särskild värdering till 5,827,528 kronor. Amorteringslånen för länet utgjorde vid samma års slut sammanlagdt 3,915,500 kronor. Vid samma tid uteblifna årsliqvider uppgingo för hela föreningens verksamhetsområde till endast 3,097 kronor 50 öre.

D) **Sparbanker.** Äfven om dessa inrättnings verksamhet åberopar Länsstyrelsen den redogörelse, som förekommer i dess ofta berörda utlåtande till 1886 års Ekonomiska komité.

Länet är fortfarande i saknad af en egen *lifränte- och kapitalförsäkringsanstalt*. I förra berättelsen omnämndes, att fråga om inrättande af en dylik anstalt redan under 1879 års landsting blifvit väckt, men förfallit, äfvensom att Länsstyrelsen ansett sig böra återupptaga frågan och sålunda gjort framställning till 1881 års landsting om nedsättande af en komité för frågans utredning. En sådan komité blef äfven af landstinget utsedd, hvarefter och i enlighet med komiténs förslag Länsstyrelsen hos 1882 års landsting gjorde framställning om anslag för upprättandet af en lifränteanstalt inom länet, hvilken framställning likväl af landstinget afslogs. Länsstyrelsen hyser dock numera det bästa hopp, att, genom samverkan af flere för den goda saken intresserade krafter, länet inom kort skall erhålla en själfständig anstalt af detta slag, förutan hvilken hågen för insättningar icke kan hos det stora flertalet af befolkningen väckas och underhållas.

E) **Försäkringsinrättningar.** Härom åberopas dels den tabell, som, enligt gifven föreskrift, blifvit upprättad och härhos bifogas beträffande *brandförsäkringsinrättningar*, eller *tabellen N:o 7*,

och dels den tabell öfver *hästförsäkringsanstalterna* i länet, som, likaledes enligt föreskrift, härnedan införes, *tab. Litt. I*.

Såsom i förra femårsberättelsen omnämndes, finnes här i länet en år 1853 genom framlidne Landshöfdingen m. m. *P. D. Lorichs* försorg stiftad *pensionsinrättning för länsmäns inom länet i fattigdom efterlemnade enkör och barn*, hvilken inrättning, enligt af Länsstyrelsen den 1 februari samma år fastställt reglemente, förvaltats af en direktion, bestående af landshöfdingen, landssekreteraren och en af länsmännen utsedd ledamot. Enär emellertid det icke syntes lämpligt, att landshöfdingen och landssekreteraren voro redovisningsskyldige inför sina underordnade tjänstemän, och äfven i öfrigt reglementet tarfvade omarbetning, ingick direktionen till Eders Kungl. Maj:t med ett af Länsstyrelsen förordadt förslag till nytt reglemente för pensionsinrättningen, hvilket förslag med vissa ändringar af Eders Kungl. Maj:t fastställdes den 12 september 1884. Enligt detta reglemente benämnas pensionsinrättningen numera »Länsmäns i Kopparbergs län enskilda enke- och pupillkassa». I afseende å värden och förvaltningen af kassan har den förändring vidtagits, att detta åliggande öfverflyttats å en af tre personer bestående styrelse, vald af och bland delegarne i kassan, dock med den kontroll från Konungens Befallningshafvandes sida, att ej mindre styrelsens än äfven delegarnes vid allmänt sammanträde fattade beslut skola underställas Konungens Befallningshafvandes pröfning och vinna dess godkännande, innan besluten må bringas till verkställighet. Kassans behållning, som vid förra periodens slut utgjorde 13,000 kronor, uppgick vid 1885 års slut till 16,015 kr. 35 öre, hvadan kassans tillgångar sålunda ökats med 3,015 kronor 35 öre. Sammanlagda beloppet af de under år 1885 utbetalda pensioner uppgick till 320 kronor, fördeladt i en pension å 40 kronor, 8 pensioner å 30 kronor och 2 pensioner å 20 kronor.

Ehuru de inom länet befintliga *sockenmagasinen* och *skogsmedelsfonderna* icke i egentlig mening utgöra försäkringsanstalter, så torde dock redogörelsen för dessa fonder, såsom i viss mån jemförliga med nyssnämnda anstalter, här hafva sin rätta plats.

Hvad sålunda *sockenmagasinen* angår, inhentats af efterföljande tabell, *Litt. K.*, att sådana magasin, till ett antal af

Tab. Litt. I.

Hästförsäkringsinrättningarnas verksamhet åren 1881—1885 i Kopparbergs län.

Bolag.	År då verksamheten börjat.	Inflyttna försäkringsafgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	Öfriga inkomster. 1881—1885.	Utbetalda skadeersättningar. 1881—1885.	Öfriga utgifter. 1881—1885.	Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	Försäkringsbelopp		Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					Skador för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning.	Anmärkingar.
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.		
Kopparbergs läns hästförsäkringsbolag.....	1876	Kr. 37,527.11	Kr. —	Kr. 22,053.57	Kr. 15,473.54	Kr. 60.88	Kr. 149,240	Kr. 477,730	Öre. 190	Öre. 200	Öre. 165	Öre. 200	Öre. 282	Antal. 88	Sista försäkringsåret har omfattat tiden $\frac{1}{3}$ 1884— $\frac{1}{3}$ 1886 eller 16½ månader.
Södra Dalarnes hästförsäkringsförening (omfattande Hedemora domsaga samt städerna Hedemora och Säter).....	1874	36,159.45	2,631.02	31,137.59	4,144.78	—	556,536	480,836	141	130	103	120	140	129	
Vesterbergslagens hästförsäkringsbolag (omfattande Vesterbergslags fögderi jemte angränsande socknar)....	1874	23,926.—	—	17,985.—	5,610.65	—	391,520	349,060	125	130	135	125	135	63	
Summa	—	97,612.56	2,631.02	71,176.16	25,228.97	60.88	1,097,296	1,307,626	—	—	—	—	—	280	

36 stycken vid periodens slut, funnos inrättade inom 24 socknar samt att magasinens sammanlagda behållningar då uppgingo till 210,866 kronor 57 öre i penningar och 77,570 kubikfot 7·81 kannor i spanmål, hvadan en jämförelse med förhållandet vid förra femårsperiodens slut visar, att behållningarna ökats med 23,077 kronor 96 öre i penningar och 17,570 kubikfot 2 kannor i spanmål. I öfrigt bör erinras, att tabellen upptager 5 magasin, nemligen 2 i Stora Tuna, 2 i Bjursås och 1 i Gagnefs socknar, hvilka icke återfinnas i motsvarande tabell för förra femårsperioden, ehuru antagligt är, att magasinerna redan vid den

tiden funnits, men af förbiseende blifvit i kronobetjeningens primäruppgifter uteslutne.

De i flere föregående femårsberättelser omförmälda så kallade *skogsmedelsfonder* hade vid 1885 års slut följande ställning:

a) *Svårdsjö och Envikens socknars härads allmänningssfond.*

Denna fond har genom ytterligare försäljning från allmänningarne ej obetydligt ökats och utgjorde vid 1885 års slut 601,260 kronor 9 öre, deraf 133,000 kronor voro nedlagda i Stora Kopparbergs bergslags 5½ procents obligationer, 449,040 kronor deponerade hos enskilda banker, 16,941 kronor 20 öre utlånade åt Svårdsjö kyrka och återstoden dels utestående på löpande räkningar och dels bestående i ineliggande kassabehållning.

b) *Lima och Transtrands socknars skogsmedelsfond.* Fondens kapitalbehållning uppgick den 31 december 1885 till 2,586,000 kronor, hvartill komma de båda socknarnas undsättningsfonder till befolkningens understöd vid inträffande missväxter, uppgående för Lima socken till 100,000 kronor och för Transtrands socken till 75,000 kronor; och voro af fondens tillgångar 2,447,618 kronor placerade i räntebärande obligationer samt återstoden till en del innestående på *depositionsräkningar* i *Kopparbergs och Upplands* enskilda banker samt på upp- och afskrifningsräkning, äfvensom å diverse låneräkningar. För fondens förvaltning har nytt reglemente blifvit af Konungens Befallningshafvande fastställt den 15 januari 1887.

c) *Venjans sockens skogsmedelsfond* hade vid 1885 års slut en behållning af 134,581 kronor 18 öre, fördelad emellan de enligt reglementet i hufvudfonden ingående specialfonderna sålunda,

att på skolfonden	belöpte sig	13,137 kr. 56 öre
” ” undsättningsfonden	” ”	29,349 ” 77 ”
” ” odlingsfonden	” ”	26,255 ” 15 ”
” ” allmänna fonden	” ”	65,838 ” 70 ”

Fondens i ränteriet förvarade säkerhetshandlingar bestå fortfarande hufvudsakligen af räntebärande obligationer och *depositionsbevis*.

d) *Särna skogsmedelsfond.* Fondens behållning uppgick den 31 december 1885 till 210,650 kronor 23 öre, till största delen placerade uti räntebärande obligationer samt i *Kopparbergs* enskilda bank på *deposition*.

e) *Elfdalens sockens skogsmedelsfond*, afsedd att underlätta socknens kostnader för storskiftet, bildades på grund af Kungl. Brevet den 22 december 1868. Behållningen utgjorde den 31 december 1885 10,857 kronor 99 öre, insatta på *deposition* i *Kopparbergs* enskilda bank.

f) *Fromma stiftelser, stipendiifonder, pensionsanstalter, sjuk-kassor och dermed jemförliga inrättningar.* Härom återopas *tabellen N:o 8*, hvaraf framgår, bland annat, att stiftelser af detta slag finnas i alla länets städer och socknar med undantag endast af *Grytnäs, Vämhus, Orsa, Särna, Jerna, Äppelbo* och *Malungs* socknar. Likaledes visar sig af tabellen, att stiftelsernas sammanlagda behållning, som vid 1880 års slut uppgick till 545,391 kronor 26 öre, förutom 1,008 riksdaler 3 skillingar specie äfvensom 1½ fjerdepart i *Falu grufva*, tolf tunnor korn och 63 skeppund tackjern, vid 1885 års slut utgjorde 746,818 kronor 18 öre jemte 4½ fjerdepart i *Falu grufva*, 18 tunnor korn, 1,008 Riksdaler specie och 63 skeppund tackjern; att antalet understödstagare, hvilket under år 1880 utgjorde 1,618, år 1885 ökats till 2,194 samt att, då under år 1880 från fonderna utbe-

Tab. Litt. K. Sockenmagasin.

S o c k e n .	Sockenmagasinens behållning i			
	spanmål.		penningar.	
	Kubikfot.	k.r.	Kronor.	öre.
<i>Envikens socken</i> : 1 magasin	—	—	4,148	49
<i>Svårdsjö socken</i> : Lingsheds fjerdingmagasin	467	9	—	75
Bengtsheds d:o	628	4	4,855	25
Tofta d:o	1,348	6·50	419	28
<i>Sundborns socken</i> : 1 magasin	2,461	8·44	1,499	24
<i>Vika socken</i> : 1 magasin	3,626	—	34	—
<i>Stora Tuna socken</i> : sockenmagasinet	—	—	10,007	52
Brobygge fjerdingmagasin	1,539	5·90	1,348	32
Tjernbygge d:o	2,642	1·68	2,195	43
Skomsarby d:o	1,484	7·40	1,547	50
Skärjöv d:o	1,923	6·82	—	—
Hesse d:o	2,284	5·38	4,396	50
<i>Gustafs socken</i> : Morbygge fjerdingmagasin	5,142	3·10	4,500	01
Nybo d:o	4,158	5	4,841	27
Ofvanbäckens d:o	2,065	4·59	411	33
<i>Elfdalens socken</i> : 1 magasin	—	—	10,107	11
<i>Grangärde socken</i> : 1 magasin	—	—	5,323	45
<i>Ludvika socken</i> : 1 magasin	—	—	4,800	—
<i>Norrbärke socken</i> : 1 magasin	—	—	8,569	19
<i>Floda socken</i> : 1 magasin	910	7	1,021	33
<i>Näs socken</i> : 1 magasin	2,018	—	16,095	70
<i>Jerna socken</i> : 1 magasin	20,048	5	7,780	—
<i>Åls socken</i> : 1 magasin	1,443	—	8,918	49
<i>Bjursås socken</i> : 1 magasin	729	—	1,595	84
Sågsbo magasin	195	—	—	—
Gopa d:o	198	—	—	—
<i>Gagnefs socken</i> : s. k. lånemagasinet	1,000	—	300	—
s. k. fattigmagasinet	228	—	—	—
<i>Mockfjerdens socken</i> : 1 magasin	622	—	36	28
<i>Rättviks socken</i> : Sörbygge fjerdingmagasin	879	—	202	78
<i>Husby socken</i> : 1 magasinifond	—	—	37,553	16
<i>By socken</i> : 1 sockenmagasinifond	—	—	7,234	—
<i>Folkärna socken</i> : 1 magasinifond	—	—	20,000	—
<i>Stora Skedvi socken</i> : 1 magasin	16,972	—	20,877	13
<i>Sätters socken</i> : 1 magasin	2,553	8	1,207	47
Summa	77,570	7·81	191,826	83
Tillkommer:				
<i>Hedemora socken</i> : 1 magasin	—	—	19,039	74
Summa	77,570	7·81	210,866	57

af krono- och kommunalutskyldernas erläggande, med mera sådant, eger jemväl direktionen pröfva, om och under hvilka vilkor dylikt lån må medgifvas, dock under förbindelse för socknemännen att gemensamt ansvara för länets återbetalande. Direktionens förvaltning granskas årligen af tvenne utaf landstinget utsedde revisorer, hvilka, i händelse anmärkning emot förvaltningen icke förekommer, ega att meddela direktionen decharge, men i motsatt fall draga frågan under domstols pröfning.

De till nödhjelpskassan hörande fonder innehade vid periodens slut den ställning, som utvisas af följande tablå.

År.	Den allmänna nödhjelpsfonden.	Fruentimnersföreningens i Uppsala gåfvofond.	Svenssonska gåfvofonden.	Fonden för räddning af vanvårdade och vanartade barn.		Summa.
1881	60,338 ⁸⁴	6,056 ⁷⁵	22,178 ⁰⁵	21,894 ⁰⁶		110,467 ⁷⁰
1882	70,554 ⁹⁷	6,186 ⁷⁵	22,428 ⁷¹	26,159 ⁰⁶		125,329 ⁴⁹
1883	72,844 ⁸⁵	6,241 ⁷⁵	22,781 ⁴⁵	25,674 ⁰⁶		127,542 ¹¹
1884	75,105 ⁹¹	6,371 ⁷⁵	23,161 ³³	25,939 ⁰⁶		130,578 ⁰⁵
1885	77,893 ¹⁷	6,501 ⁷⁵	23,914 ⁹⁸	26,204 ⁰⁶		134,513 ⁹⁶
<i>Utgifterna hafva uppgått till nedan omnämnda belopp:</i>						
1881	1,847 ²⁰	150	937 ⁷⁰	750		3,684 ⁹⁰
1882	865 ⁰⁸	150	809 ³⁴	750		2,574 ⁴²
1883	876 ⁸⁵	225	707 ²⁶	1,500		3,309 ¹¹
1884	1,161 ⁷³	150	680 ¹²	750		2,741 ⁸⁵
1885	657 ⁹²	150	306 ³⁵	750		1,864 ²⁷

Det visar sig häraf, att fondernas sammanlagda behållning, som vid förra periodens slut uppgick till 108,604 kronor 1 öre, numera ökats till 134,513 kronor 96 öre. Af fondernas afkastning har understöd årligen utgått till barnhemmet i Falun samt döfstummeskolan här i staden och af Svenssonska fonden särskildt till julgåfvor åt behöfvande i vissa af testator bestämda socknar. Fondernas säkerhetshandlingar, bestående af depositionsbevis och obligationer, förvaras i särskildt i länets ränterihvalf insatt kassaskåp.

Den så kallade *Skånska gåfvomedelsfonden*, som förvaltas af hushållningssällskapet, innehade vid 1885 års slut en behållning af 10,833 kronor 52 öre.

Den likaledes under hushållningssällskapet förvaltning stående *linodlingsfonden* uppgick vid periodens slut till 2,774 kronor 66 öre.

Brännvinsminuthandels- och utskänkningsbolagets i Falun besparingsfond utgjorde vid slutet af år 1885 89,755 kronor 9 öre, häri inbegripet värdet af fastighet och inventarier, jemte fondens fordringar. För fondens användande har redogörelse förut i denna berättelse förekommit.

Vid Falu kopparverk utbetalas årligen af Bergslaget *gratialer till orkeslöse arbetare och enkor*. Dessa gratialer hafva utgjort:

år 1881	1,321 kronor
» 1882	1,240 »
» 1883	1,313 »
» 1884	1,322 »
» 1885	1,191 »

Magistraten i Falun, som meddelat uppgiften, antager, att medlen utgå från den s. k. grufve-hospitalsfonden.

Skyddsmödräförbundet i Falun, som vid förra periodens slut egde till sin disposition 28,113 kronor 96 öre, deri inberäknad en fastighet, värderad till 8,000 kronor, egde vid 1885 års slut kontanta medel och diverse effekter till värde af 23,588 kronor 79 öre jemte nyss nämnda fastighet. Förbundet har under hela perioden åtnjutit följande årliga bidrag, nemligen af minuteringsbolagets besparingsfond 200 kronor; af fattigvårdsstyrelsen (ränta å C. E. Erikssons donation till premier) 50 kronor; af skolrådet bidrag till aflöning åt lärarinnor i slöjdskolan 200 kronor; ränta å Vidénska danaarvet 100 kronor, hvartill kommer ränta å Strömladiska danaarvet utgörande för hela perioden 415 kronor 79 öre.

Barnhemmet i Falun har under perioden åtnjutit understöd dels af länets nödhjelpskassa årligen 750 kronor, dels af brännvinsbolagets besparingsfond 300 kronor under åren 1881, 1882, 1884 och 1885 samt 400 kronor under år 1883. Förutom dessa bidrag har, på grund af testamentariska förordnanden, nedanstående belopp kommit hemmet tillgodo, nemligen år 1883 af fru Lovisa Göthe 300 kronor och af fröken Augusta Lagerstedt 3,000 kronor samt år 1884 af handlanden J. E. Rosberg 500 kronor. En under år 1883 anordnad bazar inbringade 1,072 kronor 84 öre. Barnhemmets kontanta medel, som vid periodens början uppgingo till 15,922 kronor 37 öre, utgjorde vid dess slut 14,045 kronor 42 öre. Härförutom funnos placerade i den för hemmets räkning år 1882 inköpta gården 11,000 kronor.

Under år 1881	voro i hemmet intagne	9 barn
» » 1882	» » »	7 »
» » 1883	» » »	9 »
» » 1884	» » »	11 »
» » 1885	» » »	11 »

Årliga afgiften för hvarje barn utgör 100 kronor, men för några barn betalas endast half afgift, liksom ett barn utan afgift varit intaget i anstalten under åren 1883—1885.

För barnhemmets upprätthållande har kostnaden utgjort:

år 1881	1,767 kronor 74 öre	eller för hvarje barn per dag	54 ⁸ öre
» 1882	1,829 » 40 »	» » » »	62 ⁶ »
» 1883	1,541 » 04 »	» » » »	52 ²³ »
» 1884	1,655 » 02 »	» » » »	45 ³⁴ »
» 1885	1,568 » 07 »	» » » »	44 ⁵⁶ »

Barnhemmets fastighet, gården N:ris 4 och 5 i kvarteret N:o 25, är taxeringsvärderad till 15,000 kronor, och är den till gården hörande jord uppskattad till 700 kronors värde.

Vid *barnhemmet i Mora* har under perioden elevernas antal vexlat mellan 6 och 10. Utgifterna för hemmet hafva i medeltal årligen utgjort 1,420 kronor, då i denna summa äfven inräknas värdet af skänkta naturapersedlar, såsom säd, potatis, matvaror m. m. Hemmet har icke haft något understöd från kommunen, utan uppehållits genom frivilliga gåfvor och årsafgifter af 50 kronor, som erlagts för några af barnen.

Detta län saknar ännu ett så kalladt *idiotthem*, en välgörenhetsanstalt, som dock inom många andra län finnes inrättad. Väl väcktes af stadsläkaren, Doktorn och Riddaren S. F. *Psilander* vid 1882 års landsting fråga om åstadkommande af en dylik anstalt jemväl inom Dalarne, och af landstinget blef för frågans utredning nedsatt en komité, som också till 1883 års

landsting afgaf utlåtande och förslag i ämnet, men landstinget ansåg sig icke kunna bevilja det för anstaltens upprättande och underhåll erforderliga anslag. Då emellertid Länsstyrelsen hade anledning antaga, att denna utgång hade sin förklaringsgrund icke uti något underkännande af behovet utaf en idiotanstalt inom länet, utan företrädesvis uti farhågan för de kostnader, som anstaltens upprättande och underhåll skulle medföra, så ansåg sig Länsstyrelsen böra åter upptaga frågan och väckte sålunda under sistlidet år förslag hos landstinget om inrättandet af ett idiothem, för hvilket ändamål Länsstyrelsen äskade nödigt anslag af landstinget, under vilkor och förutsättning, *dels* att Eders Kungl. Maj:t nådigst medgäfvé, att till upprättandet och underhållet finge användas och till landstingets disposition ställas ej mindre den vid 1887 års utgång blifvande reserverade behållningen af Malmö barnhusfonds medel, beräknad till minst 4,444 kronor 50 öre, än äfven sedermera årligen hela det från samma fond till länet utgående årsanslag, efter afdrag endast för det belopp, som intill 1890 års slut borde utgå till dittillsvarande understödstagare från samma fond, och *dels* att direktionen för länets nödhjelpskassa, i enlighet med dess erbjudande, från och med 1888 af »fonden för räddning af vanartade och vanvårdade barn», tillsvidare årligen tillhandahölle landstinget ett bidrag af 400 kronor. Denna framställning blef jemväl bifallen af landstinget, som för ändamålet beviljade ett anslag af 497 kronor 50 öre, utgörande det belopp, som erfordrades för att anstalten skulle kunna tråda i verksamhet vid början af år 1888. I följd af underdånig hemställan har sedermera Eders Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 22 januari 1887 väl medgifvit, att den vid 1886 års utgång reserverade behållning af Malmö barnhusfonds medel, beräknad till 3,808 kronor 50 öre, finge för ofvannämnda ändamål till landstinget öfverlemnas, men tillika förklarar, att med användandet af de derefter uppkommande besparingarna å samma fond skulle förfaras i öfverensstämmelse med föreskrifterna i nådiga brefvet den 22 februari 1878; och ehuruval sålunda Eders Kungl. Maj:t icke funnit sig böra lemna bifall till Länsstyrelsens förberörda underdåniga hemställan i så vidsträckt måtto, som Länsstyrelsen ifrågasatt, så och enär likväl enligt nyssnämnda nådiga bref den 22 februari 1878 Eders Kungl. Maj:t förordnat, att det till länet utgående anslag af Malmö barnhusfonds medel finge, i mån af redan varande understödstagares afgång, af Länsstyrelsen användas att »åt medellösa döfstumma eller sinnesslöa barn bereda uppfostran och underhåll vid någon för dylikt ändamål inrättad anstalt, vare sig inom eller utom länet», samt antagligt är, att hvarje blifvande Länsstyrelse i detta län, liksom den nuvarande, skall låta sig angeläget vara, att derest landstinget upprättar ett idiothem för Dalarne, underlätta underhållet af detsamma med de besparingar, som å Malmö barnhusfondsmedel uppkomma, vill Länsstyrelsen icke öfvergifva den förhoppning, att en dylik anstalt efter förnyad framställning hos landstinget skall komma till stånd och derigenom ett behof blifva tillgodosedt, hvars afhjelpande af humanitet och kristlig kärlek högt påkallas.

G) Helso- och sjukvård. Att någon ändring uti länets förutvarande indelning i provinsialläkaredistrikt icke under perioden egt rum, är redan under den första afdelningen af denna berättelse anmärkt.

Nya länslasarettet i Falun är fortfarande mycket anlitat, såsom framgår af nedanstående tabell, hvilken jemväl utvisar antalet underhållsdagar såväl å lasarets- som kurhusafdelningen,

inrättningens totalinkomster samt totalkostnaden såväl för hela sjukantalet som för hvarje sjuk.

År.	Lasarettet.		Kurhuset.		Lasarettet och kurhuset.				
	Värdade sjuke.	Underhållsdagar.		Värdade sjuke.	Underhållsdagar.		Totalinkomster.	Totalkostnaden.	
		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk.		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk.		För hela sjukantalet.	För hvarje sjuk, dagligen.
		Kronor.	Öre.		Kronor.	Öre.	Kronor.	Öre.	
1881.....	787	28,523	36 2	68	2,033	29 9	52,446 27	38,916 95	123 5
1882.....	810	31,787	39 2	76	2,764	36 4	69,689 86	42,557 95	123
1883.....	820	31,589	38 5	84	2,750	32 7	78,656 48	39,807 05	115 6
1884.....	845	33,505	39 6	72	2,120	29 4	79,566 78	40,534 21	113 8
1885.....	874	35,495	40 6	63	2,381	37 7	83,644 14	41,001 54	108

Härvid är att märka att i förestående uppgifter om »totalinkomster» äro upptagna *alla* landstingets anslag för sjukvården, sålunda också anslagen till sjukstugorna och till nybyggnader och reparationer vid lasarettet samt legosängs- och kollektmedel. I uppgifterna för »totalkostnaden» äro deremot icke inräknade följande poster, nemligen 1:o) till sjukstugorna öfverlemnade medel; 2:o) ränta och amortering på lasarettets skuld; och 3:o) utgifter för nybyggnader och reparationer. Totalkostnaden anger sålunda endast hvad som i den officiella uppgiften till Kungl. Medicinalstyrelsen benämnes: »Utgifter för den egentliga sjukvården».

Under år 1885 uppfördes vid lasarettet för en kostnad af 5,539 kronor 55 öre ett sjukhus af trä, beräknadt för 20 sängar, hvilket ändamål är att under sommarmånaderna vexelvis upptaga lasarettshjonen, på det att derunder sjuksalarne å lasarettet må kunna fullständigt vädras.

Kostnaderna för samtliga sjukvårdsinrättningarna i länet, inbegripet ränta och amortering, 16,500 kronor, å byggnadslänet för nya lasarettet, 190,000 kronor, samt med afdrag af sjukvårdsafgifterna och inflytande legosängsmedel, beräknades under periodens sista år af landstinget till 24,335 kronor.

Sjukvårdsafgiften har fortfarande under hela perioden utgått med det högst tillåtna beloppet, eller med 50 öre af man och 25 öre af qvinna bland mantalsskrifna och mantalspenningars erläggande underkastade personer.

Legosängsafgiften utgick under periodens sista år med följande belopp, nemligen:

å enskildt rum:	för patient från länet	2: —
	» » från annat län	3: —
å cellafdelningen:	för patient från länet	1: —
	» bemedlad patient från annat län	2: —
å allmänt rum:	för patient från länet	0: 50
	» » åtföljd af sköterska	0: 75
	» » från annat län, för hvilken arbetsgifvaren betalar	0: 60
	» bemedlad patient från annat län	1: 20

De i förra femårsberättelsen omförmälda af landstinget bekostade *sjukstugorna* i Hedemora, Leksand, Mora, Nås, Grangärde och Smedjebacken hafva fortfarande varit i verksamhet under hela perioden, med undantag af sjukstugan i Hedemora,

för hvilken landstinget under ett år indrog anslaget. Numera är likväl äfven denna sjukstuga åter öppnad.

Det i Falun belägna, i förra femårsberättelsen omnämnda *epidemiska sjukhus*, numera ytterligare ombonadt, har gjort mycket gagn. Alla staden tillhörande, der intagna sjuka vårdas utan ersättning. Under periodens sista år voro å sjukhuset intagna 73 personer.

Inom länet äro fortfarande anställda *2:ne djurläkare* med lön å stat och med stationer i Falun och Mora, hvarjemte en-skilde djurläkare äro anställda i Hedemora, Smedjebacken, Leksand, Jerna, Husby och Borlänge, bland hvilka de fleste äro aflönade, dels af landstinget och dels af vederbörande kommuner.

Beträffande *apoteksväsendet* bör anmärkas, att under perioden filialapotek blifvit inrättade i Borlänge och Svärdsjö, det förra lydande under apoteket i Säter och det senare under apoteket i Falun.

II) Fattigvård. Af Statistiska Centralbyråns senast afgifna berättelse öfver *kommunernas fattigvård*, omfattande året 1884, inhemtas, att inom detta län da funnos 52 fattigvårdssamhällen, hvaribland 13 försedda med fattighus eller dylik inrättning och med utrymme för tillhoppa 661 personer, äfvensom att understödstagarnes antal uppgick till 7,514 personer och att af understödstagarne voro fullt försörjda 1,603, i fattighus eller dylik inrättning vårdade 585, utackorderade 1,061, i sjukvårdsanstalt vårdade 346, annat fattigvårdssamhälle tillhöriga 143, och under året aflidna 274; hvarjemte utgifterna för fattigvården uppgått till 291,507 kronor.

Då Statistiska Centralbyråns berättelse för förra periodens sista år eller år 1880 upplyser, att under samma år antalet fattighjon uppgått till 7,594 personer, deraf 1,395 med full försörjning, samt att fattigvårdsutgifterna för samma år utgjorde 272,699 kronor, så framgår vid en jämförelse med förhållandet under år 1884 att, ehuru fattighjonens antal samma år var något mindre än vid förra periodens slut, utgifterna för fattigvården under år 1884 likväl med 18,808 kronor öfverstego fattigvårdskostnaderna för år 1880.

Uti förra femårsberättelsen egnade Länsstyrelsen en utförlig redogörelse för de *fattiggårdar*, som vid den tiden inom länet kommit till stånd inom Grangärde, Norrbärke, Stora Skedvi och Hedemora socknar; och Länsstyrelsen har desto hellre ansett sig böra äfven för den nu föreliggande perioden fullfölja enahanda förfarande, som, först genom att samla och sammanställa

upplysningar och erfarenheter från flere fattiggårdar på skilda orter och under en längre tidsföljd, det lärer blifva möjligt att vinna en omfattande öfversigt af fattiggårdssystemets verkningar och att draga säkra slutsatser beträffande systemets lämplighet eller de vilkor och förutsättningar, hvarunder detsamma med större eller mindre fördel kan tillämpas.

Hvad sålunda först beträffar fattigvårdsväsendet i sin helhet inom *Grangärde* församling, hvarest en fattiggård vid egendomen *Perleby* finnes inrättad, får Länsstyrelsen hänvisa till de uppgifter för åren 1881—1885, hvilka innefattas i nedanstående tabell *Litt. L.*, och derjemte upplysa, att vid fattiggården, hvarest, likasom under föregående år, finnas anställda en föreståndare, en skollärare, som tillika undervisar i slöjd, en rättare och en piga, underhållskostnaden för hvarje hjon uppgick till följande belopp, nemligen:

år 1881	26.22 öre per dag eller kronor 95.17 per år
» 1882	27.97 » » » » » 102.09 » »
» 1883	23.133 » » » » » 84.44 » »
» 1884 (366 dagar) 24.7 » » » » » 90.40 » »	
» 1885	23.3 » » » » » 85.05 » »

I denna kostnad ingå aflöningarna till de vid fattiggården anställda personer, äfvensom godtgörelse till de extra arbetsbiträden, som blifvit använda vid skötseln af den till fattiggården hörande jordbruksfastighet, hvilkens afkastning åter kommit fattiggården tillgodo.

Sammanlagda underhållskostnaden för de i fattiggården intagna hjon uppgick:

år 1881 till	kronor 15,124.47
» 1882 »	» 17,065.16
» 1883 »	» 15,111.45
» 1884 »	» 15,393.54
» 1885 »	» 13,866.54

Under perioden hafva från fattiggården afgått en del yngre personer af begge könen, hvilka inom församlingen erhållit anställning såsom tjenstehjon eller arbetare, och hafva de i allmänhet erhållit vitsord för duglighet och godt uppförande.

Vid fattiggården *Storsand* i Norrbärke socken, för hvilken 1885 års räkenskaper icke blifvit afslutade, har under den tid fattiggården varit i verksamhet, eller åren 1872—1884, omkostnaderna utfallit, på sätt inhemtas af följande tablå å nästa sida.

Tab. Litt. L.

Grangärde församlings fattigvård, åren 1881—1885.

År.	Församlingens folk-mängd.	Kostnad för fattigvårdens bestridande. Kronor.	Antal understödstagare			Summa.	Procenttal af församlingens folk-mängd, som åtnjutit understöd.	Af understödstagarne voro				Utackorderingskostnad i medelberäkning.			
			med full försörjning.		med mindre understöd.			utackorderade.		intagne å fattiggård.		För äldre personer.	För barn under 15 år.		
			Äldre personer.	Barn under 15 år.				Äldre personer.	Barn under 15 år.	Äldre personer.	Barn under 15 år.				
1881	8,146	21,918 53	77	89	99	265	3.5	3	12	92	89	93	33	61	50
1882	8,046	22,733 16	71	92	137	300	3.84	3	5	93	115	65	—	62	—
1883	8,208	20,302 —	61	78	149	288	3.51	2	2	98	118	72	50	65	—
1884	8,316	20,987 48	63	72	151	286	3.44	2	1	99	128	72	50	60	—
1885	8,336	19,247 21	66	79	112	257	3.09	1	1	70	105	75	—	60	—

År	In- tagna hjon.	För under- hållningar vid fattiggården.		För i socknen utackorderade barn m. m.		Summa kost- nad vid fattig- gården per år.	
		Kronor.		Kronor.		Kronor.	
1872	97	9,188	13	6,424	33	15,612	46
1873	93	8,216	25	4,626	06	12,842	31
1874	92	8,248	03	3,019	48	11,267	51
1875	80	8,677	63	2,654	61	11,332	24
1876	90	9,031	58	3,044	93	12,076	51
1877	117	9,820	—	2,914	55	12,734	55
1878	113	11,566	92	3,935	59	15,502	51
1879	158	11,932	02	5,231	42	17,163	44
1880	179	15,045	96	5,827	70	20,873	66
1881	152	14,456	80	5,262	04	19,718	84
1882	137	12,531	92	6,486	84	19,018	76
1883	123	9,686	68	3,797	39	13,484	07
1884	140	9,149	48	4,265	46	13,414	94

Härunder är inberäknadt aflöning till föreståndaren 1,500 kronor jemte fri kost samt alla andra omkostnader för hushållet och egendomen, äfvensom afskrifning å inventarier.

Omkostnaderna för fattiggården hafva under åren 1881 och 1882 ökat, dels till följd af det ogynnsamma ekonomiska tillståndet, så att hjonens antal, synnerligast hvad barn beträffar, höjts med omkring 75 procent, och dels genom uppodlingen af en mosse samt uppförandet af ny bagarstuga, till hvilka arbeten extra arbetare blifvit använda, hvarför underhållskostnaden per hjon per dag uppgått till 32 å 33 öre. Dessutom hafva utgifterna ökat under år 1880 genom reparationer å sjukstugan och under år 1881 genom reparationer å andra byggnader. Vissa år, då dylika extra utgifter icke ifrågakommit, har dagkostnaden utgjort 28 öre och år 1884 endast 23⁴⁹ öre per hjon.

Motivet för fattiggårdens inrättande har varit önskan att kunna bereda verkligt behöfvande ett godt hem. Styrelsen hyllar den grundsats, att föräldralösa fattiga barn företrädesvis böra utackorderas hos dertill lämpliga familjer, då deremot andra behöfvande barn jemte sina föräldrar intagas å fattiggården, ett förfarande, som också antydes af den form, i hvilken tablån blifvit uppställd.

Som antalet arbetsföra hjon, synnerligast af mankön, varit ringa, är landtegendomen tillräckligt stor, för att åt dem jemte en aflönad dagkarl gifva full sysselsättning, då deremot endast obetydligt extra arbete kunnat utföras af qvinnorna. Något vedbrand samt tyg till bättre kläder och läder till skodon köpes. Vid fattiggården äro för närvarande intagna 110 hjon, deraf 35 barn, af hvilka 20 äro i skolåldern och läsa för en aflönad lärarinna, deremellan deltagande uti vid anstalten förefallande göromål. Helsotillståndet bland hjonerna har fortfarande varit godt.

Vid fattiggården i *Hedemora socken* hafva utgifterna för densamma, d. v. s. underhållskostnad, ränta å köpeskillingen, utskylder, nybyggnader och reparationer m. m. utgjort:

år 1881	6,775 ⁰² kronor
» 1882	6,325 ²⁶ »
» 1883	5,183 ⁰⁷ »
» 1884	5,037 ²¹ »
» 1885	5,052 ⁹⁸ »

Åren 1881 och 1882 ombygdes ladugården, foderhusen samt tröskverket för en kostnad af 3,216 kronor, hvartill kommer värdet af virket, som hemtades dels från skogen vid gården och dels från socknens allmänning.

Antalet hjon, som vårdats i fattiggården, har varit:

år 1881	31	fattighjon
» 1882	30	»
» 1883	35	»
» 1884	37	»
» 1885	37	»

Fattighjonens underhållskostnad, då afkastningen af jordbruket och ladugården, som kommit hjonerna tillgodo, deras arbeten, slitningskostnad och föreståndarens halfva lön tagits i beräkning, belöper sig till:

år 1881	3,676 ⁴³ kronor eller per hjon 118 kr. 59 öre
» 1882	3,996 ⁸⁶ » » » » 133 » 22 »
» 1883	4,149 ⁸⁵ » » » » 118 » 56 »
» 1884	4,474 ²⁵ » » » » 120 » 92 »
» 1885	4,170 ⁷⁷ » » » » 112 » 72 »

Kommunens medlemmar hafva fått allt större förtroende för anstalten, hvilken numera är »nästan oundgänglig för församlingen och för ordnandet af dess fattigvård».

För anläggningen af *fattiggården vid Forsnäs* inom Stora Skedvi socken uppgick, enligt hvad i förra femårsberättelsen omnämndes, anläggningskostnaden till 35,896 kronor 70 öre. Enligt Länsstyrelsen numera tillhandakommen uppgift skulle denna kostnad hafva utgjort 37,387 kronor 58 öre, deri dock icke inberäknad den afskrifning af förbrukade inventarier, som tid efter annan blifvit verkställd. Till amortering af anläggningskostnaden har årligen uttaxerats 2,000 kronor, hvarigenom, äfvensom genom donationer och bidrag från enskilda, skulden vid 1885 års slut nedbringats till 11,626 kronor 76 öre. För skötsel af fattiggården har varit fast anställd en gift föreståndare med årlig lön af 600 kronor, fri bostad, vedbrand samt kost för sig och familj. Till landtegendomens skötande hade man hoppats att erhålla tillräcklig arbetsstyrka af de vid fattiggården till försörjning intagna hjonerna; men denna förhoppning har dock icke realiserats, ity att hjonerna varit gamla och i det närmaste orkeslösa, hvadan extra arbetspersonal emellanåt måst anlitas. Landtegendomen, som föder 11 kor och 2 hästar, har dock i allmänhet gifvit tillfredsställande resultat, och utgjorde vinsten dera vid 1885 års slut 323 kronor 32 öre.

Under femårsperioden har fattighjonens antal och utspisningskostnad ställt sig sålunda:

År.	Antal hjon.	Utspisningsdagur.	Omkostnad pr dag och hjon.	Summa omkostnad pr år.
1881	34	9,805	— 26 ³⁶	2,584 35
1882	36	11,593	— 25 ⁸⁰	2,991 13
1883	35	10,306	— 26 ²⁶	2,706 60
1884	41	12,285	— 23 ⁴¹	2,876 08
1885	46	11,493	— 25 ⁸⁶	3,072 52

Den vinst, landtegendomen lemnat, och den inkomst, fattighjonens arbeten inbringat, äro härvid icke beräknade, likasom ej

heller å andra sidan beräknats räntan på köpeskillingen för fastigheten med nybyggnader och inventarier. Tages detta i betraktande, torde omkostnadssumman böra höjas med omkring 40 procent.

Under den tid fattiggården varit i verksamhet, hafva kostnaderna för *fattigvården* varit ytterst tryckande. Oafsedt den årliga amorteringen å anläggningskostnaden, lär detta förhållande i icke oväsentlig mån hafva sin orsak dels deri, att utrymmet i den för fattighjonen bygda lokalen är *nog knappt*, och dels i sjelfva sättet för fattigvårdens utöfvande. I stället nemligen för att till fattiggården förlägga *all* fattigförsörjning eller åtminstone vården af äldre personer och att vid fattiggården tillgodogöra sig hjonens arbetskrafter genom att hålla dem till, efter hvar och ens förmåga och fallenhet afpassadt arbete, lär fattigvårdsstyrelsen hafva utackorderat många fattige i socknen, hvarjemte andra fattige kvartalsvis tilldelas s. k. extra understöd, hvarigenom fattigvårdssamhället går förlustigt den ojemförligt större arbetskraft, sådana fattighjon besitta, gent emot dem, som äro intagna å fattiggården. »Emellertid», tillägger länsmanen i orten, som meddelat dessa upplysningar, »torde nyttan af fattiggården blifva bättre insedd, så snart densamma blifvit betald».

Den redogörelse för fattiggårdarne i länet, som Länsstyrelsen nu meddelat, synes icke jäfva, utan fasthellre bekräfta riktigheten af Länsstyrelsens redan i den förra femårsberättelsen uttalade åsigt, att fattiggårdssystemet, rätt tillämpadt, bättre än någon annan organisation af fattigvårdsväsendet, har förmåga att lösa den dubbla uppgiften att inom ett måttligt belopp begränsa fattigvårdstungan och på samma gång bereda dem, som äro i verkligt behof, god fattigvård, men tillika inskränka antalet understödsökande. Också framgår af redogörelsen, att i de socknar, hvar-

est fattiggårdar blifvit inrättade, man i allmänhet fortfarande synes vara belåten med desamma och att, om Stora Skedvi socken härvid må anses utgöra ett undantag och stämningen inom den socknen ännu i någon mån är mindre gynsam för dervarande fattiggård, detta lär hafva sin grund dels i öfvergående förhållanden och dels i en felaktig anordning af fattigvårdsväsendet i öfrigt, hvilken tyder på, att man derstädes ännu icke matte hafva kommit till klar insigt om ändamålet med en fattiggård. Den undantagsställning, som Stora Skedvi socken i detta hänseende sålunda måhända intager, kan därför icke ega inflytande på omdömet om det allmänna resultatet af fattiggårdarnes verksamhet inom länet, och det är därför att beklaga, att icke, såsom Länsstyrelsen hade hoppats, några flere inrättningar af detta slag än de ofvan omnämnda under ifrågavarande period kommit till stånd inom länet. Visserligen uppgifves uti Statistiska Centralbyråns berättelse om kommunernas fattigvård för år 1884, att ytterligare en fattiggård skulle hafva tillkommit i Söderbärke socken, men, enligt vunnen upplysning, är denna uppgift beroende på misstag, enär den inrättning, som härmed afses, befunnits vara icke en fattiggård, utan ett vanligt fattighus. Sannolikt är, att den första icke obetydliga kostnad, som inrättandet af en fattiggård kräfver, måste afskräcka mången kommun från att söka tillägna sig en sådan anstalt, men tungan af denna kostnad skulle blifva mindre kännbar, om densamma — såsom skäligt är, då det gäller en inrättning, hvaraf kommande generationer skola draga nytta, — genom upptagande af amorteringslån fördelades på flere år och om de mindre kommunerna kunde förena sig om inrättandet af gemensamma fattiggårdar.

Falun i landskansliet och landskontoret den 26 mars 1887.

CURRY TREFFENBERG.

Carl Schmidt.

Ludv. Almqvist.

Tab. No 1.

FOLKMÄNGDEN I KOPPARBERGS LÄN ÅREN 1881—1885.

1.	2.	3.	4.	5. Enligt de mantalslängder, som upprättats vid slutet af motstående år.						11. Beväringssmanskap af alla 5 klass. enligt form. H. i nåd. förord. d. 9 febr. 1861.	12. Enligt årets mönsterrollor approberade beväringsspligtige.			
				Den 31 december, enligt presterskapets uppgifter.			Hela folkmängden af					Deraf frie från mantalspenningar.		
				Mankön.	Qvinkön.	Summa.	Mankön.	Qvinkön.	Summa.			Mankön.	Qvinkön.	Summa.
Å landsbygden	år 1881	88,088	92,938	181,026	87,918	92,919	180,837	38,431	42,360	80,791	5,765	1,063		
"	" 1882	88,095	92,851	180,946	87,981	93,033	181,014	38,564	42,272	80,836	5,817	937		
"	" 1883	88,519	93,108	181,627	87,996	92,951	180,947	38,512	42,111	80,623	5,681	1,030		
"	" 1884	89,376	93,747	183,123	88,659	93,375	182,034	38,746	42,263	81,009	5,520	1,038		
"	" 1885	90,251	94,420	184,671	89,528	94,119	183,647	39,181	42,798	81,979	5,687	1,227		
I Falu stad	år 1881	3,358	4,055	7,413	3,143	3,934	7,077	1,441	1,577	3,018	61	32		
"	" 1882	3,358	4,069	7,427	3,178	3,969	7,147	1,460	1,606	3,066	79	52		
"	" 1883	3,397	4,110	7,507	3,225	4,020	7,245	1,469	1,645	3,114	79	47		
"	" 1884	3,409	4,096	7,505	3,255	4,016	7,271	1,438	1,597	3,035	68	37		
"	" 1885	3,468	4,134	7,602	3,303	4,059	7,362	1,469	1,632	3,101	73	39		
I Hedemora stad	år 1881	562	768	1,330	583	777	1,360	225	284	509	11	6		
"	" 1882	555	788	1,343	569	791	1,360	221	299	520	12	6		
"	" 1883	575	818	1,393	595	827	1,422	230	315	545	11	6		
"	" 1884	597	844	1,441	615	852	1,467	247	331	578	10	6		
"	" 1885	596	864	1,460	626	874	1,500	248	318	566	12	9		
I Sätters stad	år 1881	234	306	540	226	301	527	91	124	215	2	1		
"	" 1882	228	298	526	226	298	524	96	117	213	4	3		
"	" 1883	230	300	530	223	293	516	96	115	211	1	—		
"	" 1884	231	311	542	227	310	537	100	124	224	1	—		
"	" 1885	240	318	558	237	302	539	106	122	228	4	4		
I hela länet	år 1885	94,555	99,736	194,291	93,694	99,354	193,048	41,004	44,870	85,874	5,776	1,279		

Tab. No 2.

ALLMÄNNA VÄGAR OCH SKJUTSNING I KOPPARBERGS LÄN ÅREN 1881—1885.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.		
Särskilda slag af vägar.	Längd af hvarje vägslag vid 1885 års slut.	Deraf under åren 1881—1885		Kostnad för under åren 1881—1885				Längd af indelade, med skjutsanstalter försedde vägar vid 1885 års slut.	Skjutsanstalter (vid 1885 års slut)				
		fulländade och afsynade nya vägar.	omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.	fulländade nya vägar.		omlagda eller betydligt förbättrade vägsträckor.			med entreprenad.		utan entreprenad.		
				Af statsmedel.	Af lands-tingets eller kommunernas medel.	Af statsmedel.	Af lands-tingets eller kommunernas medel.		Gästgifverier.	Skjutsstationer.			
	Mil.	Mil.	Mil.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Mil.	Antal.	Antal.	Antal.		
A landsbygden:													
allmänna landsvägar.....	151'91	—	4'6	—	—	39,500	51,366'87	139'81	28	24	—		
häradsvägar.....	27'154	—	0'05	—	—	—	203	6'1	—	—	—		
söckenvägar.....	35'5	0'02	1'2	—	—	—	—	3'9	—	—	—		
I städerna.....	2'201	—	—	—	—	—	—	1'7	2	1	—		
Summa	210'765	0'02	5'85	—	—	39,500	51,569'87	151'51	30	25	—		
Skjutslegan per mil utgick vid 1885 års slut med:													
2 kronor	hvilket är <i>mazimilega</i> , med entreprenadbidrag.....								vid	24	20	—	
	hvilket är " utan ".....								"	1	1	—	
1'90	hvilket är <i>under maximilega</i>								"	3	—	—	
1'80	hvilket är " ".....								"	1	2	—	
1'74	hvilket är " ".....								"	1	—	—	
1'70	hvilket är " ".....								"	—	1	—	
1'60	hvilket är " ".....								"	—	1	—	
Summa (skjutsanstalter)									30	25	—		
Antal utgångna hästar under år 1881.....									vid	32	9,937	4,607	—
" " " " " 1882 ¹⁾									"	38	9,252	4,464	—
" " " " " 1883.....									"	56	9,320	4,621	—
" " " " " 1884.....									"	45	9,431	4,531	—
" " " " " 1885.....									"	44	8,631	4,498	—
Summa (hästar)									215	40,571	22,721	—	

¹⁾ För Sätters stad saknas uppgifter för februari och juni månader.

Tab. No 3.

HEMMAN OCH LÄGENHETER SAMT STADSJORDAR M. M. I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1.	2.		3.		4.		5.	6.					7.		8.		9.		10.		11.		12.	
	Hemman och lägenheter, upptagna i jordeboken.							Antal bruknings- delar.	Antal lägenheter, verk och inrättningar, utom de i jordeboken särskildt upptagna (i kol. 2-4).					Taxeringsvärdet (i kronor)										
	Antal.	Mantal.		Oförmed- lade.	Nuvarande.	Jordtorp.			Ryttare- soldat och båtsmans- torp.	Bäck- stugor.	Verk och inrätt- ningar.	Hus i köpingar, villor, kyrkor m. m.	jordbruks- fastighet.	annan fastighet.										
I. Landsbygden.																								
A. Kronoegendomar.																								
1) Under allmän disposition.																								
a) Kungs- och kungsladugårdar samt säterier	2	4 $\frac{1}{2}$	4 $\frac{1}{2}$	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144,300	—			
b) Boställen: hemman	51	181 $\frac{1}{2}$	181 $\frac{1}{2}$	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	670,300	5,500			
d:o lägenheter	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,500	—			
d:o särskilda	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169,400	15,000			
c) Hemman	25	142 $\frac{1}{2}$	142 $\frac{1}{2}$	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	662,100	—			
d) Jordlägenheter, deraf 2 skogskrono- parker, ej upptagna i jordeboken	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	490,000	—			
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
f) Verk och inrättningar	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	134,500			
g) Kronoparker	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,360,000	—			
2) Under enskild disposition.																								
a) Hemman	55 $\frac{1}{2}$	10 $\frac{1}{2}$	10 $\frac{1}{2}$	150	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	355,350	—			
b) Jordlägenheter	92	—	—	11	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	124,500	—			
c) Verk och inrättningar	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6,000			
B. Skatteegendomar.																								
a) Boställen: hemman	17	2 $\frac{1}{2}$	2 $\frac{1}{2}$	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178,700	—			
d:o särskilda	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13,200	—			
b) Hemman	4,222 $\frac{1}{2}$	1,685 $\frac{1}{2}$	1,694 $\frac{1}{2}$	34,968	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64,674,990	6,098,800			
c) Jordlägenheter	95	—	—	7	132	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154,350	—			
d) Fiskerier	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
e) Verk och inrättningar	402	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,868,250			
C. Frälseegendomar.																								
a) Boställen: särskilda	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26,000	1,200			
d:o lägenheter	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7,000	—			
b) Säterier och ladugårdar	2	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154,600	—			
d:o särskilda	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108,400	—			
c) Hemman (utsockne)	251	145 $\frac{1}{2}$	145 $\frac{1}{2}$	1,205	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4,924,510	1,963,900			
d) Jordlägenheter	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,500	—			
e) Fiskerier	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
f) Verk och inrättningar	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34,500			
D. Andra fastigheter (som ej inräknats härofvän).																								
Kyrkor och andra offentliga byggnader	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	639	—	5,498,808		
Frälseräntor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	22,551		
Summa	5,242	1,882 $\frac{1}{2}$	1,891 $\frac{1}{2}$	36,468	139	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74,224,700	10,649,004			
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,901,600	5,641,303		
II. Städerna.																								
Hela antalet nybygda boningshus, 1881—1885.		Mantal.		Antal landerier, jordlotter eller andra brukningsdelar.	Tomter.		Befintliga boningshus 1885.	Verk och inrättningar.	Kyrkor och andra offentliga byggnader.	Taxeringsvärdet														
		Oförmed- lade.	Nuvarande.		Bebygda.	Obe- bygda.				å jordar.	å hus och tomter.													
Falu stad	37	—	—	—	822	182	937	14	12	261,600	8,073,300													
Hedemora "	18	—	8	193	146	10	175	1	8	427,200	1,070,550													
Säters "	5	—	4	—	82	14	80	4	9	79,150	449,127													
Summa	60	—	12	193	1,050	206	1,192	19	20	767,950	9,592,977													
Deraf fri från bevillning	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1,764,900													

Tab. N:o 4.

EGENDOMAR AF FIDEIKOMMISSNATUR I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Fideikommissinnehafvarens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Grefve C. F. von Hermansson.....	Finnbo bruk.....	Norrbärke.	--	2 $\frac{1}{2}$	--	--	2 $\frac{1}{2}$	1	4	181,500	51,300	--	267,800
"	Björnhyttans bruk.....	Graugärde.	--	3 $\frac{1}{2}$	--	--	3 $\frac{1}{2}$	--	3	20,500	14,500	--	
		Summa	--	2 $\frac{1}{2}$	--	--	2 $\frac{1}{2}$	1	7	202,000	65,800	--	

Tab. N:o 5.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken. (Stad.)	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastig- heter i städer).	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)			
			Krono.	Skatte.	Frälse.		Summa.			å jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Kopparbergs och Hofors sågverks- aktiebolag.....	Marnäs m. fl.....	Enviken.	--	--	--	--	--	--	--	130,100	--	--	759,300
"	Yttertänger, klensmedja.....	"	--	--	--	--	--	1	--	--	6,000	--	
"	" såg.....	"	--	--	--	--	--	1	--	--	10,000	--	
"	Arbetarebostad, m m.....	"	--	--	--	--	--	--	--	--	10,200	--	
"	Förvaltaregården.....	"	--	--	--	--	--	--	--	--	10,000	--	
"	Linghed.....	Svärdsjö.	--	--	--	--	--	--	--	12,900	4,000	--	
"	Gärdvikstorp.....	"	--	--	--	--	--	--	--	1,300	--	--	
"	Krokfors.....	Sundborn.	--	--	--	--	--	--	--	10,100	--	--	
"	Stora Näs med Fridhem.....	Vika med Hosjö.	--	--	--	--	--	--	--	38,000	12,000	--	
"	Näs ängsåg.....	"	--	--	--	--	--	1	--	--	156,500	--	
"	Sandviken, gårdar.....	"	--	--	--	--	--	--	--	--	3,200	--	
"	Karlsfors ängsåg.....	"	--	--	--	--	--	1	--	200	172,000	--	
"	Långlandet.....	Torsång.	--	--	--	--	--	--	--	24,800	--	--	
"	Nordanö.....	"	--	--	--	--	--	--	--	100	--	--	
"	Holms qvarn.....	Kopparbergs.	--	--	--	--	--	1	--	--	18,000	--	
"	Rottneby.....	"	--	--	--	--	--	--	--	50,000	--	--	
"	Dädrau med underlydande.....	Rättvik.	--	--	--	--	--	--	--	80,000	40,000	--	
Korsnäs sågverks-aktiebolag.....	Korsnäs och Noret m. fl.....	Kopparberg.	--	--	--	--	--	--	--	21,800	--	--	
"	Korsnäs ängsåg med bostäder.....	"	--	--	--	--	--	1	--	--	400,000	--	
"	Burgrefgården.....	Torsång.	--	--	--	--	--	--	--	8,000	--	--	
"	Storsund.....	"	--	--	--	--	--	--	--	15,800	--	--	
"	Fagersta.....	Stora Tuna.	--	--	--	--	--	--	--	1,100	--	--	
"	" ängsåg.....	"	--	--	--	--	--	1	--	--	2,000	--	
"	Nyckelby.....	"	--	--	--	--	--	--	--	2,300	--	--	
"	Fucudal.....	Ore.	--	--	--	--	--	--	--	140,000	56,000	--	
"	Långlet.....	Morn.	--	--	--	--	--	--	--	1,000	--	--	
"	Blecket.....	Vämhus.	--	--	--	--	--	--	--	--	5,100	--	
"	Stenberg.....	Orsa.	--	--	--	--	--	--	--	3,500	--	--	
"	Sexstugan.....	Sollerön.	--	--	--	--	--	--	--	--	2,100	--	
"	Heden.....	Särna.	--	--	--	--	--	--	--	5,800	--	--	

Tab. N:o 4 o. 5.

Kopparbergs län.

Tab. N:o 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.				9. Antal utjordar, ängar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. Taxeringsvärdet (i kronor)			14. S u m m a.	
			4. Krono.	5. Skatte.	6. F r ä l s e.				8. Summa.	11. å jordbruks- fastighet.	12. å annan fastighet.		13. å frälse- ranta.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Avesta sågverks-aktiebolag	Avesta såg med underlydande	Avesta.	—	—	—	—	—	—	75,000	—	—	75,000	
Norsbro sågverks-aktiebolag	Tibble	Leksand.	—	—	—	—	—	—	15,000	—	—	15,000	
Korsnäs samt Kopparbergs-Hofors och Stora Kopparbergs Bergslags sågverks-aktiebolag	Vika m. fl.	Mora.	—	—	—	—	—	—	47,100	—	—	543,400	
"	Kumbelnäs m. fl.	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	1,300	—	—		
"	Kyrkobyn m. fl.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	154,400	87,000	—		
"	Nornäs	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	1,800	—	—		
"	Kjettbo m. m.	Venjan.	—	—	—	—	—	—	2,800	—	—		
"	Bengtsarfvet m. fl.	Sollerön.	—	—	—	—	—	—	20,500	—	—		
"	Särnaby m. fl.	Särna.	—	—	—	—	—	—	69,100	—	—		
"	1,081 snesl., 2'84 bandl.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	65,700	4,000	—		
"	874 " 7'20 "	Malung.	—	—	—	—	—	—	35,700	—	—		
"	Afsöndrade skogsmarker	"	—	—	—	—	—	—	9,700	—	—		
"	787 snesl., 1'47 bandl.	Äppelbo.	—	—	—	—	—	—	15,800	—	—		
"	598 " 6'00 "	Jerna.	—	—	—	—	—	—	7,400	—	—		
"	Afsöndrad skogsmark	"	—	—	—	—	—	—	11,100	—	—		
"	55 snesl., 3'00 bandl.	Näs.	—	—	—	—	—	—	5,100	—	—		
"	Afsöndrad skogsmark	"	—	—	—	—	—	—	2,100	—	—		
"	18 snesl., 7'00 bandl.	Floda.	—	—	—	—	—	—	1,300	1,500	—		
Korsnäs samt Stora Kopparbergs Bergslags sågverks-aktiebolag	Östnor m. fl.	Mora.	—	—	—	—	—	—	1,000	4,000	—	55,400	
"	Vestra Storbyn	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	100	—	—		
"	Höglunda m. fl.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	19,200	—	—		
"	Bondgården	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—		
"	Rågsjönäs	Venjan.	—	—	—	—	—	—	—	1,100	—		
"	234 snesl., 9'91 bandl.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	16,900	10,000	—		
Korsnäs såg och Stora Kopparbergs Bergslags samt Skutskärs trä- varu-aktiebolag	Kyrkobyn m. fl.	Orsa.	—	—	—	—	—	—	9,500	—	—	9,500	
Siljans kolaktiebolag	Fudalen och Skålnäs	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	7,000	—	10,300	
"	Välänget och Björkskepphus	Sollerön.	—	—	—	—	—	—	—	3,300	—		
Skutskärs trävaru-aktiebolag	Rymnäs	Våmhus.	—	—	—	—	—	—	—	3,900	—	35,500	
"	Rosentorp	Orsa.	—	—	—	—	—	—	10,300	—	—		
"	Porfyrvirket	Elfdalen.	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—		
"	20 snesl., 9'85 bandl.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	1,300	—	—		
"	22 " 3'35 "	Lima.	—	—	—	—	—	—	1,400	8,000	—		
"	165 " 6'00 "	Jerna.	—	—	—	—	—	—	2,300	3,000	—		
"	3 " 9'00 "	Floda.	—	—	—	—	—	—	300	—	—		
Stackmora såg-aktiebolag	Stackmora	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	5,000	—	5,000	
Transtrands såg- och qvarn-aktie- bolag	4 snesl., 6'38 bandl.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	—	300	—	300	
Särna aktiebolag	Särnaby m. fl.	Särna.	—	—	—	—	—	—	14,800	—	—	27,600	
"	171 snesl., 8'55 bandl.	Lima.	—	—	—	—	—	—	12,800	—	—		
Malungs qvarn- och såg-aktiebolag	15 " 6'74 "	Malung.	—	—	—	—	—	—	500	14,100	—	14,600	
Hammarby bruksegare	Lumsheden	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	—	9,000	—	—	9,000	
Hofors bruksegare	Slammerberget, skog.	Sundborn.	—	—	—	—	—	—	15,000	—	—	15,000	
Korsnäs masugns-aktiebolag	Korsnäs masugn	Vika m. Hosjö.	—	—	—	—	—	—	—	58,300	—	309,500	
"	Korsnäs, masugn m. m.	Kopparberg.	—	—	—	—	—	—	—	250,000	—		
"	Rågsveds grufva	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—		
Klosters bruks-aktiebolag	(Kloster, Stjernerund o. Långs- byttan med underlydande.)	Husby.	—	—	—	—	—	—	837,300	401,500	—		

"	Staberg	Vika m. Hosjö.	—	—	—	—	—	29,900	—	—	—
"	" qvarn och såg, m m.	"	—	—	—	—	—	—	15,700	—	—
"	Villberga med underlydande.	Garpenberg.	—	—	—	—	—	25,100	—	—	1,309,500
Grängshammars aktiebolag	Grängshammar	Silfberg.	—	—	—	—	—	77,900	—	—	—
"	"	"	—	—	—	—	—	100,800	—	—	—
"	Grängshammars bruk	"	—	—	—	—	—	—	70,000	—	—
"	Östra Silfberget	"	—	—	—	—	—	28,700	—	—	—
"	Knutshyttan	"	—	—	—	—	—	69,200	—	—	—
"	Knutshytte qvarn	"	—	—	—	—	—	—	5,000	—	—
"	Ulfshytte masugn m. m.	"	—	—	—	—	—	—	200,000	—	—
"	" såg och qvarn	"	—	—	—	—	—	—	5,000	—	—
"	Koppalahyttan	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	8,700	—	—	565,300
Stora Örn's grufvebolag	Sör Romme	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	2,100	27,500	—	29,600
Rämshytte masugnsegare	Rämshyttan	"	—	—	—	—	—	69,600	—	—	—
"	Räms masugn	"	—	—	—	—	—	—	60,000	—	—
"	Räms såg och qvarn	"	—	—	—	—	—	—	1,600	—	—
"	Hästbergs grufva, andel	"	—	—	—	—	—	—	2,000	—	133,200
Nyhammars bruksegare	Storslätten	"	—	—	—	—	—	600	—	—	600
Ludvika bruksegare	Örnnäset	"	—	—	—	—	—	1,200	—	—	1,200
Forsbacka bruksegare	Laxsjön	"	—	—	—	—	—	63,100	—	—	63,100
Vintjerns grufvebolag (Stora Kopparbergs Bergslag och Ockelbo-verken, en del hvardera)	{ Vintjerns grufva med qvarn och såg.	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	—	40,000	—	—
"	{ Vintjern och Böle	"	—	—	—	—	—	9,800	—	—	49,500
Laxsjö masugnsegare (Stora Kopparbergs Bergslag och Forsbacka bruksegare, hälften hvardera)	{ Laxsjö masugn med såg och qvarn samt andel i Hästbergs grufva.	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	72,100	—	72,100
Bispbergs aktiebolag	Bispberg med underlydande	Sätters landsf.	—	—	—	—	—	11,100	41,500	—	—
"	Grufriiset " "	Stora Skedvi.	—	—	—	—	—	13,200	—	—	65,800
Larsbo-Norns aktiebolag	Larsbo bruk	Söderbärke.	—	734488	—	—	—	629,300	51,200	—	—
"	Norn med underlydande	{ Hedemora landsförs. }	—	—	—	—	—	108,600	116,100	—	—
"	Vikmanshyttan "	"	—	—	—	—	—	159,700	166,200	—	—
"	Presthyttan "	"	—	—	—	—	—	270,000	3,100	—	—
"	Viken "	Säter.	—	—	—	734488	—	6,900	—	—	1,511,100
Stora Långviks bolag	Vikhyttan "	Garpenberg.	—	—	—	—	—	1,100	55,000	—	—
"	Knutsbo "	Folkärna.	—	—	—	—	—	4,400	—	—	60,500
Lilla Långviks bolag	Långviken "	Garpenberg.	—	—	—	—	—	—	3,000	—	3,000
Horndals aktiebolag	Horndal, Näs och Valla	By.	—	—	—	—	—	459,600	495,000	—	—
"	Bastmora med underlydande	Husby.	—	—	—	—	—	78,100	1,400	—	1,034,100
Avesta Jernverks-aktiebolag	Avesta bruk	Avesta.	—	—	—	—	—	35,300	820,000	—	—
"	Krylbo "	Folkärna.	—	—	—	—	—	3,500	—	—	—
"	Germundsbo "	Grytnäs.	—	—	—	—	—	1,900	—	—	860,700
Svanå bruks aktiebolag	Stora Avesta	Folkärna.	—	—	—	—	—	79,200	—	—	—
"	Månsbo "	Grytnäs.	—	—	—	—	—	28,500	15,000	—	—
"	Myggbo "	Avesta.	—	—	—	—	—	16,600	—	—	139,300
Ljusne-Voxna aktiebolag	Dalfors	Ore.	—	—	—	—	—	122,700	16,000	—	138,700
Kopparbergs Bergslag o. Ljusne-Voxna aktiebolag	Iekholmen	Rättvik.	—	—	—	—	—	21,400	4,000	—	25,400
Sågmyre aktiebolag	Sågmyre nickelverk	Bjursås.	—	—	—	—	—	1,100	20,000	—	21,100
Bäcka bruksegare	Östra Storbyn m. fl.	Vämhus.	—	—	—	—	—	4,100	—	—	4,100
Avesta-Garpenbergs aktiebolag	Skarlnsdalen	"	—	—	—	—	—	—	800	—	500
Kopparbergs-Avesta aktiebolag	Åberga och Mickelvål	Orsa.	—	—	—	—	—	300	—	—	300
Nyhammars Jernverks-aktiebolag	Nyhammars bruk	Grangärde.	—	51888	—	—	—	542,000	115,500	—	—
"	997 snesl., 500 bandl.	Floda.	—	—	—	51888	—	72,300	10,300	—	740,100

Tab. No 5. (Forts.) EGENDOMAR TILLHÖRANDE INHEMSKA AKTIEBOLAG I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Aktiebolagets namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken (stad).	4. 5. 6. 7. M a n t a l.				8. Summa.	9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal sutt jord.	10. Antal verk och inrättningar (fastigheter i städer).	11. 12. 13. Taxeringsvärdet (i kronor)			14. Summa.
			Krono.	Skatte.	F r ü l s e.					jordbruks- fastighet.	å annan fastighet.	å frälse- ränta.	
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.							
Fredriksbergs bruks aktiebolag	Björndalen	Grängärde.	576	16	—	—	1	—	9,200	—	—	985,400	
"	Åtskilliga jordegendomar	Säfsnäs.	—	—	—	—	—	2	615,000	327,300	—		
"	"	Nås.	—	—	—	—	—	—	33,900	—	—		
Gravendals aktiebolag	Grängesberg	Grängärde.	—	16	—	—	1	1	18,500	700	—	959,400	
"	Öratjern	Appelbo.	—	—	—	—	—	—	55,200	—	—		
"	Åtskilliga jordegendomar	Säfsnäs.	—	—	—	—	—	2	626,600	255,500	—		
"	"	Nås.	—	—	—	—	—	—	2,900	—	—		
Hellefors bruksaktiebolag	Källfallet	Grängärde.	—	—	—	—	1	—	10,000	—	—	10,000	
Smedjebackens valsverks-aktiebolag	Smedjebacken	Norrbärke.	—	176	—	—	—	3	18,300	300,000	—	318,300	
Ramnäs bruksaktiebolag	Mattsbo	"	—	144	—	—	—	1	147,700	30,000	—	177,700	
Morgårdshammars bruks-aktiebolag	Morgården	"	—	14	—	—	—	3	73,000	105,000	—	178,000	
Lernbo grufve-aktiebolag	Lernbo	"	—	448	—	—	—	2	40,000	13,000	—	53,000	
Karmanbo aktiebolag	Hellsjön	"	—	133133	—	—	—	3	202,200	33,500	—	336,300	
"	"	Ludvika.	—	143	—	—	—	—	85,000	—	—		
"	"	Grängärde.	43	—	—	—	1	—	15,600	—	—		
Qvarnsnäs aktiebolag	Qvarnsnäs	Söderbärke.	—	—	—	—	—	1	—	35,000	—	35,000	
Uddeholms aktiebolag	184 sneal., 139 bandl.	Transtrand.	—	—	—	—	—	—	11,000	—	—	94,400	
"	630 " 364 "	Lima.	—	—	—	—	—	—	39,700	8,000	—		
"	4 " 726 "	Malung.	—	—	—	—	—	—	200	—	—		
"	Afsöndrad skogsmark	"	—	—	—	—	—	—	35,500	—	—		
Klotens aktiebolag	Malingsbo bruk	Malingsbo.	—	1134	—	—	2	6	658,800	67,000	—	1,130,500	
"	Björnsjö bruk	Norrbärke.	—	5386	—	—	—	3	344,900	22,000	—		
"	Tolfsboberg	Söderbärke.	—	1	—	—	—	—	25,000	—	—		
"	Grängesberg	Grängärde.	—	—	—	—	—	5	12,800	—	—		
Schisshyttan-Molnebo aktiebolag	Schisshyttan	Norrbärke.	—	5128	—	—	—	5	202,500	65,500	—	268,000	
Bengtshedens handelsförenings-aktiebolag	Bengtsheden	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	—	200	2,500	—	2,700	
Aspeboda handels-aktiebolag	Smedsbo	Aspeboda.	—	—	—	—	—	—	—	2,800	—	2,800	
Domnarfvets sågverks arbetare-förenings handels-aktiebolag	Domnarfvet	Stora Tuna.	—	—	—	—	—	—	—	6,000	—	6,000	
Mora handels-aktiebolag	Stranden	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	24,000	—	24,000	
Mora-Östbygge handels-aktiebolag	"	"	—	—	—	—	—	—	—	11,000	—	11,000	
Vämhus handels-aktiebolag	Myran och Bäck	Vämhus.	—	—	—	—	—	—	—	3,800	—	3,800	
Orsa handels-aktiebolag	Kallmora och Skattungbyn	Orsa.	—	—	—	—	—	—	—	20,000	—	20,000	
Venjans handels-aktiebolag	Kyrkobyn	Venjan.	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	2,000	
Lima handels-aktiebolag	57 sneal., 003 bandl.	Lima.	—	—	—	—	—	—	3,500	6,000	—	9,500	
Nordanåkers f. d. handels-aktiebolag	Åbyggnad i Nordanåker	Malung.	—	—	—	—	—	—	—	1,500	—	1,500	
Jerna handels-aktiebolag	" i Hulån m. m.	Jerna.	—	—	—	—	—	—	—	4,700	—	4,700	
Nås handels-aktiebolag	Nederborg	Nås.	—	—	—	—	—	—	—	2,000	—	2,000	
Lingheds mejeriegure	Linghed	Svärdsjö.	—	—	—	—	—	1	—	8,000	—	8,000	

Dalelvarnes flottningsbolag	Brostugan	Torsång.	—	—	—	—	—	—	—	100	6,000	—	6,100
Folkärna folkbank	{Brunnbäck med under- lydande.}	Folkärna.	—	—	—	—	—	—	—	19,200	3,000	—	22,200
Dalelvarnes-Torsång strömbyggnads-aktiebolog	Färnäs	Mora.	—	—	—	—	—	—	—	100	—	—	100
Mora bryggeri-aktiebolog	Hemus	»	—	—	—	—	—	—	—	300	50,000	—	50,300
Österdalarnes ångbåts-aktiebolog	Tingsnäs och Stranden	»	—	—	—	—	—	—	—	—	1,900	—	1,900
Näs tobaksfabriks-aktiebolog	Elfsborg	Näs.	—	—	—	—	—	—	1	—	3,500	—	3,500
»	Fabriksbyggnader	Falun.	—	—	—	—	—	—	1	—	46,000	—	49,500
Falu boktryckeri-aktiebolog	Gård	Falun.	—	—	—	—	—	—	1	—	29,200	—	29,200
Falu teater-aktiebolog	Teater	»	—	—	—	—	—	—	1	—	10,500	—	10,500
Falu mekaniska verkstads aktiebolog	Jerngjuteri	»	—	—	—	—	—	—	1	—	42,000	—	42,000
Falu metallekstrakts-aktiebolog	Fabrikshus	»	—	—	—	—	—	—	1	—	8,500	—	8,500
Summa			42,334,583,66	—	—	—	—	—	17	82	8,415,200	5,857,700	14,272,900

Tab. N:o 6.

EGENDOMAR TILLHÖRANDE FRÄMMANDE MAGTERS UNDERSÅTAR I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Främmande magtens och undersåtens namn.	2. Egendomens namn.	3. Belägenhet. Socken.	4. 5. 6. 7. 8. M a n t a l.					9. Antal utjordar, ångar o. d. ej i mantal satt jord.	10. Antal verk och inrättningar.	11. 12. 13. 14. Taxeringsvärdet (i kronor)				
			Krono.	Skatte.	P r ä l s e.		Summa.			jordbruksfastighet.	jordbruksfastighet.	annan fastighet.	frälseränta.	Summa.
					Säterier, ladugårdar, rå och rör.	Allmänt frälse.								
J. M. Engzelius, Rörås	Norge	Skattejord	—	—	—	—	—	—	—	54,600	3,000	—	—	
Karsten Sætren, Elverum	»	»	—	—	—	—	—	—	—	14,200	—	—	—	
Lars Olsen, Glödvalen	»	»	—	—	—	—	—	—	—	300	—	—	—	
Holter & Borgen i Kristiania, timmerbolag	»	660 snesl., 796 bandl.	Transtraud.	—	—	—	—	—	—	41,000	3,000	—	—	
Summa			—	—	—	—	—	—	—	110,100	6,000	—	116,100	

Tab. N:o 7.

BRANDFÖRSÄKRINGS-INRÄTTNINGARNES VERKSAMHET I KOPPARBERGS LÄN ÅREN 1881—1885.

1. Inrättningens namn och verksamhetsområde.	2. År, då verksamheten börjat.	3. Influtna försäkringsavgifter (eller utdebiterade belopp). 1881—1885.	4. Öfriga inkomster. 1881—1885.	5. Utbetalda brandskadeersättningar. 1881—1885.	6. Öfriga utgifter. 1881—1885.	7. Befintliga fonder eller tillgångar vid slutet af år 1885.	8. Försäkringsbelopp		9. Utdebiteringsgrund. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					10. Eldsvådor, för hvilka under 1881—1885 utbetalts ersättning		11. Anmärkingar.
							tecknad under loppet af år 1885.	qvarstående vid slutet af år 1885.	10. Utdebiterade öre för hvarje 100 kr. ansvarighetsbelopp.					för endast fast eller endast lös egendom.	för både fast och lös egendom.	
									1881.	1882.	1883.	1884.	1885.			
1. Stora Kopparbergs läns brandstodsbolag.	Fast egendom	1846	Kr. 170,983.71	—	Kr. 118,040.80	Kr. 47,551.96	Kr. 17,407.25	Kr. 23,471.90	Kr. 32,355.780	7	4	9	9	11	57	68
	Lös egendom	1846	108,653.61	—	78,501.79	28,356.22	11,084.23	22,427.60	23,449,680	7	4	14	6	6	41	
2. Dalarnes nya brandstodsbolag	Fast egendom	1879	125,878.48	—	90,002.34	26,865.27	11,960.80	1,247,080.—	32,945,960	5	9	7	6	10	40	87
	Lös egendom	1879	69,784.14	—	46,979.30	19,356.54	7,164.91	702,610.—	23,317,270	4	9	5	4	7	39	
Summa	Fast egendom	—	296,862.39	—	208,043.14	74,417.23	29,368.05	1,270,551.90	65,301,740	—	—	—	—	—	97	155
	Lös egendom	—	178,437.75	—	125,481.09	47,712.76	18,249.14	725,037.60	46,766,950	—	—	—	—	—	80	

Tab. N:o 8.

FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER, SJUKKASSOR OCH DERMED JEMFÖRLIGA INRÄTTNINGAR I KOPPARBERGS LÄN ÅR 1885.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1885		6. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	7. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
A. Hela länet.								
Länsmännens i Kopparbergs läns enskilda enke- och pupillkassa.	Att bereda enkör och barn efter länsmännen pensioner.	Landshöfdingen P. D. Lörichs.	1853	11	320	16,015.35	Styrelse vald af och bland delegarne i kassan.	1)
Kopparbergs läns Nödhjelpskassa, innefattande följande fonder:								
a) Allmänna fonden.	Att under missvärtår eller då af annan anledning en tryckt ekonomisk ställning är rådande, genom län af penningar eller spanmål bispringa mindre jordbrukare och torpare, under kommunernas ansvarighet för återbetalningen.	Erkebiskopen J. O. Wallin.	1838	—	657.92	77,893.17	Direktion, bestående af landshöfdingen och fyra af landstinget utsedde ledamöter.	2)
b) Fruntimmersföreningens i Uppsala gåfvofond.	Att medelst rudimateriers tillhandahållande för inkomstgifvande sysselsättning åt behöfvande befrämja spånadsslöjden.	Fruntimmersföreningen i Uppsala.	1838	—	150	6,501.75	D:o.	
c) Svenssonska gåfvofonden.	Räntan användes till uppköp af råg och sill att vid julhögtiden tilldelas älderstigne, nyktra, välkända och af arbete uttröttade personer bland allmogen inom Mora, Rättviks, Leksands, Boda och Siljansnäs socknar.	Enkefru M. L. Svensson.	1841	—	306.35	23,914.98	D:o.	
d) Fonden för räddning af vanartade och vanvårdade barn.	Att bereda vanartade och vanvårdade barn uppfostran genom deras utackorderande till lämpliga fosterföräldrar.	Fonden tillkommen genom insamling bland länets innevånare efter dertill gifven uppmaning i Konungens Befallningshafvandes länskungörelser.	1841	—	750	26,204.06	D:o.	
Summa			—	11	2,184.27	150,529.31		

B. Å landsbygden.

Eurikens socken.

Starnbergska donationen.	Inköp af nya testamenten till församlingens fattiga nattvardsbarn.	A. V. Starnberg, komminister.	1864 ²⁵ / ₄	—	4:02	67	Församlingens pastor och kyrkovårdar.
Sernsköldska donationen.	Understöd åt socknens fattiga.	S. Sernsköld, landshöfding.	1795 ²⁷ / ₆	—	13:50	225	Kyrkorådet.

Svärdsjö socken.

Forslindska donationen.	Räntan användes till byskolmästares aflöning.	P. Forslind, brukspatron.	1828 ² / ₁₀	—	180	3,000	Församlingens skolråd.
Sernsköldska donationen.	Räntan användes till församlingens fattiga.	S. Sernsköld, landshöfding.	1795 ²⁷ / ₆	—	40:50	675	Församlingens kyrkoråd.

Sundborns socken.

Lorichska fonden.	Uppmuntran för långvarig och trogen tjänst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	1	20	418:86	Församlingens kommunalnämnd.
Mamsell Sara Elisabet Daniels- sons fond.	Utdelning af mjöl och ved åt fattiga, beklädnad åt fat- tiga skolbarn och i öfrigt understöd åt fattiga.	Sara Elisabet Danielsson, mamsell.	1879 ²¹ / ₁₀	68	768:62	10,213 och 2 fjerde- parter i Stora Kopparbergs Bergslag. 26,200	D:o.
Danielssonska fonden.	Räntan tillfaller $\frac{1}{2}$ fattigvården och $\frac{1}{2}$ skolväsendet.	C. G. och D. O. Danielssöner, bergsmän och jordbrukare.	1864 ¹⁸ / ₃	—	1,260	26,200	D:o.

Hosjö kapellförsamling.

Erland Månssons fond.	Räntan tillfaller kyrkokassan.	Erland Månsson, bergsman.	1801 ²⁸ / ₄	—	—	100	Kyrkostämmans ordförande.
Hangrens och P. Perssons fond.	Räntan användes till premier åt flitiga skolbarn.	P. Hangren, prost, och P. Persson, hemmansägare.	1793 ² / ₆ 1859 ¹¹ / ₇	—	—	112:50	Skolrådets ordförande.
Näs och Carlsfors sjukhjelps- kassa.	Sjuk- och begrafningshjälp till sågverksarbetare.	Sågverksförvaltningen.	1871 ¹⁹ / ₈	31	800	2,325:20	Vald styrelse.

Viku socken.

Berggrenska fonden.	Till lön åt barnmorska inom socknen.	A. M. Berggrens enka.	1868 ⁸ / ₈	—	90	1,500	Socknens kommunalnämnd.
Beklädnadsfond.	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Vika socknemän.	1852	28	57	950	D:o.
Anderssonska fonden.	Till premier åt fattiga skolbarn.	L. P. Andersson, komminister.	1875 ²² / ₄	17	30	500	D:o.
Lorichska fonden.	Belöning för trogen och långvarig tjänst samt för öm föräldravård.	Sammanskott inom kommu- nen.	1862 ¹² / ₄	—	—	149:19	D:o.
Elzvikska fonden.	För slöjdundervisning inom socknen.	Karin Elzvik, mamsell.	1883 ⁵ / ₉	—	—	3,000	D:o.
Elzvikska fonden.	Till beklädnad åt fattiga skolbarn.	Densamma.	"	—	—	1,000	D:o.

Torsångs socken.

Lorichska fonden.	Belöning åt troget tjänstefolk äfvensom för trogen och öm föräldravård.	Torsångs socknemän.	1865 ¹³ / ₉	—	—	200:96	Kommunalnämndens ord- förande.
-------------------	--	---------------------	-----------------------------------	---	---	--------	-----------------------------------

Kopparbergs socken.

Lorichska fonden.	Belöning för långvarig och trogen tjänst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	1	25	1,051:16	Socknens kommunalnämnd.
Korsnäs sjukhjelpskassa.	Understöd vid sjukdomar och begrafningar åt Korsnäs sågverksarbetare.	Korsnäs sågverk.	1872 ³¹ / ₅	40	352:25	4,204:11	En styrelse, vald af arbetarne.
Rosbergska fonden.	Understöd till trenne fattige vid julhelgen.	C. G. Rosberg, komminister.	1875 ³⁰ / ₁	3	54	1,010:67	Socknens kommunalnämnd.

Gustafs socken.

Lorichska fonden.	Belöning åt allmogens söner och döttrar för nyktert och sedesamt uppförande, för öm och trogen föräldravård samt långvarig och trogen tjänst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	1853	—	—	539:76	D:o.
Silfverstråleska stiftelsen.	Understöd åt fattig hustru eller enka inom församlingen.	Carl Silfverstråle, major.	1784 ³ / ₆	1	4:50	75	D:o.

Aspeboda socken.

Lorichska fonden.	Åt allmogens söner och döttrar, som utmärka sig för nyktert och sedesamt förhållande samt åt tjänare för långvarig och trogen tjänst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	1859 ²⁴ / ₁₀	1	6	100	Kommunalnämnden.
Melkerssonska donationsfon- den.	Till premier åt folkskolebarn.	C. J. Melkersson, bruks- patron.	1874 ²⁶ / ₆	25	60	1,000	Församlingens skolråd.
Erik Hanssons donation.	Till folkskolan »till nödiga årliga utgifters bestridande».	Erik Hansson, hemmans- ägare.	1862 ⁷ / ₂	—	—	200	Skolstyrelsen.
Kastmans donation.	D:o	C. G. Kastman, förste landt- mätare.	1863	—	—	100	D:o.

K. M:s Befüllningsfondens femårsberättelser 1881—1885. Kopparbergs län.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
<i>Silfbergs socken.</i>								
Carl den 14:s donation. Silfverstråleska stiftelsen.	Understöd åt fattiga sockenbarn. Understöd till någon fattig hustru eller enka inom församlingen.	Konung Carl XIV Johan. Carl Silfverstråle, major.	1837 1784 ³ ₆	— —	— —	299 ³⁶ 89 ⁰⁵	Sockenens kommunalnämnd. Församlingens kyrkoherde.	
Lorichska stiftelsen.	Belöning till tjenare för långvarig och trogen tjenst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	1853	—	—	161 ⁴¹	Sockenens kommunalnämnd.	
<i>Stora Tuna socken.</i>								
Konung Carl Johans donation. Lorichska fonden.	Skodon till de fattiga. Belöningar för öm föräldravård och till tjenstefolk för långvarig och trogen tjenst.	Konung Carl XIV Johan. P. D. Lorichs, landshöfding.	1837 1853	20 3	60 50	1,000 1,808 ⁷¹	Sockenens fattigvårdsstyrelse. Socknens kommunalnämnd.	
Wallinska fonden.	Underhåll till stiftarens fattiga släktingar och efter deras död till andra fattiga inom socknen.	J. O. Wallin, erkebiskop.	—	—	37 ⁵⁰	750	D:o.	
Småbäckarnes fond. Pastor C. Fr. Petterssons donation till småskolelärare.	Anskaffande af skodon åt lärjungar i kyrkskolan. Bispringande af sjukliga eller ålderstigna småskolelärare.	C. F. Pettersson, kyrkoherde. Densamme.	1870 ^{10/12} "	5 1	15 30	265 636	Församlingens skolråd. D:o.	
Arbetareföreningen vid Domnarfvets jernverk. Domnarfvets sågverksarbetares sjuk- och begravningshjelpskassa.	Att lemna sjuk- och begravningshjelp. D:o d:o.	Stora Kopparbergs Bergslag. D:o.	— —	80 35	1,703 670	5,601 ²⁷ 6,182 ⁸⁵	En styrelse af 11 personer. En styrelse af 7 personer.	9) 10)
<i>Stora Skedvi socken.</i>								
Ekmanska donationen.	Till de fattiga i socknen.	P. E. Ekman, assessor och arfvingar.	1797 ^{16/11}	—	36	600	Sockenens fattigvårdsstyrelse.	
Skogbergs donation. Göranssonska donationen. von Knorringska donationen.	D:o d:o. D:o d:o. Till två de tortigtaste soldatenkor i socknen.	Stina Skogberg, piga. Göransson. Carl von Knorring, öfverste och arfvingar.	1862 — 1815 ¹⁸ ₈	— — —	30 6 15	500 100 250	D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o.	
Lindgrenska donationen. Sernanderska donationen.	Till de fattiga i socknen. Till någon af de mest behöfvande enkor.	E. Lindgren, direktör. Elisabeth Sernander, doktorinna.	1796 ^{18/4} 1776 ²² ₁	— —	18 2 ²⁵	300 37 ⁵⁰	D:o d:o. D:o d:o.	
Pigtestamente. Wigelinska donationen. Jernströms donation. Herdmanska donationen.	Till de fattiga i socknen. Till de mest behöfvande fattiga. Till de fattiga i socknen. D:o d:o.	Margreta Andersdotter, piga. Maria Wigelin, jungfru. Jernström, mamsell. Herdman, kontraktspost.	1753 1739 ^{2/4} 1862 —	— — — —	2 ²⁵ 3 57 1 ⁵⁰	37 ⁵⁰ 50 950 25	D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o.	
Stora Skedvi barnhems fond. Parkska donationen. Mamsell Fredr. Andrés fond. O. Forslinds donation. P. Forslinds donation. Erikssonska donationen.	Inrättande af ett barnhem i Stora Skedvi. Till premier åt flitiga skolbarn. Flickskola i Stora Skedvi. Att understödja skolväsendet. D:o d:o. Att understödja skolan i Arkhyttan, St. Skedvi socken.	Stora Skedvi församling. Lars Theodor Park, handl. Fredrika André, sångerska. O. Forslind, landskamrerare. Per Forslind, brukspatron. Johan Eriksson, hemmansägare.	1877 ¹⁴ ₁₀ 1855 ¹⁹ ₁ 1868 1832 ²⁶ ₂ 1828 ^{2/10} 1808 ^{4/6}	— — — — — —	— 63 ¹⁵ — 45 180 9 ⁴⁷	556 ²⁸ 1,000 675 ⁴⁴ 750 3,000 166 ⁶⁷	Skolrådet och kyrkorådet. Skolrådet. D:o. D:o. D:o. D:o.	
Myrmarkska donationen. Östermanska donationen. Nymanska donationen.	Understöd åt skolväsendet. Böcker till nattvårdsbarn. Skolväsendets understöd.	P. Myrmark, löjtnant. Johan Österman, skolmästare. Hans Nyman, borgare i Stockholm, och hans hustru Helena Grono.	1838 1793 ²³ ₂ 1742 ² ₁	— — —	6 6 10 ⁰²	100 100 167 ⁰⁶	D:o. Kyrkorådet. Skolrådet.	
<i>Hedemora socken.</i>								
Skröderska fonden. J. F. Humbles skolfond.	Räntans utdelning till socknens fattiga vid jul. Understöd åt flitiga skolbarn vid Norns bruk.	C. G. Skróder, handlande. J. F. Humble, kapellpredikant.	1862 1881	24 —	25 årsräntan	500 125	Fattigvårdsstyrelsen. I likhet med Norns bruksskolas medel.	
Lorichska fonden.	Belöningar till allmogens söner och döttrar samt tjenstefolk för välförhållande.	Insamling inom socknen.	1859	4	37 ⁵⁰	750	Kommunalnämnden.	
<i>Husby socken.</i>								
Norström-Lagergrenska fonden. Rosenborgska fonden.	Till folkupplysningens främjande. Underhåll af Rosenborgska grafven samt resten af räntan till folkskolans bästa.	I. Norström, kyrkoherde, och F. Lagergren, bruksegare. Harald Fr. Lagergren, bruksegare, enl. uppdrag.	1855 ²⁴ ₃ 1860 ^{20/4}	— —	— 19 ⁹⁰	770 ⁹² 1,544 ⁸⁷	Skolrådet. D:o.	

Carl von Stockenströms fond. Dandanellska fonden.	Folkupplysningens befrämjande. Understöd åt fattiga skolbarn.	Husby sockens sparbank. Lars Dandanell, masmästare- älderman, enkan Katrina Hammarström.	1869 ²⁹ / ₃ 1801 ²⁹ / ₁₂	— 8	150 15	3,257 ⁵⁵ 411 ³⁶	Skolrådet. D:o.	
Mannerheimiska fonden.	Understöd åt fattiga soldatenkor och barn.	G. H. Mannerheim, öfverste och E. G. Bergius, auditor.	1769 ¹ / ₂ 1784 ³⁰ / ₄	—	—	223 ²¹	Kommunalnämnden.	
Stjernerunds bruksarbetares sjuk- och begravningskassa.	Att vid sjukdom och dödsfall bereda lindring och hjälp.	Stjernerunds arbetare.	1872 ² / ₆	48	624 ⁸⁰	1,822 ²⁶	Utsedd styrelse.	11)
Klosters bruksarbetares sjuk- och begravningskassa.	D:o d:o.	Klosters bruksegare och ar- betare.	1865 ¹ / ₅	33	324 ²⁵	3,479 ⁸⁸	D:o d:o.	12)
Långshytte och Hinshytte bruksarbetares sjuk- och be- gravningskassa.	D:o d:o.	Långshytte och Hinshytte arbetare.	1868 ¹ / ₁	32	346 ⁹⁹	2,405 ¹³	D:o d:o.	13)
Husby sjukhjulsförening.	D:o d:o.	Husby arbetare och hem- mansegare.	1885 ¹ / ₄	3	27 ⁹⁸	155 ⁵²	D:o d:o.	14)
Rellingsbergs grufarbetares sjuk- och begravningskassa.	Att lemna hjälp vid påkommen kroppsskada eller sjukdom.	Th. Svedberg, bruksförval- tare.	1861 ¹ / ₁₁	8	410 ⁴⁵	6,028 ⁰⁸	Grufegarne.	15)
And. Samuelssons och hustru fond.	Understöd till fattighjon inom socknen, enligt förslag af fattigvårdsstyrelsen.	And. Samuelsson, härads- domare och hans hustru.	1885 ¹² / ₇	—	—	1,023 ³³	Fattigvårdsstyrelsen.	
Bengts Gust. Janssons fond.	D:o d:o.	Bengts Gust. Jansson i Långs- hyttan, bergsman.	1884 ²⁴ / ₂	9	45	1,084	D:o.	
Lorichska fonden. Back-fars minne.	Belöning åt tjenare för långvarig och trogen tjänst. Postsparkasemärkens utdelande till flitiga och behöf- vande skolbarn inom Myckelby skolrote.	P. D. Lorichs, landshöfding. Fr. Lagergren, bruksegare.	— 1884 ¹⁶ / ₁₁	— 10	— 5	1,052 ⁸⁰ 126 ²⁹	Kommunalnämnden. Skolrådet.	
<i>Garpenbergs socken.</i>								
Garpenbergs grufarbetares be- sparingskassa.	Understöd till orkeslösa arbetare och fattiga enkör vid Garpenbergs grufvor.	Grufarbetare på föranle- dande af bruks- och gruf- egarne.	—	4	60 ³⁰	3,351 ⁰¹	Fonden af Hedemora och Garpenbergs socknars spar- bank. Räktau af Garpen- bergs grufvekontor.	
E. Berglunds fond för fattiga skolbarn i Garpenbergs soc- ken.	Understöd åt fattiga skolbarn.	C. E. Berglund, gästgifvare, m. fl.	1874 ⁵ / ₇	—	—	1,065 ¹⁰	Skolrådet genom dess ord- förande.	
Garpenbergs grufarbetares sjuk- och begravningshjulsförening.	Att vid sjukdom och dödsfall bereda lindring och hjälp.	Garpenbergs grufarbetare.	1876 i juli	20	159 ³⁷	606 ³²	Gruffogden och 4 delegare.	16)
Dormsjö arbetares sjuk- och begravningskassa.	Att lemna sjukhjälp med 80 öre pr dag och 25 kr. i begravningshjälp.	Sammanskott af arbetarne.	1869 ¹ / ₁₁	13	277	1,255	Ingeniören Otto Lindstedt och tvenne arbetare.	17)
Aloysia-fonden och Garpenbergs bruksarbetares besparings- kassa.	Att understödja behöfvande arbetare vid Garpenbergs bruk.	Syslomännen i Högbo stål- och jerutillverkningsaktie- bolags konkursmassa.	omkring 1867	3	43 ⁵⁰	1,939 ⁸⁰	Förvaltaren vid Garpenbergs bruk.	18)
Garpenbergs bruksarbetares sjukhjulsförening.	Att till delegrare lemna sjuk- och begravningshjälp.	På initiativ af bruksegaren H. A. Cornelius genom insättningar af bruksar- betarne.	omkring 1867	31	339	1,078 ⁴³	Densamme.	19)
<i>By socken.</i>								
Horndals sjuk- och begravnings- kassa.	Att bereda sjuk- och begravningshjälp.	Horndals bruksarbetare.	1879 ²⁵ / ₈	36	488	1,158 ⁵⁷	Årligen vald styrelse af fyra personer.	20)
Hedenstjernska skolfonden.	Till inköp af behöfliga skolmaterialier m. m.	Hedenstjerna, brukspatron.	—	—	—	69 ¹⁴	Horndals jernverksaktiebo- lag.	
By allmänna sjuk- och begraf- ningskassa.	Att bereda hjälp vid sjukdoms- och dödsfall.	A. F. Söderström, smed.	1880 ¹ / ₁	1	7	244 ⁴⁷	Styrelse af fyra personer.	21)
Westholmska fonden.	Understöd åt fattiga skolbarn och två behöfvande enkör inom socknen.	Prosten J. D. Westholms arvingar.	1882 ³⁰ / ₄	6	100	2,000	Kyrko- och skolrådet.	
Lars Erssons fond. December-fonden.	Utdelning af räntan till fattiga inom socknen hvarje jul. Till kläder åt fattiga och flitiga skolbarn.	F. Bergendal, brukspatron. J. E. Johansson, organist. J. D. Westholm, prost, och G. Leufvin, handlaude m. fl.	1872 ¹¹ / ₁ 1866 ⁴ / ₁	20 —	40 —	800 405 ²⁸	Kyrkovärden Erik Jansson. Skolrådet.	
<i>Folkärna socken.</i>								
Eric Mattssonska fonden.	Inköp af kläder åt snälla och välartade skolbarn hvarje jul.	Eric Mattsson, f. d. hem- mansegare.	1879 ²⁴ / ₁₂	1	15	500	Kommunalordföranden.	
Lundénska fonden.	Till böcker åt fattiga skolbarn, åt nattvardsbarn, åt fat- tiga äldre personer och till bidrag åt fattiga sjuka för helsans sökande.	Joh. Lundén, magister, och hans moder Katarina Eriks- dotter.	1784 ⁷ / ₁₀	58	39 ⁴⁰	791 ⁵⁸	Kyrkorådet.	
Matts Larssonska fonden.	Understöd åt en obotligt sjuk.	Anders Jansson och Anna Jansdotter, bondfolk.	1859 ¹⁷ / ₄	1	12	200	Pastor och kyrkoråd.	
Nereliska fonden. Christierninska fonden.	Premier åt flitiga, fattiga skolbarn. Bidrag till kosthjälp åt fattiga skolbarn.	Johanna Redin, jungfru. Gustaf Christiernin, prost.	1869 ²¹ / ₉ 1795 ²³ / ₆	11 —	90 30	1,254 ¹⁴ 507 ⁷²	Skolrådet. Kyrkorådet.	22)
Eurénska fonden.	Till underhåll åt en af tvenne fattige sjuke samt af stiftarnes grafvar.	Axel Eurén, prost, och Sofie Eurén.	1872 ²¹ / ₅ 1876 ¹⁸ / ₁₀	2	45	750	Pastor med kyrkorådet.	

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				Till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
<i>Avesta kommun.</i>								
Avesta sågverksarbetares sjuk- och begravningskassa.	Hjelp vid sjukdom och dödsfall.	Sågverksarbetare.	1883 $\frac{6}{6}$	32	697.69	619.67	Sågverkets inspektor.	23)
Avesta bruksarbetares sjukhjälpkassa.	Understöd vid inträffande sjukdoms- och dödsfall.	Avesta bruk.	1875 $\frac{10}{3}$	84	1,514.99	5,995.99	En direktion.	24)
Sällskapet Hvarandras Hjelp.	Hjelp vid inträffande sjukdoms- och dödsfall.	P. E. Ågren, soldat.	1879 $\frac{9}{4}$	3	57	128.62	Stiftaren.	
<i>Sätters socken.</i>								
Lorichska stiftelsefonden.	Belöning till allmogens söner och döttrar för redbart uppförande.	P. D. Lorichs, landshöfding.	1854 $\frac{1}{1}$	1	3.30	55	Socknens fattigvårdsstyrelse.	
<i>Åls socken.</i>								
Westborgska skolfonden.	För fattiga barns understöd i Åls församling till undervisning i kristendomskunskapen.	Anders Westborg i Malma, kyrkoherde och hans hustru Anna Katrina Holmström.	1788 $\frac{21}{2}$ 1794 $\frac{21}{10}$	354	1,048.62	12,580.93 samt en fjerdepart i Kopparbergs Bergslag.	Församlingens pastor.	
Lorichska stiftelsen.	Belöning åt troget, nyktert och i allo hederligt tjenstefolk.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	—	—	161.22	Kommunalnämnden.	
<i>Leksands socken.</i>								
Nödhjälpkassan.	Att under nödår skaffa arbete och födoämnen åt nödlidande, som ej äro fattighjon.	Kommunalnämnden, på hvars uppmaning insamlingskett.	1868	—	—	1,820.48	Kommunalnämnden.	25)
Hvasserska donationsfonden.	Att, när fonden stigit till betydligare belopp, räntan deraf skall användas till brödföda åt fattiga skolbarn under skolgången.	G. Hvasser, pastor i Leksand.	1857 $\frac{6}{12}$	—	—	1,411.22	Pastor, kyrkovårdarne och ordföranden i kommunalnämnden.	
Charlotta Rundqvists donation.	Understöd åt två eller tre personer vid jultiden.	Charlotta Rundqvist, mamsell.	1873 $\frac{19}{10}$	2	14	200	Kommunalnämnden.	
Gåfvofonden G. B. Ros minne.	Understöd åt dels fattiga skol- eller nattvardsbarn, dels gamla orkeslösa personer, hvilka ej åtnjuta fullständig fattigvård.	Charlotta Ros, enkefru.	1884 $\frac{29}{12}$	26	258	8,000	D:o.	
Jons Margreta Ersdotters donation.	Understöd åt gamla personer i små omständigheter, som gjort sig kända för arbetsamhet och redbarhet.	Jons Margreta Ersdotter, enka.	1883 $\frac{5}{12}$	12	180	3,000	D:o.	
<i>Siljansnäs socken.</i>								
Siljansnäs kyrkobyggnads-komiterades fond.	Räntan utdelas årligen vid jultiden i goda matvaror till en fattig familj.	Siljansnäs kyrkobyggnads-komité.	—	—	—	200	Kyrkoherden och kyrkovårdar i Siljansnäs.	
<i>Bjursås socken.</i>								
Sågmyre nickelverks sjuk- och pensionskassa.	Hjelp vid sjukdomsfall samt pension åt orkeslösa medlemmar, som tillhört kassan i minst tio år.	Rudolf Flechner, ingenjör.	1875 $\frac{29}{5}$	7	66.57	2,050.24	Vald styrelse.	26)
<i>Rättviks socken.</i>								
Komministern J. Bärsells donation.	Byskollärares aflöning.	J. Bärsell, komminister.	—	—	—	450	Skolrådet i Rättvik.	
Brukspatronen P. Forslinds donation.	D:o d:o.	P. Forslind, brukspatron.	—	—	—	3,000	D:o d:o.	
Majoren Herzenhjelm donation.	Till tre soldatenkor.	Herzenhjelm, major.	—	—	—	75	Fattigvårdsstyrelsen i Rättvik.	27)
O. Senells donation.	Fattigunderstöd.	O. Senell, prost.	—	12	1 fjerd. korn.	12 t:r korn.	—	
Enkefru Svenssons donation.	Till orkeslösa fattiga.	Svensson, fru.	—	—	—	—	—	
<i>Boda socken.</i>								
Senellska donationen.	Att årligen utdela åtta kanor korn åt hvarje af sex fattiga enkor.	Senell, prost och kyrkoherde i Rättvik.	1838	6	9	6 t:r korn.	Kommunalnämnden.	
<i>Ore socken.</i>								
Furudals sjuk- och begravningshjälpfond.	Att lemna sjuk- och begravningshjälp.	S. J. Johansson i Ljusne, inspektor.	1882 $\frac{1}{11}$	5	109	228.25	Gjutaren Olof Lexén i Furudal.	28)

<i>Gagnefs socken.</i>							
Godenska stiftelsen.	Understöd åt Gagnefs och Mockfjerds församlingars fattiga.	A. F. Godenius, grosshandlare i Stockholm.	1831 ²⁵ / ₅	20	112 ²⁰	2,170	Pastor och kyrkovårdarne.
Brovalliska stiftelsen.	Understöd åt Gagnefs församlings fattiga.	Catharina Brovallius, fru.	1836 ¹⁹ / ₅	6	22 ⁵⁰	500	D:o d:o.
Lorichska stiftelsen.	Till tjenare för långvarig och trogen tjenst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	—	—	53	Kommunalnämnden.
<i>Mockfjerds kapellförsamling.</i>							
Theander-Ernholmska donationen.	Räntan utdelas till 20 eller 30 af de fattigaste i kapellet.	Kaptenskan E. K. Theander och hennes moder Margareta Ernholm.	1788 ¹ / ₂	21	60	1,000	Kyrkostyrelsen i Mockfjerd.
Blumenbergska donationsfonden.	Inrättande af en småskola inom kapellet.	R. Blumenberg, komminister i Gagnef.	1790 ³ / ₄	—	—	58 ³⁸	Kapellpredikanten.
<i>Mora socken.</i>							
Svedeliska donationsfonden.	Till folkskoleundervisningens befrämjande.	P. G. Svedelius, teol. d:r, pastor i Mora, och hans fru Amelie Zettersten.	1847 ¹⁶ / ₅	—	75	1,250	Skolrådet.
Sven Erssons donationsfond.	D:o d:o.	Sven Ersson, f. d. riksdagsman, och hans hustru Anna Halfvarsdotter.	1879 ³¹ / ₁₀	—	60	1,000	D:o.
Barnhemmet i Mora.	Uppfostran af fattiga barn.	—	—	6 å 10	1,420	—	29)
<i>Solleröns socken.</i>							
Hittegodsfonden.	Understöd åt fattiga barn.	G. Broberg, inspektor.	1874 ⁸ / ₁₀	5	20	400	Församlingens pastor.
Enkefru Hedvig Godenii fond.	Till de fattiga i Sollerön.	Prosten I. E. Godenii fru.	1877 ¹⁹ / ₄	15	67 ⁵⁰	1,594 ⁰⁷	Kommunalnämnden.
Enkedonationen.	Understöd åt fattiga enkör.	C. B. Godée, kontraktsprost.	1865 ¹⁷ / ₀	3	12	200	Församlingens pastor.
<i>Venjans socken.</i>							
Lorichska stiftelsen.	Belöning åt allmogens söner och döttrar för nyktert och sedesamt förhållande samt åt tjenstefolk för långvarig och trogen tjenst.	P. D. Lorichs, landshöfding.	1857 ¹⁷ / ₉	—	—	347 ⁹⁷	Kommunalnämnden. 30)
<i>Elfdalens socken.</i>							
Konung Carl XIV Johans donation.	Att räntan, 5 %, årligen den 23 december skall utdelas till de mest behöfvande i församlingen.	Konung Carl XIV Johan.	1830 ²² / ₂	69	112 ⁵⁰	2,250	Socknens kommunalnämnd.
<i>Vester-Bergslags fögderi.</i>							
Vesterbergslagens sjuk- och begravningskassa.	Hjelp vid sjukdoms- och dödsfall.	—	—	151	2,187	2,109 ⁶²	En styrelse af minst elfva personer. 31)
<i>Grangärde socken.</i>							
Hyttriset.	Fattigvården.	L. M. Nyberg, rådman.	1769 ¹¹ / ₃	—	—	6,600	Kommunalstyrelsen.
Sörvik.	D:o.	E. Björkner, brukspatron.	1842 ⁵ / ₃	—	200	3,800	D:o.
Öhmanska donationen.	D:o.	Obe Kant.	—	—	55 ⁰¹	916 ⁹¹	D:o.
Lorichska fonden.	—	Lorichs, landshöfding.	—	—	—	304 ⁹⁴	D:o.
Grängesbergs arbetares sjukhjelps- och begravningskassa.	Hjelp vid sjukdoms- och dödsfall.	Grufveförvaltaren och arbetare.	1875 ¹⁴ / ₄	79	1,515	2,527 ⁵³	Gustaf Nauckhoff, fil. d:r, grufveingeniör. 32)
Sjuk- och begravningshjelpskassa vid Nyhammars bruk.	Understöd vid sjukdoms- och dödsfall.	Nyhammars bruksegare.	1882 ⁵ / ₈	25	356	3,244 ²¹	En årligen vald styrelse. 33)
<i>Ludvika socken.</i>							
Carl Nederbergs donationsfond.	Räntans utdelning till julgäfvä åt inom socknen boende åldrig och behöfvande af den tjenande klassen.	Carl Nederberg, kammartjenare.	1853 ²⁸ / ₈	1	3 ⁷⁵	75	Socknens kommunalnämnd.
Mamsell Ugglas donationsfond.	Räntans utdelning vid jultiden mellan sex de fattigaste och äldsta enkör eller andra ogifta qvinnor inom Ludvika församling.	Sara Magdalena Ugglä, mamsell.	1861 ¹ / ₂	2	5	100	D:o d:o.
<i>Norrbärke socken.</i>							
Hagstedtska inrättningen.	Till fattiga barns underhåll.	P. Hagstedt, handlande.	1838 ³ / ₁	56	3,813 ⁷⁵	86,543 ⁶⁵	En direktion och dess ombudsman med församlingens pastor såsom ordförande.
Larssonska donationsfonden.	Skolväsendets befrämjande.	Per Larsson, bruksegare.	1846 ¹ / ₁₂	—	67 ⁵⁰	1,500	Kyrkostämman och skolrådet.
Rohsahmska donationsfonden.	Att till åtta af socknens fattige, företrädesvis enkör efter tysk-smeder, utdela årliga räntan.	Abram Rohsahm, bruksegare.	1742 ¹⁵ / ₁₂	8	33 ²⁸	504	Kyrkostämman och pastor.
						rd: banko sp.	

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1. Stiftelsens namn.	2. Stiftelsens ändamål.	3. Stiftarens namn och yrke.	4. Stiftelsens år och dag.	5. Utdelning år 1885		6. af nedanstående hela belopp. Kronor.	7. Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	8. Stiftelsen förvaltas af:	9. Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.				
Lorichska fonden.	Belöning för långvarig och trogen tjenst.	Insamling af frivilliga bidrag.	—	—	30	750	Norrbärke sockens kommunalnämnd.		
Smedjebackens valsverksarbetarens sjukhjelpskassa.	Lindring och hjälp vid sjukdoms- och dödsfall.	N. G. Héro, bruksdisponent.	1864 ⁴ / ₄	33	615 ²⁵	3,413 ⁷⁷	Förvaltaren vid Smedjebackens valsverk samt två ord. ledamöter, som arbetarne bland sig utvälja för ett år.	34)	
<i>Söderbärke socken.</i>									
Dahlska fonden.	Till understöd åt fattiga skolbarn.	L. F. Dahlson, brukspatron.	1805 ¹¹ / ₃	—	—	63 Sk 4 tack-jern årligen.	Pastorsembetet i Söderbärke.		
Robsahmska testamentsfonden.	Till fattiga smeder och deras enkor under Larsbo och Malingsbo bruk.	Abr. Robsahm, »	1732 ¹⁵ / ₁₂	8	34 ⁰²	504 rdr specie.	Församlingens pastor.		
Wiksellka testamentsfonden.	Beklädnad och böcker åt fattiga skolbarn i Viks by.	Isak Wiksell, handlande.	1848 ⁵ / ₄	4	87 ³²	2,000 ⁰⁸	Densamme.		
<i>Malingsbo socken.</i>									
Olof Perssons donation.	Hälften af räntan till aflöning åt skolläraren m. m. samt hälften till bespisning af fattiga skolbarn.	Olof Persson, kolare.	1841 ¹ / ₁₁	11	45	1,000	Kommunalnämnden.		
Heijkensköldska fonden.	Till understöd åt någon fattig eller ofärdig i Malingsbo.	G. Heijkensköld, enkefru.	1875 ⁴ / ₃	1	60	1,000	Ordföranden i kyrko- och kommunalstämmorna.		
Olof Perssons donation.	Räntan användes till lön åt kyrkoherden.	Olof Persson, kolare.	1841 ¹ / ₁₁	1	15 ⁷⁵	350	Kommunalnämnden.		
Kyrkokassan.	Räntan användes till julljus i Malingsbo kyrka.	S. L. Ehrenheim, fru.	1803 ¹ / ₁₀	—	10	166 ⁶⁶	Kyrkoherden i Malingsbo.		
Fattigkassan.	Räntan användes till lättande af fattigvårdstungan.	—	—	—	151 ⁸⁰	2,530	Kommunalnämnden.		
Heijkensköldska fonden.	Räntan användes till Heijkensköldska gravens underhåll eller lägges till kapitalet, till dess detsamma uppgår till 10,000 kronor, då räntan användes till välgörande ändamål och gravens underhåll.	G. Heijkensköld, fru.	1875 ⁴ / ₃	—	—	1,613 ⁵³	Kyrkoherden och kommunalnämndens ordförande.		
»Hedbymedlen».	Räntan användes till lön åt kyrkoherden.	S. R. Tersmeden, fru.	—	1	61 ⁵⁰	1,125	Kommunalnämnden.		
Ehrenheimska fonden.	D:o d:o.	Petter Snack, landshöfding, och C. G. von Ehrenheim.	1712 och 1745	1	83 ³³	2,083 ³³	D:o.		
<i>Floda socken.</i>									
Lorichska fonden.	Understöd åt gamla behöfvande tjenstehjon.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	—	—	272 ¹⁸	Kommunalnämnden.		
<i>Nås socken.</i>									
Lorichska fonden.	Till belöning åt troget tjenstefolk.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	—	—	185 ⁶⁷	Kommunalnämnden.		
<i>Säfsnäs socken.</i>									
Lorichska fonden.	Till troget tjenstefolk.	P. D. Lorichs, landshöfding.	—	2	30	600	Kommunalnämnden.		
Arvid Romans fond.	Till fattige behöfvande.	Arvid Roman.	—	10	30	500	D:o.		
Fru Sundins fond.	D:o d:o.	Fru Sundin.	—	8	30	500	D:o.		
Fruarna Loos och Pålhammars testamentsfond.	Till understöd åt fattige.	Fruarna Loos och Pålhammar.	—	6	18 ⁶⁷	311 ¹¹	D:o.		
<i>Lima socken.</i>									
Vestlingska donationsfonden.	Fattiga barns underhåll under deras skolgång.	C. A. Vestling, skogsintendent.	1851 ¹⁵ / ₁₂	68	195 ⁸²	1,875	Skolrådet.		
<i>Transtrands socken.</i>									
Vestlingska donationsfonden.	Till fattiga barns underhåll under deras skolgång.	C. A. Vestling, skogsintendent.	1851 ¹⁵ / ₁₂	—	—	1,125	Skolrådet och kommunalnämndens ordförande.		
Lifräntefonden.	Till insättning i lifränteanstalten i Stockholm för fattiga och flitiga skolbarn.	Chr. M. Glantzberg, kyrkoherde.	1873 ³¹ / ₁₂	9	22 ⁵⁰	500	Pastor och skolrådet.		
Summa				—	1,922	26,276 ²⁹	308,236 ⁵⁰		

C. I Falu stad.

Borgmästaren Sundells donation.	Räntan skall årligen användas till anskaffande af beklädnad åt fattiga folkskolebarn vid jultiden.	E. M. Sundell, borgmästare.	1885 ²⁷ / ₁	2	36'89	1,000	Fattigvårdsstyrelsen.
Gustaf och Maria Falhems gåfva till de fattiga i Falu stad.	Af årliga räntan å donerade kapitalet, 10,000 kronor, utdelas årligen 100 kronor till de fattige, men återstående räntan lägges till kapitalet, till dess det uppgått till 20,000 kr., då hela räntan utdelas.	G. Falhem, brukspatron, och hans hustru.	1881 ³ / ₁₂	7	100	11,697	D:o.
Mamsell Augusta Lagerstedts testamente.	För Falu stads nytta.	Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1882 ²⁰ / ₂	—	—	20,712	Falu stads drätselkammare. ³⁵⁾
C. E. Ericssons och Vilhelmina Ericssons donation till ett enkhus i Falun.	Åstadkommande af ett enkhus i Falun.	C. E. Ericsson, jernhandlande, och hans hustru.	1885 ³⁶ / ₁₁	—	—	20,202'50	Fattigvårdsstyrelsen i Falun.
Dahlströmska donationsfonden.	En stipendiifond, hvars årliga ränta delas i två stipendier till lärjungar vid läroverket.	E. G. Dahlström, med. d.r., läkare i Göteborg.	1881 ¹⁸ / ₆	2	500	10,000	Falu högre allmänna läroverks styrelse.
Fahlanderska tomten.	Lekplan för högre allmänna läroverkets ungdom.	Vänner till Falu läroverks ungdom.	1881 ¹⁷ / ₆	—	—	lekplatsen kostar 4,000 kronor.	D:o d:o.
Källströmska donationen.	En stipendiifond, hvars ränta delas i två stipendier, ett höstterminen och ett vårterminen.	A. V. Källström, C. J. Källström, f. d. läroverksadjunkter.	1885 ²⁹ / ₄	2	138	3,000	D:o d:o.
Läroverkets för flickor i Falun premiefond.	Bokpremier åt eleverna vid läsårets slut.	Vänner till läroverket genom dess inspektor, landshöfdingen C. Treffenberg.	1882 ¹⁵ / ₉	flere elever.	50	1,100	Läroverkets styrelse.
Särskild stipendiifond till elementarläroverket för flickor i Falun.	Stipendium åt eleverna.	C. Treffenberg, landshöfding.	1885 ² / ₆	—	—	102	D:o.
Fonden för Sofiahemmet.	Att bereda bostad med vedbrand åt äldrestigna, behövande enkor eller döttrar till borgare i Falun.	Augusta Lagerstedt, handelsidkarska.	1882 ²⁰ / ₂	—	—	5,782'80	En styrelse, bestående af tre personer. ³⁶⁾
Hedenbergska donationsfonden.	Räntan fördelas årligen vid jultiden lika emellan 5 bland stadens fattiga fruntimmer af bättre stånd.	Amalia Hedenberg.	1876 ²⁶ / ₇	5	180	3,000	Fattigvårdsstyrelsen i Falun.
Byggmästaren Erik Nordgrens understödsfond.	Räntan skall årligen utdelas åt 6 fattiga eller orkeslösa i Falun bosatta fruntimmer.	Fru Elisabeth Nordgren.	1877 ⁸ / ₁	6	180	3,000	D:o d:o.
Per Forslinds barnuppfostringsfond.	Årliga räntan till fattiga barns i staden uppfostran.	Per Forslind, brukspatron.	1828 ² / ₁₀	13	809	15,000	Landshöfdingen i länet och pastor i församlingen.
Komminister C. G. Rosbergs donation.	Årliga räntan till premier åt folkskolebarn i Falu stads folkskola.	C. G. Rosberg, komminister.	1873 ⁴ / ₂ o. 1875 ³⁰ / ₁ 1750 ⁶ / ₉	8	100	2,000	Skolrådet i Falun.
Prosten Simon Nauclers donerade medel.	Årliga räntan till bekostnad af kläder åt fattiga folkskolebarn i Falun.	Simon Naucler, prost.	1871 ¹³ / ₁₂	20	100	2,000	D:o d:o.
Lindh-Ehrnströmskapremierna.	Årliga räntan till premier åt barnen i Falu stads folkskola.	D. G. Lindh, bergsrådman, och hans fru.	1860 ²⁷ / ₁	—	—	1,000	D:o d:o.
Badaremästaren Petter Ericssons donation.	Räntan skall, då kapitalet uppgått till 1,000 kr., användas till beklädnad åt medellösa barn i Falu stads folkskola.	Petter Ericsson, badaremästare.	1827 ²⁵ / ₄	—	50	1,000	Fattigvårdsstyrelsen i Falun.
Aff. assessorn P. Brunnumarks donation.	Årliga räntan utdelas till premier åt barnen i Falu stads folkskola.	P. Brunnumark, assessor.	1779 ⁷ / ₃	1	59'19	1,183'75	D:o d:o.
Aff. magister A. Elsbergs donation.	Årliga räntan tillfaller fattiga nödlidande, helst fader- och moderlösa barn.	A. Elsberg, magister.	1832 ⁸ / ₁₀ 1870 ⁹ / ₃ 1840 ³ / ₅	2 11 1	173'26 250 50	3,465'30 5,000 1,000	D:o d:o. D:o d:o. D:o d:o.
Aff. doktor Berggrens donation.	Årliga räntan användes till fattiga barns uppfostran.	Berggren, doktor.	1866 ¹⁴ / ₇	2	12	200	D:o d:o.
Fru Karin Örn's donation.	Årliga räntan utdelas åt puvres honteux.	Karin Örn, enkefru i Gefle.	1865 ¹⁹ / ₁₂	6	100	2,000	D:o d:o.
Fru Fredricens donation.	Årliga räntan utdelas åt en pensionär; efter dennes död tillfaller kapitalet fattigvården.	Fredricens, fru.	1867 ²⁷ / ₆	3	50	1,000	D:o d:o.
Jungfru Brita Wikbergs donation.	Årliga räntan utdelas åt fattiga barn till julen.	Brita Wikberg, jungfru.	1867 ²⁹ / ₅	5	55	1,100	D:o d:o.
Mamsell Carolina Lindhs donation.	Årliga räntan utdelas åt 6 i Falun boende puvres honteux, helst borgareenkor och döttrar, vid julen.	Carolina Lindh.	1862 ¹ / ₅	5	100	2,000	D:o d:o.
Geschwornern H. P. Eggertz' donation.	Årliga räntan utdelas till 3 i Falun bosatta enkor efter grufve- eller hyttarbetare vid Stora Kopparberget, företrädesvis till sådana, som ega oförsörjda barn.	H. P. Eggertz, geschwornern.	1866 ²² / ₁₂	—	—	52,751'38	D:o d:o. ³⁷⁾
Enkefru Landshöfdingskan Maria Lorichs donation.	Årliga räntan utdelas den 20/1 till 4 å 5 fattiga i Falun, företrädesvis blinda sådana.	Enkefru Lorichs.	1853 ²⁸ / ₇	—	—	4,531'17	D:o d:o. ³⁸⁾
Rådmanen P. Linderholms donation.	Årliga räntan utdelas den 9/1 till 5 familjer eller enkor eller ogifta fruntimmer, som genom sjukdom eller eljest utan eget förvällande råkat i fattigdom.	P. Linderholm, rådman.	1858 ⁶ / ₅	—	—	25,000	D:o d:o. ³⁹⁾
Affidne bergsmannen Clas Wallmans donation.	En arbetsinrättning i Falun.	Clas Wallman, bergsman.	1880 ¹⁹ / ₇	—	—	10,000	D:o d:o.
Aff. löjtnanten J. A. Lembergs donation.	D:o d:o.	J. A. Lemberg, löjtnant.	1878 ²³ / ₄	—	50	1,000	D:o d:o.
Utskänkningsbolagets i Falun donation.	D:o d:o.	Utskänkningsbolaget i Falun.					
Fru Sara Andrietta Lindhs donation.	Årliga räntan utdelas åt äldre f. d. tjenarinnor i Falun, hvilka länge och troget tjenat, helst hos få husbönder.	Fru Sara A. Lindhs sterbhusdelegare.					
Wilhelmina och C. E. Ericssons donation till slöjdskolan i Falun.	Årliga räntan användes till anskaffande af beklädnad åt fattiga flickor i slöjdskolan.	C. E. Ericsson, jernhandlare, och hans fru.					

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
Afl. komminister C. G. Rosbergs donation.	Årliga räntan utdelas åt två behöfvande i staden.	C. G. Rosberg, komminister.	1875 ³⁰ / ₁	2	50	1,000	Fattigvårdsstyrelsen i Falun.	
Brukspatronen Nils Södergrens testamentsfond.	Årliga räntan utdelas till orkeslösa bergslagsarbetare samt aflidne sådana arbetares fattiga enkor och barn.	Nils Södergren, brukspatron.	1805 ¹⁹ / ₁₁	—	—	$\frac{1}{2}$ fjerdepart i Falu grufva.	D:o d:o.	
Wilhelmina och C. E. Ericssons donation.	Årliga räntan skall användas till bekostande af beklädnad åt fattiga ynglingar och flickor från Falu stad, hvilka första gången begå H. H. nattvard.	C. E. Ericsson, jernhandlare med fru.	1878 ²¹ / ₄	4	75	1,500	D:o d:o.	
Mamsell Augusta Lagerstedts donation.	Årliga räntan utdelas vid påsktiden med lika belopp åt 5 i Falun boende och vistande ogifta äldre fruntimmer eller enkor, som äro behöfvande.	Ett fruntimmer i Falun.	1877 ¹⁰ / ₁₂	5	50	1,000	D:o d:o.	
Hedmanska donationen.	Årliga räntan skall användas till premier i Falu stads folkskola.	C. J. Hednan, handlande.	1870 ³⁰ / ₁₁	6	60	3,154 ¹⁶	D:o d:o.	40)
Afl. brukspatr. C. P. Bergsténs donation till fattiga kvinnor och män af handverksklassen i Falun.	D:o d:o.	C. P. Bergstén, brukspatron.	1849 ²⁰ / ₃ och 1859 ¹ / ₄	—	—	5,000	D:o d:o.	
Anna Erika Ericssons testamentsfond.	Årliga räntan skall användas till bekostnad af beklädnad åt fattiga barn i stadens folkskola.	C. E. Ericsson, jernhandlare.	1863 ¹⁰ / ₂	4	75	1,500	D:o d:o.	
Afl. bergmästarinnan Schulzens donation.	Räntan tillfaller fattigvårdens kassa.	Ph. Schulzen, bergmästarinna.	1852 ²⁷ / ₂	—	265	5,300	D:o d:o.	41)
Jernkramhandl. C. E. Ericssons donation.	Årliga räntan användes till beklädnad åt fattiga barn i Falu stads folkskola.	C. E. Ericsson, jernhandlare.	1872 ²⁸ / ₂	5	100	2,000	D:o d:o.	
Borgmästaren Sundells donation.	Årliga räntan användes vid jultiden till anskaffande af beklädnad åt fattiga barn i stadens folkskola.	E. M. Sundell, borgmästare.	1870 ⁶ / ₁₂	3	60	1,000	D:o d:o.	
Enkefru Carolina Fernlunds donation.	Årliga räntan användes till bekostande af beklädnad åt fattiga barn, helst flickor vid deras första nattvardsgång.	Carolina Fernlund, fru.	1866 ²⁹ / ₉	6	120	2,000	D:o d:o.	
Carolina Engströms donation.	Årliga räntan användes till betalande af legosängsavgifter för sådana fattiga, helst från Falu stad, som ej kunna påräkna fattigunderstöd.	Carolina Engström, mamsell.	1880 ²⁷ / ₄	—	—	5,000	Lasarettsdirektionen i Falun.	
C. D. Ströms donation.	Inrättande af en frisäng å länslasarettet härstädes.	C. D. Ström, brukspatron.	1876 ¹⁴ / ₁₀	14	282 ²⁵	5,000	D:o d:o.	
Lefflerska donationen.	Årliga räntan skall användas till understöd åt en flickskola i Falun.	C. J. Leffler, f. d. inspektör.	1841 ³ / ₂	—	30	500	D:o d:o.	42)
Barnhemmet i Falun.	Att uppfostra barn af kvinnokön, företrädesvis tillhörande Falu samhälle, hvilka sakna nödig föräldravård.	Stiftelsen uppkommen genom insamlingar och gåvor.	—	10	1,568 ⁰⁷	29,045 ⁴²	En styrelse bestående af 6 fruntimmer.	43)
C. E. Ericssons donationsfond.	Att befrämja barnhemmets i Falun verksamhet att uppfostra barn af kvinnokön, hvilka sakna nödig föräldravård.	C. E. Ericsson, jernhandlare i Falun, och hans hustru Wilhelmina Ericsson.	1878 ²⁴ / ₄	—	—	1,000	D:o d:o.	
Fru Sofie Kronbergs donationsfond.	Att befrämja barnhemmets verksamhet.	Sofie Kronberg, enkefru.	1876 ¹² / ₁	—	—	5,000	D:o d:o.	
C. E:s donationsfond.	D:o d:o.	Carolina Engström, mamsell.	—	—	—	5,000	D:o d:o.	
Fru Lovisa Göthes testamente.	D:o d:o.	Fru Lovisa Göthe.	1883	—	—	300	D:o d:o.	
Augusta Lagerstedts testamente.	D:o d:o.	Augusta Lagerstedt, handelsidkerska.	1883	—	—	3,000	D:o d:o.	
J. E. Rosbergs testamente.	D:o d:o.	J. E. Rosberg, handlande.	1884	—	—	500	D:o d:o.	
Lorichska stiftelsefonden.	Årliga räntan utdelas åt tjenare eller tjenarinnor, som länge och troget tjenat hos samme husbonde.	Insamling af Falubor efter landshöfding Lorichs afskedstaggande.	—	1	55	1,000	Drätselkammaren i Falun.	
Enkefru Maria Kronbergs donation.	För kapitalet skall inköpas lämplig plats och der anordnas en lekplats för Falu stads barn.	Maria Kronberg, enkefru.	1880 ²⁹ / ₁	—	—	sedan lekplatsen anordnats återstå 10,218 ⁴³ .	D:o d:o.	
Sofiahemmet.	Att, så snart tillräcklig fond förefinnes, inrätta ett hem der enkor eller döttrar till handlande eller handverkare må ega fri bostad, bestående af rum och kök.	Sofie Kronberg, enkefru.	1876 ¹² / ₁	—	—	10,378 ⁶⁴	En styrelse bestående af tre personer.	44)
Johanna Sofia Berglinds donation.	Att sedan en namngifven flicka blifvit uppfostrad, hvilken för närvarande är intagen å barnhemmet, räntan skall vid jultiden tilldelas 2 behöfvande ogifta kvinnor af bättre klassen.	Johanna Sofia Berglind, mamsell.	1870 ¹⁸ / ₅	1	50	2,311 ⁸⁵	Magistraten.	
Sjukhjelps- och understöds-kassa vid St. Kopparberget.	Att lemna understöd under sjukdom och vid dödsfall.	Stora Kopparbergs Bergslag och arbetarne vid kopparverket.	—	—	4,020 ⁴⁹	12,999 ⁷⁵	En för hvarje år vald styrelse.	45)

Lindh-Ehrnströmska donationen.	Att af årliga räntan vid döfstummeskolan bereda friplats för en yngre elev; återstoden skall användas till premier åt deraf förtjente elever.	D. G. Lindh, bergsrådman.	1875 ⁹ / ₉	36	275	5,000	Styrelsen för länets döfstummeskola.
Skyddsmödräförbundet.	Att bereda arbetsförtjenst åt fattiga qvinnor i staden samt att undervisa arbetsklassens döttrar i handaslöjd. I förbundets skola undervisas nu, mot årligt arvode från skolrådet, alla de flickor, som besöka egentliga folkskolan.	Åstadkommet genom insamlingar och gåfvor samt organiseradt af afl. komministern J. Backsell.	1842 ³⁰ / ₈	—	633 ¹⁶	31,588 ⁷⁹	En styrelse af damer med ⁴⁶ / ₁ manlig sekreterare.
Westlienska fonden.	Premier åt en lärjunge vid Falu högre allm. läroverk.	Afl. postinspektör Olof Westliens arvingar.	1791	1	2 ⁸³	56 ⁶⁷	Rektor vid Falu högre allmänna läroverk.
Lidmanska fonden.	D:o åt en fattig d:o vid d:o.	C. M. Halldin.	1783 ¹⁶ / ₁₀	1	5	100	Densamme.
Pihlska fonden.	D:o d:o d:o.	Gabriel Pihl, rektor.	1790	1	4 ¹⁶	83 ³³	Densamme.
Fernströmska fonden.	Stipendier åt 2 lärjungar vid d:o.	Malena Andersdotter.	1750 ²⁸ / ₆	2	12 ⁵⁰	250	Densamme.
Stora Bergslagens gåfvofond.	Till böckers inköpande för fattiga lärjungar vid Falu allmänna läroverk samt andra läroverkets behof.	Stora Kopparbergs bergsrätt.	1750 ²¹ / ₄	—	Inkomst 610	12,200	Densamme.
Eric Sohlbergs testamentsfond.	Till gagn och nytta för Falu allmänna läroverk.	Eric Sohlberg, konststatsinspektör.	1739 ³⁰ / ₅	—	Inkomst 305	6,100	Densamme.
Olivenbaumska testamentsfond.	Stipendium.	C. Th. Olivenbaum, brukspatron.	1874 ⁸ / ₁	1	75	1,500	Densamme.
Lindh-Ehrnströmska fonden.	Till 2 stipendier.	D. G. Lindh och hans framl. maka S. A. Ehrnström.	1871 ¹³ / ₁₂	2	150	3,000	Densamme.
Ebsburgska fonden.	Till löneförbättring åt 4 adjunkter.	Anders Ebsburg, hospitalspredikant.	1779 ⁷ / ₃	4	52 ⁵⁰	875	Densamme.
C. E. Ericssons stipendiifond.	Till 2 stipendier.	C. E. Ericsson, handlande, och hans hustru Wilhelmina Ericsson.	1878 ²³ / ₄	2	73	1,500	Densamme.
Tunellska fonden.	Till ett slägtstipendium.	E. G. Tunell, bergslagsdirektör.	1875 ¹⁰ / ₁₁	1	75	1,500	Densamme.
Munktellska fonden.	Stipendiifond vid Falu allmänna läroverk.	J. H. Munktell, brukspatron.	1859 ¹⁷ / ₁₂	1	50	1,000	Densamme.
Albrechtssonska fonden.	Premium åt 2 lärjungar vid d:o.	Albrecht Albrechtsson, pastor.	1821 ³¹ / ₅	2	30	600	Densamme.
Kronberg-Östbergiska fonden.	Stipendium åt en lärjunge vid d:o.	J. H. Kronberg, handlande, och hans maka Maria Östberg.	1865 ¹ / ₁₀	1	75	1,500	Densamme.
Bohmska fonden.	D:o åt en till akademien afgående yngling.	O. Bohm, prost i Nora.	1862 ³ / ₆	1	50	1,000	Densamme.
Flygares fond.	Till inköp af böcker och annan uppmuntran åt fattiga lärjungar vid Falu allmänna läroverk.	Susanna E. Flygare, mamsell.	1828 ³⁰ / ₃	Till flere lärjungar.	409	8,230	Densamme.
G. Falhems fond.	Stipendium åt en till akademien afgående yngling.	G. Falhem, brukspatron.	1866 ¹⁵ / ₁₁	1	60	1,200	Densamme.
Hallinska fonden.	D:o åt en eller två ynglingar vid Falu allm. läroverk.	O. F. Hallin, medicinalråd.	1859 ¹⁷ / ₁₂	2	50	1,000	Densamme.
Ihrmanska fonden.	$\frac{3}{4}$ af räntan till stipendier åt 4 ynglingar vid Falu allmänna läroverk, $\frac{1}{4}$ att jemt fördelas mellan 3 adjunkter vid samma läroverk.	Kristian Ihrman, prost och kyrkoherde.	1810 ²¹ / ₃	7	80	1,500	Densamme.
Wallmanska fonden.	Till 3 stipendier vid Falu läroverk.	Claës Wallman, brukspatron.	—	3	250	5,000	Densamme.
Hallenstiernska fonden.	Halfva räntan till böckers inköpande åt ynglingar vid Falu allm. läroverk samt till andra uppmuntringar och understöd åt fattiga och värlartade lärjungar derstädes. (Andra hälften tillfaller Vesterås gymnasium.)	G. Hallenstierna, regeringsråd.	1810 ²⁸ / ₁₁	5	90	3,000	Konsistorium i Vesterås.
Borgska stipendiet.	Hälften åt en lärjunge vid Falu läroverk och hälften till Vesterås läroverk.	Johanna Gustafva Borg, demoiselle.	1858 ¹⁹ / ₄	1	50	En fjerdepart i Falu grufva.	D:o d:o.
Andel ($\frac{1}{3}$) i afkastningen af den s. k. Krus- och Ebbe-gården.	Till Falu allmänna läroverks vidmakthållande och böckers inköpande »åt skolebarnen».	Brita Thomædotter.	1735 ²⁸ / ₁	—	100	—	Kristine församlings kyrkoråd.
Grufvehospitalsfondens vid Falu kopparverk.	Understöd åt orkeslösa arbetare och enkör vid Falu grufva.	Okändt.	—	—	1,191	—	—
D) I Hedemora stad.			Summa	—	239	14,775 ⁷⁹	411,806 ⁸⁶
1849 års fond för brandskadade.	Att efter eldsvådor bispringa fattiga brandskadade i Hedemora.	Fonden bildad genom öfverskott å gåfvomedel efter stadens brand år 1849.	1849	ingen.	—	617 ⁸⁰	Drätselkammaren.
Erika Betulanders donation.	Att lemna en julgåfva till hjonen i stadens fattighus.	Erika Betulander, mamsell.	1882 ¹⁷ / ₂	7	35	622 ⁹⁴	D:o.
Berglundiska fonden.	Fattigunderstöd.	F. G. Berglund, kopparlagare.	1879 ¹⁶ / ₃	—	327 ⁴⁵	7,833 ³⁰	Fattigvårdsstyrelsen.
Anna Stina Forsells donation.	D:o.	Anna Stina Forsell, jungfru.	1879 ¹² / ₁	1	131 ⁸⁵	944 ²⁷	Drätselkammaren.
1826 års fond för fattiga barns uppfostran.	Att lemna bidrag till uppfostran af till staden hörande fattiga barn.	Fonden bildad genom frivilliga bidrag af stadens invånare till minne af konung Carl XV:s födelse.	1826	11	368 ⁵⁰	6,724 ⁹¹	D:o.
Mamsell Bernhardina Naucelers fond.	Att lemna understöd åt fattiga ogifta fruntimmer inom staden.	Bernhardina Naucelér, mamsell.	1878 ²⁶ / ₇	1	110 ⁵⁰	1,810 ⁵⁰	D:o.

Tab. N:o 8. (Forts.) FROMMA STIFTELSE, STIPENDIFONDER, PENSIONSANSTALTER M. M.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Stiftelsens namn.	Stiftelsens ändamål.	Stiftarens namn och yrke.	Stiftelsens år och dag.	Utdelning år 1885		Stiftelsens storlek vid slutet af år 1885. Kronor.	Stiftelsen förvaltas af:	Anmärkn.
				till antal personer.	af nedanstående hela belopp. Kronor.			
Hedemora fabriks- och handverksförenings kassa. Handlanden J. P. Wigelstedts donation.	Att lemna understöd åt handverksidkares i behof städde enkör och barn. Premier åt lärjungar vid stadens pedagogi.	F. d. fabriks- och handverksföreningen. J. P. Wigelstedt, handlande.	öfverlemnad år 1868. okändt.	2 —	52·75 18	972·11 300	Drätselkammaren. D:o.	
Summa			—	22	1,044·05	19,825·15		
E) I Säters stad.								
Hæggrothska donationsfonden.	Fattiga barns uppehälle och uppfostran eller annat välgörande ändamål, som med fattigvården eger gemenskap.	Hæggroth, borgmästarinna.	1854 ¹⁵⁾	—	räntan till underhåll af en mindre slöjdskola.	2,894·25	Drätselkammaren.	
Summa			—	—	—	2,894·25		

A n m ä r k n i n g a r :

¹⁾ Se berättelsens text. — ²⁾ D:o d:o. — ³⁾ Årliga räntan, 180 kr., tillfaller Svärdsjö skolkassa med $\frac{3}{4}$, eller 135 kr. och Envikens skolkassa med $\frac{1}{4}$, eller 45 kr. — ⁴⁾ Stiftelsen tillkommen genom kontanta bidrag af enskilda personer och genom anslag af spanmål ur sockenmagasinet. — ⁵⁾ Delaktighet i kassan, som bildats genom månadliga insättningar af sågverksarbetarne, fortfarande öppen för hvarje arbetare mot dylik afgift å 50 öre. — ⁶⁾ Fonden uppkommen genom frivilliga gåfvor och insamlingar inom socknen. — ⁷⁾ Korsnäs sågverk har till kassans bildande donerat 1,500 kr., hvartill komma årliga bidrag af hvarje medlem. — ⁸⁾ Räntan af Erik Hanssons och Kastmans donationer användes till skolkassans allmänna utgifter. — ⁹⁾ Inträdesafgiften är 3 kr. samt årsafgiften 8 kr. — ¹⁰⁾ Inträdesafgift 3 kr. och årsafgift 6 kr., hvilken för dem som varit i kassan inskrifne i $6\frac{3}{4}$ (27) kvartal, nedsättes till 3 kr. — ¹¹⁾ Inträdesafgift 2 kr. för man och 1 kr. för qvinna samt månadlig afgift af 50 öre för man och 25 öre för qvinna. — ¹²⁾ Inträdesafgift 1 kr. samt 75 öre i kvartalet för man och 30 öre för qvinna. — ¹³⁾ Enahanda. — ¹⁴⁾ Afgift i 1:a klass 40 öre, 2:a kl. 50 öre och 3:e kl. 60 öre för kvartal. Medlem erhåller vid sjukdomsfall pr vecka i 1:a klass 4 kr., 2:a kl. 5 kr. och 3:e kl. 6 kr. Vid dödsfall utbetalas resp. 20, 25 och 30 kr. — ¹⁵⁾ Afgift af 50 öre pr man i månaden. — ¹⁶⁾ Afgift till kassan under år 1885 40 öre. — ¹⁷⁾ Ingen inträdesafgift. Veckoafgift 5 öre pr man. — ¹⁸⁾ Delaktighet ej beroende af insättningar. — ¹⁹⁾ Delegares afgift utgör 1 öre pr dag. — ²⁰⁾ Insättningsbelopp för 1:a klassen 6 kr. och för 2:a klassen 3 kr. pr år. — ²¹⁾ Personlig afgift för året 3 kr. 60 öre med 30 öre i månaden. — ²²⁾ Från fonden utdelas årligen enligt föreskrift i donationsbrevet medel till inköp af 50 L $\frac{3}{4}$ rågmjöl genom kommunalnämndens försorg. — ²³⁾ Afgift pr månad i 1:a klass 1 kr. och i 2:a klass 50 öre. — ²⁴⁾ Insättning pr månad 60, 40 och 30 öre. — ²⁵⁾ Utdelning har ej skett på många år. — ²⁶⁾ Månadsafgift 80 öre för gift och 65 öre för ogift medlem. Verket bidrager med samma belopp som arbetarne. — ²⁷⁾ Insatt i länets nödbjelpskassa, som tilldelar Leksands,

Rättviks och Mora församlingar lika lotter af räntan, på det sätt, att säd och strömming anskaffas och utdelas med en tunna råg och $\frac{1}{4}$ tunna strömming åt så många orkeslösa fattiga, hvartill det för året räcker och hvilka af fattigvårdsstyrelsen i hvardera socknen utses. — ²⁸⁾ Hvarje delegare insätter 50 öre pr månad. — ²⁹⁾ Se berättelsens text. — ³⁰⁾ För hvarje barn, som födes inom Venjans socken, inbetalas till fondens kassa 3 öre. Dessutom tillkommer socknens fattig- och skolkassor, bildade genom gåfvor och bötesandelar, hvilkas behållningar uppgå, den förras till 4,100·71 och den senares 2,002·03. Ur fattigkassan har utdelning icke egt rum, hvaremot räntan af skolkassan användts till utgifter för skolan. — ³¹⁾ Hvarje mansperson inom Vesterbergslagen mellan 18 och 45 års ålder eger rättighet att blifva delegare i kassan mot erläggande af 1 kr. vid inträdet och 60 öre i månaden. — ³²⁾ Inskriftningsafgift 2 kr. och månadsafgift 75 öre. Sjukhjelpen utgår med 1 kr. om dagen samt begravningshjelpen med 30 kr. för man och 15 kr. för hustru. — ³³⁾ Inskriftningsafgift 5, 4, 3 och 1·50 kr. samt årsafgift 7·20, 3·60 och 1·80 kr. — ³⁴⁾ Årlig afgift för person 3 kronor, om mannen ensam är delegare i kassan, samt 5 kr. om äfven hustrun är delegare. — ³⁵⁾ Det donerade beloppet utgjorde ursprungligen 18,000 kr. Räntan, som under tiden kapitaliseras, skall enligt stadsfullmäktiges beslut användas hvart femte år. — ³⁶⁾ Donationen tillkommen genom enkefru Sofi Krounbergs testamente; jfr not 44. — ³⁷⁾ Räntan lägges årligen till kapitalet, till dess arbetsinrättning kommit till stånd. — ³⁸⁾ D:o d:o. — ³⁹⁾ Räntan användes årligen till fattigvårdens behof. — ⁴⁰⁾ Räntan å halfva donationsbeloppet utdelas. Andra hälften föräntas, tills den vuxit till 2,000 kr., då utdelning å detta belopp börjar. — ⁴¹⁾ Räntan ingår till fattigvårdens kassa. — ⁴²⁾ Rantemedlen uppbåras numera af skyddsmödräförbundet. — ⁴³⁾ Donationerna inräknade. — ⁴⁴⁾ Inbegripen handelsidkerskan Augusta Lagerstedts förut omförmälda donation. — ⁴⁵⁾ Hvarje delegare erlägger en månadlig afgift af 50 eller 25 öre eller årlig afgift af 6·50 eller 3·25 kronor. — ⁴⁶⁾ Se berättelsens text.